

IER

CENSURA
ORIENTALIS
ECCLESIAE

DE PRAECIPVIS NOSTRI SAE-
CVLI HAERETICORVM
DOG MATIBVS;

HIEREMIAE Constantinopolitano Patriar-
chi iudicii, & mutuae communionis causa, ab
Orthodoxa doctrinae aduersariis, non ita pri-
dem oblatis. Ab eodem Patriarcha Con-
stantinopolitano, ad Germanos
Graece conscripta:

*A STANISLAO autem SOCOLOVIO,
Serenissimi STEPHANI Poloniae Regis Theolo-
go, ex graeco in latinum conuersa, ac quibusdam an-
notationibus, ad proprias Graecorum opi-
niones respondentibus, illustrata.*

AD GREGORIVM XIII.
Pontificem Maximum.
IOANNIS V.

*VOS misistis ad Ioannem: & testimonium
perhibuit veritati.*

Cum facultate Superiorum.

DILINGÆ
Excudebat IOANNES MAYER.

CL. D. XXCII.

GREGORIO XIII.

PONTIFICI

MAXIMO AMPLISSI-

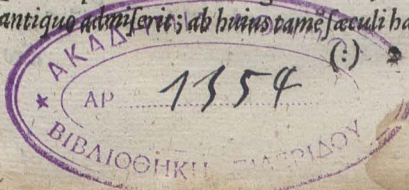
MO RELIGIONIS CAT-

HOOLICAE PROPAGAN-
DATORI.

LIBRE AC IN-
stituto belli sancitum
est, GREGORI
XIII. Pontifex Max:
ut qui transfugam in
aliena castra transeun-
tem deprehenderit; il-
lum Imperatori suo,
aut cuiquam alteri ex

*Ducibus militiae sistat, atq; praesentet. No dissimile quid
hoc tali tempore in spirituali hac nostra militia deprehē-
sum, ad sacro sanctum S^{uis}. V. tribunal, eodem iure pro of-
ficio meo adfero. Cum enim ante hoc biennium, vna cum
Serenissimo Rege meo, Principe integerrimo, ac Religio-
nis catholicae studiosissimo, principio regni illius, has oras
Sarmatiae nostrae peragro, atq; perlustro; Leopoliū me-
tropolim Russiae, emporiū apud nos imprimis nobile ve-
ni. Habet hoc ea vrbs ante alias singulare, ut cum reli-
quarum planè omnium religionū ritus, et caeremonias ex
antiquo admiserit; ab huius tamen saeculi haeresibus pecu-
liari*

P R A E F A T I O.

liari quodam Dei munere penitus sit libera, illisq; summo studio ac diligentia mirè obsistat. Incidi tum fortè ibi in quendam Archimandritam Græcum, hominem nō indoctū, nec illiberalem: cum quo, vbi multa de multis, vt fit sæpè, familiariter contulissim; deuenimus tandem in sermonem de his hæresibus, ac magistris earum, quæ hoc nostro infelici sæculo, orbem exercent Christianum. Ac cum vtrinq; eam temporum nostrorum calamitatem, hominumq; temeritatem, abundè ita vti par fuit, deplorassim; intulit ille, ad Patriarcham item suum isto ex Germania, non ita multò antè scripsisse, illiq; summa fidei et confessionis suæ capita obtulisse; ac vt in cōmunionem eius Ecclesiarum reciperentur, studiosè petiisse: quos tamen ille tantū abest, vt recipiendos duxerit, vt etiã scripto quodã suo illa ipsa, quæ tum illi proposuerant capita, confutarit. Agnouit hoc idem planè quondam Pelagianos, temporibus D. Augustini fecisse, eodemq; modo ab occidentali Ecclesia ad orientalem nequidquam consugisse. Obiicit eã rem his verbis Iuliano Pelagii discipulo D. Augustinus. Non est, inquit, quòd prouoces ad orientales Antistites; quia et ipsi vtiq; Christiani sunt, et vtriusq; partis terrarum fides ista vna est; quia & fides ista Christiana est; et te certè occidentalis terra genuerat, occidentalis regenerauit Ecclesia. Quid ei quæris inferre, quod in ea non inuenisti; quando in eius membra venisti? imo quid quæris auferre, quod in ea tu quoque accepisti? puto tibi eam partem orbis sufficere debere, in qua primū Apostolorū dominus voluit gloriosissimo martyrio coronari. Cui Ecclesiæ præidentem beatū Innocentiū, si au-
dire

P R A E F A T I O.

dire voluiffes; iam nunc periculofam iuuentutē tuā Pelagianis laqueis excuffiffes. Quid enim potuit vir ita fanctus Affricanis refpondere conciliis, nifi quod antiquitus Apostolica fedes et Romana cum ceteris tenet perfeueranter Ecclefia? Hæc et alia his fimilia. D. Auguftinus. Lætabar iam tum, me nouas iftorum artes, nouū nocendi ftudium deprehendiffe. Et quoniam eodem ipfo tempore, homo ille Græcus Bizantiū repetebat, peti, vt exemplum fcripti illius Patriarchæ fui ad nos mitteret. Quod ille libenter, et promptè fe facturum obtulit; vt et poft ea amici functus officio fecit. Quod, vbi primūm græcè legi; dici nō potefl, quantam ex eius lectione voluptatē cepi: ftatimq; operam dedi; vt illud quàm diligētiffimè in linguā latinā, pro noftra tenuitate tranflatum, publicè noftris hominibus legendum proponerem. Idq; plurimas, easq; iufiffimas ob cauffas. Primūm vt iftos homines nihil non contra matrem fuā molientes, nullamq; partē nocendi relinquentes proderem, eorumq; artes, clandestinaq; confilia in lucē proferrem, ac detegerē. Deinde, vt quantum eos ipfos huius fuæ nouitatis pudeat atq; tædeat; quod cum nulla Apostolica, veteriq; fede coniuncti fint; quod fucceffionem nullā demōflrare poffint; quod ἀκεφάλοι hoc efl, membra fine capite mutila fint, vel ex hoc ipforū factō demōflrem. Demū vt quàm fit vtriuſq; Ecclefie, occidentalis, inquam, & orientalis de his rebus, quas ifti ex fede ſua commouerunt, incredibilis confenfus, ſumma concordia; vt non eadem tantūm dicamus omnes, ſed iifdem penè verbis etiā; omnibus clarum fiat. Quò ampliùs ſonitarii definant, hæc Latina eſſe; ab hoc vel illo Ro-

P R A E F A T I O.

mano Pontifice profecta: cum hæc eadem ab his, qui Romanis, vniuersisq; Latinis, insito quodam odio infensissimi sunt, non minore studio atque contentione colantur atq; defendantur. Simulq; perspiciant se non solum à Romano Pontifice: sed ab ipso terrarum orbe, omnibusq; Ecclesijs defecisse: in eoq; mentis suæ errorem recognoscant, quòd illud se sub his frigidis septentrionibus videre, profiteri non erubescant; quod vniuersus occidens et oriens orbis, longè antiquius et benignius ab illo diuino et caelesti sole Christo Iesu collustratus, hætenus nõ viderit. Demum ne ampliùs in suis cõfirmendis, incautaq; plebecula decipienda, orientalis Ecclesiæ auctoritate, & testimoniis (quod quidem hætenus fecerunt) abutantur; cuius contra se tã insignia referat testimonia. Postremò, vt agnoscant, nusquã sibi in orbe Christiano, nusquã in Ecclesia Catholica locum relictum esse; nusquam cum istis moribus, et sententiis cõsistere posse. Et quemadmodum ipsi impiè gremium eius matris, quæ eos genuit, lacteq; suo aluit, spreuerunt, ab eoq; longè aberrarunt; ita illos vicissim tanquam proteruos, parentibusq; inobedientes filios vbi que sperni ac repudiari; vt illud Isaia in eis abundè cõpletum esse videatur: Væ qui spernis, nonne et ipse sperneris? cum defatigatus, desieris cõtemnere; tum ipse contemneris. A castris in quæ confugiunt, arcentur: ab illis, quos patronos parabant, accusantur: eorum, quos ipsi iudices communis causæ constituerunt, sententiis condemnantur: ita, vt vel hoc solum tam clarum & illustre orientalis Ecclesiæ testimonium, et eos, et alios omnes; si modo secum cõsentire velint; si veritatem ipsam ex animo quaerant,

P R A E F A T I O.

querant, et non ipsa pertinacia, opinioneq; ingenii, ac studio nocendi vincantur; ab errore quidem reuocare, ad rectam autem et Catholicam fidem reducere meritò debeat. Nam cum neque illi neque nos, vt quidem isti dicunt, communis causse, propter priuatum cuiusque in re sua studium, æqui iudices esse possimus; detur sanè rectè hoc ab illis factum esse, quòd ad eos iudices prouocarunt, qui neq; cum hac, neq; cum illa parte cõiunguntur. Quòd autè eorum iudiciis et sententiis acquiescere nolunt, quos ipsi iudices delegerunt; in hac quidem certè parte, iam non cum aliis, sed secum ipsi pugnant; suumq; contumacem, et incurabilem morbum aperiuunt: nec tam se in hac caussa iudices, quàm assentatores quæsiuisse, abundè docent. His inquam ex caussis, hanc ipsam orientalis Ecclesiæ, de eorum confessione censurã, quam isti non sine caussa suppresserunt; ipse magna ratione in lucè proferre volui. Ad te autè potissimum Beatissime Pater, hanc totã caussam deferendam æquissimũ esse putauì. Primũ, quòd in castris Dei exercitiũ Dux et Imperator secundum Iesum Christum sis, ad quem omnem cognitionẽ de perfugis pertinere, superius diximus. Demum, quòd ante alios omnes, iis studiis, quæ vel ad illustrandam, vel exornandã Catholicam religionem spectant, mirificè delecteris; quorũ tot gymnasia, tot scholas, tot seminaria per orbẽ terrarum vno tẽpore inauditã liberalitate, et incredibili erga exteras nationes charitate, simul aperuisti: vt verè te non nomine tantũ, sed re ipsa multò magis, illius hominis agricolæ vicarium esse demonstrates, qui largè & munificè seminat semen bonum; siue illud cadat secus viã, et concul-

P R A E F A T I O.

cetur ab hominibus, volucresq; cæli comedant illud: siue
 super petram, et statim arescat; siue inter spinas et suffo-
 cetur; siue in terram bonam, et ferat fructum centuplum:
 illiusq; patris familias, qui primo mane ad conducendos
 operarios vineæ suæ egreditur, munificeq; operarios, ac
 vitatores omni hora in eam cōducit. Quo fit, vt te tã dili-
 gente, et assiduo agrî dominici cultore; flores apparuerint
 in terra nostra; vineæ florentes odorẽ dederint suum; fru-
 ges, quas iam infelix lolium plane obruerat, ita crescant,
 vt ipsum lolium vix iam appareat. Deinde quòd hoc idẽ
 Regem meum velle suspicabar, qui omnia sua, et suorum
 in hac parte S^{ci}. V. subiecta esse expetit; quiq; item in hac
 Dei agricultura, nõ ita multis post passibus, vestigia S^{ci}.
 tue secutus, et ipse strenuè torquet aratrum. Quem quidẽ
 virũ Deus ille immortalis, (cuius prouidentia omni pro-
 uidet sæculo) tanquam alterum Abraham quendam,
 aut Iob, ex reliquiis illis florentissimi quondam Panno-
 nici regni, solum ferè, vnà cum pientissimo fratre suo, ad
 excitanda iterum in ea gente Catholicæ religionis semi-
 na, omnipotenti dextera sua, ab omni labe hæretica, pu-
 rum, et liberum conseruauit, nec genu suum coram Baal
 flectere permisit: quem postea de domo, & de cognatione
 sua eduxit, in gentemq; magnam, & regnum eximium,
 istius cōstantiæ et pietatis causa, crescere fecit; pulcher-
 rimisq; ac quasi repetitis ex potētissimis hostibus victo-
 riis, sedi q; Sanctis vestræ inimicis, illustrauit, magnifi-
 ceq; exornauit; ac in dies magis ac magis nouo rerũ suc-
 cessu ornat, & auget. Vt omnibus mortalibus, Regibus
 item & Principibus specimen detur; eum qui habitat in
 adiu-

PRÆFATIO.

adiutorio altissimi, in protectione Dei cæli non commo-
 ueri: & diuites quidem ac potentes sæpius esurire, &
 egere; inquirentes autem dominum, non diminui omni
 bono. *Ultimò quòd te Pontifice, his ipsis studiis Romæ o-*
perã dederim, quorũ nunc hunc ipsum exiguum fructum
in publicam utilitatem confero. Et contendi quidem ego
sedulò, vt in hac mea versione, ab ipsius auctoris verbis,
ne latum quidem unguem, quoad eius fieri posset, rece-
derem. Verùm cum præsens Græcia, multum mutau-
erit dicendi genus, à priscaque illa orationis sinceritate, et
sanitate; compositionis item & structuræ veritate, &
concinnitate, plurimum discesserit; cumque hoc ipsum
exemplar valdè incorrectè, & inconcinne descriptum
ad nos missum fuerit: necesse item & ipse habui paucis
quibusdam in locis, ad sententiam magis, quàm ad ver-
ba, ipsam interpretationem accommodare; ita tamen,
vt omnibus sententiis integritatem, & religionem suam
eandemque plane simplicitatem, ac vt ita dicam, rudi-
tatem, quantum possem conseruarem. Reliquum est, vt
hanc meam liberio rem S^{us} V. compellationem deprecet;
ac ipsius Paternæ & Apostolicæ benedictioni, me, stu-
diãque mea humillimè submittam: Deum immortalem
precatus, vt quam diutissimè publicæ utilitati S^{tas} tua
uiuat; ac demum cum gaudio, & exultatione, portans
manipulum vberis consitionis suæ, ad principem
pastorem Christum redeat. Cracouia,
tertio Idus Aprilis. Anno à Na-
tiuitate Domini

M. D. LXXXI.

(:) 5

AD LECT.

ENSURAM istam, qua Constantinopolitanus Patriarcha suum omne de Protestantium doctrina iudicium luculenter explicauit, quamque ad eosdem transmisit, quia nobiscum statuebamus permagna vtilitati futuram Germanis hominibus, de integro hinc licet haud ita pridem in Polonia & in latinum conuersam, & typis excusam, edidimus. Eam sane illi Protestantes studio quodam pressisse videntur, ne si vulgaretur, ipsorum opera arguerentur. Nos vero neminem eorum, qui sectas hodie sequuntur, tantopere stupidum, & à communi sensu alienum fore existimamus, qui hac Censura euoluta, intellecturus non sit planissimè, nullam sectarum, quæ Ecclesiæ nomen impudenter sibi assumunt, reperiri, cuius vna sit de fide doctrina, vnum corpus, vnum caput: vt proinde secum, de ipsis prorsus deserendis, & vna ac sola Christi Ecclesia, extra quam nullus ad vitam sempiternam est aditus, indaganda, toto animo cogitaturus videatur.

Videbant Doctores isti, partes seu factiones suorum eoque laborare discordiis, vt nulla ratione vnum quoddam velut corpus possent conficere: adeo mutabiles & inconstantes, vt in annos pæne singulos nouarent aliquid, seseque mutuis anathematis insectarentur. Hinc cum animaduertent, in dissidentiũ sectarum familias, Notas illas Ecclesiæ in Symbolo expressas nequa-

AD LECTOREM.

nequaquã conuenire, decreuisse videntur huic male cohærenti corpori Caput aliquod esse querendum. Pontificem Romanum, Petri successorem agnoscere noluerunt, vt collectam apud populum & principes viros gratiam auctoritatemq; ne amitterent. Occurrit Patriarcha Constantinopolitanus, qui & Oecumenicum se diceret, & ab Ecclesia Romana, disiunctus ac diuersus esset. Itaque fidei suæ capita ad illum miserunt, quæ si, quod vehementer & cupiebant, & sperabant, ille probauisset, tum demum vnã Ecclesiam, ex membris nimirum male concordantibus, & illo nõ omnino sano capite cõflatum iri credebant. Sed eos multũ fefellit opinio. Sic namq; Patriarcha respondit, vt cognoscant Protestantes, se cum ista doctrina sua in Ecclesiæ Græcæ societatem admitti non posse.

Nunc mihi cõsidera Lector, quam insipiens, & inconsultum fuerit hoc consilium, quo Patriarcham hunc suarum sectarum velut socium & caput esse cõcupierunt. Id enim conati sunt, quod effici non potest: dum nempe incommutabile Dei consilium atq; promissum commutare studuerunt. Aedificauit enim Christus Ecclesiam suam supra petram, & portas inferi nihil aduersus eam valituras promisit, ac soli Petro clauis eius, rectionemque supremam mandauit. At isti aliam Ecclesiam machinantur, & altare contra altare cum impio Achaz erigunt. Compellemus igitur eos iisdem verbis, quibus Optatus Mileuitanus Donatistas, his persimiles allocutus est. Negare, inquit, non potestis,

AD LECTOREM.

potestis, in vrbe Roma Petro primò cathedrā Episcopale esse collatam, in qua sederit ipse omnium Apostolorū caput Petrus, vnde & Cephias appellatus est, in quo vno cathedræ vnitas ab omnibus seruaretur, ne ceteri Apostoli singulas sibi quisq; defenderent: vt iam schismaticus et peccator esset, qui cōtra singularem cathedram, alienam collocaret.

Esto autem, probauerit ille Patriarcha horū dogmata; ad communionē admiserit; num idcirco vera fuerit & genuinas illas Ecclesiæ notas habuerit? Fieri potuit, vt ex diuersis Protestantiū sectis, et qualicunq; Græcorum Ecclesiæ vnum monstrosum corpus componeretur, cuius caput quoq; monstrosum esset: attamē, vt hoc corpus vera esset Ecclesiæ, tam fieri potuit, quam Christum mentiri, & promissa fallere, aut esse ipsum caput multorum corporū, fidei fundamentis, capitibus, spiritu, sacramentis, & moribus inter se prorsus pugnantium. Quare præclare Cyprianus: Ecclesiæ vnā esse posse, scindi aut diuidi non posse; quia nimirum quod ab vna Ecclesiæ diuisum est, Ecclesiæ non est.

Hoc porro non imprudenter tantū, verū et malitiose factū videri queat, petere ab eo notas Ecclesiæ secum communicari, qui eas ipse non habeat. Scriptum reliquit Antoninus, Græcorū Ecclesiæ vndecies ab Ecclesiæ Romana desciuisse, & compertum habemus, post Antonini tempora nouo schismate à Romana distractā esse: vt iam duodecimam hanc, quæ vsque hodie durat, numerare possimus. Vna erga esse nequit,
quia

quia schismatica, id est, diuisa ab vna Ecclesia: neque igitur sancta, quia separata ab ea, in qua sola est vera sanctitas & iustitia: nec Catholica dicetur, quoniam hoc nomen, cum pars Catholica non sit, illi non conuenit. Patriarcha Oecumenicum se nominat ille quidem: sed si hoc vocabulum ad illas prouincias solum referatur, quibus praest, fit sane per nos Oecumenicus: si ad totam Ecclesiam per orbem diffusam: non fuit, non est, non erit Oecumenicus. Quando vlli Patriarchae Graecorum, Ecclesiae occidentis, Africana, Hispanica, Gallica, Italica subiectae fuerunt? Producatur Canon, quo sanciat ut causae praecipuae Episcoporum ex omnibus Ecclesiae prouinciis ad Constantinopolitanum deferantur: aut ut omnes ex omnibus locis ad ipsum prouocare possint: aut ut controuersiarum de fide ipse sit arbiter; aut ipse concilia generalia cogat. Quomodo ad extremum Apostolica vocetur illa sedes cui nec Apostolus vllus, nec Apostolorum discipulus praesuit? quaeque ante Constantinum magnum inter sedes Episcopales nomen nullum habuit?

Sed finem aliquando praefationi nostrae imponamus. Tu lector etiam atque etiam perpende, quae disseruimus, immo hunc librum diligenter lege: & cum reputaueris tecum, proprietates illas quatuor, aut nusquam esse, aut in Ecclesia Romana esse, salutis tuae fac consulas. Ut nusquam sint, hoc est, ut nulla sit Ecclesia, hoc fuerit Christum mendacem facere: si autem Romana est, ut vere est, tu eam matrem tibi deligas, ut Deum habere patrem, & propitium iudicem inuenire possis.

INDEX ET SERIES
PRAECIPVORVM CAPI-
TVM LIBRI HVIVS.

- S**YMBOLVM Nicænum approbatur: proprius
Græcorum error de processione Spiritus S. as-
feritur Cap. I.
- Articuli fidei summatim explicantur, & ad vitæ
& morum institutionem accommodantur. II.
- De peccato originis, baptismo, sacro chrysmate, &
eorum qui baptizantur communione. III.
- De penitentiâ peccatorumq; remissione. IIII.
- De fide & operibus. V.
- Neque nimis de gratia Dei præsumendum, neque
desperandum esse. VI.
- De numero & natura Sacramentorum. VII.
- De ministris Ecclesiæ & eorum honore. VIII.
- De baptismo paruulorum. IX.
- De cæna Domini, veritateq; corporis & sangui-
nis Christi. X.
- De officio confitentis, & eius qui audiendæ con-
fessionis præest. XI.
- De multis atque satisfactionibus, quas diuus Ba-
siliius τὰ ἐπιτιμια, alii autem Græci τὰσὶν ἀ-
νομιαις, appellare solent. XII.
- De sacra Liturgia, hoc est, de incruento quod in
missa fit sacrificio, cuius opus, finis, vniuersaq;ue
œconomia pulchrè explicatur. XIII.
- De sacris ordinationibus, quas Græci χερσποτοιαις
vocant. XIII.
- Neque preces neque oblationes, neque dies festos,
neque alia donaria, corrupta vita & moribus
ministorum, vitari. XV.
- Omni

<i>Omni magistratui à DEO constituto parendum esse.</i>	XVI.
<i>De consummatione mundi.</i>	XVII.
<i>De gratia & libero arbitrio.</i>	XVIII.
<i>Deum non esse auctorem malorum.</i>	XIX.
<i>De sacris traditionibus, & præsertim Monachatu.</i>	(XX.
<i>De cultu & veneratione sanctorum.</i>	XXI.
<i>Epilogus de quibusdam, vt isti vocant, abusibus.</i>	

*CAPITA EARVM RERVM, QUAE
IN ANNOTATIONIBVS CON-
tinentur.*

1. **C**VR septem solas synodos recipiant modernæ Græci, causæ explicantur. folio 7.
2. Quo tēpore, & loco addita sit sacro symbolo particula illa, de processione Spiritus sancti (*Filioq;*) docetur. folio. 15.
3. Quatenus symbolo aliquid adiicere liceat. f. 19.
4. Spiritum sanctum ex patre & filio procedere, totius orientalis Ecclesiæ testimonio confirmatur. f. 28.
5. Quomodo spiritus sanctus ex patre & filio procedat, docetur, difficultatesq; explicantur. f. 37.
6. Veteres ritus baptismi traduntur. f. 59.
7. Quæ sit materia cōsecrationis sacrae Eucharistiæ, vbi de fermentato & azymo disputatur. f. 131.
8. De vera forma consecrationis Eucharistiæ. f. 139.
9. Quibus nominibus antiquitus sacra Liturgia designabatur. f. 193.
10. Sacra altaria quibus nominibus à Græcis vocantur. f. 196.
11. De primatu Papæ Gennadii Scholarii Patriarchæ Constantinopolitani disceptatio. f. 204.
12. Sacrae Liturgiæ Græci & Latini interpretes. f. 282.
13. De Sanctorum inuocatione. f. 348.
14. De vtriusque speciei vsu. f. 385.
15. De sacerdotum cælibatu. f. 391.
16. De vsu sanguinis & suffocati. f. 396.

ΕΠΙΣΤΟΛΑ ΤΗΟΛΙΠΤΙ ΑΡΧΙΜΑΝ.
drita, cum qua Constantinopoli opus istud ad
nos huc est perlatum.

Τῶ λογιωτάτῳ καὶ ἀδ' εσιμοτάτῳ κυρίῳ σι-
κλεῖ τῷ ἐκκλησίας διδασκάλῳ,
καὶ ἐμοὶ φιλιτάτῳ, θυλαβῶς
χειροδείναι.

ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως
ἐν πράξει.

ΟΥκ ἐσιώπησα, ἀλλ' ἔγραψα σοὶ πρότερον,
ὅτι ἐπέμψα ἐκείνο τὸ βιβλίον τὸ κατὰ τῶν
λατέρων, μετὰ τῶ ἀρμυνίδι ἐρέως τῶ ἡλιοπολί-
του. ποδὶ ἡ ἐμῶ γίνωσκε ὅτι οἰκῶ γν' Κωνσταν-
τινουπόλιν εἰς τὸ πατριαρχεῖον, γν' ὡ ἐμῶ καὶ
ἄλλοτε, ἢν δὲ θελήσῃ μαθεῖν, ἐνεκα τῆ ἀφίξεως
μῶ τ' πρὸς ὑμᾶς, τὰ νῦν ἔδωκα μαὶ εἰλεῖν, ἵνα
τῶς πολέμους καὶ τὰς ἀκατασασίας, ἐὰν ἡ εἰρη-
νεύσωσι ἀμφοτέρω, θεοῦ δύσλοκόντ' εἰλεῖ-
σομαι. ἔρρωσο φιλιτάτῳ ἀδ' ῥῶν.

Τὸν σεβασμιωτάτου καὶ θυγενέστατου κα-
τὰ ἐρώων μου τὸν πρεσβύτερον, ὡς ἐξ ἐμῶ πρό-
σειπε. ὁμοίως ὅτι τὸν κατὰ πάντα φιλιτάτου καὶ
γν' ὁ ξοτάτου κύριον γεώργιον, τὸν ἡμέτερον
ἀδ' ελφον.

Ἀντιβολῶ σοὶ κύριε, πῆμψον μοι τὰ βιβλία,
ἃ εἰς γν' ὕμωσι ἔγραψα σοὶ καὶ δόσω τὰ χη-
ματα τῶ κομίζοντι προθύμως. ἢν δ' ἐ ἀλλοτε
ζητῆς ἀπὸντ' οὐβερ, γράψον μοι καὶ ἀσμγῶς
ὑπηρετήσω.

ΕΡΡΑΤΑ.

Pagina 22. vers. 6. à fine, lege, unigenitum. 28. 8. à fine, im-
prudentes. Ibidem versu vlt. lege, Cur Spiritus sanctus non di-
catur filius filij. 31. 18. Angyroio sermone, sine Anchora in.
46. 1. diuinitate. 60, 2, à fine, Trinitas.

MISERICORDIA
DIVINA, NOVAE
ROMAE ARCHIEPISCO-
PVS, OECVMENICVS
Patriarcha:

*Sapientissimis, & doctissimis viris dominis, IACO-
BO, Theologiae Doctori, & MARTINO
Crusio, bene & feliciter agere.*

DIV, MVLTVMQVE,
& à vobis desideratam,
& à nobis pleno & integro
in vos studio conquistam
& elaboratam, viri doctis-
simi Germani, in Spiritu sancto filij mediocri-
tatis nostrae charissimi, Epistolam; iam tan-
dem Dei immortalis munere absolutam, cha-
ritati vestrae mittimus: idq; cum ea, qua par
est, letitia, ac spiritali gaudio, paterniq; vul-
tus erga filios hilaritate. Precamur autem
Deum Opt. Max. eiusq; omni parte beatissi-
mam matrem; ut vos item utriusque homi-
nis, interioris, inquam, & exterioris, perfun-
dat

dat gaudio. Sin autem in quibusdam partibus
 dogmatum pietatis nostrae, prima statim qua-
 si fronte, vos non exhilaramus; confidimus ta-
 men, quæ vestra est sapientia, doctrinaeq; &
 prudentia & veritas; nihil vos rectæ, & sanæ do-
 ctrinae antelatos: neque instituta & san-
 ctiones planè nouas, & quasi ex diametro, cum
 Evangelica IESV Christi Philosophia pugnan-
 tes, complexuros: neq; in hac, ex alia in aliam,
 à recta fide alienorum dogmatum, cōmigra-
 tione, tempus frustra consumpturos: neque cō-
 suetas, & præiudicatas opiniones vestras, cum
 omni recta ratione pugnantes, (homines enim
 sumus omnes; ideo timida parūq; securæ sunt,
 iuxta sapientissimi Salomonis dictum, omnes
 cogitationes ac studia nostra) potius quàm id,
 quod verum & sincerum est, sequuturos: ma-
 gis autem ipsissima veritati, ac sapientiæ Do-
 mini nostri IESV Christi; quam diuini eius
 discipuli, atque Apostoli, in suis canonicis ac
 salutaribus scriptis profitentur: quam omnes
 vniuersales & particulares sanctorum Patrū
 Synodi sequutæ sunt: quam vnius sanctæ Ec-
 clesie diuina scientia pleni præcones atque Do-
 ctiores nobis tradunt; omnesq; in eam, commu-
 ni con-

ni concordia & voluntate, clarè consentiunt; animo & confessione adhesuros. Qui his quidem omnibus, qui eorum præcepta & instituta, verbo & opere sequuntur; certam salutem regniq; celestis hereditatem, precibus suis conciliant: ut iterum illis, qui eorum sanctis mandatis & institutis non parent, eaq; temerè transgrediuntur; supplicium, ac damnationem æternam accersunt. Si enim volueritis, inquit Scriptura, & audieritis me; bona terra comedetis. Esa. v. Quibus sanè verbis; mediocritas item nostra, quæ & ipsa, Christi Domini miseratione, successione quadam, hîc in terris, eius locum tenet; ad amabilem concordiam, & consensum cum ea, quæ apud nos est IESV Christi Ecclesia, charitatem vestram cohortatur. quam, si verè, & ex animo, non tam verbis, quàm re ipsa, nobiscum ingressi fueritis, dici non potest, quantum & in celo, & in terra, ex ea utriusque Ecclesia coniunctione, futurum sit gaudium: quamque ad laudem, et gloriam Domini nostri IESV Christi cessurâ esse, certissimam spem habemus. Valete.

Ex omnibus partibus Syntagmatis huius; Epistola hæc, vitiosissimè descripta, ad nos perlata fuit.

MISERATIONE

DIVINA, NOVAE ROMAE ARCHIEPISCOPI, OECUMENICI PATRIARCHAE,

*Doctrina exhortatoria ad Germanos
conscripta.*

OSTEAQVAM LIT-
teras, à dilectione vestra,
nobis missas, simulq; opu-
sculum, in quo summa
capita fidei vestræ conti-
nebantur, accepimus, vestramq; charita-
tem complexi & osculati sumus; illud, de
quo inter nos conuenit, & in quo item dis-
crepamus, ita vti postulatis, vobis aperien-
dum duximus. Charitatis enim officium
atq; debitum, Legis, & Prophetarū adim-
pletio est. perfici autem charitatē, certum
est, non verborum inani strepitu, sed factis
& operibus præclarè illam testificantibus.
Ut & preciosissimæ quæque gemmæ, non
inde precium & commendationem suam
accipiunt, quod laudantur; sed quia præ-
stanti sua virtute & operatione, illos, qui
talia nôrunt, in admirationem sui rapiūt.

Quam

Quam eandem charitatem erga nos, vos item doctissimi viri Germani, præ vobis ferentes; quantaque illius gloriatio sit, rectè ex sacris Scripturis edocti; hæc vestra nobiscum communicare voluistis. Quibus nos mutuò responsuri, in eo maxime elaborandum putauimus; vt nihil ex priuato nostro sensu diceremus: sed ea omnia, quæ in medium adferrentur, ex sanctis & vniuersalibus septem Synodis; quas item & vos, vt scribitis, præclarè facientes, amplectimini & osculamini: ex sensu item sanctorum Patrum, diuinitusq; nobis traditæ Scripturæ interpretum, quos sancta & vniuersalis Iesu Christi vnanimi consensu laudat, & approbat Ecclesia, depromamus. Hi enim, quasi hæc omnia Spiritu sancto per eos spirante, ac in ore illorū loquēte, admirabili doctrina, varijs signis, & portentis, tanquam lucidissima astra, orbem terrarum illustrârunt: horum doctrina, & institutio, nullo vnquam æuo, nulla temporis diuturnitate, aut commoueri, aut aboleri poterit; vt quæ omnipotenti verbo Domini sit fundata. Christi enim

1. Timot. 3. enim Ecclesia, teste D. Paulo, columna est,
Matth. 16. & firmamentum veritatis: contra quam,
 ipse portæ inferni, iuxta diuinā & immor-
 talem Iesu Christi promissionem, præua-
 lere non poterunt. Etsi enim mali, & per-
 uersi homines, aliquam eius partem, pra-
 uis & alienis dogmatibus, perturbare, &
 transuersim agere possint; ipsa tamen ni-
 hilominus stabilis, & inconcussa, fundata
 super firmam petram, perpetuò manet:
 eiusque veritatis præsidio, cui innititur, &
 eam in omnibus sequitur, validè fulcitur.
 Qui enim ciues & domestici Ecclesiæ Dei
 sunt; iidem per omnia veritatem sequun-
 tur: vt qui veritati nō adhærent, illi itidem
 Ecclesiæ Dei membra, nullo modo esse
 possunt. Eidem veritati nos item insisten-
 tes, præsentem hanc sanam & incorruptā
 doctrinam, ad publicam vtilitatem, ac ve-
 ræ fidei ædificationem instituiamus: ac pro
 parte nostra in medium adferimus: etsi,
 dum id facimus, multum in ea re, eorum,
 qui diligunt Dominum, ope, & precibus
 opus habeamus: quo eius diuina & cælesti
 gratia, mens nostra, in viā dirigatur pacis.

ANNOTATIONES.

QUAS item & vos, ut scribitis, &c. Quam falsi
 vtrinq; sunt: si enim vel has solas septem Syn-
 nodos sequerentur; neque istis schismate, neque il-
 lis heresi quidquam opus esset: cum in his septem
 abundè explicatum sit, quid de quaque re sentien-
 dum: quid quoque loco habendum sit. Ideo autem
 septem solas amplectuntur Synodos: quòd cum an-
 tea tacitas similitates tantum, cum occidentalibus
 intus alerent; tum iam post septimam Synodum a-
 pertos se hostes Latinorum sunt professi, eosq; hæ-
 reseos insimulare non dubitârunt. Primum, quòd
 iam planè desperarant fore aliquando, ut Latini
 incredibili illorum ambitioni, cui semper mirè ob-
 stiterunt, essent subscripturi: & qua, non solùm se
 his sedibus Patriarchalibus anteferre voluerunt;
 in quibus illi, qui columnæ inter Apostolos dice-
 bantur, confederunt: Antiochenæ, inquam, Ale-
 xandrinæ, & Hierosolymitanæ; sed etiam illi, in
 qua Princeps ipse Apostolorum Petrus confederat,
 & qui ex ore ipso Dominico summam Ecclesiæ Dei
 gubernandæ acceperat. Secundò, quòd Imperato-
 res eorum, propter orientis imperij, ad occidenta-
 les Principes, ob hæreses, rerumq; Christianarum
 prodicionem, præcipua summorum Pontificum
 auctoritate, translationem, quæ circa illa tempora
 contigerat; nihil eos commune cum occidentalibus
 habere, nullamq; obedientiam illis præstare volue-
 runt, quod tamen à volentibus, & sponte in omnè
 dissensionem effusis, facile impetrari potuit. Dein-
 de, ob

de, ob summum odium, maximamq; inuidiam; quã ex gentis Bulgarorum, ac multorum aliorum Sarmatiæ populorum, ad occidentales Ecclesias, quæ in idem ferè etiam tempus inciderat accessione, conceperunt. Demum, quod in consequentibus Synodis maximè de Saracenorum Imperio comprimendo, Terraq; sancta restituenda, deliberabatur: cui pio conatui Græci, ob incredibilem, quod contra occidentales ex translato Imperio conceperant odiũ, iniquissimè aduersati sunt; illiq; quantum potuerunt, obstiterunt. Postremò, quod in quarta Constantinopolitana Synodo, quæ verè & propriè octaua dicitur; & in qua, præter trecentos octoginta septem Episcopos Vicarij omnium primarum sediũ, ac ipse præsens Imperator, adfuerunt; euidentius quasi, quàm in alijs omnibus declaratum est; quã potestatem & auctoritatem Romanus Pontifex, in Patriarchas Constantinopolitanos, haberet. cum in ipsa eorundem vrbe Constantinopoli, trecentis octuaginta tribus collectis Episcopis, Adrianus Romanus Pontifex, Nicolai I. successor, per legatos suos, resistantibus primum & reclamantibus Imperatoribus: postea autè assentientibus, & quasi poenitentiam agentibus, ipsiusq; facti auctoribus: Phocium, ex Magistro curiæ, atque militiæ Præfeto, à Michaele Imperatore, Patriarcham Constantinopolitanum factum, deiecit: grauiq; anathemate cum omnibus sequacibus, percussit: ordinationesq; eius abrogauit. Ignatium in sedem suam, quam totis duodecim annis integerrimè tutatus est, restituit:

fuit: vnaq^{ue}, qui, & quales, & ex quibus Patriarchæ eligi, & creari deberent, docuit: atque ita vniuersum Ecclesiæ illius statum & ordinem restituit. In eademque Synodo decernitur; omnes quidem honorandos Patriarchas esse, præcipuè tamen sanctissimum Papam senioris Romæ: nec oportere etiam sententiam dicere in vniuersali Synodo, contra summos seniores Romæ Pontifices. In eadem pulcherrimum illud pij Imperatoris Basilij exauditur, de Sedis Apostolicæ auctoritate, testimonium: Neque enim, vt sacratissimus Patriarcha ad proprium regrederetur thronum; Imperij mei opus, vel excogitatio facta est: sed multum antè, sanctissimus & beasissimus Papa Nicolaus, quæ circa illum erat certissimè discens, synodicè decreuit; reddi ei ius proprii throni: & anathema, cum tota sancta Romanorum Ecclesia, pronunciauit; contra resistentes huiusmodi consilio ac sententiæ. Hoc autem nos olim scientes, & pauentes anathematis iudicium; promulgari, obsecundare Synodico iudicio Romanæ Ecclesiæ necessarium duximus: & huius rei gratia, reddidimus ei proprium thronum. Hæcque illa est caussa, cur Græcis tantopere octaua non placeat Synodus. Quamquam & alijs postea interfuerunt Synodis, vndecimæ & duodecimæ, Lateranensi, Florentinæ item, quam illi octauam vocant; & cui Imperator, ipseque Patriarcha, vniuersæ item Græciæ Patres interfuerunt, eamque manu sua obsignârunt.

10 PROOEMIUM CENSURAE.

*Sed idem odij & ambitionis æstus, omnia deinceps
evertit ac perturbavit. Earum autem rerum, quas
diximus, auctores eam ob causam hoc loco non ap-
pellamus; quia nemo tam ex Græcis, quàm ex La-
tinis eorum sæculorum historiam scripsit; qui non
idem doceat, atque testetur: tum ipsius o-
ctavæ Synodi acta, hoc idem clarè
confirmant.*

SYMBO-

NICÆNVNVM
 APPROBATVR:
 PROPRIVS GRAECO-
 RVN DE PROCESSIONE
 Spiritus sancti, error
 asseritur.

CAPVT PRIMVM.

PRIMVM IGITVR
 caput confessionis vestrae,
 vniuersum Christianae fi-
 dei dogma: id autem sacrum
 sanctae vniuersalis Nicæne
 Synodi complectitur Symbolum; de vna,
 in tribus personis, omnia excedente natu-
 ra, & substantia diuina. Quod quidem præ-
 clarè à vobis teneri, ac piè prædicari, liben-
 ter confitemur: præter quàm quod Nicæ-
 na Synodus, & reliquæ cum ea consentien-
 tes, omnes decreuerunt; Spiritum sanctum

12 CENSURAE ORIENTALIS,

ex ipso solo Patre procedere. Quod quidem sacra illa & incorrupta fidei Christianæ confessio; sacrum, inquam, Symbolum, hoc ita esse, disertissimis verbis explicat; *Spiritum, scilicet sanctum, ex solo Patre procedere*. Quam quidem sententiam, à trecentis decem & octo plenis Deo Patribus, in Nicæna primùm Synodo propositā; deinde in Constantinopolitana à centum quinquaginta confirmatam: quam reliquæ item vniuersales quinque Synodi; nihil addentes, nihil detrahentes, verum in idem planè vno Spiritu sancto conspicientes; ob signârunt: qua denique tot sanctissimi viri, qui in medijs illis temporibus claruerunt; à sacris Synodis edocti, confessi sunt: nos item cum illis omnibus, Dei gratia sequimur, atque cōfitemur. Quem quidem sensum præclaræ illius confessionis esse; ex ipsius Symboli verbis, quod in medium adferimus, facilius quàm aliud, perspici potest. *Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cæli & terre, visibilium omnium, & inuisibilium. Et in unum Dominum nostrum Iesum Christum, Filium*

Filium Dei vnigenitum, & ex Patre natum ante omnia secula. Lumen de lumine: Deum verum de Deo vero: genitum, nõ factum: consubstantialem Patri: per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem; descendit de calis: & incarnatus de Spiritu sancto, ex Maria virgine: & homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis, sub Pontio Pilato, passus & sepultus est. Et resurrexit tertia die, secundum scripturas. Et ascendit in calum, sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria iudicare viuos & mortuos: cuius regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum, Dominum & viuificantem: qui ex Patre procedit: qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur: qui locutus est per Prophetas. Et vnã sanctã, Catholicã, & Apostolicã Ecclesiam. Confiteor vnum Baptisma, in remissionẽ peccatorum. Et expecto resurrectionem mortuorum. Et vitam venturi seculi. AMEN.

*Atque hic quidem est ille veræ, & incorruptæ fidei thesaurus: ab ipso Spiritu sancto, ne quid ex eo, aut auferatur, aut aliquid alienum, & adulterinum illi addatur, sanctè
obli-*

obsignatus. Hęc est illa diuina, sanctissima, perfecta, ac vniuersalis, per orbem terrarum fusi populi Christiani, tessera. Hęc est illa communis confessio, omnium sanctorum Patrum. Hic est certissimus vniuersę Christianę fidei limes: quem in pectore nostro recondentes: quem vtrisque manibus amplectentes: quem vbique magna libertate & alacritate confitentes; veluti quoddam cęleste, integrum, & incorruptum, nullaque parte contaminatum, sanctorum, diuinoque nomine afflatorum hominum depositum; ad extremum usque finem vitę nostrę conseruabimus. Quo precibus & intercessionibus eorum, qui nobis eam fidem exposuerunt, atque sanctę conseruauerunt, tanquam mundam hostiam, eam pulcherrimam confessionem, & nos ipsi sanctissimę Trinitati offerentes; ab æterna liberemur damnatione, ac sempiterna in Christo cęlestis regni ipsius possessione potiamur. Quod vt consequamur gratia & misericordia Christi nostri, etiam atque etiam vehementer oramus.

ANNO.

ANNOTATIONES.

NICAENA Synodus. Nusquam hoc decreuit
*Nicana Synodus, in cuius Symbolo, non plu-
 ra de Spiritu sancto pronunciata esse, quam illud,
 Et in Spiritum sanctum, testantur acta eiusdem
 Synodi: testantur duo grauissimi auctores, illisque
 temporibus proximi, D. Basilius, atque Gregorius
 Nazianzenus. Basiliij verba in Epistola quadam
 ad Ecclesiam Antiochenam, haec sunt: Quoniam
 verò doctrina de Spiritu sancto indefinita est,
 quòd nondum comparerent impugnatores
 Spiritus sancti; an condemnandi sint, qui Spi-
 ritum sanctum creatæ, & seruilis naturæ dicunt,
 in ea Synodo nulla facta est mentio: nihil enim
 prorsus creatum est in diuina & beata Trinita-
 te. haec ille. In Constantinopolitana igitur demum
 secunda vniuersali Synodo, quæ contra Euno-
 mium, Photinum, Macedonium, Constantinopoli-
 tanum Episcopum, qui negabat, Spiritum sanctum
 Deum esse, eumq; inter creaturas impiè coniebat,
 collecta fuit; hoc totum additum est: Et in Spi-
 ritum sanctum, Dominum, & viuificantem: quæ
 ex Patre procedit: qui cum Patre & Filio simul
 adoratur, & conglorificatur: qui locutus est
 per Prophetas. In Romana autem Synodo, quam
 in idem tempus frequentissimam contra Arrium,
 Macedonium, Photinum, Apollinarem, Damasus
 Romanus Pontifex, Romæ congregauerat: & in
 qua item Petrus, Alexandrinus Patriarcha, ad-
 fuit; hoc ipsum Filioque, per quandam Constanzi-*
 nopo-

nopolitanae Synodi interpretationem, additum fuit. Cum enim centum quinquaginta illi Patres, qui item à Damaso, opera Theodosij Imperatoris, Constantinopolim vocati erant, omnino, cum propter persecutionum vim, à quibus necdum, exitiosissime urgente atque defendente Arrianam & Macedonianam impietatem Constantio atque Valente, respirarant, tum propter Haereticorum insidias, quas illis absentibus, Ecclesiis illorum struxissent, ipsamque itineris longitudinem, & difficultatem Romam ipsi venire non possent; eam de Spiritu sancto confessionem, per Eusebium, & Priscianum Episcopos, legatos ad Damasum, ceterosque Patres, confirmationis causa, Romam miserunt: quam per omnia idem sentientes sancti illi Patres, una cum Damaso Pontifice, approbarunt: hocque solum, quod dictum erat, qui ex Patre procedit, per additionem huius particulæ Filioque, propter eos haereticos, qui tum dicebant sanctum Spiritum per Filium fuisse factum, quos ibidem sancta anathematizat Synodus; & qui itidem Spiritum sanctum, Filij quidem Filium, Patris autem Nepotem dicebant: sanctè & piè interpretati sunt. Ita ex utriusque partis orbis terrarum sententiarum collatione, una perfecta, de Spiritu sancto, confessio, conscripta fuit: eum esse Spiritum viuificantem, qui ex Patre, Filioque, procedit: qui cum Patre & Filio, simul adoratur, & conglorificatur. Qui quidem sancti Patres, tam illi, qui Constantinopoli cum Imperatore, quam isti, qui Romæ cum Damaso congregati

gregati erant; et si loco distincti fuerunt, re tamen vnum vniuersale concilium constituebant: cùm & ab eodẽ, & sub eodẽ capite, congregati fuissent, & in eodem Spiritu, & eiusdem Spiritus sancti causa, ad eosdem etiam hæreticos damnandos, & conuincendos, collecti essent; ex mutuaque sententiarum collatione & approbatione, vnum vniuersale Symbolum ediderunt. Quorum deinceps sententiam, sine vlla controuersia, vniuersa Ecclesia secuta est, vsque ad octauam Synodum. Nam tum demum, post octauam Synodum, eam, de Spiritus sancti processione, tragædiam, recentiores Græci odio, & maleuolentia excitârunt. Constant hæc omnia primum ex Epistola ea, qua orientales Patres respondent Damaso; causam, cur Romam venire non possent, explicantes: constant item ex eiusdem Damasi Epistola, qua Constantinopolitanis respondet Patribus, eorumque decreta approbat: constant ex actis vtriusque Concilij: constant ex lib. 9. Tripartitæ historiæ cap. 16. constant ex Hugone Eteriano, libro tertio, de processione Spiritus sancti, cap. 16. & alijs multis auctoribus, antiquæ vetustatis peritissimis, fideque dignissimis.

OMNES vniuersales Synodi obsignarunt, nihil addentes, nihil detrahentes, &c.

Duæ sunt partes vniuersi prætextus, quo Græci iniquissimum schisma suum, in questione, de Spiritus sancti processione, velare, ac veluti integumento quodam tegere volunt. Primum, falso Latinos, contraque sanctorum Patrum sententiam, & iudicium, Spiritum sanctum ex Patre & Filio

procedere, opinari. *Secundò, quamuis hoc rectè & verè dicatur; non tamen illos, vel hoc, vel aliud quidquam sacro Symbolo adijcere debuisse. Et cum primum illud manifestè sit falsum, & erroneum, vt paullo post docebimus; posterius hoc, in quo se arcem negocij tenere putant, Canone potissimum Ephesini Concilij septimo, confirmant: cuius illa sunt verba. HIS igitur recitatis, (Canones autem Nicæni Concilij tum lecti erant) constituit sanctum Concilium, vt nemini liceat, aliam fidem, vel proferre, vel conscribere, vel componere; quàm eam, quæ præstituta, ac perscripta est à sanctis Patribus, qui in Nicænorum vrbe, cum auxilio Spiritus sancti, coacti fuerunt. Qui autem audeant, aliam fidem vel componere, vel producere, vel proferre, volentibus conuer-ti ad agnitionem veritatis; siue ex Gentilitate, siue ex Iudaismo, siue alia quacunque secta; vt hi, si quidem Episcopi, aut Clerici sint; isti ab Episcopatu, hi à Clero remoueantur, ac prohibeantur: sin autem laici sint, vt extrema detestatione & execratione percellantur. hætenus sancta Synodus Ephesina. Quo quidem Canone docent Græci, post duo illa œcumenica Concilia, Nicænum, inquam, atque Constantinopolitanum, ita Symbolum, ita fidem Christianam, ab Ephesina Synodo conclusam & obsignatam esse, vt illi nihil amplius à quoquam mortalium addi, aut adijci liceat. Quod cum Latini in huius particule adiectione, Filioque, sint ausi, merito illos supradicto anathema-*

themati subiacere, seq̄ iustè ab illorum coniunctio-
 ne & communione disiunxisse. Atque hic est ille
 summus Græci schismatis aries, maximum præsi-
 dium. Verùm longè aliam mentem sacri Canonis
 esse, quàm isti putant, vel ipsa Canonis verba clarè
 docent. Primum enim, vbi dicit, Ne quis, aut Epi-
 scopus, aut Clericus, aut laicus, quidquam adij-
 cere audeat: proculdubidò singulos & priuatos ho-
 mines; non autem vniuersum Conciliū, vel publi-
 cam auctoritatem intelligit. quod plenius ipsa Ca-
 nonis occasio indicat. Cùm enim post Nicænam
 atque Constantinopolitanam Synodum, singuli fe-
 rè Episcopi, in suis Diœcesibus, sua conscriberent
 symbola: eaq̄ populis sibi subiectis proponerent:
 nec Episcopi tantum, verùm & laici nonnunquam:
 eaq̄, cùm collectis demum vniuersalibus Synodis,
 publicè vnusquisque ambitiosè legi, ac recitari in
 Synodo vellet: & posteaquam item Theodoti
 Mopsnensis Episcopi symbolum, à Chariofo Presby-
 tero Philadelphensi, sacro etiam Ephesino Conci-
 lio oblatum, publiceque lectum esset: in eaq̄ re plu-
 rimum periculi, & confusionis, moraq̄ & ambitio-
 tionis, sacra animaduertisset inesse Synodus; statim
 post eius lectionem hunc tulit Canonem: NE quis
 in posterum, aut Episcopus, aut Clericus, aut
 laicus, suum proferat symbolum: hocque ge-
 nere & vnitatem fidei Catholicæ turbet, nouis-
 que erroribus occasionem præbeat: & sacras
 Synodos impediat: tempusque frustra extra-
 hat; sed vt omnes communem fidei, à trecentis

decē & octo sanctis Patribus, in Nicæna Synodo, formulam conscriptam, sequantur, illique adhæreant. *Secundo, cùm idem sanctus Canon doceat, & ne quis aliam fidem proferat, aut conscribat, manifestè explicat: non illud prohiberi, ne quid Symbolo conueniens & consentaneum interpretationis caussa addatur: sed simpliciter, ne quis aliam fidem conscribat; hoc autem est diuersam, pugnantem, planeq; contrariam ab illa, quam sancti tradiderunt Patres. Quomodo hoc nostro infelici tempore multi exoriuntur nebulones, qui vel Ebionem, vel Cherinthum, vel Arrium quendam sequuti: Lutherum item, aut Calvinum; aliam fidem componere non erubescunt; suaq; somnia pro vniuersali Canone, & Regula fidei Christianæ, miseris populis obtrudere non verentur. Tertio, cùm dicit, componere, producere, proferre, conscribere: non excludit interpretari, explanare, illustrare: quæ longè diuersa sunt, & nonnunquam planè necessaria. Non illud igitur sacer Canon docet; nihil simpliciter Symbolo addendum esse: sed hoc potius: nihil priuata auctoritate, nihil priuato sensu, pugnans præsertim, & diuersum, aut contrarium, his, quæ à sacris Synodis instituta sunt; confessioni fidei apponendum esse. Quamquam autem ex his ipsis sacri Canonis verbis hoc ita esse clarissimè demonstratum est: tamen & aliundè hoc idem manifestissimè doceri potest. Nisi enim Symbolo aliquid adijcere liceret; tum contingeret aliquem, vt quod corde creditur ad iustitiam, id*

ore confiteri ad salutem non permetteretur: contra quam D. Paulus docet atque præcepit. Deinde si amplius, neque illustrare, neque amplificare, neque obscura in fide Christiana explicare post Concilium Ephesinum liceret; frustra igitur paulò post contra Eutichen sexcentorum quadraginta Patrum Chalcedonense Concilium conuocatum fuit; frustra & aliæ, quæ post consequutæ sunt Synodi: quæ non aliam ob causam conuocabantur, quam, nouis erroribus & hæresibus exorientibus, illustrandæ & explicandæ fidei Christianæ causa; eisdemq; Anathemati subiecta erunt Concilia omnia. Verum, vt propiùs ad id, quod totam causam continet, accedamus. Fuit idem penitus Canon iisdem ferè verbis, à Nicæna etiã Synodo perscriptus, qui quanquam, vt multa alia, nunc in actis eius Synodi non reperiatur; in ea tamen Epistola Liberij Pape, quam ad beatum Athanasium, Alexandria Patriarcham conscripsit, & quæ sic incipit: IAM à principio accepimus à beato Petro Principe Apostolorum, &c. his verbis legitur. PRAEDICTA namque, vti legimus, sancta decreuit Nicæna Synodus, aliam fidem nulli proferre licere, aut conscribere, aut componere, aut sapere, aut aliquid docere, nec aliquid in fide vel intelligere, quod horum Patrum decretis contrarium sit. Qui verò aliam fidem proferre, aut docere, aut aliud Symbolum tradere illis, qui ad viam veritatis, de quacunque fide, velint conuerti, aut ex Iudaismo, aut ex Gentilitate; si

Episcopus sit, aut Clericus, priuetur: Episcopus ea dignitate, & Clericus clero: si verò Monachus, aut Laicus, anathematizetur. *Recognoscimus eadem verba, eandemque verborum sententiam Concilij Nicæni; quæ fuerunt Synodi Ephesinæ. Si igitur Canon hic hunc sensum habet; vt non liceat quidquam Symbolo addere; vti quidem Græci putant: subiectum igitur erit eidem anathemati ipsum, quod paullò post sequutum est generale Constantinopolitanum Concilium: ipseque adeò magnus ille Theologus Nazianzenus, quem ex sententia vniuersæ Synodi, propter eius præstantem doctrinam, quatum exellebat; inter omnes Symbolum illud conscripsisse, plurimi censent. Multa enim, vltra ea, quæ Nicæno continebantur Symbolo, vel illustrandæ, vel explicandæ veritatis causa, in ea Synodo adiecta fuisse, multa detracta; non aliundè melius patet, quàm ex vtriusque Symboli mutua collatione. Et Nicæni quidem Symboli forma hæc est:*

CREDIMVS in vnum Deum, Patrem omnipotentem, omnium visibilium, & inuisibilium conditorem. Et in vnum Dominum Iesum Christum, Filium Dei, de Patre natum, vnigenitum, id est, ex substantia Patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum, ex Deo vero, genitum, non factum, consubstantialem Patri, hoc est, eiusdem cum Patre substantiæ: per quem omnia facta sunt, siue, quæ in cælo, siue quæ in terra sunt. Qui propter nos homines,

&

& propter nostram salutem, descendit: & incarnatus, & homo factus, passus est: & resurrexit tertio die, & ascendit in caelos, inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum sanctum. Eos autem, qui dicunt, erat aliquando, quando non erat: & antequam nasceretur, non erat: & quia ex non extantibus factus est; aut ex alia subsistentia, vel substantia dicentes esse, aut conuertibilem, aut mutabilem Filium Dei; hos anathematizat Catholica & Apostolica Ecclesia.

CONSTANTINOPOLITANI autem haec:

CREDIMVS in vnum Deum Patrē omnipotentem, factorē cæli ac terræ, visibilium omnium & inuisibiliū. Et in vnum Dominum nostrum Iesum Christum, Filium Dei vnigenitum, & ex Patre natum ante omnia secula, Deum ex Deo, lumen ex lumine. Deum verum ex Deo vero, natum, non factum, homouision Patri, hoc est, eiusdem cum Patre substantiæ, per quē omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem, descendit. Et incarnatus est de Spiritu sancto, ex Maria virgine, homo factus: crucifixus est pro nobis, sub Pontio Pilato, & sepultus: tertio die resurrexit, ascēdit ad caelos, sedet ad dexteram Patris; iterū vēturus est in gloria iudicare viuos & mortuos: cuius regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum,

24 CENSURAE ORIENTALIS,

etum, Dominum & viuificantorem, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio coadorandum & conglorificandum: qui locutus est per Prophetas. In vnam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Confitemur vnum Baptisma, in remissionem peccatorum: expectamus resurrectionem mortuorum: & vitam futuri seculi. Amen.

Vbi multa detracta, multa addita esse; quis non videt? in quibus hoc est, incarnatus de Spiritu sancto, ex Maria virgine: & hoc, & sepultus: & hoc, sedet ad dexteram Patris: & hoc, cuius regni non erit finis: & alia, quæ sequuntur, ad finem vsque Symboli. Sed & Ephesina Synodus, eidem subiacebit anathemati. Multa siquidem & ipsa illustravit, ad fidem Christianam pertinentia: multa addidit: multa interpretata est. Et quanquam hæc clarissima sint; tamen si demonstrauerimus, eundem Spiritum sanctum, qui & in Nicæna prius, & postea in Ephesina Synodo, eius Canonis auctor fuit, & magister; ipsummet eiusdem interpretem, ac enarratorem, in consequenti Chalcedonensi Synodo fuisse, longeque alium sensum eius esse docere; nū amplius quidquā ad eam causam confirmandam desiderari poterit? In quarta igitur vniuersali Chalcedonensi Synodo, cum Eutiches, qui naturas in Christo confundebat, libellum sacræ Synodo obtulisset, neque quidquā aliud se sentire professus fuisset, quā id, quod in Nicæno Symbolo perscriptum esset; vbi ne verbum quidem

dem vllum de distinctione naturarum positū erat. Inde q̄, cum Patres ipsos cohortatus esset, ne aliquid Symbolo contra Ephesinæ Synodi Canonē addant; hæc inter cætera dixit: HANC, inquit, fidem, memorata hæc anterior sancta & vniuersalis Synodus confirmauit, cuius Præsul fuit beatae & sanctæ recordationis Pater noster, & Episcopus Cyrillus; eamq̄ue definitionem protulit. Qui præter ista addiderit aliquid, aut inuenierit, aut docuerit; eum damnationibus, quæ tunc scriptæ sunt, subiacere: quorum exemplaria in codice destinauit mihi memoratus Pater noster, & Episcopus, Cyrillus, quæ & piè in manibus habeo. Subijciens igitur me ipsum sanctæ Synodo; definitionem eius vsque nunc custodiui. Quæ vbi publicè lecta sunt; responsum est Eutichi, à sanctis Patribus, primum per Eusebium Episcopum Dorithei: Mentitus es: non est definitio talis: non est regula hæc præcipiens. Deinde per Diogenem Episcopum Cyscij: Dolose, inquit, proposuit Synodum sanctorum Patrum; quæ in Nicæa facta est. Accepit namque additamenta à sanctis Patribus; propter peruersum intellectum Apollinaris, & Valentini, & Macedonij, & qui eis similes sunt: & additum est in Symbolo sanctorum Patrum; Qui descendit, & incarnatus est de Spiritu sancto, ex Maria virgine. Hoc idem igitur, & isti sibi dictum putent, à sexcentis quadraginta sanctissimis Patribus, veteriq̄, Græcia dignis; eos mentiri,

tiri, dolosèq; eodem modo, in allegatione istius Canonis agere. Quid enim hac interpretatione clarior? quid istis verbis Spiritus sancti illustrius esse potuit? Ruit igitur firmamentum Græciæ: detractum est velamen malitiosi schismatis; cum neque diuersum quidquam, neq; priuata auctoritate, Symbolo Latini addiderint; sed potius ex sententijs veterum, tam Græcorum, quàm Latinorum Patrum, vt post docebimus, nouis heresibus vrgentibus, illud interpretati sint: cum in prioribus illis vniuersalibus Synodis, nondum planè de Spiritu sancto, totum dogma definitum, aut explicatum fuerit: vti quidem magnum illum Basilium, in ea, quam scribit, ad Ecclesiam Antiochenam, Epistola, testari, superius diximus. Sed & Patres ipsos temporis illius, in primis autem Basilium, quem Chalcedonensis Synodus, ministrum gratiæ, & eum, qui primus doctrinam de Spiritu sancto illustrauit, appellare solet; multa indefinitè, multa minus clarè, de Spiritu sancto, ac quasi dissimulanter dixisse, ex quadam Epistola Gregorij Nazianzeni perspicitur: vbi eam querelam, quam Philosophus quidam contra Basilium magnum, atque adeò ipsum Gregorium, in quodam conuiuio proposuerat, his verbis exponit: CETERA quidem laudentur viri illius, si ita lubet, nec ipse quidem contradico: ceterum, quod maximum est, non illis concedam. Orthodoxiæ nomine, frustra laudatur Basilus: frustra Gregorius: ille, quia veritatem suis disputationibus prodit;

hic

hic quia tolerantia sua, proditiōis socium se præbet. Audiui siquidem Basilium magnum, de Patre quidem, & Filio, optimè, ac præstantissimè, atque vt vix quisquam alius facile queat, differentem: Spiritum autem sanctum conuelentem, ac deijcientem. *Ac cùm liberam Gregorij confessionem, Spiritum sanctum Deum esse confitentis, idem Philosophus attulisset: de Basilio ibidem sic inquit: BASILIVS autem fidei doctrinam obscure subindicat, ac velut adumbrat, nec veritatem liberè profitetur. Ac deinde, quæ ipse Gregorius in Basiliij defensionem dixerit, paullo post subiicit. QVONIAM, inquit, ego in obscuro positus, ac plerisque incognitus; sic, vt nec quæ loquar, nec an loquar, fermè homines sciant; tutò philosophor: illius autem maior habetur ratio, vtpote & à seipso clarioris, & ab Ecclesia: tum etiam, quia id omne, quod dicit; in publico hominum cœtu dicit: grauiq; hæreticorum bello vrgetur; nudam præsertim à Basilio vocem arripere quarentiũ, vt eo, (qui solus fermè reliquus est veritatis fomes, visq; viuifica) vicinis omnibus captis, ac subiugatis, ex Ecclesia pulso, & exturbato; malum istud in ciuitate radices agat: atque ab hac Ecclesia non secus, atque ex aggere quodam & propugnaculo, terrarum orbem peruastet, ac populetur. Præstare itaque veritatis doctrinam cautiùs aliquanto, minusq; liberè profiteri, temporiq;, quasi nebulæ cuidam cedere; quàm*
eam

eam aperta prædicatione opprimere. Deinde ipsum alloquitur Basilium, ab eoq; petit, vt quantum in doctrina de Spiritu sancto sit progrediendum, quid de ea pronuntiandum ipse putet, sibi explicet. T v verò, diuine vir, & sacrosancte, facito, vt nos doceas, quousque in disputatione de Spiritu sancti diuinitate progredi: quasque voces vsurpare: & quousque cautione, certa que dispensatione vti debeamus: vt ea, aduersus eos, qui contradicunt, in promptu habeamus, *Quod idem in eius laudibus, iisdem ferè verbis prolixius docet. Sed hæc quidem hætenus.*

QVOD idem sanctissimi viri, qui medijs illis temporibus vixerunt, confessi sunt.

Cæca esse eorum, qui nocere volunt, consilia, præclare dixit quidam. Euenit enim plerunque, vt non modò falsa se dicere non animaduertant, verùm etiam pugnantia: ac non tantùm cum alijs, sed etiam secum ipsos pugnare. Quod idem in hac caussa, Græcis ambitione elatis, euenisse video: nam & hoc falsum est; veteres Patres ita, vt isti dicunt, sentire: & isti nõ magis cum Latinis, quàm cum ipsis Græcis incauti, & prudentes, in hac parte pugnant. Et de Latinis quidem nihil attinet dicere: de Græcis paucis id, quod proposuimus, demonstramus. Duo sunt potissima Græciæ lumina, D. Basilium, atque Gregorium, quos isti maximè suspiciunt, ac eos se in omnibus sequi profitentur: horum vterque eam proponunt quæstionem: **CVR Spiritus sanctus non dicatur Filius Dei.** *Quod nun.*

*nunquam facerent; nisi eundem, quemadmodum à
 Patre, sic & à Filio procedere iudicaret. Iuuat
 ipsius Basilij hac de re verba audire. Hic igitur
 libro quinto contra Eunomium, eam in hunc mo-
 dum proponit questionem. QVARE, inquit, &
 Spiritus sanctus Filius Filij non dicitur? Et
 statim respondet: non illud, quod isti volunt; quod
 ex Filio non procedat, ex eoq; suum esse non acci-
 piat, (quod quidem proximè & propriè, si ita iu-
 dicasset, dicendum fuit,) sed contrarium. NON,
 inquit, propter hoc, quod non sit ex Deo per
 Filium; sed ne Trinitas existimetur multitudo
 infinita, filiosque ex filijs, vt fit in hominibus,
 suscipere iudicetur. Sed dices, inquit, si Dei
 imago est Filius, Filij autem Spiritus sanctus;
 quare Filius, Spiritus sanctus non dicitur? hoc
 enim fortissimo argumento ad suam impieta-
 tem firmandam abutuntur Eunomiani: aut
 enim filium, aut creaturam iubes suspicari.
 Cùm autem Filius non appelletur: propterea
 creaturam esse dicis illum, qui creaturam san-
 ctificat. Hæc Basilius. Quid his verbis clarius est?
 quid hac consequentia magis perspicuum? Quid
 enim necesse fuit, D. Basilio alias causas eius rei
 quærere; cur Spiritus sanctus, Filius Filij, non di-
 catur: & non simpliciter, illam, quæ verissima, &
 simplicissima esset, adferre; quod scilicet ex Filio
 ita non procedat, quemadmodum ex Patre Filius
 generatur; si id tantus vir sensisset? At non dicie
 hoc; sed contrarium potius. SICVT, inquit, Fi-
 lius*

lius se ad Patrem habet; sic & Spiritus à Filium. Propterea, inquit, & Dei quidem Verbum Filius est, Filij autem Verbum, Spiritus. *Idem ferè dicit magnus Athanasius in Epistola ad Serapionem: TALEM, inquit, habet ordinem & naturam Spiritus erga Filium; qualem habet Filius erga Patrem, &c. Quid hac oratione clariùs? quid explicatiùs, aut quid evidentiùs dici potest? Nisi fortè illud à nobis expectat, dum ijsdem quoque verbis, ex Patre, Filioq; procedere, ipsos eorundem orientales Patres vsos fuisse, doceamus. Pareamus igitur & in hac parte illis. Audiant primùm diuum Athanasium Alexandriæ Patriarcham in Dialogo, quem in Synodo Nicæna contra Arrium habuit, ita dicentem: SI quidem Spiritus ex Patris, Filijque substantia non est: cur Filius, cùm sanctum Baptisma suis discipulis traderet, de eo fecit mentionem, dicens: Euntes in mundum vniuersum, &c. Et alio loco: Ipse, inquit, Spiritum dat, & quæcunque Spiritus habet, à Verbo habet. Et ad Serapionem scribens: Spiritus, inquit, à Verbo accipit, iuxta Domini vocem: De meo accipiet, & annunciabit vobis. Et in illo vniuersi orbis terrarum iudicio, omnibus seculis apporbato Symbolo: Pater, inquit, à nullo est factus, nec creatus, nec genitus. Filius à Patre solo est, nō factus, nec creatus, sed genitus. Spiritus sanctus à Patre & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens. Et in sermone de incarnata dispensatione:*

ne: Ne credat quis, quod is, quod non habebat, accipiebat: is enim supernè demittebat, vt Deus; & infernè ipse eum suscipiebat, vt homo. ex eo igitur in eum descendebat: ex eius Deitate in humanitatem ipsius. Audis? ipse supernè mittebat, vt Deus: & ipse ipsum infernè suscipiebat, vt homo: & veluti Deus mittebat, veluti homo recipiebat: nam totus erat in terra; nulloque modo à cælo aberat: quippe, cùm in eo omnis Deitatis plenitudo corporaliter resideret. Cùm ergo carne esset circumscriptus, in Iordane conspiciebatur: sed Deitate cùm esset incircumscriptus, paternum sinum non relinquebat; vnde ex eo in eum descendebat. Ideo nihil prodest, quod à vobis allatum est; imò pro nobis videtur facere, vobisq; magnum importat detrimentum. *Audiant D. Epiphanium, qui sic in suo Augyroto sermone inquit: Spiritus sanctus ex Patre et Filio, tertius nominatione. Et rursus: Vterque habitat in iusto homine; Christus et Spiritus eius. Quod si Christus ex Patre creditur, Deus ex Deo; Spiritus quoque ex ipso, vel ex vtroque: quemadmodum ait Christus: Qui ex Patre procedit, et hic ex meo accipiet. Et iterum: Sed dicet quispiam: Ergo duos Filios esse dicimus: et quomodo est vnigenitus? at quisnam es tu, qui contradicis Deo? Si enim Filium nominat, qui ex Patre est, Spiritum verò sanctum, qui ex vtroque, &c. Et rursus: Spiritus sanctus, Spiritus veritatis est,*

est, tertium lumen à Patre & Filio. *Et demum: Quemadmodum enim nemo nouit Patrem, nisi Filius, nec Filium, nisi Pater; ita dicere audeo, nec Spiritum, nisi Pater & Filius, à quo procedit, & à quo accipit; neque Filium & Patrem, nisi Spiritus sanctus, qui verè glorificat, qui omnia docet, qui ex Patre & Filio est. Audiant aureum illud os Chyrsofostomum, in expositione Symboli Homil. 1. ad Neopbitos. ISTE est Spiritus procedens de Patre & Filio, qui diuidit propria bona singulis pro vt vult. Et in alio Sermone: ITA QVE credendum esse dicimus, Spiritum sanctum Patri & Filio esse coæqualem, & procedentem de Patre & Filio. Ita & alio loco, fonti quidem Patrem, fluuio autem Filium, aquæ verò, quæ inde hauritur, Spiritum sanctum, testimonio vtens Domini, comparat, qui ait: Qui biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei; non sitiet in æternum. Audiant Gregorium Nazianzenum, qui sic inquit: ITEM aliam differentiam intelligimus, vnum nempe propinquum ex primo, scilicet, Filium ex Patre; alium autè ex propinquo, Spiritum sanctum ex Filio. Audiant iterum illustratorem illum doctrinæ de Spiritu sancto Basilium, qui in eodem libro tertio contra Eunomium sic inquit: FVITNE vnquam homo sic audax, qui diuinorum dogmatum in nouationes induceret? Cur enim necesse est, si dignitate ac ordine tertius est Spiritus, natura quoque ipsum tertium esse? dignitate namque ipsum*

ipsum secundum à Filio, cum ab ipso esse habeat, & ab ipso accipiat, & annunciet nobis, & omnino ab illa causa dependeat; pietatis ratio tradit: natura verò tertia vti, nec à diuinis Scripturis docti sumus, nec à dictis possibile est, consequenter ratiocinari. Nam quemadmodum Filius ordine quidem à Patre secundus est: quoniam ab illo & dignitate est, quia origo atque causa essendi, Pater ipsi est: & quoniam per ipsum accessus & adductio ad Deum Patrem est; natura verò nullo modo secundus, quoniam in vtroque vna est Deitas; ita videlicet & Spiritus sanctus; etsi dignitate & ordine secundus à Filio est; non tamen verisimiliter alienæ ipsum esse naturæ inde consequetur. *Et in eo capite, quod inscribitur: Quòd Spiritus diuina natura est: SPIRITVS namque, inquit, viuenti Verbo ad creandum adiunctus, viuens potentia diuina, natura ineffabilis, ex ore ineffabili manifestata, ineffabiliter per sufflationem ad hominem missa, & secundum corporalem à Christo monstratam figuram, rursus ab eo per sufflationem reddita: conuenire namque decet creationi nouam reparationem. Conuenientiam autem figurauit, sufflans; quòd non est alius præter illum, qui à principio sufflauit; sed idem, per quem Deus sufflauit; tum quidem cum anima, nunc verò in animam.* *Audiant Cyrillum, non in vno, sed in multis locis, ac primò in expositione loelis Prophetæ, super illi*

locum: Effundam à Spiritu meo, sic ait. IN
 QVANTVM etenim Deus ex Deo, secundum
 naturam Filius est, cum natus sit ex Deo & Pa-
 tre; proprius eius, & in eo, & ex eo, Spiritus est:
 quemadmodum, & de ipso Deo & Patre intel-
 ligitur. Et ex eo est, inquit: & ita ex eo; quem-
 admodum de ipso Deo & Patre intelligitur; om-
 ne dubium querentibus causam tollens.
Idem rursus in sermone ad Theodosium Imperato-
rem: Baptizantem, inquit, Iesum in igne & Spi-
 ritu sancto; non alienum baptizantis effudisse
 Spiritum, seruiliter & instrumentaliter; sed
 tanquam Deum secundum naturam cum au-
 thoritate summa, qui ex eo, & proprius eius est.
Et iterum in Thesauris: LEGEM igitur cum fe-
 rat Christus, ita condit eam, tanquam in eo, &
 ex eo, sit Spiritus eius. *Et rursus*: NVLLAM
 igitur naturæ differentiam Filij & Spiritus
 sancti Paulus nouit; sed tanquam ex eo, & in
 eo, naturaliter sit, Dominico nomine eum vo-
 cat. *Et in expositione noni Anathematis*: HO-
 MO factus, inquit, vnigenitus Dei Filius, non
 minus permanet Deus, omnia habens qua-
 cunque & Pater; praterquam quod non sit Pa-
 ter: & proprium habens, qui, ex eo, & in eo in-
 situs est Spiritus sanctus. *Et alio loco*: PRO-
 CEDIT quidem Spiritus sanctus ex Deo Patre,
 secundum verba Saluatoris: non tamen est a-
 lienus à Filio: omnia namque cum Patre ha-
 bet. Et hoc ipsemet docuit, dicens de Spiritu
 san-

factus: Omnia, quæcunque habet Pater, mea
 sunt: ideo dixi vobis: ex meo accipiet, & an-
 nunciabit vobis. Nam etsi à Patre procedere
 Spiritum sanctum Saluator dixit, non minus
 tamen est etiam Filij. Est autem Filij, quem-
 admodum & Patris. *Et in Epistola ad Nesto-
 rium: E T S I* est, *inquit*, Spiritus in propria hy-
 postasi, prout Spiritus est, non Filius; non ta-
 men ab eo alienus, Profluit enim ex eo, sicuti
 ex Deo & Patre. *Et in Sermone ad Theodosium
 Imperatorem: N O N* ex mensura (*inquit secun-
 dum Ioannem*) dat Spiritum Filius; sed ipse eum
 ex seipso emittit, quemadmodum & ipse Pa-
 ter. Quare beatus Paulus omni in hoc differen-
 tia postposita, nunc quidem Deo & Patri illum
 attribuit, nunc rursus Filio. *Et in illis, quæ ad
 Palladium in forma Dialogi scribit: M V T A B I -
 L I S* verò minimè, *inquit*, est Spiritus. Nam si
 mutabilitati subiaceret; ipsi diuinæ naturæ iste
 defectus ascriberetur: siquidem Dei & Patris,
 nec non & Filij est, qui essentialiter ex vtroq;
 scilicet ex Patre per Filium, profluit Spiritus.
*Item in quinto ad Hermiam, reddens causam, cur
 Spiritus, Filij dicatur Spiritus: C V I V S N A M,*
inquit, proprium dicimus esse Spiritum san-
 ctum? Vtrum solius Dei & Patris? an etiam Fi-
 lij? an & disiunctim vtriusque & simul ambo-
 rum, tanquam vnum ex Patre per Filium pro-
 pter identitatem essentia? *Et in septimo ad Her-
 miam: I N H A B I T A N T E M* enim sibi, & insitum
 C 2 quis

quis haberet eum, qui natura & verè Deus est, (de Filio dicens) cùm Spiritū accipiat, qui non alienus & essentia disiunctus ab eo est; sed qui ex eo, & in eo, & eius proprius est, & æquè atque ille, Dominus est? *Et post pauca: MISIT autem nobis è caelo Paracletum, per quem, & in quo nobiscum est, & in nobis inhabitat: non alienum in nobis affluens; sed qui essentia suæ, & Patris sui proprius est Spiritus. Obsequemur rem totam primæ Synodi testimonio, quæ dicit, Spiritum sanctum ex Patre procedere; proprium autem esse Filij, & ab eo scaturire. Unde manifestè constat, falsò istos dicere, omnes sanctos Patres diuersum quid à Latinis sensisse. Et non minus ab illis, quos duces sequuntur, quàm à nobis dissidere, ac æquè ab utrisque iniquo schismate disiunctos esse. Cùm inter veteres Græcos & Latinos, nulla sit in hac parte differentia; præter id, quod Latini quidem summam quandam Patris & Filij æqualitatem declarantes, particula, Ex, quæ parem quandam, & æqualem vim designare solet, vtuntur: Græci autem veteres ordinem quandam in diuinis connotare volentes; sæpius particula, Per, magis ad eam rem comparata, vti solent, ita vt dicant, Spiritum sanctum ex Patre per Filium procedere. quo modo Basilius, Gregorius Nissenus, Damascenus, & alij sæpius loqui solent; vti quidem doctissimè, doctissimus ipse, in eo libello, quem hac de re ad Laszarum conscripsit, annotauit Bessarion, quorum vterque patria*

Schi-

sch. *mate damnato, Latinis se adiunxerunt. Neque, però, aut veteres Græci, aut ipsi Latini, dum Spiritum sanctum ex Patre & Filio procedere dicunt, hoc ita intelligunt; vt aut duo principia Spiritus sancti constituent, aut Patris & Filij personas confundant, aut aliquam diminutionem personarum vel imperfectionem processionis faciant: quæ omnia imperitè & malitiosè noua Græcia nobis obijcit. Quod ita esse, vt rectius intelligatur, rem totam paucis, vt est, penitiùs explicemus.*

*C*VM igitur vnaquæque res aut persona duplicem quodammodo habeat formam & proprietatem: aliam quidem communem cum ceteris eiusdem nature & generis rebus: aliam autem sibi propriam & immediatam; quæ & personam eius constituat, & ab alijs eiusdem generis rebus eam distinguat, & ex qua omnia, quæ sequuntur, promanant: quam, personalem, constitutiua, particularem, incommunicabilem, immediatam, principium indiuiduationis Philosophi appellare solent. Vnaquæque item simili modo in diuinis persona, hac vtraque prædita est forma & proprietate: quemadmodum Patris quidem persona, communem habet formam, qua cum Filio & Spiritu sancto communicat ipsam Deitatem; secundum quam vnus est cum illis Deus: habet autem & aliam propriam, quæ eius propriam constituit personam, eamque à Filio & Spiritu sancto discernit; à qua item prima operatio, eaq; immediata proficiscitur, quam ceteræ omnes consequuntur. Et forma quidem

dem est, atque proprietas, paternitas ipsa, à qua & nomen & rem ipsam Patris accipit. Prima autem & propria operatio, generatio ipsa: generare siquidem prima & immediata est operatio Patris. Cum igitur hac sit prima, et immediata, et incōmunicabilis Patris proprietas, eiusque personae constitutiva: hacque ipsa prima eius propria operatio, generare, inquam; necesse est, omnes alias eius consecutivas esse; non ut accidentia, quod in Deo non est; sed secundum naturam, & essentialiter. Ut enim prima & immediata cuiusque operatio, ab eius constitutiva forma pendet: ita omnes aliae operationes hanc ipsam consequuntur. Cum igitur Patris prima & immediata sit operatio generare; spirare autem, & reliquae omnes secundae & immediatae sint operationes; necesse est, per ipsam generandi vim, spirandi rationem provenire. Cum autem ipsa spirandi facultas, Spiritus sancti sit productiva; necesse erit, Spiritum sanctum ex Patre per Filium procedere. Ut, quemadmodum generationem vi, & natura sua, spiratio consequitur; ita Spiritus sancti productionem ipsam Filij generationem consequi oportet; ipsumque Spiritum sanctum, ex Patre & Filio procedere: non tanquam à duobus principijs, sed tanquam ab vno. Si enim, ut à duabus personis proficiscitur Spiritus sanctus; sic à duabus formis distinctis, secundum quas producitur, promanaret: tum necessaridò duo eius essent principia. Cum autem à duabus quidem personis producitur: for-

mat men, qua producitur, vna numero est, & omni indistincta. Est enim ipsa diuina essentia vna, & eadem numero, communis ambobus, vna item spiratio, secundum quam Spiritus sanctus producitur; vnum profecto, & non plura eius erunt principia. Neque tamen Patris & Filij personæ hac ratione confundentur. Si enim in aliqua forma propria, eorumque personæ constitutiuæ, Pater & Filius conueniret, utpote in paternitate vel filiatione; tum merito confundi dicerentur: nunc autem manente cuiusque sua constitutiuæ, & incommunicabili proprietate; in ea tantum, quæ communis est, & quæ iam constitutas sequitur personas, spiratione, inquam, ipsa, atque Spiritus sancti productione, coniungi dicuntur. Ita nulla ratione eorum personæ inter se confundentur, etiamsi communiter Spiritum sanctum spirarent, atque producant; cum vnicuique eorum sua constitutiuæ & propria, incommunicabilis cum altero proprietates permaneat, qua à se inuicem distinguantur. Neque item ob eam causam minor erit Spiritus sanctus Filio; quod ab illo producat; quia neque Filius ea causâ est minor Patre, quod ab eo generatur; neque ideo minor Spiritus sanctus, quod nec Patrem, nec Filium producat: quia neque Filius ideo minor Patre, quod Patrem non generet; sed solum Spiritum sanctum vnâ cum Patre producat. Neque item aliqua imperfectio processionis hinc colligitur,

quòd à Patre per Filium Spiritus sanctus produ-
 catur; cùm nullam imperfectionem inde resu-
 mant, quòd per primas operationes & facultates
 suas, res alias producant atque constituent. Neque
 item illi calumniae relinquitur locus, cur non po-
 tius ex Patre & Spiritu sancto Filius, quàm Spi-
 ritus sanctus ex Patre & Filio proficiscatur: po-
 tentia siquidem generandi præcedit, ut dictum
 est. spirandi potentiam; tanquam prima & imme-
 diata Patris operatio: spirandi verò facultas, cùm
 Filij generationem sequatur; necesse erit, ut non
 Filium ex Patre per Spiritum sanctum, sed Spi-
 ritum sanctum potius ex Patre per Filium procede-
 re, fateamur. Ex se ipso autem Spiritus sanctus
 procedere non dicitur; quod nihil sui ipsius sit
 principium: neque spirationem actiuam, quæ soli
 Patri & Filio communis est, habere potest. Vna-
 quæque enim diuinarum personarum, manens in
 eo quod est, & suam proprietatem personalem
 seruans, communia adinuicem habet omnia essen-
 tialia. Eodem modo Spiritus quoq; etsi omnia com-
 munita habeat cum Patre & Filio; seruet tamen suã
 proprietatem necesse est: quoniam spirare se ipsum
 non potest, cùm hoc repugnet eius proprietati. Hæc
 autem omnia digna Deo, supra omne tempus, & ad
 nostrum intelligendi modum, relatè sunt accipien-
 da. Et sic omnia ab his facile explicantur; qui
 sponte errare nolunt, pertinaciq; contentione non
 vincuntur. Hanc autem, & non aliam Latinarum
 de Spi-

de Spiritu sancto sententiam esse ex diuo Augustino quem tanquam Ducem & Principem vniuersa occidentalis sequitur Ecclesia, manifestum est; cuius illa sunt verba: NON, inquit, duo principia Spiritus sunt, Pater & Filius; sed vnum eius ambo principium sunt: pulcherrimoq; exemplo rem totam explicat: Quemadmodū creaturæ non tria principia, sed vnum, Pater, Filius & Spiritus sanctus, ipsa Trinitas est, vnus Deus. Nam & si Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, creaturæ causam credamus; tamen ad Patrem omnia referuntur: quia ab eo habet, & Filius, & Spiritus sanctus, & ipsum esse, & creandi potentiam. Item quod vna & eadem numero potentia creant; cūm Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, ex vna & eadem numero, & communi diuinitate, siue diuina essentia prodeant: ideo vnus Deus, & Creator est omnium. Idem de Spiritu sancti, ex Patre & Filio processione sentiendum est. Namque vna & eadem spirandi potentia, quæ illis communis est, Pater & Filius Spiritum sanctum spirant: & cūm à Patre hanc spirandi potentiam, vt cetera, Filius per generationem habeat; vnus spirator, vna causa, & vnū principium processionis Spiritus ambo sunt. Plura, qui de hac materia legere velit; legat præter Concilium Florentinum, duorum doctissimorum, qui illi concilio interfuerunt, Græcorum libros, Bessarionis, inquam,

orationem dogmaticam ad Græcos: Gennadii
autem Scholarij Patriarchæ Constantinopolitani li-
brum defensionum quinque capitum; quæ in sancta
& œcumenica Florentina Synodo continentur: quæ
librum nuper ad me Roma misit Stanislaus Re-
sciens, vir elegantissimus, Magni quondam Hosij
familiaris: quibus eò maior fides adhiberi debet;
quod ex Græcis ipsis orti, contra eosdem
Græcos tam strenuè, pro veritate
dimicârunt. Et hæc qui-
dem hæc-
nus.

ARTICV-

ARTICVLI FIDEI
SVMMATIM EXPLICANTVR,
ad Vitæq; & Morum institutionem
accommodantur.

CAPVT SECVNDVM.

AAM VERO AD SE-
 cundum Caput instituti
 vestri accedentes, quod
 ipsos Articulos fidei no-
 stræ recenset atque enu-
 merat; ita vti rerum ordo postulat, illud
 dicimus: hanc esse veram & vnicam Chri-
 stianam fidem, omnem rationem & in-
 tellectum humanum, longè excedentem;
 vtpotè, quæ sit vera & sincera vnus Dei in
 Trinitate confessio, quæ in his sacri Sym-
 boli capitibus, taquam in compendio
 quodam continetur; totamque rationem
 fidei nostræ ob oculos ponit. Quam om-
 nes fideles rectè de religione sentientes, ac
 quicunque, modò salui esse velint; liberè,
 ac sine omni cunctatione, profiteri tenen-
 tur.

44 CENSURAE ORIENTALIS
tur. Quæ quidem religionis nostræ capi-
ta, (qui item articuli fidei appellari solent)
tanquam principia quædam & fundamen-
ta vniuersæ doctrinæ Christianæ sunt, duo-
decimq; numerantur; duodenarium san-
ctorum Apostolorum numerū repræsen-
tantes. Ex quibus quidem tres sanctissimæ
Trinitatis confessionē continent: sex verò,
Filij Dei, ipsiusque Verbi Incarnationem
totam deniq; salutis nostræ œconomiam
explicant: reliqui tres, ea, quæ ad futuram
mundi consummationem pertinēt, com-
plectuntur.

Primus igitur articulus docet, vnā ef-
se diuinam naturam, & non plures: Vnā,
potestate, principio, omnipotentia, atque
dominatione.

Secundus articulus tradit, eam ipsam
diuinitatem, tribus, non vna, contineri
personis; quantumuis ipsa substantia diui-
na; vna, & indiuidua sit, in quibus, hoc qui-
dem est ingenitum; aliud autem geni-
tum; illud verò procedens, Pater, Filius, &
Spiritus sanctus, à sanctis Theologis dicta.

Tertius verò, hanc ipsam Trinitatem

vni-

vniversorum esse opificem; ex nihilo res omnes ad id, vt sint, producentem, idque sub certo & definito tempore: tam ea, quæ mente intelliguntur; quam hæc, quæ sub sensum cadunt, visibilia simul & inuisibilia omnia.

Quartus autem, propter eam curam & prouidentiam, quam circa nos hic ipse in Trinitate Deus benignè gerit, æterni Patris beneplacito, cooperante autem Spiritu sancto; Verbum Dei manens in sua diuina natura, ab omni alteratione & mutatione remotum, omnisque passionis expers, sineque omni fluxu, atque corruptione; propter nos carnem factum esse: plenamque & perfectam nostram naturam, in vno indiuiduo assumpsisse.

Quintus autem, Verbum hoc ex incorrupta Virgine natum esse: quæ eadem & ante partum, & in partu, & post partum, diuina Verbi omnipotentia virgo sit conseruata.

Sextus articulus tradit, eundem sponte & voluntate sua, propter nos, nostramque salutem, carne passum esse, crucifixum

xum item & mortuum, nulla in parte di-
nitate eius diminutionem aliquam pa-
tiente; vt, in quam nulla affectio, nullus ca-
dat interitus.

Septimus docet, hunc eundem Iesum
Christum, ita passum, tertia die, vi, & po-
tentia sua, à mortuis surrexisse, suisq; disci-
pulis sæpius apparuisse.

Octauus, post quadraginta dies magni-
ficæ resurrectionis suæ, videntibus disci-
pulis, eundem in cælos gloriosè assum-
ptum esse, atque ad dexteram Patris con-
sedisse; carnem & humanitatem suam e-
iusdem gloriæ & adorationis declarasse;
vt, quæ nunquam ab ea diuinitate, à qua
semel assumpta est, separetur; sed perpe-
tuo vnitatis vinculo, cum ea coniuncta ac
planè deificata, permanet.

ἀχώρασι-
του καὶ
ἁγίου θεοῦ,

Nonus, hunc eundem iterum de cælis
in terram cum gloria Patris venturum; vt
reddat sempiternam quidem regni sui
hereditatem illis, qui ei sanctè, & piè, ser-
uierunt; impijs autem, & flagitiosis ho-
minibus, perpetuam damnationem.

Decimus, hunc ipsum vniuersam hu-
ma-

maximam naturam à morte excitaturum, animasque corporibus, in quibus priùs vixerunt, redditurum; in vna & eadem omnes ætate: vt in iisdem corporibus recipiat vnusquisque mercedem, prout in vita gesserit: ipsaq; corpora sine omni corruptione perpetuis temporibus duratura.

Vndecimus, eam quæ consequitur vitam, sempiternam futuram: vtpote iam vtraque parte nostra, ab omni interitu vindicata.

Vltimus & duodecimus, hunc eundem Christum tam viuos, quàm mortuos iudicaturum: & impijs quidem ac perfidis æternam damnationem; pijs autem, & his, qui in omnibus præceptis & iustificationibus eius strenuè sese exercuerunt, sempiternam gloriam redditurum.

In quorum Capitulo prima quasi parte, illud docetur; vnum esse Deum, vnum esse Dominum, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum. Nam & Patrem, Deum confiteri audimus: & Filium item Deum de Deo, Lumen de Lumine dici. Et Spiritum sanctum, Dominum, appellari sentimus

48 CENSURAE ORIENTALES.

mus; totamq; sanctam Trinitatem, eius
 substantiæ, æqualisque gloriæ esse, Pa-
 trem, & Filium, cum sancto Spiritu, æter-
 num, omnipotentem opificem; quod &
 omnes sancti Prophetæ vno ore confessi
 sunt, Deum, inquam, Patrem, Verbum, &
 Spiritum sanctum, vnum in Trinitate
 Deum, vbique celebrantes. Et cælestes il-
 læ, & diuinæ mentes, apud Isaiam, interna
 illa præpotentis Dei veneratione, vnum
 canunt, & confitentur Dominum.

Secunda autem pars Symboli illud
 continet, hunc ipsum Deum trinum in
 personis, vnum autem in Diuinitatis suæ
 natura; Patrem esse, Filium, & Spiritum
 sanctum. Et Patrem quidem ingenitum
 esse, omniq; causa & principio carentem;
 auctorem autem & principium om-
 nium earum rerum, quæ ex ipso sunt, exi-
 stere: Filium autem genitum, Deum ex
 Deo: Spiritum verò sanctum Dominum
 viuificantem, & ex Patre solo proceden-
 tem. Vnam item esse illorum naturam,
 vnam gloriam, vnam potestatem, vnam
 adorationem; idq; ante omnia secula, il-
 lis ver-

lis verbis confitemur: *Qui cum Patre & Filio simul adoratur & conglorificatur.*

Tertio verò capite illud demonstratur, vniuersam sanctam Trinitatem esse rerum omnium creatricem, atque opificem; quæ ex nihilo ea, quæ sunt, omnipotenti sua virtute produxerit. Itaq; & Patrem creatorem cæli & terræ, omniumque aliarum rerum, confitemur. Et Filium item eum esse, per quem omnia facta sunt, agnoscimus. Et Spiritum sanctum Dominum, omnia viuificantem, celebramus.

Quarto autem capite, ipsa Incarnatio Filii Dei annunciatur; hoc ipsum scilicet Verbum, ex Spiritu sancto, & Maria virgine, carnem factum esse.

Quinto demum, eam ipsam Mariam matrem eius, perpétuam virginem conseruatam esse; ex qua Dei Verbum, carnem nostram viuam, anima rationis particeps, voluntateque ipsa præditam acceperit: purusque; ac simplex existens; duplex quodammodo, nostræ salutis causa, fieri voluit vnus ex duabus perfectis naturis, Diuinitate, inquam, & humanitate.

Sextò autem docetur, eundem Chri-
stum Deum & hominem, in carne pro no-
bis crucifixum, passum & sepultum esse.

In reliquis autem vltimis Articulis illud
continetur, hunc ipsum à mortuis resur-
rexisse, ac in cælos assumptum esse; iterum-
que de cælis ad iudicandum viuos & mor-
tuos, venturum: futuram item mortuo-
rum resurrectionem: pœnam & suppliciũ
sempiternum: regnum item & præmium
eodem modo.

Hæc igitur Capita sacro continentur
Symbolo, non solùm si Christianæ Philo-
sophiæ Theoriam spectes; verùm etiam, si
illud ad vitam & mores, æternæque salu-
tis consequutionem, referre velis. Ideo
enim propter nos, nostramque salutem,
Verbum Dei de cælis descendisse docet;
vt & nos ad formam & exemplum con-
uersationis eius, vitam, moresque nostros
componentes, saluemur. Ideo passum,
ideo mortuum, ideo resurrexisse; vt & nos
in spem salutis erecti & excitati, perfe-
ctæ virtutis viam ingrediamur. Ideo ad
iudicium viuorum & mortuorum ven-
turum

turum profiteamur; vt ad acceptationem, & præparationem aduentus eius, excitemur. Ideo denique, vitæ quidem æternæ certissimam spem, metum autem æterni supplicij, nobis idem Symbolum proponit; vt inter spem & metum viuentes, certam operemur salutem. Per quæ omnia triplex illa animæ nostræ facultas, qua omnis eius natura continetur; perfici, ac expurgari solet: mens quidem, & rationalis vis; pia æternæ Trinitatis contemplatione atque confessione: iræ autem & vindictæ impetus, Incarnationis memoria: appetitus verò, & cupiditas; futuræ resurrectionis prædicatione: vt in horum desiderium excitati, promptius curriculum mandatorum Dei decurramus.

Cùm verò septem sint principales virtutes, quæ ceteras continent omnes; Humilitas, inanis gloriæ contemptus, paupertas, ieiunium, castitas, patientia, tolerantia, & æquanimitas. Septem item contraria his vitia; Superbia, vanæ gloriæ studium, amor pecuniæ, gula, prostituta

pudicitia, sobrietas, iracundia postremo;
 idem sanctissimum fidei nostrae Symbo-
 lum, ad eas quidem virtutes amplecten-
 das nos studiosè cohortatur; à vitiis autem
 quàm maximè fieri potest, deterret. Et ad
 humilitatem quidem nos excitat tunc,
 cùm nobis proponit ipsum Dei Verbum,
 propter nos de cælis descendisse. Ad con-
 temptum verò inanis gloriæ, tum; cùm
 Deum existentem, hominem factum esse
 docet. Ad paupertatem autem, ieiunia, ca-
 stitatem, ac reliquas virtutes omnes; cùm
 hæc omnia nostra causa, eum in se rece-
 pisse confitetur. Ad tolerantiam item &
 patientiam; cùm eadem omnia patientif-
 simè illum pertulisse, & ad extremum, cru-
 cem & mortem nostra causa subiisse, no-
 bis proponit. Singulis enim vitæ & con-
 uersationis suæ partibus, singulos illicitos
 animi nostri motus, Saluator noster con-
 futat, atque perimit. Humilitate quidem
 sua; superbiam nostram: vnde increduli-
 tas, ac in Deum blasphemiam oriuntur. De-
 iectione autem ac demissione sua; vanæ
 gloriæ studium nostrum: vnde inuidiam,
 cœdes,

cœdes, mentis vefania, profluunt. Paupertate sua; noſtram auaritiã, quam furta, doli, mendacia, Dei & proximi dilectionis proditio, confequuntur. Ieiuniis ſuis, gulã noſtram; quam ebrietas, luxus, profuſio, peruerſitas, ac inconditus rerum ſtãtus, omniſque praua confequitur cupiditas. Caſtitate & continentia ſua, noſtram impudentiam, pudoriſque prostitutionem; ex qua omniſ vitæ impuritas, ac foeditas, ab ipſaque Dei puriſſima & mundiſſima mente aberratio, promanat. Perſeuerantia ſua, noſtram ſocordiam, animorumque inconstantiam; vnde diffidentia, ingratiſudo, mentis tenebræ, animi puſillanimitas oritur. Tolerantia denique & æquãnimitate ſua, noſtrum impetum, ac iracundiam, in fraternumque exitium planè diabolicum furorem, vnde inueteratum odium, inimicitia, cœdes, cupiditas vindictæ, triumque primarum & ſummarum virtutum, Fidei, Spei, & Charitatis peremptio, naſcitur. Quæ quidem virtutes, tanquam tres pulcherrimæ in honorem

sanctissimæ Trinitatis dedicatæ victimæ; eos, qui illas habent plenè & integrè, cum eodem trino, & vno Deo, coniungunt & vniunt, ac quodammodò per gratiam deos nos efficiunt. Quare & nos, fratres charissimi omnes, recta in Deum fide, eam partem animæ, quæ rationis est particeps, emundemus, atque exornemus: magis autem & aliis communibus virtutibus, fortitudine, inquam, temperantia, iustitia, atque prudentia; in quibus reliquæ omnes, tanquam in suis primis radicibus continentur: sanctificantes nosmetipsos: quantumque homini licet, ab omni perturbatione liberi; vitam vniuersam ad exemplum & imitationem *IESU CHRISTI* componamus; illiusque veram fidem, eiusque sanctissimam vitam, vita, moribusque nostris representemus: diligamus eum, eiusque præcepta impleamus: efficiamur templa eius, ac bonus Dei odor, sanctificati in operibus bonis; vt & immortalis vitæ atque gloriæ, regni que cælestis ipsius, perpetuis

tuis temporibus participes efficiamur:
idque non ea solùm iustitia, quæ operum
est; sed multò magis diuina, & cælesti
eius gratia; vt ita demum eius ve-
rissimis potiamur
promis-
sis.

D 4

DE PEC-

DE PECCATO ORI-
GINIS, BAPTISMO, SACRO
Chrismate, & eorum, qui bap-
tizantur communione.

CAPVT TERTIVM.

TERTIVM CAPVT
confessionis vestrae illud
docet; omnes homines
peccato primi parentis
nostri obligari; quod idem
& nos vobiscum affirmamus. Dicit enim
diuinus Psalter; *Ecce enim in iniquitatibus
conceptus sum, & in peccatis concepit me ma-
ter mea.* Et ipse Dominus in Euangelio te-
statur: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua &
Spiritu sancto, non potest introire in regnum
Dei.* Non aliam certè ob causam, quàm vt
primorum parentum noxa, atq; delictum
expietur, atque emundetur. Vt autem in
hac parte idem sentimus omnes; ita de re-
generationis sancto Baptismate: quod
item

item sacro confitemur Symbolo: *Confiteor unum Baptisma, in remissionem peccatorum:* Hoc inter nos & Latinos interest, quòd nos quidem eos, qui baptizantur, triplici mersione baptizamus: Latini verò non rectè, vna sola contenti sunt. Oportet enim vetustissimo Ecclesiæ more, tres personas in vna Diuinitate hac ipsa trina mersione prædicare, ac profiteri: & ita tres adhibere emersiones, ac immersiones; inuocato Patris, & Filij, & Spiritus sancti nomine. Simul verò eadem terna, eius qui baptizatur, emersione, & immersione; illius, qui propter nos carne crucifixus est, atque à mortuis resurrexit, triduanam sepulturam atque resurrectionem repræsentari putamus. Illud etiam simul profiteamur, oportere statim eum, qui baptizatur, diuino iniungi Chrismate. Ea enim vnctio, atque adeò Chrisma ipsum, sigillum est atque obsignatio Christi: nosque ex ipso in ea vnctione gratiam accipientes, Christiani appellamur: Christi que Domini efficimur. Neque enim ille nos suo dedignatur nomine; siquidem & filios Dei, adoptione

quadam, atque adeò secundum gratiam & electionem, deos ipse nos, vocare non erubescit. Vngens autem Sacerdos eum, qui baptizatur, sic dicit: Signillum & obsignatio doni Spiritus sancti, Amen. Vnde magna ratione Baptismum, sacra statim sequitur Vnctio; neque omnino in aliud differtur, aut rejicitur tempus. Sed & illud consequens & consentaneum esse videtur, vt huic ipsi, qui baptizatus est, pars tremendæ communionis corporis & sanguinis **DOMINI** impartiat: hic enim est finis & consummatio omnis mysterij. Vt sic ab omni errore liberi, ab omni item iniquatione & sorde peccati mundati, sacraque vnctione obsignati, & communiti; corporis & sanguinis eius participes efficiamur, illique summè vniamur: vt inambulet, & inhabitet in nobis Christus Dominus; nobiscumque sit, omnibus diebus vitæ nostræ. Quod nobis diuina eius gratia largiatur.

*Apud Simo-
nem Thessa-
lonicensem:
ex quo hoc
totum caput
ad verbum
desumptum
est, pro
Χρησμός, ἀγ-
χρησμός
legitur, ma-
gis Sacra-
mento Con-
firmationis
cōsentaneè,
quod per so-
los Episco-
pos confer-
ri solet:
de quo hoc
loco institu-
tum esse ser-
monem, cum
ex re ipsa,
tum ex eo-
dem sermo-
ne Thessalo-
nicensis, in
eodem loco
clarius pa-
ret.*

ANNO-

ANNOTATIONES.

LATINI verò non rectè vna sola contenti sunt. Oportet enim, &c.

*NON eundem semper in hac cæremonia serua-
uit Dei Ecclesia ritum. Primo enim statim ab ini-
tio, ad inculcandum vnum Deum in tribus distin-
ctis personis; tam necessariam eam trinam immer-
sionem iudicauit, quàm ipsam trinam personarum
prolationem: extat hac de re 50. Apostolicus Ca-
non: SI quis Episcopus, aut Presbyter, non tri-
nam mersionem vnius mysterij celebret, sed
semel mergat in Baptismate, quod dari videtur
in Domini morte; deponatur. Non enim dixit
nobis Dominus: In morte mea baptizate: sed,
Euntes, docete oës gentes; baptizantes eos, in
nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Docet
hoc idè Tertullianus: Christus, inquit, nouissimè
mandauit discipulis, vt tingerent in Patrem, &
Filium, & Spiritum sanctū; non in vnum: nam
nec semel, nec ter ad singula nomina, in psonas
singulas tingimur. Docet et Basil. in lib. de Spiri-
tu sancto: IAM, inquit, ter mergi hominem, vnde
est traditum? Quin eò amplius, præceptum Euan-
gelicum hoc fuisse, docet Pelagius Papa; vbi in-
quit: MVLTI sunt, qui in nomine solummo-
dò Christi, vnica mersione sic asserunt bap-
tizare. Euangelicum verò præceptum, ipso Deo
& Domino Salvatore nostro IESV Christo
dicente, & tradente, nos admonet; in nomine
Trinitatis, trina etiam mersione, sanctum Ba-
ptisma*

ptissima unicuique tribuere, dicente Domino: *Ite, baptizate omnes gentes; In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Itaque inter ceteras causas, cur Eunomiani rebaptizarentur; eam ponit 7. Canon. 1. Constantinopolitani Synodi, quòd in vnam demersionem baptizarentur. Postea tamen, vbi exorti sunt Hæretici illi, qui summam Trinitatem, non personis tantum, sed natura etiam, & substantia, distinctam esse docebant; hacque ceremonia, ad suum confirmandum errorem, abuti cœpissent: primæ Hispanicæ & Gallicæ Ecclesiæ, vna mersione, ad indicandum diuinæ naturæ vnitatem, vsæ sunt. Qua de re consultus à Leandro Hispanicæ Episcopo, Gregorius magnus sic respondet: DE trina verò mersione Baptismatis, nihil responderi verius potest; quàm quod ipsi sensistis; quia in vna fide nihil efficiat sanctæ Ecclesiæ consuetudo diuersa. Nos autem, quòd tertio mergimus; triduanæ sepulturæ Sacramenta signamus. Et dum tertio infans ab aquis educitur, resurrectio triduanæ temporis exprimitur. Quod si quis, & fortè pro summæ Trinitatis veneratione existimet fieri: neque hoc aliquid obstitit baptizando, semel in aquis mergere: quia tum in tribus personis vna substantia est; reprehensibile esse nullatenus potest, infan-tem in Baptismate, vel ter, vel semel immergere: quando & in tribus mersionibus personarum Trinitatis, & in vna, potest diuinitatis singularitas designari. Sed quod nunc hucusq;*

ab Hæreticis infans in Baptismate tertio mergatur; siendū apud nos esse non cenſeo: ne dum merſiones numerant, Diuinitatem diuidant: dumque quod faciebant, faciunt; ſe morem noſtrum viciffe glorientur. *Cuius reſponſum poſtea Concilium Toletanum quartum cap. 5. ſecutum, hac de re; in hunc ipſum decreuit modum:*

PROPTER vitandum autē ſchiſmatis ſcandalum, vel hæretici dogmatis uſum; ſimplam teneamus Baptiſmi merſionem: ne videantur apud nos, qui tertio mergunt, hæreticorum approbare aſſertionem, dum ſequuntur & morem. Et ne fortè cuiquam ſit dubium, huius ſimpli myſterium Sacramenti; videat in eo mortem & reſurrectionem Chriſti ſignificari. Nam in aquis merſio; quaſi ad infernum deſceſſio eſt: & rursus ab aquis emerſio; reſurrectio eſt. Item videat in eo vnitatem Diuinitatis, & Trinitatem perſonarum oſtendi: vnitatē; dum ſemel mergimus: Trinitatē; dū in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti baptizam⁹. *Romana tamen Eccleſia, vt illo tēpore, ita & nunc trina vtitur merſione: quod non aliunde melius patet, q̄ ex ipſo Romane Eccleſiæ Sacerdotali: ex cuius forma, Romæ Sacramenta adminiſtrari ſolent; vbi ſic ratio Baptiſmi inſtituitur.* **TUNC** Sacerdos accipiat puerum diligenter: & baptizet eum ſub trina immerſione, ſanctiſſimam Trinitatem ſemel inuocans: vel effundendo aquam ſuper caput pueri, ſecundum conſuetudinem loci illius,

lius, dicendo: Petre, ego te baptizo, in nomine Patris ✠, & semel immergat: & Filij ✠, & secundò immergat; & Spiritus sancti, Amen ✠, & tertio immergat. Et cùm surrexerit de fonte, Sacerdos facit signum crucis de chrismate, in vertice illius, &c. *Quem eundem planè ritum fuisse temporibus suis, testatur his verbis Ambrosius:*

Tom. 4. lib.
2. de Sacrament.
ca. 7.

INTERROGATUS es: Credis in Deum Patrem omnipotentem? Dixisti, Credo; & merxisti, hoc est, sepultus es. Iterum interrogatus es: Credis in Dominum nostrum Iesum Christum, & in crucem eius? Dixisti, Credo; & merxisti: ideo & Christo es sepultus; qui enim Christo confelitur, cum Christo resurget. Tertio interrogatus es: Credis & in Spiritum sanctum? Dixisti, Credo; tertio merxisti: vt multiplicem lapsus superioris ætatis, absolueret trina confessio. *Damnant igitur isti illud, quod ignorant, quod schismaticorum atq; hæreticorum est proprium. Vt autem in hac cæremonia, non eundem ritum sequuta est Ecclesia: ita nec in illo; vtum mergi, an aspergi tantum illi, qui baptizantur, debeant. Mergentur sæpius: aspergebantur tamen etiam nonnunquam; vt eo tempore, quo ad mortem ducebatur Diuus Laurentius, quendam, vrceo allato, ab eodem baptizatum esse legimus. Quomodo item illi, qui Clinici dicebantur, baptizari solebant; qua de re sic scribit D. Cyprianus, lib. 4. ca. 7.* EXISTIMAMVS, inquit, in nullo mutilari & debilitari posse beneficia diuina:

nec

nec minus aliquid illic posse contingere; vbi plena, & tota fide, & dantis & fumentis accipitur, quod diuinis muneribus hauritur. Neque enim sic in Sacramento salutari, delictorum contagia, vt in lauacro carnali & sæculari, sordes cutis, & corporis abluuntur; vt & sapone, & nitris, & ceteris quoque adiuuentis, & dolio, & piscina opus sit, quibus ablui & mundari corpusculum possit: aliter peccus credentis abluitur, aliter mens hominis, per fidei merita, mundatur. *Et paullo post: Vnde, inquit, apparet, asperisionem quoque aquæ, instar lauacri salutaris obtinere: & quando hæc in Ecclesia fiunt, vbi sit & dantis & accipientis fides integra; stare omnia, & consummari, ac perfici eos salutari aqua, & fide legitima, Christi gratiam consecutos. Et hæc hæctenus. Plura hæc de re, qui cognoscere velit, legat Vxalaphredum, Strabonem libro de Exordiis, & incrementis rerum Ecclesiasticarum, cap. 26. Claudium de Sanctis decimæ repetitionis, cap. 4.*

SIGILLVM & obsignatio, &c. *Formam hanc verborum Sacramenti Confirmationis, olim fuisse testatur Canon septimus Concilij primi Constantinopolitani. SIGNATOS, inquit, siue vnctos, primùm sancto Chrismate, & frontem, & oculos, & nares, & os, & aures, & eos signantes, dicimus; Signaculum doni Spiritus sancti. Non dissimilis est item ea formula, qua nunc in Ecclesia vtimur: Consigno te signo sanctæ Crucis, & chri-*

& chrismo te oleo salutis: *quam item vetustissimam esse, patet ex D. Ambrosio, de ijs, qui mysterijs instituuntur, cap. 7.* SIGNAVIT te Deus Pater: confirmavit te Christus Dominus, & dedit pignus Spiritus in cordibus tuis; sicut Apostolica lectione didicisti.

NEQVE omnino in aliud differtur, aut rejicitur tempus, &c. *Fuit hoc quidem in veteri Ecclesia receptum, ut qui baptizarentur, siue illi parvuli, siue adulti essent; ijdem simul per sacrum unguentum, manuumq; impositionem, confirmarentur, & sacra Eucharistia reficerentur: vnoq; ac eodem planè tempore, tria simul in vnum conferebantur Sacramenta; Baptismus, Confirmatio, atq; Eucharistia. Idque eam ob causam, quòd nullum perfectum Christianum esse iudicabant, qui per manuum impositionem Spiritum sanctum non accepisset; neminemque Eucharistia dignum esse putabant, qui non idem confirmatus esset: quòd, ne inter consummatos quidè Christianos, illi locus erat, qui nondum sacro unguento delimitus esset. Patet hoc in primis ex Epistola 4. Clementis ad Iulium, & Iulianum, ex illis verbis: OMNIBVS ergo festinandum est sine mora renasci Deo, & demum consignari ab Episcopo, id est, septiformem gratiam Spiritus sancti percipere: quia incertus est vnicuiusq; exitus vitæ. Cum autem regeneratus fuerit per aquam; & postmodum septiformi spiritus gratia, ab Episcopo, ut memoratum est, confirmatus; quia aliter perfectus Christianus*

nequa-

nequaquam esse potuit, nec sedem habere inter perfectos; si non necessitate, sed incuria, aut voluntate remanserit: vt à beato Petro accepimus, & ceteri sancti Apostoli præcipiente Domino docuerunt, &c. *Patet hoc idem ex Tertuliano, in libro de Resurrectione: CARO, inquit, abluitur, vt anima emaculetur: caro vngitur, vt anima consecretur: caro signatur, vt & anima muniatur: caro, manus impositione adumbratur, vt & anima Spiritu illuminetur: caro, corpore & sanguine Christi vescitur, vt & anima de Deo saginetur; &c. *Vbi tria simul Sacramenta coniuncta audis; Ablutionem, manuum Impositionem, Corporis atq; sanguinis Domini alimentum. Et de præscriptione Hæreticorum: Tingit & ipse quosdã utiq; credentes, & fideles suos: signant & illi in frontibus milites suos: celebrant & panis oblationem. Vbi enim dicit: IN frontibus signant: clarè ostendit, non de Baptismo, in quo vertex signatur; sed de Confirmatione, in qua frons inungi solebat, se agere. Deinde cùm dicit, milites suos, alludit ad vsum Confirmationis, qui est militem Christi roborare. Et in libro de Baptismo: DE HINC, inquit, manus imponitur, id est, statim post Baptismũ, &c. *Patet hoc idem ex D. Ambrosio. SEQUITVR spiritale signaculum, quod audistis hodie legi: quia post fontem superest, vt perfectio fiat, quando ad inuocationem Sacerdotis, Spiritus sanctus infunditur: Spiritus sapientiæ & intellectus: spiritus consi-***

*Lib. 3. de
Sacrament.
cap. 2.*

lij atque virtutis : Spiritus cognitionis atque pietatis : Spiritus sancti timoris ; septem quasi virtutes Spiritus. Et omnes quidem virtutes ad Spiritum pertinent ; sed istæ , quasi Cardinales , sunt quasi principales. Quid enim tam principale , quàm pietas ? Quid tam principale , quàm cognitio Dei ? Quid tam principale , quàm virtus ? Quid tam principale , quàm consilium Dei ? Quid tam principale , quàm timor Dei ? Sicut timor seculi infirmitas ; ita timor Dei , magna est fortitudo. Istæ sunt septem virtutes , quando consignaris. *Urbanus etiam in Epistola prima generaliter docet , omnes fideles post Baptismum confirmari debere. Quæ res in causa fuit ; vt sæpe veteres Scriptores ita ferè coniungant Sacramentum Confirmationis , cum Sacramento Baptismi : vt Sacramentum sanguinis , cum Sacramento corporis Domini , coniungitur. Inde in vetusto libello Romani ordinis legitur , Pontificem in die Paschæ egredi , à fonte in sacrarium ; ibique sedere , & expectare , dum infantes , qui baptizati sunt , vestiuntur , ac demum per eum confirmantur. Vt autem eum morem venerandæ vetustatis , vt qui pro temporibus illis rationem probabilem habuit , præsens Ecclesia non damnat : ita maximè in sacra communionem paruulis conferenda ; neque sequitur , neque necessarium esse putat. Non sequitur , partim propter indispositionem eorum , & periculum irreuerentiæ ; cuius rei maximam rationem habendam esse diligenter præcepit ipse.*

ipse diuus Paulus. *Vt enim ex parte corporis, solidioris cibi, propter ætatis teneritatem, capaces paruuli non sunt, lacte q̄ solo reficiuntur: ita multò minus huius cibi longè solidioris capaces esse possunt: partim, quòd esca hæc probatione sui ipsius opus habeat; diiudicatione item communis mensæ à sacra & mystica refectiōe: tum ipsa memoria, & annunciatione mortis dominicæ, sine qua omnino sumi & manducari non debet. Quæ omnia cùm in ætatem paruulorum non cadant, meritò illis Ecclesia sacram non porrigit communionem. Vt autem his de causis, aliisque multis, hunc morem ipsa non sequitur; ita neque ad salutem quidem necessarium esse putat: siquidem per Baptismi lauacrum regenerati, & Christo incorporati, adeptam iam filiorum Dei gratiam, in illa ætate amittere non possunt; neque illi sententiæ eos subiectos esse: NISI manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis sanguinem eius, non habebitis vitam in vobis. Impartit siquidem se & illis Christus Dominus in hac etiam parte, eo modo, qui illi soli cognitus est: cùm per ætatem commodè sacramentaliter illo frui non possint; tum scilicet cum vniuersa Ecclesia, cuius illi sunt membra, pro omnibus viuis, & mortuis offert, & manducat hoc Sacramentum. Quod vel ex suo Nicolao Cabasila Græci abundè discere possunt; qui, vbi modum explicat, quo mortui huius Sacramenti participes efficiuntur, hæc inquit: ERGO dixerit quispiam: si quis etiam viuorum, bona quidem, quæ dicta*

sunt, in anima habeat, ad mysteria autem non accedat; habebit illinc nihilo secius sanctificationem? Non quilibet: sed si quis non potest corporaliter accedere, sicut defunctorum animæ; quales fuerunt ij, qui in desertis errabant montibus, de speluncis, & foraminibus terræ, qui ad altare Sacerdotem nullo modo videre poterant. Eos enim Christus ipse hac sanctificatione inuisibiliter sanctificabat. Vnde nam potest hoc sciri? quòd vitam in se habebant; nō habituri; nisi huius essent Sacramenti participes. Ipse enim Christus dixit: Nisi comederitis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem; non habebitis vitam in vobis. Et vt hoc significaret, multis horum sanctorum misit Angelos dona ferentes. Si quis autem, cūm posset, ad mensam non accesserit; fieri non potest, vt, quæ ex eis prouenit, sanctificationem assequatur: non, quòd non accessit solum modò, sed, quòd cūm posset, non accessit. & propterea clarum est; quòd bonis, quæ debentur Sacramentis, vacuam habet animam.

Hæcille.

DE POE.

DE POENITENTIA, PECCATORVMQVE remissione.

CAPVT IIII.

QUARTVM CAPVT,
 modum & rationem re-
 missionis peccatorū con-
 tinet; in quo, illud, omni
 studio obtinere vultis; per
 solam fidem nos propriè peccatorum re-
 missionem consequi. Catholica autē Ec-
 clesia, fidē illa quidē in primis requirit; ta-
 men non quamcunque fidem, sed illam,
 quæ viua sit, quæ testimonium à bonis ha-
 beat operibus. Nam fides sine operibus, vt
 inquit Iacobus, mortua est. Vnde Magnus
 ille Basilius ait: *Neque, inquit, superna gra-
 tia in eum, qui serio, & studiosè virtutem
 complexus non sit, descendere potest: sed v-
 tramque quasi temperari & consociari oportet: tam conatum & intentionem humanam,
 quam supernæ eius, quæ ex fide provenit, gra-*

tiæ præfens auxilium: ut ad perfectum virtutis decus perueniatur. Itaque & ipsa dimittendi peccata potestas, non simpliciter, neque absolutè concessa est; sed in resipiscents obedientia, & consensu cum eo, cui animæ pænitentis cura demandata est.

Matth. 18.

Qua de re sic scriptum est: *Dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram; de omni re quamcunque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in caelis est.* In cuius autem vel qualis peccati remissione consentire debeant; nō est, quod rogetur: cū lex Evangelica, nullum in hac parte peccatorum faciat discrimen; sed omnium munificentissimam illis omnibus, qui dignè pænitentiam agunt, promittit veniam. Verè autem & conuenienter pænitere hic dicitur, qui illius affectum induit, qui dixit: *Iniquitatem odio habui, & abominatus sum.* Et qui illa omnia facit, quæ in Psal. vi. & in alijs; de bonis operibus explicata sunt: quique præstanti sua virtute, bonorumque operum exercitio, vberius & prolixius omnia peccata & defectus suos, Zachæi exemplo, compensare studet: qui item in

Psal. 118.

animo

animo constanter proposuit suo, purum & immaculatum ante conspectum Dei se conseruare: otiosum non esse: virtutem sequi; ipsique confessioni suæ per omnia satis facere. Quæ enim á nobis requiruntur, illa sunt: Futuræ resurrectionis fides: venturæ retributionis milleque bonorum, quæ sanctis preparata sunt, firma spes, & expectatio: vt item Christum Iesum, verum Deum esse credamus: vt vniuersam Christianam fidem, rectam & salutarem esse profiteamur. Hęc igitur confiteamur omnes, hęc amplectamur: fidem nostram bonis operibus repræsentemus. Neque enim ea, quæ nostra sunt; iustum Dei effugiunt oculum. Quare pro viribus, bonis operibus incumbendum est: neque humane imbecillitatis infirmitas prætexenda; aut in excusationem ignauie, & inertie adferenda. Expertus enim est in omnibus Pontifex noster, infirmitatem nostram; ideo & compati poterit, & condonare his, qui peccant. Si igitur peccauimus; ad eius genua, qui sine omni peccato est, per veram pænitentiam atque confessionem

72 CENSURAE ORIENTALIS,
sionem, prouoluamur: perfectam ab omni malo abstinentiam vndique demonstramus: cum summa fiducia, ad portum paenitentiae recurramus; vt inueniamus misericordiam, & ea omnia, quae nobis maxime salutaria quaerimus. Neque enim est vllum peccatum tantum, quod bonitatem & misericordiam Dei vincere possit. In hoc enim magnificentiae & liberalitatis illius vis conspicitur: hoc verè regium, Deoque dignum donum est; peccata fontibus condonare, si modò paeniteant, si tempore opportuno exorèt. Nam in fine mundi, non iam ad largiendum & condonandum; sed ad iudicium consurget Dominus. Dum igitur tempus habemus, accedamus ad verae paenitentiae remedium: accedamus cum omni spe, & fiducia, ad misericordiam IESU CHRISTI: expurgemus conscientias nostras, omnemque tergiuersationem, ac diffidentiam procul ab animis nostris remoueamus: qui enim cunctatur, qui dubitat, cum fiducia accedere non potest; hoc enim dicit Scriptura; *Tempore*, inquit, *ac-*
cepta-

ceptabili exaudiuit e, & in die salutis opem tulit tibi. Relicta siquidem est nobis, post

primum salutaris lauacri naufragium, pænitentia, quasi secunda salutis tabula. Regnemus cupiditatibus nostris: vera pænitentia & confessione expugnemus illas. Reges simus potentiores longè his, qui purpura & auro induti, magnificè incedunt: affectus, & cupiditates nostras, in ordinem satellitij mancipemus. Qui enim in peccatis persistunt; illis salutis, & veniæ, vt quidem in omnibus ferè sacræ Scripturæ locis proclamatum, & denunciatum est, nulla spes relictæ esse videtur.

DE FIDE, ET OPERIBVS.

CAPVT V.

QVINTVM CAPVT
 confessionis vestrae; non
 multum à proximo, quod
 de pænitentia, atque re-
 missione peccatorum, in-
 stitutum fuit, diuersum est. Docet enim,
 non per aliqua bona opera, aut satisfactio-
 nes; sed per solam fidem, Dei que gratiam,
 nos saluari. Fides autem Catholica hæc est:
 Tunc vnumquemque suorum remissio-
 nem suorum consequi peccatorum; cum
 per veram pænitentiam, fidem que vi-
 uam, per bona opera sese prodentem at-
 que commendantem, ad Deum conuer-
 sus fuerit; vti iam superiùs diximus, nec di-
 cere vnquam desinemus. Dicit enim Scri-
 ptura: *Qui ex Deo est, facit mandata Dei.*
 Et rursus: *Non omnis, qui dicit mihi, Do-
 mine, Domine; intrabit in regnum celo-
 rum:*

Joan. 8.

Matth. 7.

rum:

rum: sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse introibit in regnum cælorum. Et non auditores, sed factores legis iustificabuntur. Et alio loco: Vos amici mei estis, si feceritis omnia, quæ præcipio vobis. Quibus similia Magnus ille Basilius docet: Recordemur, inquit, conditionis, qua nobis caeleste regnum promissum est. Dominus enim IESVS Christus ascendens in montem, suæ sanctæ doctrinæ quasi prima fundamenta & principia iaciens; primam illam beatitudinem, promissionem habentem regni caelestis, orbi denunciat: Beati pauperes Spiritu; quoniam ipsorum est regnum cælorum. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur: Et sic deinceps reliquarum virtutum refert labores, & præmia. Et in alio loco, vltimæ retributionis compellationem, benedictionemque in parabola pastoris, segregantis oues ab hædis, mundo prædicens, inquit: Venite benedicti Patris mei, possidete regnum, vobis paratum ab origine mundi: esuriui enim, & dedistis mihi comedere, &c. Et alio loco: Venite, quæ possidetis, & date eleemosynam: facite vobis sacculos, qui non veterascant; thesaurum

Rom. 2.

Ioan. 15.

In præmio
Asceticorū
cap. 2.
Matth. 5.

Matth. 25.

Luca 12.

saurum non deficientem in caelis, quo fur non appropiet, neque tinea corrumpat. Hæc quidem & talia opera Scriptura sacra, docet esse: per quæ quis regno cælesti dignus efficiatur; & sine quibus impossibile fit, vt regnum cælorum quisquam ingrediatur. Sic enim apud Matthæum discernit clarè

Matth. 5. Dominus: *Nisi abundauerit iustitia vestra, plusquam Scribarum & Phariseorum; non poteritis ingredi in regnum cælorum.* Et rur-

Matth. 18. fus: *Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicuti paruuli; non intrabit is in regnum cælorum.*

Ioan. 3. Et apud Ioannem ad Nicodemum: *Nisi quis natus fuerit denuò; non potest videre regnum Dei.* Quomodo & illud dixit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto.*

De quibus enim vna est sententia, liquet idem periculum esse, si alterum illorum prætermittatur. Si enim Dominus dicit,

Matth. 5. vnum iota, aut vnum apicem legis non præteriturum, priusquam omnia compleantur; quanto magis omnia illa, quæ in lege Euangelij promittuntur, compleri

Matth. 24. necesse est, ipso Domino dicente: *Cælum & terra transibunt, verba autem mea non trans-*

transibunt. Vnde Iacobus Apostolus, con-
 fidenter denunciauit, dicens: *Quicumque* Iacob. 2.
autem totam legem seruauerit, offenderit
autem in vno; factus est omnium reus. Hoc
 autem ex eo didicit, quod ipse Dominus,
 post tot diuinas promissiones, post tot ex-
 cellentia testimonia, post tot beatitudines
 Petro concessas; illud tamen vltimò illi
 comminatus est: *Si non lauerote, non habe-* Ioan. 13.
bis partem mecum. Paullus verò, qui Chri- 2. Cor. 13.
 stum in se loquentem habuit, clarè docet,
 quid sit illud, quod nos à regno cælesti ex-
 cludat: quodque æternæ damnationi sub-
 iiciat: nunc quidem definitè & per partes:
Qui enim talia agunt, morte digni sunt. Roman. 1.
 Nunc verò in ipso genere decernit: *Iniusti* 1. Corint. 6.
regnum calorũ non hereditabunt. Et Domi-
 nus ipse: *Nemo mittēs manum suam ad ara-* Luce 9.
trum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei.
 Ex his igitur & similibus instruimur, sic
 demum diuinis & æternis promissis di-
 gnos nos effici; atque certa, & non fallaci
 spe, ea expectare posse; si illa omnia, quo-
 rum merito regni cælestis promissio facta
 est, & sine quibus eius gratia denegata est,
 plenè

plenè & legitimè perfecimus: etsi ab omnibus illis rebus nos cohibuerimus, quæ eius acquisitionem impediunt. Oportet enim certamen hoc placendi Deo, non modò ab omni malo liberum esse; sed etiam inoffenso, ac inculpabili pede, per vniuersum mandatorum Dei curriculum decurrere. Ita D. Paulo, post summæ illius & inenarrabilis in nos charitatis, & dilectionis Dei, & Christi ipsius commendationem, præcipiente: *Nullam, inquam, cuiquam dantes offensionem, ut non reprehendatur ministerium nostrum; sed in omnibus exhibentes nosmetipsos tanquam Dei ministros.* Scriptum est enim: *Vt exhibeat sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut quid huiusmodi; sed ut sit sancta & immaculata.* Et alia multa in hanc sententiam dicuntur, quæ diligens lector, in omnibus sacræ Scripturæ partibus, facillè inueniet. Quale est & illud Pauli: *Gratia, inquit, Deo, quod fuistis quidem serui peccati; obediistis autem ex corde in eam formam doctrine, in qua traditi estis.* Ut quemadmodum cera subiecta sigilli figuræ, cedit,

atque

2. Corint. 6.

Ephes. 5.

Roman. 6.

atque in eandem ipsam speciem exactè
 formatur; sic & nos, prælo Euangelicę do-
 ctrinæ subiicientes nosmetipsos, iuxta
 eundem Paulum, *secundum interiorem ho-* Roman. 7.
minem, figuremur: expoliantes veterem ho- colof. 3.
minem cum actibus suis; & induentes no-
uum, eum, qui renouatur in agnitionem Dei,
secundum imaginem eius, qui creauit eum. Vt
quemadmodum excitatus est Christus à mor-
tuis; sic & nos in nouitate vitę ambulemus,
 vt ea quę debemus, quęque ea gratia
 quam accepimus digna sunt; & nos ipsi ex
 parte nostra conferamus, in eoque æterni
 parentis, in nobis voluntas, ac beneplaci-
 tum compleatur. Certamine enim opus
 est, & eo magno & legitimo: ne talem &
 tantam gratiam, eius, quę in Christo est, 2. Corint. 6.
 dilectionis, in vanum accepisse videamur.
 Ad quam quidem rem consequendam,
 vel in primis nobis superno ac cęlesti auxi-
 lio opus est; quod nos in omnem partem
 virtutis & honesti, manu quasi deducat.
 Lubricam & præcipitem ingressi sumus
 viam: multum diuina gratia, ne huc vel
 illuc declinemus, quasi amissi, atque libra
 qua-

quadam nobis opus est. Neque omnino, aut praesidio, aut vlli iustitiae, meritisque nostris, in tali cursu recte conficiendo, confidendum nobis est; vt in caelum, sine omni deducamur errore: via enim praesens haec, vita nostra est; & ideo superna manuuctione opus habet. Si enim in urbem aliquam, vbi antea nunquam fuimus, ingressuri, ducem & praemonstratorem viae querimus: quanto magis in caelum vsque peregrinatione suscepta, superna ope, & auxilio indigebimus? quae & iter nobis demonstret; & pedes nostros, ne vquam in mortem prolabantur, firmet; & ad portas quasi ipsas aeternae felicitatis, nos deducat. Multae enim sunt in hac via ardui calles, multa diuerticula; & ideo superno fulcimento, cui innitamur, cui adhaereamus, plurimum opus habemus. Et deducere quidem, atque iter monstrare, diuinae opis est: dignos autem nos, vt manu eius regamur, atque gubernemur, exhibere; nostri est studij, nostri meriti. Si enim impuri & inquinati fuerimus; nequaquam sanctam eius dexteram prehendere

dere poterimus. Opus igitur est ex hac parte omni studio virtutis: opus est omni munditia & castitate vitæ, vt Dei prehensione, & adiutorio digni inueniamur. Sed & D. Chrysoftomus exponens secundæ ad Corinthios Epistolę illum locum: *Obsecramus, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*, ait: *Charitas, inquit, Dei, constringit nos, hoc est, premit, impellit, urget*. Ne ergo tempus & opportunitatem prodamus; sed ea gratia, par studium & diligentiam adferamus; nec repellamus tantum donum. Non enim sola fides nos Deo reconciliat; sed eo amplius, vitam honestam præ nobis ferre oportet: idque quod iustum, ac cum omni virtute coniunctum est, sequi. A peccatis enim liberatum, amicumque Dei factum, iterum iisdem flagitiis contaminari, hoc quidem est, in priores inimicitias relabi, ac in vacuum gratiam Dei, iuxta vitę verbum accipere. Non modo enim ea gratia, quam accepimus, si impurè, si incontinenter viuemus, nihil iuuamur; sed longè maiorem etiam inde acquirimus damnationē: quod post tantum cognitionis lumen,

post tantū cæleste donum, scientes & prudentes, in eadē relabamur mala. Quandiu igitur ad calcē non peruenimus: quandiu in vinea Domini operamur: quandiu vndecima non elabitur hora; opus promoveamus: vitam rectam, cum omniq̄ virtute coniunctam, exerceamus; vt æternis illis perfruamur bonis. Si enim nos tum, cū adhuc omnibus malis onusti eramus, apprehendit, ab omniq̄ flagitiorum onere releuauit: quantò magis iam ab his omnibus liberatos, bonaq̄; nostra qualiacunque promptè, & ex animo conferentes, non repudiabit? Nam si in eodem peccatorum luto herebimus: vel hæc ipsa, incredulitatem in nobis parient. Nam vt defectus fidei, vitæ est causâ pessimè: sic item animus, vitiis contaminatus, vbi in profundum malorum venerit, contemnit. Vbi autem omnia contempserit; nec credere quidem vult amplius: illudq̄ Dauidicum semper occinit: *Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob. Et: Labia nostra à nobis sunt, & quis noster est Dominus?*

Psal. 93.

Psal. 110

Ad

Ad extremum autem: *Dicet insipiens in corde suo; non est Deus: omnis enim, qui mala facit, ait Dominus, odit lucem, & non venit ad lucem.* *Psal. 130.* *Ioan. 30.* Quandiu igitur largitatis & munificentię tempus est, nemo animum despondeat. Tunc autem demum desperationis tempus erit, vbi thalamus nuptialis claudetur: vbi illi, qui piè & sanctè vixerunt, Abrahę potientur sinu. Nunc autem tempus hoc nondum aduenit: necdum enim theatrum solutum est, necdum stadium & cursus confectus: adhuc certamen feruet: nondum præmia certaminis sublata. Intendamus igitur vires, excitemus studium, cursu opus est, & eo vehementi: ipsa enim perfectio quæritur. Eam ergo vitam, quæ sit optima, complectamur; rectæ fidei, vitam honestam, & eam, quæ cum Dei mandatis coniuncta sit, sociemus. Si enim quis fidem se habere dicit, viuit autem turpiter; hic, vel eam ipsam fidem, & doctrinam suam, quã dicit se habere, graui contumelia afficit, ac stultus puerque meritò habetur. Neque enim conuenit virum, semper circa elementa versari; neq; sapientem in

solis fundamentis iaciendis, omne tempus consumere; sed ad reliquas etiam aedificij partes, sese aliquando transferre oportet, ipsamque summitatē ac perfectionem, toti edificio imponere. Si enim semper circa elementa versamur, si in solis fundamentis consistimus; sic quidem nihil unquam proficiemus: sic plenum salutis aedificium construemus nunquam. Neque, si ut sapientes aedificatores, fundamentum ponemus, ut iterum in eo cum D. Paulo superaedificemus; ita ne sapientes quidem iudicabimur unquam. Si ergo Christum amamus, uti quidem meritò amare debemus; virtutis ingrediamur iter: & si in aliquo delinquimus; ipsi ex nobis poenam sumamus. Neque gehennam metuamus tantum, quantum illud, ne Deum offendamus, néve ex amico, inimicum nobis faciamus. Hoc enim omni gehenna grauius est, quando ille iratus, suum benignum à nobis auertit vultum: in quo, quantum insit mali, paucis recognoscamus. Si quis, latronem, aut alium quempiam maleficum, ad supplicium duci videns, Rex praesertim

fertim ipse, misericordia & pietate permotus, in redemptionem illius perditihominis, non vulgare aliquod precium, sed ex se natum vnigenitum filium, quem carissimum habeat, vt illius occidatur loco, tradat: neque solum eius caussa occidi illum patiatur; sed etiam omne crimen ab ipso nocente, in filium innocentem transferat; quò illum, qui iam ad vltimum supplicium ducebatur, seruet, ac ab omni infamia vindicet: Deinde post hæc omnia, vbi ad summum dignitatis gradum illum euexerit; post eam salutem, post eam gloriam, quæ nulla oratione dignè explicari potest, aliqua contumelia, ab illo, in quem tot contulerit beneficia, ille ipse Rex afficiatur: an non plures mortes hic potius, si quidem aliquid mentis sanæ haberet, eligeret, quàm vt tam ingrati animi criminis obnoxius esse videatur? Atqui mutato nomine, de nobis fabula narratur. Hoc igitur nobiscum & ipsi reputemus: summumq; dolorem ob ea flagitia, quibus tam benignum, & clementem Dominum offendimus, corde & animo concipiamus. Neque

Matth. 5.

ideo, quod tanta toties à nobis iniuria affectus, summa sua patientia, ac longanimitate nos perfert, animis efferamur: immo hoc ipsum maximè nos moueat, atque terreat. Si enim quis, iuxta Domini præceptum, in dextram maxillam percussus, porrigat & sinistram; plus sua profecto patientia, & moderatione, inimicum percellit, quàm si sexcentos illi referat pugnos: aut si maledictis quis proscissus, non modò vicem non reddat, sed etiam homini inimico bona precetur; plus certè hominis petulantis impudentiam confundit, quàm si multis probris illi vicem retulisset. Quod si in humanis, nostram insolentiam, patientia, & tollerantia aliena, maximè confundit; quantò magis Dei patientia, & longanimitas, nostram improbitatem, ac insolentiam percellere debet; quantoque magis metuendum est, si quotidie peccantes, nulla nos sequitur diuina vindicta, sed potius eius benignitas ac humanitas vbique fouet: ne, ea patientia, carbones congerantur in caput nostrum; néve in diem iræ & ultionis, omnis hæc, quæ
 nulla

nulla oratione explicari potest, reponatur
 pœna. Hæc nobiscum rectè expendent,
 ante omnia peccata metuamus. In his
 enim est summa ultio: in his gehenna: in
 his infinita mala. Nec metuamus tantùm;
 sed omni etiã studio, & diligētia fugiamus,
 Deo quæ assiduè in omnibus placere con-
 tendamus. In hoc enim situm est cæleste
 regnum: in hoc vita æterna: in hoc mille
 bona. Hac enim ratione, eam quæ solam
 ob causam, & regno cælesti potiri, & bona
 futura consequi poterimus; quibus uti-
 nam, gratia & misericordia eius, potiamur
 omnes. Etsi enim prouocat nos ipse, et-
 si vult saluos fieri omnes; tamen & nos
 ipsi supplices illi simus: reconciliemur
 Deo: neque ab illo resiliamus vnquam;
 sed potius spe, & animo toto ad eum eriga-
 mur. *Ne, inquit Paulus, in vanum gratiam* 2. Corint. 6.
accipiamus. Non enim, quia obsecrat, ait
Chrysostomus, non, quia legatos supplices
mittit; propterea negligentes esse debemus:
sed propter illud ipsum, magis etiam contem-
damus; ut placeamus illi, & spiritualem mer-
cedem congeramus. Etsi enim salutis nostræ

princeps caussa, gratia est; tamen & ille eiusdem salutis auctor efficitur, qui multis præclare gestis, multis sudoribus, eam sibi comparat, ac quasi manibusprehendit. Si autem

quis ultra hæc, quæ dicta sunt, hæc ita interpretari velit; se non in vacuum gratiam Dei accepisse, hoc est, nulla ex parte se in ea spirituali gratia offendisse, nulloq; modo illa abusum esse; ne hic quidẽ planè à vero huius loci sensu aberrabit: cùm & illi, qui donum linguarum acceperant, aliquando eo se superbius efferentes, vehementer reprehensi sunt. Contingit enim sæpius donis spiritualibus, non ita vt par est vti. Nos igitur in charismatibus, iuxta præceptum

3. Cor. 11.

Pauli, irreprehensibiles simus; vt nulla detur offensio cuiquam, vt non vituperetur ministerium nostrum: in laboribus multis, in vigiliis, in ieiuniis, in castitate; dumque super sumus, quæ Spiritus sunt, operemur; omneq; hoc peregrinationis nostræ reliquum tempus, in timore & veritate, in virtute Dei, sanctè & piè transigamus: omnia nostra, in Deum omnium bonorum auctorem locupletissimum, referentes;

omnia

omniaque præclare gesta, ita vti æquum est; & vti decet, illi adscribentes.

NEQVE NIMIS
DE GRATIA DEI PRÆSUMEN-
dum, neque desperan-
dum esse.

CAPVT VI.

IN ISTO LOCO DO-
cetis, oportere quidem
Christianum hominem,
in bonis operibus sese ex-
ercere; neque tamen in
illis nimium confidendum esse. Dicit
enim Dauid; *Non intres in iudicium cum* *Psal. 142.*
seruo tuo Domine. Cui respondentem illud
dicimus: Fidem principalem quidem esse,
ac fundamenti instar: opera autem veluti
id, quod natura sua fidem consequi debet.
Necessaria autem ad salutem eadem ope-
ra esse dicimus, propter Domini præce-
ptum; mercedem, æternæque vitæ præ-

mium reportantibus omnibus iis, qui se ita, vti oportet, in illis exercuerint. Illa item verè bona opera esse iudicamus; quæ à vera & recta fide seiuncta non sunt. Dicimus itè, neminem debere in solis bonis operibus confidere; aut ex illis sese nimis, more Pharisæico, efferre: sed etsi omnia fecerimus, iuxta tamen præceptum Domini, seruos nos inutiles dicere debemus. Omnia siquidem nos iustitiæ illi, quæ ex Deo est, primò & principaliter accepta referre oportet: cum id, quod nos ipsi conferimus, paruum quid, aut planè, si cū diuina munificentia conferatur, nihil sit. Quod quidem pulchrè à sancto Chrysostomo in hunc explicatur modum: *Ne, inquit, otiosos nos introducat in regnum caeleste dixit: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Non igitur de bonis operibus superbè aut magnificè se efferre oportet; explere autem illa maximè est necessarium: sine enim bonis operibus, saluari omnino impossibile est. Si enim Christo Domino (nos illis verbis monenti; *Si hæc, inquit, scitis, beati eritis, si feceritis ea.*) parebimus:

ma-

Luc. 17.

1. Petr. 5.

Ioh. 13.

magnam profectò vtilitatem inde percipiemus. Oportet enim post cæleste donum, ac benignissimi parentis munificentiam; nostra item qualiacunque sequi bona opera. Nam si solam infirmitatem nostram præteximus, si ipsam bonitatem Dei iactamus; ea autem, quæ in nobis sunt prætermittimus; hac quidem ratione nullam ex ea opinione consequemur vtilitatem. Quomodo enim Deo nulla ex parte placato; eius, ad curandas peccatorum nostrorum cicatrices, opem & misericordiam implorabimus? Audiamus, quæso, diuum Chrysostomum, illa Psalmi verba interpretantem: De profundis clamaui ad te Domine, Domine exaudi vocẽ meam.

Psal. 129.

Hinc, ait, duo discimus: Primum, non posse nos simpliciter quidquam à Deo impetrare; nisi ipsa nostra, primò in medium attulerimus. Primò enim dicit, clamaui; tum demum infert, & exaudisti me. Secundum autẽ perseuerantem orationem, lacrymisq; plenam, ad flectendum cælestem Patrem, vt votis nostris annuat, magnam vim habere. Ne autem dicat quis, peccatorem se esse, ac sexcentis in-
quina-

quinatam sordibus; & ideo nec posse, nec au-
 dere ad Deum accedere, ab eoq; supplex ve-
 niam petere, eiusq; nomen sanctissimum inuo-
 care: eam excusationem consequenti aufert
 oratione. Si iniquitates, inquit, observaue-
 ris Domine, Domine quis sustinebit? Ac si
 diceret: nemo. Non enim quisquam morta-
 lium potest, non, si illi exacta totius vitæ ge-
 storum ratio sit referenda, ante Deum consi-
 stere: non venia, & benevolentia eius dignus
 inueniri. Vbi enim misericordiam ab eius iu-
 stitia seiunxeris, ubi ipse iustus iudex iustam
 in manus ceperit causse nostræ lancem, ut in
 ea pœnas peccatis nostris debitas reponat; quis
 erit, qui se huic sententiæ credat? qui eam su-
 stinere possit? et qui non potius certum contra
 se expectet decretum, certum interitum? Hæc
 autem eò dicimus, non quo ignavia & socordia
 fenestras aperiamus; sed eos consolantes, qui
 cadunt in desperationem. Quis enim gloriari
 potest, mundum se cor habere? Aut quis
 potest liberè profiteri, se absque peccato esse?
 Nam quid de aliis dicam, si vel ipsum Paulum
 in medium adduxero, & eorum quæ fecit ra-
 tionem, summo iure ab eo poposcero; non pro-
 fectò

fecto poterit sustinere, non tantæ rationi par esse. Quid enim poterit dicere? Prophetas legit abundantius ceteris; ut qui legis Patrum diligens esset æmulator: signa vidit quæ fiebant; neque tamen prius credidit, quàm illa ipsa horrenda visione in terram deiectus, & prostratus est, voceq; mirabili cælitus delata, percussus. Quod priusquam fieret, tanquam torrens quidem agens, & vertens miscebat & confundebat omnia. Quid coriphæum illū Apostolici collegij Petrum, post innumerabilia quæ vidit miracula, post tã amicam & sollicitã ipsius Christi præmonitionem; an non ob triplicẽ illum abnegationis lapsum arguet? Nisi Matth. 26. igitur magnus ille iudex misericordia & pietate sua potius, q̄ exacta censura nobiscũ examen facere voluerit; nemo certè erit, qui iudicium eius sustinere possit: nemo qui debitor non remaneat. Vnde Paulus dicebat: Nihil 1. Cor. 4. mihi conscius sum, neque tamen in eo iustificatus sum. Et Propheta: Si iniquitates obser- Psal. 129. uaueris Domine, Domine quis sustinebit? Neque frustra aut superflue, bis idem repetit verbum, Domine; sed ex summa quadam admiratione, & stupore immense eius clementiæ, infinite

finita maiestatis, vastiq; pelagi bonitatis eius. Sciebat enim rectè, sciebat, quam in multis offendimus omnes, & quod etiam ea, quae nobis parua delicta videntur, apud illius iustum tribunal, magnam mereantur pœnam. Quoniam, inquit, apud te propitiatio est, hoc est, non in nostris rectè factis, sed in tua bonitate situm est, ut tantam effugiamus damnationem: nisi enim tua benignæ pietatis participes facti fuerimus; nostræ certè vires & merita, nunquam à tua futura ira nos eripere poterunt. Quamuis enim nunc par sit misericordia & iustitia tua, ac utroque ex æquo abundes; tamen illa magis, quàm hac, uti soles. Hoc enim ipse profiteris: Ego sum, qui deleo iniquitates, id est, hoc est meum proprium, hoc meæ bonitatis peculiare opus. Sis quantumuis iustus, abundes meritis; nunquam tamen illa, nisi cum meâ misericordia & humanitate coniungantur, erunt tanti; ut te ab æterna damnatione vindicare possint. Et alio loco: Ego suffero vos: verè enim apud Dominum misericordia, vera apud eum est propitiatio; ideo in accipienda ratione est munificus, & liberalis. Propter nomen tuum, inquit,

susti-

Psal. 129.

Isaie 43.

Psal. 129.

sustinui te Domine: quasi diceret: Propter no-
 men tuum plenum humanitatis & pietatis,
 expectaui salutem & redemptionem meam:
 nam si ad mea respexissem; iam olim despera-
 sem; iam olim omnem fiduciam abiiecissem:
 nunc autem legi tue adhaerens, & mandata
 tua implens, meliorem concipio spem. Tu enim
 dixisti: Quantum distat caelum à terra, tan- Esa. 55.
 tum consilia mea à consiliis vestris distincta
 sunt; & via mea à viis vestris remota. Et ite- Psal. 102.
 rum: Secundum altitudinem caeli à terra, con-
 firmavit Dominus misericordiam suam, super
 timentes ipsum: hoc est, non eos tantum serua-
 ui, qui se rectè gesserunt; sed peccatoribus
 etiam peperci, ac inter eorum quotidiana de-
 licta, meam in eos diuinam curam, illorumq;
 gubernationem, magnificè ostendi. Et apud Ezech. 36.
 Ezechielem dicit: Non propter vos ego facio;
 sed propter nomen meum, ne profanetur in-
 ter gentes. Nos enim, inquit Propheta, non
 sumus digni, ut seruemur; neque nobis virtus
 nostra magnam spem pollicetur: propter au-
 tem ipsum nomen tuum, optatam expectaui-
 mus salutem. Haecq; unica nobis, eaq; certissi-
 ma, relicta est salutis & incolumitatis spes &
 quasi

quasi sacra anchora: si penitebimus, Dei pietatē & humanitatem nos consecuturos. Si enim
audieritis, inquit Scriptura; bona terrae comedetis, sancta q̄q̄ promissa, hereditate adire poteritis. Neq̄ omnino desperandū est, neq̄ unq̄ animo concidendū; si sexcenta sint mina, si sexcenti terrores, qui nos in desperationē adducere velint; certissimamq̄ mortem nobis ob oculos ponant: omnia enim summo illi Parenti sunt facilia & expedita; ac ea, quae hominibus plerumque impossibilia esse videntur, ab eo facillimē explicantur. Apud eū enim est fons vitæ & redēptionis, pelagus salutis, perpetuò scaturiens, inexhaustusq̄ benignitatis thesaurus. Vbi enim est misericordia; illic est etiam redemptio. Nec simpliciter redemptio; sed multa, & copiosa; sed ipsum immensum clementiae pelagus. Etsi ergo simus à peccatis proditi; non tamen oportet animo concidere, nec desperare. In eo enim tribunali, in quo vera pietas & benignitas praesidet, non omnia exactē computantur; non omnia ad rationem reuocantur; iudice, propter magnam suam misericordiam, & ad parcendum facilitatem, multa pratermittente, multa con-
donante.

donante. Huiuscemodi enim est Deus: nempe qui assidue miseretur, semper condonat: misericors enim, & miserator est; & qui omnibus penitentibus, ac pro viribus suis in bonis operibus se exercentibus, presentem confert salutem. Cum igitur talis & tantus sit, ac ubique diffusa est clementia eius magnitudo, apudq; eum vera est misericordia, copiosa redemptio; clarum est eum populum suum seruaturum, nec vnquam eterna damnatione puniturum. Conferamus igitur, cum omni studio ac prudentia, ea, quæ nostra sunt; & illè vicissim perbenignè & munificè, sua in nos impendet, vtpotè cuius est immensa misericordia, ineffabilis bonitas. Vera enim sapientia est, vita laudabilis, in oculisque Dei casta, & munda seseque humilians & deiiciens. Illi autem qui sine omni penitentia in peccatis persistunt: qui terram ventremq; solū aspiciunt: qui in foedo voluptatum volutantur cœno: qui cælum aspiciunt nunquam: qui misericordiam Dei non quærunt, ægri sunt: cumque grauissimè infirmentur, ne hoc quidem persentiunt; sed omnino sanos

G

se esse

se esse putant. Cùm melius sit, in quouis foedissimo volutari luto; quàm cœno peccatorum inuolui: nam illi quidem facillè lauari possunt; his autem, qui se peccatis in eum modum contaminant, nisi eam foeditatem, nō hac sensibili aqua, sed multi laboris & temporis pænitentia, multis lacrymis, multo sudore, & similibus spiritualibus expiationibus emundent; certissimum est propositum exitium. Quam quidem nos veram pænitentiam, atque satisfactionem esse putamus; & non eam, vt dicitis, quæ peccata pecunia redimat. Nam qui se tali quæstu contaminat, hic quidem diuinam iram grauissimè prouocat; sexcentas in se congerit calamitates, iustamque Dei vindictam effugiet nunquam. Peccata autem talis quomodo remittet? cùm eius praua intentio, quæstum potiùs, quàm peccatoris salutem, sibi proponat? Nam illæ quidem sordes, quæ corpus extra inquinant, facillè delentur; hæ verò, quæ intus animo concipiuntur, vix, & cum magno labore, eluuntur. *Ex corde enim procedunt*, ait Dominus, *cogitationes*

nes prauæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemia, & similia. Quare & Propheta supplex Deum rogat: Cor mundum crea in me Deus. Et alius Psal. 50. nos hortatur: Munda à malitia cor tuum d' Hierusalem. Quo ipso loco, quid nostrum, nobis præclarè innuitur. Et alio loco: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Emundemur igitur, quantum vires & facultas nostra patitur, mensque nostra capit. Qua autem ratione, docet idem Dominus: Lauamini, munda estote: auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis; & ne efficiamini similes sepulcris dealbatis, ut in oculis tantum hominum mundi & innoxii sitis: sed ita auferte, tanquam Deum arbitrum & inspectorem rerum omnium vestrarum habeatis. Quiescite peruersè agere, discite bene facere. Si fuerint peccata vestra ut coccinum; quasi nix dealbabuntur. Vides primum opus esse, ut ipsi lauemus nos; & tunc demum à Deo dealbamur. Nemo autem, etsi in profundum peccatorum deuenerit, desperare debet: non, si in habitum & naturam

Psal. 50.

Ieremie 4.

Matth. 5.

Isaie 1.

Matth. 23.

ipsam vitia transferint; nondum tamen planè animo concidendum est: eam enim ob causam eorum colorum exemplis vtitur, qui non sola superficie tenus hærent; sed penitus totam rem ingrediuntur: tamè in contrariam etiam constitutionem transire posse docet. Si fuerint, inquit, vt coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi vermiculus; veluti lana alba efficientur. Non aliud talibus exemplis docere; quàm præclarum nobis benè sperandi argumentum adferre volens. Contendamus igitur quantum possumus omnes, mundi simus, bona opera complectamur: neque festucam alterius; sed nostram trabem, ex oculis nostris eicere curemus. Sic enim demum gratia & misericordia Dei futurorum bonorum participes dignè effici poterimus: spesque nostra, nos non confundet. Magna enim bonorum operum, magna pænitiæ vis est. Siquidem ita foedè contaminatos, sic puros & nitentes, per hæc ipsa nos Deus efficit. Neque tamen dum bona opera laudamus, id agimus, vt ex his efferamur,

aut

aut totam fiduciam in illis reponamus; multum enim in hac parte peccaremus: sed ita ea coli volumus, vt quæ fidem natura sua consequantur; vt quæ ad salutem planè necessaria sunt, & ad quæ iuxta cuiusque vires exercenda, omnes præcepto Dei obligantur. Si enim illi qui in nomine *IESV* dæmonia eiecerunt, propheta-
runt, quòd tamen vitam huic fidei respondentem non habuerunt, à Domino reiciuntur; quantò magis si negligentes fuerimus, eadem illa vox nobis item metuenda erit: *Non noui vos.* Credamus igitur rectè ad laudem & gloriam eius: sed & viuamus honestè; hocque idem ad eandem laudem & gloriam eius referamus; cum alterū sine altero nullo modo quidquam prodesse possit, obesse autem quàm plurimum. Si enim rectè de ipso sentientes, honeste iuxta eius præcepta non viuimus; tum hac demum ratione duplici contumelia illum afficimus, quòd cum eum dominum & magistrum esse recognoscamus, contemnamus tamen; nec eius horrendum tribunal exhorrescamus. Nam si

Matth. 7.

Græci, & hi, qui foris sunt, impurè viuunt; hoc quidem mirum non est, neque tanta animaduersione dignum: eos autem qui Christo nomina sua dederunt, qui tantis mysteriis consignati sunt, tantæque gloriæ participes facti, improbè & turpiter viuere; hoc verò omnium est indignissimum, hoc non ferendum, hoc nulla venia aut misericordia dignum. Sin verò vti quidam putant, summæ illi, & quæ omni mensura caret, misericordiæ Dei confidimus, solæque gratia Dei, ipsi stupidi & ingrati, saluari speramus; hoc quidem nullo vnquam pacto fiet; neque ea præsumptio nobis aliquid vtilitatis adferet. Vel nostra saltem comparemus, etiamsi nihil sit nostrum, quod planè perfectum sit: confert tamen aliquid, mentemque ac sententiam nostram, qualis sit, indicat; quòd grati, quòd Dei præceptis parentes sumus, quòd ea, quæ recta, & honesta sunt, sequimur; ne veluti stupidi quidam, & sensus expertes, ignaui & otiosi, in paradysum transferamur. Quod certè nunquam, nisi prius nostros qualescunque conatus, cum Dei gra-

Græcè sic.

καὶ ἄλ-
λως συ-
γκρινό-
μεθα τα-
παρ' ἡ-
μῶν, ἐι
καὶ ὡς
τῶν τε-
λείων φθα-
σοι, ὅυ-
δ' ἐμ' ἐσί.

tia

tia coniunxerimus, consequi poterimus. *πλὴν*
 Vbi enim peccatis adhæremus; stulti & *σωτε-*
 amentes meritò censemur: vt qui illis re- *λοῦσι,*
 bus adhæreamus, quæ non modo nos iu- *καὶ πλὴν*
 uare nihil possunt; sed ne ipsum esse suum *γνώμην*
 habent, nihilque penitus sunt, quæque *δεικνύ-*
 omninò fugere & odisse debebamus; vt *σαι ἡ-*
 potè, quæ & Deum nobis offensum red- *μῶν. ὅτι*
 dunt, & nos ipsos longissimè ab eo remo- *εὐχάρι-*
 uent. Quotiesque nobis peccandum est, *στοι &*
 cogitemus primùm, menteque concipia- *κατ.*
 nus, tremendum, & ineffabile illud Chri- *Statuat igitur*
 stitribunal; vbi in alto & sublimi solio, *ἡν σαγὰξ*
 ipse iustus iudex confidebit; assistet autem *λεξίον, de*
 illi vniuersa creatura, gloriam & maiestatem *loci senten-*
 eius reuerita; ob eam, quæ illi *tia, quod*
 omnium dictorum & facto- *vult; mihi*
 rum reddenda erit, *nihil certi*
 rationem. *in mentem*
venit.
Basilium in
Psal. 33.

DE NUMERO ET
NATURA SACRAMEN-
torum.

CAPVT VII.

OPTIMUM CAPVT
Confessionis vestrae illud
docet, vnam sanctam Ec-
clesiam Catholicam vos
sequi. Sacra item Eccl-
siae Sacramenta, caeremonias demum, &
sacrificia, ritè, & legitimè administrare. Ad
quod illud dicimus; præclarè nobis san-
ctos tradidisse Patres; vnam Sanctam Ca-
tholicam, & Apostolicam totius populi
Christiani Ecclesiam esse, eorum hom-
num, qui ea omnia, quæ legibus antiquis
perscripta sunt, à sacrisque Canonibus de-
finita, ab ipso denique Spiritu Dei per San-
ctos Patres sancita, & firmata, piè & sanctè
seruant & tuentur. In ea item ipsa Catho-
lica & Orthodoxa Ecclesia septem diuina
Sacramenta esse; baptismum scilicet, sa-
cri

cri vnguenti vnctionem, sacram communionem, ordinem, matrimonium, penitentiam, & extremæ vnctionis oleū. Nam cum dona Spiritus sancti teste Isaia, septem sint; septem item Sacramenta, quæ ab eodem Spiritu sancto vim efficiendi habent, sint oportet. Non plura autem nec pauciora esse; vel ipsa plena rei partitio demonstrat. Omne enim Sacramentum, vel ad generationem & propagationem hominum refertur; & tales sunt illæ, quæ in Domino suscipiuntur nuptiæ: vel ad consequendam æternam salutem; & talis est sacerdotalis ordo, & ea, quæ per ipsos sacerdotes, vel in ipsis sacerdotibus efficiuntur: quæ vel omnibus inseruiunt, & communia sunt; & talis est baptismus, cōfirmatio, extrema vnctio, communio item sacra: vel quibusdam tantum; talis autem est, in cōsecratis quidem Deo sacer ordo, ipsaque consecratio; vt in laicis diximus esse nuptias: in his autem qui post baptismum delinquant, penitentia, ac extrema sacro oleo perunctio: quæ veluti medicinæ quædam lapsis post peccatum sunt relictæ; vt

vel ipsam remissionem peccatorum conferant, vel reliquias earum sordium, quæ per penitentiam expurgatæ non sunt, emundent. Sacramenta autem hæc dicuntur; quòd in sensibilibus signis & symbolis, spirituales & arcanos contineant effectus. Quæ quidem omnia Sacramenta, sacra sanciantur Scriptura, certamque ac definitam materiam, & formam, efficientem item, aut potius dicam, instrumentalem habent causam. Vti baptismi quidem materia est aqua; forma autem, verba sacerdotis illa: *Baptizetur seruus Dei, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*: instrumentalis autem causa, sacerdos est: nisi quid aliud præceps necessitas exposcat; nam & tum ab alio, quàm à sacerdote collatus baptismus, vim suam retinet. Similiter autem & in aliis omnibus, certam itidem materiam & formam, instrumentalemque causam, similiaque omnia inuenire licet: Baptismus igitur, nos per Spiritum sanctum regenerat. Nam cum mundam illam & impassibilem generationem nostram vitio primi parentis nostri, perdidimus,

*Vniuersa
hæc descri-
ptio Sacra-
mentorum,*

rimus,

rimus, in iniquitatibusque nostris concipi-
 amur, iuxta magni Regis querelam, & in
 peccatis conceperit vnumquemque no-
 strum mater nostra; datum est lauacrum
 diuinum, ad eluendas eas maculas, quod
 eas emundet & expurget sordes, facer in-
 quam baptismus. Sacrum porrò chrisma;
 siue confirmatio; primum illud sigillum
 imprimit, ipsamque imaginem diuinam in
 nobis renouat; roburque animæ auget; quæ
 omnia inobedientia primi nostri paren-
 tis, vel perdita, vel labefactata in nobis fue-
 runt. Quare ipsius Spiritus sancti nobis cō-
 fert virtutem; eiusque bono odore nos pro-
 lixè perfundit: estque Christi nota atque si-
 gillum. Sacra verò communio, nos cum
 Christo iungit: per eamque veri corporis, &
 sanguinis eius participes efficimur. Et vt
 per illam lethalem escā, omnes mortui su-
 mus, ipsoque paradiso exuti; & ab omni di-
 uina cōsuetudine exclusi; ita per corporis
 & sanguinis IESV Christi spirituale alimē-
 tum, vitæ item æternæ restitui mur; & cor-
 ruptionem quidem deponentes, cum ipso
 immortali Deo cōiungimur, qui propter
 nos

*sumpta est
 ex libro Si-
 monis Thes-
 salonicensis
 de septem
 Ecclesie Sa-
 cramentis,
 ex Capite
 primo.
 Psal. 50.*

nos carne nostra mortalis fieri voluit. Sacer autem ordo, ea potestate & facultate nos donat; qua est ipse praeditus, qui fecit & creauit nos. Cum enim nihil earum rerum quae sunt, sine ipso esse possit, ea causa in mundum venit, ut nos ad bene beateque viuendum deducat; eam ipsam vim & facultatem, quam propter nos suscepit, & in nostra exercuit natura, nobis item in sacerdotali reliquit ordine; per quem omnia nobis conficiuntur sacra, & sine quo nihil sacrum, nihil Deo dignum esse potest. Et quemadmodum à principio omnium rerum, quae sub aspectum cadunt, nos dominos & principes constituit; ita nunc longè excellentiùs per sacerdotium, ipsosque Sacerdotes, principes nos & praesides esse voluit: caeli enim ipsius clauis Apostolis, illisque omnibus, qui perpetua successione in eorum loca suffici debebant, credidit. Nuptiae verò condensationis cuiusdam & indulgentiae diuinæ, hinc in hac mortali vita esse videntur, ob liberorum susceptionem; donec vniuersitas hæc cum sua corruptione consistat. Neque enim

voluit

voluit Deus, vt more belluarum, ex fluxu & sordibus homo concipiatur; verùm cùm spontè in mortem prolapsus esset, permisit Deus, vt more reliquorum animantium, successionem suam propaget: vt vel hinc saltem cognoscat, in quem statum, per inobedientiam parentum suorũ coniectus sit; donec resuscitet nos, ac priori immortalitati restituat, ille qui natura sua immortalis, propter nos mortuus est & resurrexit. Propterea & ipse benedixit nuptiis, vt non sine cælesti benedictione, ortus nostri initia & principia iaciantur. Pænitentia verò correctionem, & restorationem à lapsu efficit. Quandoquidem post sacrum Baptisma, nulla iam alia curatio superest, quæ sit purè gratuita, & ex dono, sine certaminibus, sine laboribus nostris, præter eam, quæ fit per conuersionẽ, per lacrymas eorumq; delictorum, quibus Deum offendimus plenam detectionẽ, ac per ipsam peccatorum fugam. In quo solo remedio & curatione, remissionis peccatorum nobis relictum est donum. Vnde & monachus ipse eorũ, qui ita vt dignum est,

est, ea vocatione vtuntur, profluxit: qui nihil aliud est, quàm veræ pænitentiae professio, pignus atque arrabo. Sacrum verò oleum, siue vltima vnctio, nobis diuinitus tradita, & ipsa est diuinum Sacramentum, atque cæremonia, diuine nobis misericordiae typum repræsentans: quæ in redemptionem & sanctificationem illis, qui à peccatis conuertuntur conferri solet; proptereaque & ipsa remissionem peccatorum præbet, & ex multis infirmitatibus nos subleuat, eosq; , qui illa dignè vtuntur, sanctificat. Et hæc quidem omnia salutis nostræ remedia, ipse *IESVS* Christus Deus & dominus noster nobis tradidit, & sancti eius Apostoli. Nam cum ex duplici natura constemus, anima, inquam, & corpore; dupliciter item hæc remedia nobis tradita sunt: vti reuera & ipse *IESVS* Christus, duplex quodammodo nostra caussa fieri voluit, Deus, inquam, & homo; quatenus inuisibili quidem gratia Spiritus sancti, inuisibili modo spiritualiter animas nostras sanctificet; rebus autem sensibilibus, aqua inquam, oleo, pane & vino, & ceteris similibus,

libus, spiritu Dei sanctificatis, emunden-
tur, & sanctificentur corpora omnium no-
strum: vt sic omni ex parte nos saluet, ad
eamque perfectionē, in qua nos olim crea-
uerat, iterum restituat. Quo item modo
aliquādo à mortuis excitabit, vt vnusquil-
que recipiat, prout gessit in corpore suo. Et
de Sacramentis quidem, quid vnumquod-
que sit, quantumque ad salutem cōferat, ha-
ctenus à nobis dictum sit. Vnde autem sin-
gula principium acceperint; nunc paucis
exponamus. Matrimonium igitur in pri-
mis ab ipso Deo, omnium rerum omni-
potente auctore, ab initio constitutum,
sancitumque est, tūm, cū in paradiso Ada-
mum cum Eua coniunxit. Post verò, vbi
mundo salus apparuit, ab ipso Christo IESU
confirmatum; partim, dum primo
miraculo, conuersæ aquæ in vinum, ho-
nestatur, partim dum Mosaica lex, quæ da-
to libro repudii, vxorem dimittere per-
mittebat, in ea parte clarè perficitur, illud-
que doceatur, à principio sic non fuisse; sed
propter duritiam cordis eorū, qui legem
acceperant, id concessum esse. Et illis item
verbis;

Deut. 24
Matth. 19.

verbis; Quos Deus coniunxit, hominem
Hebræ. 13. separare non debere. Sed & Apostolus: Ho-
Ephes. 5. norabile connubium in omnibus, & tho-
 rum immaculatum esse docuit, magnum-
 que Sacramentum inter Christum & Ec-
 clesiam esse pronunciauit. Sic à principio
 quidem creationis Sacramentum hoc in-
 stitutum est. In nouo autem, ita uti dictum
 est, testamento confirmatum. Sacer au-
 tem ordo, ut interim illud, quod ante da-
 tam legem fuit, umbratile sacerdotium,
 propter traditionis obscuritatem præter-
 mittatur; ab ipso vniuersitatis Domino,
 in Moyse & Aarone clarissimè, vna cum
 ipso vero Dei cultu institutum fuit; ipsi le-
 gali cultui, per omnia respondens. Illi au-
 tem, qui in lege gratiæ hoc tali honore di-
 gni habiti sunt; primùm quidem ad eam
 rem ab ipso Dei filio, uti quidem ipsa testa-
 tur sacra scriptura, delecti sunt, qui in hunc
 modum suos compellat discipulos: *Non*
vos, ait, me elegistis, sed ego elegi vos de mun-
do. Deinde verò in ipso Pentecostes die;
 descendente super illos Spiritu sancto, eos-
 que Sacerdotes & Pontifices creante, per-
 ficiuntur

ficiuntur atque consecrantur: qui ipsi postea eos omnes, qui eorum successores futuri erant, per manuum impositionem consecrarunt, tantique doni participes effecerunt. Sacrum verò nouæ legis Baptisma, vt alia illa veteris legis baptisma-
ta, quæ vmbra tantum futurorum bonorum, non rem ipsam habebant, præmittamus; tam factò, quàm verbo nobis ab ipso Domino traditum est. Factò quidem & exemplo tum, cum in Iordane Matth. 3. baptizari voluit: verbo autem tum, cum super omnes cælos ascensurus, duodecim illos præstantissimos viros, in orbem vniuersum cum ea legatione misit: *Euntes, Matth. 28o*
docete omnes gentes; baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Sacræ porrò vnctionis Sacramentum, etsi quidem verbis sacræ scripturæ non explicetur; ab ipsis tamen Christi Dei discipulis nobis traditum esse certum est: sacer siquidem Dionysius, diuinorum mysteriorum princeps, hoc ita esse, proculdubio à D. Paulo instructus, in sacris suis scriptis nobis tradidit. Quem virū, meritò primo

loco post sanctos Apostolos, sacra veneratur Ecclesia. Sanctissimum autem inter omnia sacra arcaena, communionis sacramentum; typicè quidem, & in figura, omnibus illis designabatur legalibus sacrificiis; verè autem, & re ipsa, à Domino ad mortem pro nobis ituro, ante illam ipsam vesperam, quo legitimum Pascha cum suis manducauit mystis, traditum est. Tum enim iuxta ritum à Moysè perscriptum, cæna facta, nouum nobis tradidit sacrificium; panem frangens, ac inter eos qui mensæ assidebant diuidens, propriamque carnem appellans; similiterque calicem, plenum vino, aqua mixto & temperato, illudque mistum, verum & proprium sanguinem suum re ipsa esse denūcians, illisq; porrigens; ac ita eos in sui memoriã facere perpetuis temporibus præcipiens: illud scientes, quod quotiescunque hoc ipsum facturi essent; toties Domini & Magistri sui mortem annunciaturi erant. Sacrum verò pænitentiae sacramentum, typicè quidem, & in figura in illis omnibus sacrificiis, quæ in lege Moyses pro peccato

peccato offerri iusserat, adumbratum fuit; verè autem, & perfectè, ab ipso Domino tum institutum, cum eam ipsam potestatem remittendi peccata suis tradidit discipulis dicens: *Quorum remisieritis peccata, remittentur illis: quorum retinueritis, retenta sunt.* Et præcipuè Petro excellenti quodammodo, promittens se illi daturum claves regni cælestis, vt quæcunque ligauerit super terram, ligata sint & in cælo; & quæcunque soluerit super terram, soluta essent & in cælis: Cum enim Petrus interrogasset, septiesne an pluries, fratri peccanti delicta condonaret? respondit Dominus; Non septies, sed septuagies septies; imò toties, quoties peccauerit, condonandum illi esse. Extremam autem vñtionem, etsi consentaneum est ab aliis quoque Apostolis profectam esse; manifestissimè tamen à sancto Iacobo, in eius catholica Epistola traditur: *Tristatur aliquis vestrum, oret; æquo animo est, psallat: Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesie, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio*

Ioan. 20.

Matth. 16.

Matth. 18.

Iacob. 5.

fidei saluabit infirmum, & allenabit eum Dominus: et si in peccatis sit, remittentur ei. Et hæc quidem ille sic ordinauit: indeq; vsque ad nostra tempora hæc, ita, vti ab illo instituta sunt, à nobis sanctè, & integrè seruantur. Hæc igitur sunt Ecclesiæ Dei Sacramenta; totq; numero, hocq; modo & ratione, quo dictum est, nobis tradita: quibus, qui dignè perficiuntur, participes fiunt diuinorum ac cælestiū donorū. Scire autem nos oportet, omnium eorum sacramentorum principem quasi, & omnia conficientem, sanctissimam & gloriosam mortem domini nostri *IESV* Christi causam esse; ex qua, & per quam, in omnes, qui modo eius participes efficiuntur, vniuersa hæc dona, & gratiæ promanant, atque profluunt. Quo autem modo & ratione id fiat; alterius negotii & instituti potius est, quàm præsentis, quod longè alium scopum, & finem habet explicare.

DE MINISTRIS
ECCLESIAE, ET EORVM
honore.

CAPVT VIII.

CTAVVM CAPVT
Confessionis vestrae testa-
tur; Quamuis Ecclesia
Dei sit congregatio fide-
lium atque sanctorum; ni-

hilominus sacramenta, etsi à prauis, & hy-
pocritis administrentur ministris, ea non
vitiari, neque quidquam illis, qui per illa
sanctificantur, propter ministrorum prauitatem,
iuxta Euangelicum dictum, decedere: *Super cathedram Moysi sederunt Scri-
bae & Pharisei &c.* Matth. 23. Dicimus igitur & nos,
etiam per improbos, & indignos mini-
stros, sacramenta rectè confici; ipsos ta-
men ministros, nihil illis iuuari; imò ma-
ximo inde damno affici. Eos tamen, qui
per manus eorum, ita sacramenta accipiunt;
eandem nihilominus utilitatem percipe-

re, ac eodem planè modo sanctificari. Dei enim gratia est, quæ etiam per indignos ministros operatur, & quæ ipsa perficit sacramenta omnia. Quare & eos ipsos ministros, qualescunque illi sint, colendos esse docemus; ne prætextu hypocrytarum (fuit enim & Iudas inter Apostolos) eos, qui probi & honesti sunt, contemnamus. Exponens enim D. Chrysostomus Epistolam ad Timot. sic inquit: *Qui honorat, inquit, sacerdotem; Deum quoque honorat: qui verò sacerdotem spernit; ad id sensim prolabitur, ut in Deum ipsum aliquando contumeliosus euadat. Qui vos, inquit, suscipit, me suscipit: Et qui vos spernit, me spernit. Et sacerdotes, ait scriptura, eius in honore habete.* Hinc Iudæi Deum spernere didicerunt, quia Moysen contempserunt, quia lapidibus illum impetebant. Nam qui piè sacerdoti afficitur; longè maiore pietate Deum reuerbitur. Etsi enim malus fuerit sacerdos quispiam, attendit Deus, quòd sui gratia illum etiam, qui dignus honore non est, obsequiis foues; ipseque tibi præmia exsoluet. Si enim qui Prophetam in nomi-

ne Pro-

ne Prophetæ suscipit, mercedem Prophe-
tæ accipiet; profectò & qui cedit, & ob-
temperat sacerdoti, eumque propter do-
minum honorat; & ipse à Domino bene-
dicetur, mercedeque sua non destituetur.

Matth. 10.

*Super cathedram, inquit, Moysi sederunt Scri-
bae & Pharisei: Omnia ergò quaecunque dixe-
rint vobis facere, facite; secundum autem
opera eorum ne faciatis.* An ignoras quid sit

sacerdos? *Angelus utique Domini est,* Malach. 3.

non ex se ipso loquitur: si despicias, non
illum despicias; sed Deum qui illum ordi-
nauit. Sed vnde, inquires, constat, Deum
fuisse illius ordinationis auctorem? Nisi
enim tu hanc habeas fidem & opinionem,
spes tua inanis facta est: Nam si nihil per il-
lum operatur Deus; neque lauacrum ha-
bes, neque mysteriorum particeps es, ne-
que benedictionibus fruieris. Non ergo
Christianus es. Quid ergò? Deus omnes
ordinat, æquè dignos & indignos? Non om-
nes quidē ille ordinat, per omnes tamē
ipse operatur, salutē populi moliens, non
illorum intuens merita. Nam si per Asinæ
os, si per Balaam scelestū hominē, populi

Num. 22.

24.

caussa loquutus est; multò magis loquitur per sacerdotem, plebis suæ gratia. Quid enim non agit Deus salutis nostræ causa? quid non loquitur? per quem non operatur? Si enim per Iudam operatus est, & per

Matth 7.

Prophetas, quibus diciturus est, *Non novi vos: discedite à me, qui operamini iniquitatem*: si igitur, vel hi etiam Dæmones in

nomine eius eiecerunt, nō magis per Sacerdotes diuino ministerio famulantes operabitur? Namque si præpositorum vitas discutere pergimus; ipsi quoque doctores nostros ordinare debemus: peruersoq; ordine naturali, quæ supra sunt, infra constituentur, vt superiùs pedes, inferiùs

1. Corin. 4.

verò sit caput. Audi quid Paulus dicat: *Mihi autem pro minimo est, vt à vobis iudicer, aut*

Roman. 14.

ab humano die. Et iterum. Tu, quid iudicas fratrem tuum? Si fratrem iudicare non expedit; quantò minùs magistrum? Nam si

quidem hoc statuit Deus, benè facis, peccasque ni facias: sin verò contraria præcepit; noli præsumere: neque ea coneris, quæ super te sunt: neque limites tibi positos

Num. 16.

transgredieris. Insurrexerunt aduersus Aaron,

post

post vituli formatam effigiem, Chore, Dathan, & Abiron. Quid ergo? nonne illi periêre? Quilibet quæ ad se pertinent, sollicitè curet. Nam si quidem fidei dogma peruertat, etiam si angelus sit, obaudire noli: sin verò recta docet; noli vitæ, sed verbis intendere. Habes Paulum verbis te, operibusque ad id, quod rectè & honestè est, informantem. Non distribuit pauperibus, inquires; non benè dispensat Ecclesiæ res. Vnde id tibi constat? Noli illum damnare, antequam discas: reatum caue; plurima quippe ex simplici suspitione iudicantur. Imitare Deum tuum, audi ipsum dicentem: *Descendens videbo, si secundum clamorem suum consumantur, an non; ut rectè sciam.* Quod etsi didicisti, & examinasti, & vidisti; expecta iudicium: noli præripere Christi iudicis ordinem: illius est munus ista discutere, non tuum: tu seruus vltimus, non dominus es: ovis ipse es, pastorem noli curiosè discutere, ne eius quoq; criminis reus tenearis, quod illum accusare præsumis. Et quomodo, inquires, id mihi dicit, quod ipse non facit? Non tibi

ipse dicit. Nam si illi obtemperas; mercede priuaris: Christus hæc admonet. Plus aliquid dicam. Ne Paulo quidem obedire oportet, si quid dixerit propriū, si quid humanum; sed Apostolo Christum in se loquentem circumferenti. Non igitur mutuo iudicemus nos: sua quisque rectè discutiat, vitamque diiudicet suam. At debet ille, inquires, melior esse, quàm ego. Cur, te obsecro? Quia sacerdos est. Et quid non habet ille amplius, quàm tu? non labores? non pericula? non angores? non ærumnas? Furatur, inquires, & sacrilegus est. Vnde hoc nosti ò homo? cur te ipsum per præcipitia impellis? sunt verba ista plena arrogantiae: nempe si quis dixerit, ille purpuram habet: quamuis id scias, aures obstrue. Quid ergo hoc in loco periculum minimè necessarium suscipis? Non carent reatu hæc verba. Audi quid dixerit Christus: Dico autem vobis, quòd omne verbum otiosum, quodcunque loquuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii. Cur te ipsum quouis arbitraris esse meliorem? cur non ingemiscis magis, ac

Roman. 14

Matth. 12.

gis, ac pectus tundis, atque in humum respicis, imitando Publicanum? Etsi enim melior sis; hac foeda existimatione tua, cuncta perdidisti. Melior es; tace, vt persistas esse melior: quòd si loquaris, omnia exinanisti. Tuam igitur & non alienam examina vitam. Tu de sacerdote dicis: Non sum, sicut iste sacrilegus; & non omnia prorsus amittes? Ista necessariò dicere, ac plurimis verbis prosequi cogor, non sacerdotum tantùm gratia, sed vestri: nam vereor ne hac elatione, virtus exhauriatur vestra; in iudiciùmque decidatis. Audi denique quid dicat admonens Paulus: *Opus Galat. 6.*
autem suum probet unusquisq; & tunc in semetipso tantùm habebit gloriam, & non in altero. Nam, dic oro, si faucius proficiscaris ad medicum; num ommissa cura vulneris tui studiosè medicum percunctaris, vulnus ille habeat, nec ne? Nunquid enim si sacerdos malus sit; inde solatium capiet subditus? nihil minus. Cæterum, dabit ille quidem scelerum suorum debitas pænas, dabis etiam & tu tuorum criminum pænas. Cuius ergo rei gratia, inquires, præsidet?
 cur

Eccles. 3.

cur præpositus est? Ne, quæso, doctores nostros maledictis impetamus, uti ne nosmet potius lædamus. Nostra, ut dixi, omnia discutiamus, & neminem penitus maledicemus. Reuereamur diem illam, qua illuminati ab illis sumus. Patrem qui habet, etsi mille patiatur incommoda; omnia patris reuerentia conteget. *Noli enim, inquit, gloriari in ignominia patris tui; neque enim tibi tam gloria, quam probrum est. Et si sensum amiserit, veniam habe.* Longè hæc magis in patre spirituali dicenda sunt: Reuerere illum quòd tibi diebus singulis diuina ministrat: scripturas relegi facit tui gratia: exornat domum: propter te vigilat: propter te vota persoluit: pro te Deum precaturus adstat: tui causa preces exsoluit. At malus ille est: & hoc ad te quid? Nunquid enim qui malus non est, ipse tibi magna ista & diuina largitur? Absit. Fides enim tua ad omnia valet; neque tibi iustus quispiam proderit; nisi ipse fidelis sis: neque nocebit malus; si fueris ipse fidelis. Per vaccas in arca operatus est Deus, cum populum saluare vellet.

Num

Num enim sacerdotis vita, num virtus tantum cōferre potuissent? Non possunt, quæ Deus ipse largitur, velut sacerdotali virtute perfici: omnia quippe diuinæ sunt gratiæ: Symbolum iste tantummodo implet. Intuere quantum inter *IESVM* & Ioannem interest: Et audi dicentem Ioannem: *Ego opus habeo à te baptizari, & tu venis ad me.* Sed tamen, cū tantum interest; descendit Spiritus, quem nō habebat Ioannes, neque Ioannes ipsum descendere fecit. Cur ergò istud fit? Vt scias sacerdotem symbolum implere tantummodo; Deum autem omnia operari, Deum omnia perficere. Sacra ipsa oblatio, siue illam Petrus, siue Paulus, siue cuiusuis meriti Sacerdos offerat; eadem est, quam dedit Christus ipse discipulis suis; quamque Sacerdotes modò quoque conficiunt. Nihil habet ista, quàm illa, minus. Cur id? Quia non hanc sanctificant homines, sed Christus; qui illam antè sacrauerat. Et hoc igitur Christi corpus, & illud est. Qui autem hoc illo minus aliquid habere putat, ignorat Christum esse, qui nunc etiam adest, atque

atque operatur. Hæc igitur scientes (neque enim absque certa ratione hæc omnia dicta sunt, sed vt sententiam vestram sensumque corrigamus, cautioresque in posterum faciamus) omni studio & diligentia conseruate. Nam si semper audimus, & nunquã audita perficimus; nihil ex his quæ dicuntur emolumentum percipimus. Attendamus ergo nobis ipsis quæso diligenter; & quæ dicta sunt, magno studio implere curemus. Deleamus ea, quæ praua à nobis dicuntur, ex cordibus nostris, ea autem quæ recta sunt, in conscientiis nostris imprimamus, horum perpetuò memores. Ea quæ vera & honesta sunt, iuxta sanctorum Patrum, tam scriptam, quam non scriptam traditionem, perficiamus, ac iugiter sanctæ Trinitati gloriam referamus; quam decet laus & gloria in sempiterna sæcula sæculorum. Amen.

Totum hoc Caput ex D. Chrysostomi Homil. 2. in Cap. 1. 2. Epistolæ ad Timotheum, est desumptum.

DE BAPTISMO PARVVLORVM.

CAPVT IX.

NONVM CAPVT
 Confessionis vestræ do-
 cet, infantes baptizandos
 esse, neque tempus ma-
 turioris ætatis expectan-
 dum; quod & nos eodem
 modo, ne diuturna dilatio aliquid adferat
 periculi, facere solemus. Hæc autem non
 alia ratione à nobis fiunt, quàm ea quæ su-
 perius capite secundo defensionis nostræ
 declarata est: Nisi enim quis renatus fue- *Ioann. 3.*
 rit ex aqua & Spiritu sancto, non ingredie-
 tur in regnum cælorum. Non tantum
 autem baptizamus infantes, sed etiam
 cœnæ dominicæ, ita vti dictum est, parti-
 cipes facimus. Docet enim magnus Ba-
 silius, eos, qui ex Spiritu sancto regenera-
 ti sunt, spirituali etiam alimento opus ha-
 bere. Et ipse Dominus grauitè intermi-
 natus

Ioan. 6.

natus est: Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis sanguinem ipsius, non ingrediemini in regnum Dei. Necessarium igitur omnibus ad salutem vtrumque Sacramentum esse putamus, Baptismum, inquam, & sacram communionem.

DE COENA DOMINI,
VERITATE QUAE
corporis & sanguinis
Christi.

CAPVT X.

DECIMUM CAPVT de coena domini decernit, non quidem prolixiore illo & fusiore tractationis modo, sed hoc ipso, vt ita dicam, claro & compendioso: multa enim in hac parte de vobis referuntur; quæ nobis nullo pacto probari possunt.

Ecclesiae

Ecclesiæ igitur sanctæ illud iudicium est. In sacra cœna, post consecrationem & benedictionem; panem in illud ipsum corpus *IESV* Christi, vinum autem in illum sanguinem, virtute Spiritus sancti trasire, ac immutari; pane fermentato existente, vt verus sit panis, & non azymo. *Dominus* 1 Corin. 11.
enim ea nocte qua tradebatur, accipiens panem, & gratias agens, fregit & dixit: Accipite & comedite; hoc est, non azyma, aut figura corporis mei: sed, Hoc est ipsum corpus meum, & sanguis meus. Neque verò aut tunc, cum illis porrigebatur, ea caro, quam ipse Dominus gerebat, in cibum dabatur Apostolis; aut sanguis in potum; aut nunc in diuina mysteriorum administratione; tanquã corpus illud sursum translatum de cœlo iterum descendat, (blasphemum enim hoc est:) sed & tunc, & nunc, Μετα-
ποιεμέ-
νῳ καὶ με-
ταβαλ-
λομένῳ.
 transformatis & transmunitis, gratia & inuocatione Spiritus sancti, qui omne hoc perficit & consummat Sacramentum, speciebus, per diuinas & sacras preces, dominicæque verba; ipso quidem pane, in verum corpus Domini, vino autem in ve-
 I rum

Ioann. 6.

verum sanguinem transeunte, & immutato. *Panis enim quem ego dabo vobis*, dicit Dominus, *Caro mea est*, eos qui credunt sanctificans, atque sanctos efficiens. Ut quemadmodum ipse Dominus partem recipiens nostræ mortalis massæ, Theanthropos, hoc est, dominicus homo factus est, nostrique corporis & sanguinis particeps; sic & nos, corporis, & sanguinis eius participes facti; positione quadam, & eius gratia, dii quodammodo efficimur. Non igitur amplius, aut figura, aut azyma est ille panis dominici corporis, qui à Sacerdote consecratur, sancteque tractatur; sed illud ipsum verum corpus Christi, sub speciebus fermentati panis contentum; ipso domino, ut iam superius magis in parte à nobis explicatum est clarissimè, atq; apertissimè, multis in locis id ita esse affirmante. Quod idem, ut & illud, quod de processione Spiritus sancti à nobis superius dictum est; & alia item quædam his similia, à nobis prolixius in magis proprio loco explicabuntur tum, cum scilicet ad illam orationem vestram respondebitur,

quæ

quæ dicit: Vos in omnibus cum Latinis consentire: differentiam autem inter vos, & illos, tantum de quibusdã abusibus esse.

ANNOTATIONES.

PANE fermentato existente, vt sit verus panis &c. Putant moderni Græci, *Azyna* panem non esse; & ideo nullo modo Sacramentum corporis & sanguinis domini, in illo confici posse: vel si sit; non tamen in eo Christum Dominum Sacramentum hoc instituisse: indeq; Latinos per exprobrationem *Azymitas* appellant, vt & ipsi vicissim dicti sunt fermentarii. Primum igitur illud planè falsum est, *Azyna* panem non esse; cum ipsa sacra scriptura sæpius panem appellet: Exodi 12. Et azymos panes cum lacte: & subcinericios panes azymos. Et 29. Tolle panes azymos. Nume. 6. Canistrum quoque panum azymorum. Iosua 5. Et azymos panes. Iudic. 6. Tolle carnes & azymos panes. Luc. 24. Et cognouerunt eum in fractione panis; quod diebus azymorum factum fuit. &c. Posterius autem illud; Christum Dominum in extrema cæna azymis non esse vsurum, sed fermentato pane, inde demonstrare volunt; quod non in die Paschæ, sed potius ante eum ipsum diem, cænam hanc, Dominus cum discipulis suis manducarit: idq; quatuor locis Scripturæ confirmare nituntur. Primum Matth. 26. Marci 14. Lucæ 22. Vbi in concilio Iudeorum, illud decernitur, ne in die festo propter tumultum

tumultum populi, Christus Dominus comprehendatur: atqui eo ipso die, quo comprehensus est, cœnam hanc peregit. Ergo hoc tempus, dies festus Paschæ, iuxta id quod decretum erat non fuit. Secundò Ioannis 13. vbi dicit Euangelista: Ante diem festum Paschæ, sciens IESVS, quia venit hora eius &c. Tertio Ioan. 16. Ipsi autem non intrauerunt in pratorium, ne contaminarentur, vt comederent Pascha. Quarto 19. eiusdem Ioannis: Iudæi autem quia parasceue erat &c. Hinc igitur colligunt Christum Dominum non in die Paschæ, sed potius ante eum diem suum celebrasse Pascha; & ideò azymis non esse vsus, sed potius fermentato pane. Sed & hoc totum falsum est. Scribunt enim vniuersi tres Euangelistæ: Prima autem die azymorum, accesserunt discipuli ad IESVM, dicentes, vbi vis paremus tibi comedere Pascha? addit Lucas 22. capite, quando necesse erat immolari Pascha. Si igitur primo die azymorum accesserunt ad eum discipuli, vt parent illi Pascha; necesse fuit tum vsos fuisse Iudæos azymis, à quibus dies ille primus azymorum dicebatur. Et si eodem die necesse fuit immolari Pascha, vt duo dicunt Euangelistæ; certè tum Pascha fuisse, nullo modo negari potest. Quod cum aliquando contra Græcos propositum fuisset; illique tam euidentibus testimoniis respondere non possent; tanta vis est contentionis & pertinaciæ, vt tres reliquos Euangelistas errasse potius dicere malent, ab ipsoq; Ioanne correctos esse; quàm vt id, quod

quod verum esset, faterentur. Cùm igitur tres Euangelistæ, ita vti dictum est, clarissimis & disertissimis verbis testentur, primum illum diem azymorum extitisse, & necesse tum fuisse celebrari Pascha: ipse profectò trium Euangelistarum in vna re consensus docet, aliquid aliud in illis Euangelii verbis subesse, quæ Græci adferunt, præter id quod sonare videntur. Et in illo quidem loco non est magna difficultas, vbi docent in concilio Scribarum conclusum fuisse; ne Christus Dominus in die festo caperetur. Neque enim illud docet Euangelista, hoc penitus definitum, & conclusum fuisse; sed tantum in concilio propositum. Tunc congregati sunt, inquit, principes Sacerdotum, & seniores populi in atrium principis Sacerdotum, qui dicebatur Caiphas; & concilium fecerunt, vt IESVM dolo tenerent & occiderent. Dicebant autem: Non in die festo &c. Sed detur sanè illos ita tùm constituisse, atque decreuisse; cùm tamen res arbitrii eorum non fuerit, sed illius potius qui oblatus est, quia ipse voluit, & quando voluit. Et quemadmodum nō tùm occisus est, quando illi concupierunt, nec eo modo, quo illi voluerunt; ita etiam ne tunc quidem comprehensus erat, cùm illi statuerant; sed tunc cùm ipse voluit, vt quidam nostri sæculi doctissimus vir annotauit: vt vel eo ipso demonstraretur, non istorum arbitrio, rem totam gestam esse; sed æterni patris ordinatione, ipsiusq; filii charitate, qui animam, quam nemo ab illo auferre potuit, ipse, quã-

do, & quomodo voluit, pro nobis posuit. Parasceue autem illud, propter quod Iudæi non ingressi sunt prætorium, neque passi sunt pendere corpora ad vesperum crucifixorum, quale fuerit, ipse explicat Euangelista; non simpliciter primæ diei azymorum, quæ erat 14. Luna, aut ipsius Paschæ, sed magnæ diei Sabbati. Sic enim seipsum interpretatur Euangelista: Iudæi ergo quoniam Parasceue erat, vt nõ remanerent in cruce corpora Sabbato; erat enim magnus ille dies Sabbati, rogauerunt Pilatum &c. Vbi non dicit, magnus dies Paschæ, sed magnus dies Sabbati. Qui quidem dies, in totis illis octo diebus Paschæ, atque azymorum, celeberrimus propter concursum duarum solennitatum, Sabbati, inquam, & Paschæ habebatur; & quem Iudæi maiore etiam solennitate aliquando celebrabant, quàm ipsum primum diem azymorum: & quem eundem per excellentiam Pascha nonnunquam appellare solebant. Quomodo item & ille locus Ioannis intelligi potest, cum dicit: Ante diem festum Paschæ: vt intelligatur ea dies, quam postea magnum diem Sabbati appellat; cum præsertim dicit, nõ ante diem Paschæ, sed ante diem festum Paschæ: illum enim solum ex octo illis diebus, ita vti dictum est propter magnam solennitatem, per excellentiam, diem festum Paschæ appellabant: quod clarè similis locus eiusdem Ioan. cap. 12. indicat. IESVS autem ante sex dies Paschæ venit Bethaniam. Quanquam etiam ita locus ille intelligi potest, quomodo communiter intelli-

intelligitur; vt ante diem festum Paschæ intelligatur: hoc est, priusquam vespera ipsa aduenisset, à qua Iudæi diem festum Paschæ ex lege Domini inchoare solebant. Cuius totius rei, nullū locupletiore auctore habere possunt; quàm ipsum Græciæ principem Chrysostomum, cuius ista verba sunt in cap. 26. super Matthæum: VNDE, inquit, liquidò patet, cupiditate interficiendi Christū præuaricatos fuisse, ac alia die Pascha comedisse. Non enim Christus tempus Paschæ transgressus est; sed illi audacissimi homines, & mille transgredientes legis præcepta. Quibus ita explicatis, clarum est ipso primo die azymorū, quando necesse fuit immolare Pascha, Christum Dominum, iuxta trium Euangelistarū testimonium, suum icē celebrasse Pascha; nouumq; & incruentum agnū æterno patri eodem vespere obtulisse; & ided azymis & non fermento vsum esse. Verūm, siue Christus Dominus in ipso die Paschæ manducauerit Pascha, siue ante diem festum Paschæ, vt isti volunt; hoc tamen negare nō possunt, Christū manducasse Pascha, ipsumq; agnum Paschalem, qui sæpius Pascha dicitur. Sic enim dicunt ipsi discipuli: VBI vis paremus tibi Pascha? sic ipse Dominus: Magister apud te vult māducare Pascha. & desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum. Quod si ita est, Pascha iuxta legem Dei, Exod. 12. Deut. 16. absq; azymis nō comedebatur: Ergo et Christus Dominus, cū māducaret Pascha, azymis secundum legem Dei vescebatur. Hocq;

ita fuisse princeps ille Græcorum docet Chryso-
 stomus, cuius illa verba supra Matthæum sunt: Do-
 minus demonstravit, quod à principio cir-
 cumcisionis suæ, vsque ad diem Paschæ extre-
 mum, non erat contrarius diuinæ legi. Non
 indoctas igitur fabulas, sed veritatem ipsam, Chri-
 stiq; institutionem, ac exemplum, sacra Romana
 Ecclesia secuta, cuius fides nunquam deficere de-
 buit; in azymo pane sacrum hoc conficit Sacra-
 mentum: quam rem vtpotè à diuina sapientia
 profectam, pulcherrimè demum, ac verissimè sunt
 consecuta cõuenientia; partim, vt designetur cor-
 pus illud & sanguinè sine vlla peccati aut virilis
 seminis commixtione conceptum, taleq; à Domino
 susceptũ, esse; partim, vt & illi instruantur, qui ad
 eam mensam accedunt, vt & ipsi cum omni puri-
 tate mentis & corporis, purgati ab omni vetustate
 & corruptione peccati; non in fermento veteri ne-
 que in fermento malitiæ & nequitia, sed in azymis
 sinceritatis & veritatis, eam carnè manducant, &
 eum bibant sanguinem: partim etiam, vt osten-
 datur cibũ hunc viæ & peregrinationis, nõ patriæ
 esse, qualis ille panis azymus fuit. Neque illud
 obstat, in quo frigidè exaggerando, nimius est Si-
 meon Thessalonicensis, ne Iudaizare videamur.
 Nam si ipse Dominus primus auctor & institutor
 huius Sacramenti, nihil metuebat; ne in hac par-
 te Iudaizare videretur, cum in azymo pane, ita vti
 demonstratum est, hoc instituebat Sacramentum;
 certè multò minus nobis metuendum est, cum in
 hac

hac parte dominum & magistrum nostrum sequamur. Quod si omnes ritus veteris legis nobis sunt fugiendi, eam ob causam, ne Iudaizare videamur; tum imprimis ipsum sacrum Pascha nobis repudiandum erit, quo ritu & caremonia nihil magis est Iudaicum. Sed quemadmodum in Paschatis celebratione, ideo non Iudaizamus, quia longè alio fine & intentione Pascha nostrum celebramus, quàm ipsi Iudæi celebrabant; sic item in ipso panis azymi vsu, nequaquam Iudæos sequimur, cum id alio fine & scopo, quàm ipsi Iudæi facere solebant, facimus. Quoniam autem his tantis rationibus nitatur Latina Ecclesia, ea tamen moderatione in hac parte vititur, vt contrarium vsu non damnet; modo in amore & charitate atque obedientia, à Græcis, ex eorum recepto ritu, obseruetur. Quinimò, & ipsum satis conuenienti ratione institutum esse docet; ad significandum scilicet, quòd verbum patris indutum est carne, quam in suam quodammodo conuertit naturam; sicut fermentum mixtum farine, eam immutat in suam naturam. Et quod maximum est, ipsa eadem Latina Ecclesia, ad detestationem Nazaræorum, qui legalia Euangelio miscebant, tantisper, dum res tulit, & dum scandalum remotum est, eodem ritu aliquo tempore vsa est. Ad extremumq; decreuit, tam in azymo pane, quàm in fermentato triticeo pane, corpus Christi veraciter confici; sacerdotesq; in altero illorum ipsum domini corpus conficere debere, vnumquenque scilicet, iuxta sue

Ecclesiae, siue occidentalis, siue orientalis consuetudinem. Isti autem culicem semper colant, camelum autem deglutiunt, nouasque causas dissidiorum semper querunt. Sed de fermento hactenus: qui plura hac de re cognoscere velit; legat ex Graecis quidem Simonem Thessalonicensem de Sacramentis 2. cap. Ex Latinis autem Innocentium lib. 3. cap. 4. de Sacrificio Missae. Leonem nonum in Epistola ad Imperatorem Constantinopolitanum. D. Anselmum in separato de ea re libello. D. Thomam, Parte 3. Q. 9. A. 4. Abulensem in suo defensorio, Parte 2. Turcrematam in apparatu, super decreto vnionis Graecorum. Ante omnes autem praecipue Gennadii Scholarii Patriarchae Constantinopolitani caput secundum defensionis V. capitulum sanctae oecumenicae Synodi Florentinae, quod vel totum caput hoc loco adscriberemus, nisi metueremus, ne scriptum hoc ultra modum excreferet.

E A caro quam ipsi Dominus &c. Modum, quo corpus Christi sub speciebus sit panis; & sanguis sub speciebus vini contineatur, explicat. Quod scilicet, non per loci mutationem, ut omnes illi, qui vbiq; istae appellantur, erronee sentiunt; sed per ipsam transmutationem, atq; transubstantiationem, modo soli Deo, eiusq; sanctissimo Spiritui cognito. Nemo enim nouit quae sunt hominis, nisi spiritus hominis; neque ea quae sunt Dei, nisi spiritus Dei.

GRATIA & inuocatione Spiritus sancti, &c. Pro quo impetrando, pulcherrimae illae postulationes

lationes à vetustissimis Liturgiarum scriptoribus compositæ sunt. A D. Iacobo quidem & Clemente illa: ROGAMVS igitur, vt mittas Spiritum sanctum tuum, super hoc sacrificium, qui efficiat hūc panem corpus Christi tui; & quod in hoc calice est, sanguinem Christi tui. Et iterum à D. Iacobo, illa: ROGAMVS, inquit, vt Spiritus sanctus adueniens, sancta, bona, atque gloriosa eius præsentia sanctificet; & faciat hūc quidem panem corpus sancti Christi tui. & calicem hunc pretiosum sanguinem Christi tui. A Basilio verò: Rogamus, inquit, vt veniat Spiritus sanctus tuus super nos, & super hæc proposita munera; & benedicat ea, sanctificet, & faciat hunc quidē panem, ipsum pretiosum corpus, & vinū pretiosum sanguinem domini, & Dei, & Saluatoris nostri IESV Christi, qui effusus est pro mundi vita. A Chrysostomo verò in eum modum: Emitte, ait, spiritum tuum; & fac hunc panē pretiosum corpus Christi tui: quod verò in hoc calice est, pretiosum sanguinem Christi tui; transmutans ea Spiritu tuo sancto.

SACRIS ad Deum precibus. &c. *Arbitrantur pleriq; ex Græcis, non solis verbis domini pretiosum corpus & sanguinem IESV Christi confici; sed aliis item sacris ad Deum precibus, gratiarum item actionibus, iubilationibus, confessionibus, postulationibus. Ex quibus qui ita sentiunt, vt forma quidem & natura ipsius consecrationis, in verbis Domini constituta sit; relique*
autem

autem preces & postulationes, ornatus cuiusdam & decoris causa, tum ipsius sanctorum IESV Christi verborum planioris interpretationis & enarrationis adhibeatur: ut illud in tot precationibus, per separatam Patris & Filii, & Spiritus sancti inuocationem, designetur; totam simul sanctam Trinitatem, ad tanti mysterii omnipotentem productionem, simul, & quasi in eodem instanti conuenire: isti praecclare de hac tota re iudicant. Tum si easdem illas orationes, ad nostram potius, quam donorum sanctificationem, ac in mysticum IESV Christi corpus conuersionem, ita referri arbitrantur; ut etsi omnes illae aliae preces & postulationes absint, quas tamen à principio paucas fuisse certum est, si modò ipsa IESV Christi verba, non simpliciter, nec historicè referantur, sed cum deuotione, & intentione Sacerdotis, tanquam potentis regis edictum & mandatum ex persona ipsius regis, à praecone, eius sacerdote proferantur; plenam & perfectam consecrationem fieri: ut item, si ceterae omnes orationes & postulationes adsint, verba autem illa Domini desint; nullo modo tantum confici mysterium. Et hoc ipsum verissimè dicunt. Illa enim omnia, quae antecedunt, & sequuntur; quasi apparatus quidam, & expositio eorum verborum sunt: quae si in vno instanti possent cū verbis Christi proferri; nihil esset conuenientius. Sed, cum propter humanam imbecillitatem simul pronounciari non possunt; alia quidem antecedant, alia consequantur oportet:

*non tam sua quidem natura, cùm vnum hoc solum sit indiuisum opus, vna actio; quàm ipsa necessitate, & nostra infirmitate ita postulante. Qui inquam ex Græcis, aut Latinis, ita sentiunt; illi profectò præclare & verissimè de tota sacrae Liturgiæ œconomia statuunt. Nam & in Baptismo similiter illa sola dominica verba, etsi cetera absint: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: vel, Baptizetur seruus Christi &c. regenerant & sanctificant, nouamq; faciunt creaturam: cetera tamen rectè & conuenienter, vel ad mysterii explicationem, vel ad ministrorum sanctificationem, vel ad maiorem dignitatem & ornamentum referuntur. In qua quidem sententia D. esse Iacobum, Clementem, Basilium, Chrysostomum, & omnes alios, rectè de tota natura huius Sacramenti iudicantes, clarissimè eorum docent Liturgiæ; atque adeò ipsum Nicolaum Cabasilam, cuius hac de re libet hoc loco adscribere iudicium. Cùm venerandam illam cœnam narrauit, & quomodo ipsam ante passionem dedit sanctis suis discipulis: & quod accepit calicem: & quod accepit panem: & actis gratis sanctificauit: & quòd dixit ea, per quæ significauit mysteriũ: & cùm ea ipsa verba dixit; deinde procedit, & orat, & supplicat, diuinas illas voces ipsius vnigeniti seruatoris nostri, etiam in donis propositis applicans; vt suscepto eius sanctissimo & omnipotente Spiritu, conuertatur quidem panis, in ipsum pretiosum
 & san-*

& sanctum eius corpus. Hæc quum orauit, & dixit: vniuersum sacrificium peractum, & perfectum est: & dona sunt sanctificata, & hostia integra, & perfecta effecta est: & magna hostia & victima, quæ pro mundo mactata est, supra sacram mensam sita cernitur: panis enim non amplius figura dominici corporis, neque donum ferens imaginem veri doni, neque ferens aliquam descriptionem ipsius seruatoris passionum, tanquam in tabula: sed ipsum verum donum, ipsum sanctissimum corpus Domini; quod omnia illa verè suscepit, probra, contumelias, vibices; quod crucifixum, quod interfectum, quod sub Pontio Pilato pulchrum testimonium confessum est; quod colaphis appetitum, contumeliis affectum, sputa passum est, & fel gustauit: similiter & vinum ipse sanguis, qui exiliit occiso corpore, hoc corpus & sanguis, qui ex Spiritu sancto constitutus est, natus ex Maria virgine: qui sepultus est: qui resurrexit tertio die: qui ascendit in cælos, & sedet ad dexteram patris. *Hæc Cabasila. Si qui autem sunt, qui ita sentiunt, vt non ipsis verbis domini; sed orationibus & postulationibus quibusdam, hoc tale mysterium confici existiment; vel saltem verbis illis præpotentibus Christi Dei optimi maximi, orationes & postulationes cooperari, ac aliquid virium & potestatis addere; hi cum omnipotentis verbi Dei detrahant potestati, plusque humane deuotioni, quam diuine virtuti tribuant,*

tribuant, hominemque Deo anteferant: non tantum vehementer errant; sed etiam graui impietate, & blasphemia sese obligant. In qua sententia Marcus ille Ephesinus fuisse videtur, pertinacia, & ambitionis Nouæ Græciæ vnicus vindex, paris causæ similis patronus. Verum hac de re, qui plura cognoscere velit; legat Nicolaum Cabasilam cap. 27. 28. & 29. in Liturgiæ expositione. Legat item eundem Ephesinum, in separato de ea re opusculo. Legat amplissimum Bessarionem in lib. de Sacramento Eucharistiæ; quibus scilicet verbis corpus Christi conficitur, verissimè & luculentissimè rem eam totam explicantem.

DE OF.

DE OFFICIO CONFITENTIS, ET EIVS, QUI
audiendæ confessioni præest.

CAPVT XI.

VNDECIMUM CAPUT, remissionem peccatorum, ei qui confitetur, ab eo qui sit œconomus, & administer eorum mysteriorum; conferri debere enunciat: illud tamen excipit, vt omnia peccata recenseantur, aut per singulas species enumerentur, non esse necessarium. Scriptum enim est: *Peccata quis intelligit?* Cui capiti respondentes dicimus. Primum quidem hunc ipsum talem œconomum & dispensatorem, non aliũ, quàm spiritualem medicum, omni spirituali doctrina, ad eam rem perfectè instructum, & informatum, esse debere. Deinde, eum qui confitetur, tùm demũ perfectam peccatorum

catorum suorum consequi curationem; si peccata omnia, omnesque eorum partes, quantum animus illis sufficit, & quantum meminisse potest, cum contrito & humiliato corde recensuerit, atque confessus fuerit, feceritque ea omnia, quae maximè illis peccatis, quae admisit, aduersantur: scilicet, ut arrogantiæ; humilitate corrigat: turpis lucri studium; eius, quod iniuste quaesuit, restitutione, ac propriæ substantiæ amplius in pauperes erogatione; in aliisque eodem modo, iuxta canones nobis perscriptos, ac à sanctis Patribus traditos. Quæ quidem omnia gratis & propter Deum, non autem propter aliquam lucri & quaestus spem, & expectationem, administrari debent. Cum hac re, nihil sit foedius; hacque satisfactione, nihil Deo magis ingratum, & odiosum esse possit. Illorum enim spiritualium, qui lucri causa cauponantur potius, quam administrant diuina Sacramenta, ex ipsaque sacra doctrina ditescunt; aliena item in se recipiunt peccata, aliaque eius generis faciunt; reprehensibile est ministerium: ideoque nunquam tales diuinum effugient iudicium,

cium, æternumque exitium consequentur. Nosque eos homines, qui in his deprehenduntur, grauius spiritualibus animaduersionibus castigamus, ac publico decreto, ab omni spirituali dignitate remouemus. Neque enim pecunia, aut muneribus, spiritualia liceri debent, neque his talibus satisfactionibus peccata redimi; sed eius, qui confessus est, ita ut diximus, contrito & humiliato corde, contrariorumque studiorum exercitio, ac perfecta ab omni malo fuga & abstinentia. Quæ autem, vel per obliuionem, vel animi pudorem confiteri prætermiserint; precamur pium & misericordem Deum, ut & hæc ipsa simul cum ceteris illis condonare velit: confidimusque eos talium etiam à Deo veniam consecuturos. Quæ quidem omnia, hisque similia, magnus ille spiritu Basilius docet: Omne, inquit, delictum apud eum, qui præsidet referre oportet; malitia namque silentio tecta, occultus ac sub cute latens morbus est.

Hæc ex Asceticis Basiliij ad verbum.

Remedia autem & curationes, iuxta medicorum artem & exemplum, sunt illis,

lis, qui curantur, adhibenda; vt non tam ægris medicus infensus sit, quàm cum morbis ipsis pugnet, prauisq̃ue affectibus ^{ἐπιτι-} occurrat, ac veluti ex aduerso pugnet; a- ^{μικ.} speriolemq̃ue & duriolem, si ita opus sit, animę morbis nonnunquam adhibeat viuendi rationem, vt vanę quidem glorię studium; per intensiõnem eorum exercitiõrum, quę humilitatem pariunt, curet: somni & quietis immoderationem; diurnis in oratione vigiliis: corporis segnitiam; laboris sedulitate: gulam, & ingluuiem; inedia; & similia, eodem modo. Illius autem, qui curatur, munus erit; in meliorem partem omnia interpretari, neque correctiones, atq; iniunctas pœnas, tyrannidem esse putare; sed potius tanquam salutare remedium, ab ardenti salutis suę studio profectũ, magna pietate amplecti. Turpe enim est eos qui corpore infirman- tur, tantum medicis fidei habere; vt siue incidant illi, siue vrant, siue amarissima quęque remedia propinent; eos tamen pro benefactoribus suis reputent: nos autem erga animarum nostrarum medicos,

vbi per laboriosam curandi rationem salutem nostram studiosè procurant; non saltem eodem modo affectos esse. Illi autè, qui obiurgat, diligenter prouidendū erit; ne eodem modo cum piis, & ex animo pœnitentibus agat; & cum illis, qui nihil curant, planeque indifferentes sunt; etiam si nonnunquam in eadem vtrique incidant peccata. Pius enim & timoratus homo, cùm Deum timeat, certat ac luctatur, vt Deo placeat, eiusq; voluntati obtemperat; in ipsoque conatu, ob aliquam nonnunquam non prouisam circumstantiam, casu, ac contra suam voluntatem offendit, atque labitur. Ille autem, qui contemnit ac indifferens est, cùm nullam, neq; sui, neq; Dei habeat rationem, nullumq; inter turpe & honestum discrimē ponat; in primis, & maximis delinquit rebus, duosq; lethallissimos patitur morbos: aut enim Deum contemnit, aut illum esse penitus negat: quas duas potissimas in animis nostris causas, & radices omnis peccati esse, testis est Scriptura. Nunc quidem, *dixit impius, vt peccet in semetipso: Non est timor Dei ante oculos*

Hec ex con-
tractarum
regularum
Basilij. cap.
81.

αδ' α' φο-
ρθ.

Psal. 13.

oculos illius. Nunc verò, dixit insipiens in *ibidem.*
 corde suo; non est Deus. Itaque vel Deum ne-
 gligit, atque ideo peccat; vel illum penitus
 esse negat: & hac ratione in studiis suis cor-
 rumpitur, etsi nonnunquam ore Deum
 confiteri videatur. *Deum*, inquit scriptura, *Titus 1.*
verbis se nosse confitentur, factis autē negant.
 Quod cū ita sit, increpationum quoq;
 atque mulctarum, non eundem esse debe-
 re modum, omnes existimare debēt. Am-
 plius autem scire oportet, eam gratiam,
 quam gratis ipsi accepimus, gratis quoque
 impendendam esse: neq; inde vllam mer-
 cedem, ad quæstum & voluptatem nostrā,
 instituendam esse. Sic enim præcipit Do-
 minus: *Infirmos curate, mortuos suscite, le-* *Math. 10.*
propos mundate, demones eicite: gratis acce-
pistis, gratis date. Et D. Paulus: *Neq; enim*
aliquando fuimus in sermone adulationis, si- *1. Thess. 2.*
cut scitis: neque in occasione auaritiæ, Deus te-
stis est: nec querentes ab hominibus gloriam,
neque à vobis, neque ab aliis, cū possemus vo-
bis oneri esse, vt Christi Apostoli: sed facti su-
mus paruuli in medio vestrum, tanquam si
nutrix foueat filios suos. Ita desiderantes vos,

150 CENSURAE ORIENTALIS,
*cupide volebamus tradere vobis, non solum
Euangelium Dei, sed etiam animas nostras;
quoniam charissimi nobis facti estis.*

DE MVLTIS AT-
QVE SATISFACTIONIBVS,
*quas D. Basilius τὰ ἐπιτίμια, alij autem
Graeci τὰς ἰκανοποιίας, appel-
lare solent.*

CAPVT XII.

 VODECIMVM CA-
put Confessionis vestrae
docet; eos, qui post Bapti-
simum in peccata prola-
buntur, remissionem pec-
catorum tum consequi, vbi conuersionem,
& penitentiam suam ad Deum contrito
corde, & sana fide testati fuerint. Nos ve-
ro in hac quoque parte vobis responden-
tes, illud dicimus; haec quidem à vobis ve-
rè dici. Ipse enim praecipit Dominus, di-
mittere peccata, non septies, sed septuagies
sies

Matth. 18.

fies septies; certo, & definito vtens numero, ad incertum, & indefinitum designandum. Et alio loco: *Quod ad me veniet, non eiiciam foràs.* Ioann. 6. Quod autem omnes planè Canonicas satisfactiones, peccatorumque expiationes penitùs reiicitis; de eo ita statuimus. Si quidem satisfactiones istæ, tanquam quædam curationes, & remedia morborum, à spiritualibus viris adhibentur, nulla habita ratione quæstus, aut priuatæ vtilitatis; contra superbos, auaros, gulosos, intemperatos, inuidos, iracundos, ignauos, ac contra alios omnes, qui se variis contaminarunt flagitiis: tum hæc ipsa remedia esse, plurimumque valere, ac magnam vtilitatem adferre dicimus: vt quidem ante nos sancti, & Deo pleni Patres, eos, qui conuertuntur, qui que resipiscunt, canonicè expiari præcipiunt. Si autem satisfactiones istæ ad lucrum, & quæstum eorum, qui eas iniungunt referuntur tantum; nec rectum salutaremque finem respiciunt, neque ad eam rationem, quam singulis peccatis curandis sancti diffinierunt ac perscripserunt Patres: tum & nos

tales satisfactiones reiicimus; maleque & frustra eas adhiberi putamus, planeque cum illis pugnamus. Neque tamē quemquam absoluiamus, nisi primo iustas poenas & castigationes illi pro peccatis admissis iniungamus: idque plurimas ob causas.

Primum, ut per spontē & voluntate susceptas afflictiones, ab eis poenis, quæ illis ipsis inuitis aliquando subeundæ essent, liberentur. Nulla enim res est, quæ Deum magis nobis placatum & propitium reddat; quàm spontē & liberè suscepta disciplina, atque correctio. Vnde & Gregorius dicit: *Lacrymarum, misericordiam & pietatem mercedem esse.*

Deinde, ut hæc ipsa voluntate suscepta afflictio, fontem & radicem omnis mali, ardentem scilicet voluptatis cupiditatem, ex carne nostra euellat, ac planè extirpet. Contrariis enim morbis, contraria remedia adhibenda esse nouimus.

Tertiò, ut ipsa correctio, sit velut frenū, & retinaculum quoddam, & quasi animæ compes, ne iterum in eadem, vel deteriora prolabatur mala.

Quartò,

Quartò, vt labori & duriori vitæ, per hæc exercitia assuescamus. Laboriosa enim res est virtus; & ideo studio & multo laboris exercitio opus est.

Vltimò, quo nobis & aliis omnibus persuadeamus, nos peccatum, verè, & ex animo odisse. Hæc tamen omnia tum prætermittimus, vbi debitū mortis, animæ exitū vrget; summum & primum remedium remissionis peccatorum statuentes, verum, & cōstans pœnitentis nō relabendi in peccatum propositum, ab eoque auersionem perfectam. Remittimus autem, potestate eius, qui dixit: *Quorum remisertis peccata,* Ioan. 20.
remittentur eis, &c. Vbi simul & pœnam illis benignè à clementissimo parente cōdonari piè credimus. Cuius rei, tanquam pignus quoddam, & certam arram; sacræ & diuinæ Eucharistiæ donum eis tribuimus. Et pœnitere quidem verè, & ex animo, in voluntate situm est peccatoris, implere autem, vel non implere impositam satisfactionem, in ipso Dei situm est iudicio. Et ideo nonnunquam regia planè sola sua immensa humanitate, & munifi-

centia, remissionem nobis confert peccatorum. Quod quidem latroni illi in cruce pendenti, ac solam sui memoriam in paradiso fieri petenti, contigisse legimus. Si tamen amplius pascat quis esurientes, potet sitientes, ac reliqua misericordiae opera, quae aliquando ipse iudex in medium proferet, & quae sacrum explicat Euangelium, exercuerit; hic non solum remissionem consequitur peccatorum, sed etiam ab omni poena liberabitur. Ex omnibus enim virtutibus, maximè necessaria est Eleemosyna. Qui enim vel docuerit saltem (docent sancti Patres,) alterum, proximi misereri; hic ipse centuplum ex sua praestanti cohortatione, & doctrina, his ipsis, quos docet, in egentes largè conferentibus, referet fructum; paremque ferè cum illis, qui conferunt, ipse recipiet mercedem. Nam vel sermones & cogitationes omnes nostras, ad utilitatè proximi referre dignum est. Ut enim obsonium sine sale; ita sermo sine veritate: & ut opera sine fide, principium & inchoatio sunt, absque fine; sic virtus sine eleemosyna mortua est. Ut enim nul-

lum

lum animal vno solo pede graditur: neque vlla auis, vna sola penna volat: neque vlla nauis, vno tantū latere, aut transtro nauigat: neque vlla domus, vno solo pariete clauditur; ita neque ex his, qui ad certam salutem vocati sunt, saluari quisquam poterit; qui eleemosynam cum reliquis virtutibus, quas exercet, non coniunxerit. Ipsa enim sola prætermissa, damnat sua absentia; impensa autem, saluat, sua ad alias virtutes adiectione. Vt enim, si quis Deum amicum habet, facilè & ceteros omnes Sanctos amicos sibi comparare poterit; sic omnis ille, qui in eleemosynis erogandis munificus est; facilè alias item virtutes, propter eius necessarium cum illis nexum & cohærentiam, acquireret: quanquam non contrà. Neque verò quispiam hoc loco in excusationem adferat eos, qui in montibus atque speluncis viuentes perfecti sunt; tanquam sine omni eleemosyna Deo placeant: siquidem & isti omnibus rebus inter pauperes distributis primum; sic demùm illos, qui in vita supersunt, in medijs tumultibus reliquerunt. Age verò,
vel

vel ex ipso communi sensu atque ratione,
 vtilitatem facilitatemq; eleemosynæ, pos-
 sessionumq; abdicacionis, quæstum de-
 nique ipsum perpendamus. Dic enim mi-
 hi, si cui mensario mille auri libras debe-
 res, nec soluendo esses; hic autem misertus
 tui, eam tibi proponat conditionem; si
 hoc solum quod reliquum domi tuæ ha-
 beres, illi dederis, cetera se tibi statim beni-
 gnè condonaturum: tu autem in deposito
 tuo solos, vt ita dicā, tres teruncios habeas;
 an non & hos illi cum omni alacritate præ-
 ferres? Si item in hostili terra captiuus es-
 ses, siq; tibi ferro & compedibus vndique
 vincto, perpetua seruiendi in vltima mise-
 ria necessitas incumberet, ac deinde post
 proclamaretur, te liberū futurum, si mo-
 dō ea, quæ tibi superfluunt, egentibus di-
 stribuas; an non illa etiam, quæ tibi essent
 multum necessaria, libenter impende-
 res? Adhæc, si venalis hæc mundi habi-
 tabilis pars esset, tantoque precio æsti-
 maretur, quanti constant omnia tua bo-
 na; num non vniuersa tua libenter conua-
 fares, modō huius habitabilis terræ domi-
 nus

nus efficiaris? extremoque damno iudica-
 res te affectum, si forte ab eo mercatu, tan-
 toque lucro excideres? Iam verò, si quis ti-
 bi decrepita iam ætate, in vltima paupertate
 morituro, subitò, absq; omni tuo labo-
 re, iuuenem te facturum, optimè sanum,
 immortalẽ etiam, ac ditissimum polli-
 ceretur, si vnam solam aliquam ex tuis pos-
 sessionibus, conseruis tuis largiaris; an non
 illud totum statim in illos largissimè pro-
 funderes? Si autem omnium hominum
 pauperrimus esses; Rexque aliquis Regem
 te paullo post immortalẽ facturum pol-
 liceretur, si vnum solum præceptum eius
 diligenter seruaueris; an non omni studio
 in eam rem incumberes, vt illud præce-
 ptum omni ex parte, nulla in re diminu-
 tum conserues? Si quis item, ex mundi hu-
 ius principibus, sexcenta in tuum vsũ sua
 conferret bona; vnum autem solum ex
 his bonis, quæ tibi contulerit, à te fortè ite-
 rum repetat, idque non sua, sed tua caussa,
 ob tuique amoris erga se probationem;

ἂν δὲ οὐκ ἴ-
 μησιν.

nonne quod petit, statim libens restitue-
 res? Quid si pro tuis plurimis excessibus,
 iudex

dex quispiam, praesentem mortis turpissimae, atque extremae infamiae sententiam, hodie in te sit laturus; post autem, centesimam partem bonorum tuorum, Senatui atque populo, ad redemptionem vitae & honoris tui, te conferre iubeat: an non libenter vel dimidia parte bonorum tuorum te priuares, ac redimeres? Age, si quis in vno oculi momento, tibi omnem beatorum quietem demonstraret; omnes item poenas eorum, qui damnati sunt; & ab his quidem liberationem, illorum autem usum & fruitionem tibi polliceatur; petat autem eo nomine a te, nescio quid exiguum: num non omnia tua libenter illi dares? Atqui haec omnia, sine omni controuersia, solam nobis posse praestare eleemosynam, ne mireris: qui enim amat pauperes, & misereatur eorum causa Dei; hic, & omnium debitorum suorum remissionem consequetur, & a dura diaboli seruitute liberabitur; & vniuersum quasi per exiguo precio sibi comparabit mundum; & plane renouabitur iuuentus eius, immortalisque permanebit. Obtinebit item regnum caele-

ste:

ste : & tanquam seruus bonus, & fidelis,
 omnia bona domini sui hereditabit: illa-
 que per beata inuitatione, *Venite benedicti* Matth. 25.
Patris mei, possidete regnum vobis paratum
ab origine mundi, dignè reuera ditabitur;
 ab omni que liberatus poena, omnium bo-
 norum sempiterna fruitione potietur.
 Quare mea quidem sententia, non cõmit-
 tendum est nobis, vt præsens hæc vita de-
 manibus nostris elabatur: sed quàm diu su-
 perstites sumus; quotidie de mensa nostra,
 de panibus nostris, de omni accessione re-
 rum nostrarum, de vestimentis & redditibus
 nostris, aliquid indigentibus impar-
 tiendum est. Qui enim miseretur paupe- Prover. 19.
 rum; hic feneratur Domino; quinimò
 magis omni ex parte thesaurizat, atq; con-
 uehit in horreum cæleste. Thesauros colligis
 corporis? collige & animæ: prouidè non
 solùm aliis, sed etiam tibi: habe rationem
 non tantùm præsentis temporis, sed etiam
 futuri. Ideo bos agricola, diutius à nobis
 fouetur; quod non sibi tantùm, sed &
 nobis laboret: porcus statim maectatur;
 quòd sibi tantum, ventri que suo seruiat:
 Apis

Apis utilis & fructuosa; quia aliorum melificat causa: Scarabæus inutilis; quia seipsum lautè curat. Quin in hoc potius Dei gratiam recognoscas, illique immortales gratias agas; quòd te dare potius, quàm ab aliis petere dignatus est: quòd locupletem, & fixas sedes habentem potius; quàm vagum, & mendicum: liberum & gaudentem; quàm seruum & moerentem: sanum ac aliis mutuantem; quàm ægrum & debitorem, benigna sua misericordia esse voluerit. Cogita quanti te redimere iustum esset, ne tristissimam simul, & iustissimam

Matth. 25. sententiã iudicis audias: *Discede à me serue nequam, & ignaue.* Et illam: *Auferte ab illo talentum.* Et illam: *Vinctis pedibus eius, &*

Matth. 7. *manibus.* Et illam: *Discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem; non novi vos.* Quanta itè pecunia illud comparet libèter quis,

Matth. 25. vt illam vocem audiat: *Venite benediçti Patris mei.* Et illam: *Serue bone & fidelis; super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Recumbe cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno calorum?*

Matth. 8. Hæc igitur & alia rectè apud se quisquam

repu-

reputans; propter liberalem & munificam largitatem, in hac quidem vita exaltabitur; in futura autem æternam gloriam & salutem à Deo immortalis consequetur. Elcemosynā autē illam esse existimamus, non si vnius tantum aut semel miserearis; sed omnium, sed semper, sed omni modo. Et huius quidem tanquam cognati, illius verò tanquam amici, alterius vt vicini, alterius veluti tibi ante cogniti: huius autem vt hominis solùm; vel hoc enim, hominem esse, magnam misericordiæ vim habet. Et alium quidem sola propensione animi, alium benignis & humanis moribus, alium oratione, alium re ipsa iuues, atque exhilaras. Et hunc quidem cibo reficias, illum potu: hunc vestias; alium domo excipias: humanitate alium, honore alium præuenis; aliisque modis omnibus, quibus poteris, singulis, cum quibus viuis, benefacere non desinas; Ducem in omnes liberalitatis & munificentiae partes, *IESVM CHRISTVM* imitatus; qui, quem tandem modum te beneficiis afficiendi prætermisit? Aut quid facere tui causa potuit,

quod non fecerit munificentissimè? vt sic
 & regno eius caelesti dignus efficiaris. Sic
 igitur quis in eleemosynæ distributione se
 gerens: de omnibusque benemerendi, e-
 leemosynam occasionem accipiens, ac
 tanquam medicinam & regulam sanan-
 dorum peccati vulnerum adhibens spiri-
 tualiter, Deoque dignè, non autem qua-
 estus & vtilitatis causa; facilè suorum la-
 psuum remissionem consequetur, ac ve-
 ram eorum curationem reperiet. Non so-
 lùm autem pietatis studia, ac reliqua Deo
 chara opera, viuos iuuant; sed & illis, qui in
 peccatorum suorum confessione ex hac
 vita excefferunt, plurimum vtilitatis adfe-
 runt. Quamuis enim magna sit diuina se-
 ueritas; longè tamen maior est eius pietas:
 & horrendæ quidem sunt comminatio-
 nes; inperuestigabilis tamen eius humani-
 tas: plena trepidationis contra fontes de-
 creta; ineffabile tamen misericordiae pel-
 agus. Vnde diuinæ scientiæ Princeps Dio-
 nysius Areopagita docet: *Preces, inquit, no-
 stræ supremi numinis misericordia & beni-
 gnitate opus habent; vt Deus misericors, quid-
 quid*

quid per humanam fragilitatem peccatū est, illi qui mortuus est, condonare velit, ipsumq; collocet in luce & regione viuentium, in sinu Abrahæ, Isaac, & Iacob: non animaduertente, neque imputante bonitate diuinæ humanitatis, eas, quæ illis ex humana infirmitate adhæserunt maculas: Quandoquidem nemo, ut sacra testatur Scriptura, mundus est à sordibus. Sed & Gregorius in Epitaphio Cæsarij fratris, viuorum pia opera mortuis prodesse, eodem modo docet: *Auditum est, inquit, memorabile præconium: ac luctus matris, ob præclarum, sanctumq; promissum, exhauritur; quo omnes filij facultates, eius nomine, in pauperes & funerale munus daturum se recepit; ita, ut eis nihil sit relictum, qui eiusmodi bona spe, atque expectatione deuorauerant. Et paullò superiùs: Atque hæc à nobis, & alia quidem persoluimus, alia verò persoluturi sumus; anniuersarios honores & commemorationes offerentes: hoc autem est, iusta, quæ pro illis, qui ex vita excesserunt, à viuis suscipi ac obiri solent.* Sed & diuus Chrysostomus ad Philippenses scribens, inquit: *Gentiles quidem simul, ea quæ mortuo-*

rum sunt, una cum illis exurunt; quanto magis te fidelem & Christianum decet, simul cum mortuo, ea, quae eius fuerant, per manus pauperum in caelum transmittere? non ut haec simul cum corporibus illorum, in cineres redigantur; sed ut magis illorum augeatur premium & gloria: ut, si peccator fuit, hac ratione peccata eius expientur: si autem iustus, ut augmentum quoddam fiat praemij, atque mercedis. Et alio loco: Cogitemus ea, quibus eos, qui ex hac vita decedunt, iuueamus: feramus illis conuenientem opem; elemosynam dico, atque sacras oblationes. Haec enim illos multum iuuant, multum reficiunt. Qui autem haec facit, non solum illis prodest, sed etiam suae plurimum commodat animae. Et item: Ne, inquit, negligas, quamdiu in hac vita es superstes, ea omnia, quae ad animam tuam spectant, recte disponere, vel in ipso fine vitae tuae. Mandatauis, post mortem tuam transmittere tua post te, opemque tibi bonis operibus ferre, elemosynis, inquam, atque sacrificiis: His enim Redemptorem tuum placare, tibi que reconciliare poteris. Accepta siquidem haec illis sunt, & grata. Scribe
 in te-

in testamento, ultimáque rerum tuarum legatione, cum filiis & cognatis tuis Christum heredem: contineat eadem pagina, iudicis tui nomen, quæ liberorum. Neque item obliuiscaris pauperum, pro quibus ego apud te sponsor, & certus sum promissor. Neque tamen cum hæc dicimus, illud spectamus; vt aliquam vel occasionem, vel excusationem, atque prætextum demus cuiquam, cum in hac vita est, eleemosynis Deum non placandi; hoc enim absurdum est: verum & viuos & morituros egentium recordari, eorumque rationem habere, vt dictum est, pium & salutare ducimus, precesque iustorum multum efficaces esse docemus. Nam & Gregorius magnus Pontifex Romanus, cui ad altare Dei ministranti cælitus diuinum assistisse Angelum legimus; sanctis suis precibus Traiani Imperatoris animam seruasse dicitur; & sancta Tecla prima Martyr, suam Phalconclam: aliaque multa his similia, in sacris ecclesiasticis historiis facile quisque reperiet. Quibus de rebus, qui plura cognoscere velit; leget librum Diui Damasceni,

166 CENSURAE ORIENTALIS,
sceni, de his qui in Christi fide dormie-
runt; indeque facillè discet, opera pietatis
ac sacras Liturgias, quæ pro mortuis insti-
tuuntur, magnam vim habere, illisque
plurimum prodesse.

ANNOTATIONES.

AVDITVM est, inquit, &c. *Scribit pro his
bonis, ab aula & avaro fisco iam quasi dire-
ptis, ad Sophronium præfectum Gregorius; ubi his
laudibus ornat hunc eundem fratrem suum: ERAT
quondam non obscuri nominis tuus quoque
Cæsarius, immò, nisi me fraternus amor fallit,
perquam ampli & splendidi: eruditionis lau-
de illustris: singulari morum probitate com-
mendabilis: amicorum etiam copia cla-
rus; quorum primum te, tuamque
nobilitatem esse, tum ipse
credebat, tum nobis
persuade-
bat.*

*DE SACRA LITVR-
GIA, HOC EST, DE INCRVEN-
to, quod in Missa fit, sacrifi-
cio: cuius opus, finis, uniuersa-
sq; œconomia, plenif-
simè explican-
tur.*

CAPVT XIII.

TERTIODECIMO loco doceris, vsum diu-
norum mysteriorum, nō
solū eò comparatum es-
se, vt sint Symbola quæ-
dam & characteres, atque notæ, quibus
populus Christianus, ab his, qui foris sunt,
distinguat; sed multò etiam magis, vt
signa sint & testimonia amoris & beneuo-
lentia erga nos diuinæ. Nos verò eam
totam rem sic explicamus, hocque no-
strum est in ea parte iudicium. Dominum

nostrum *IESVM CHRISTVM* vniuersa salutis nostrae in hoc mundo oeconomia completa, priusquam ad patrem suum, vnde venerat, reuerteretur; in memoriam & commendationem suae magnificae erga nos misericordiae, eiusque, quam nostri causa susceperat, humilitatis, sacram Hierurgiam, & quae in ea continentur sacra mysteria, nobis reliquisse: primumque, vt dicitur, sacrum Hierarcham Diuum Iacobum, qui frater Domini vocabatur, ordinasse. Si igitur, inquit magnus ille in diuinis Dionysius, ipsorum Sanctorum preces, vel in hac etiam vita, an non (id est, multo magis) post mortem in fidelibus iuuandis efficaces sunt; quanto longè maiorem ipsa sacra mysteria, sacraque sacrificia nobis adferunt utilitatem? Quanta enim ex omni sacrificio, quod Deo piè & purè offertur, promanet utilitas; quantumque tremenda haec arcana, atque sacrificia, ad placandum Deum, peccatis nostris offensum, valeant; Deus ipse, primus ante omnes, iam ab ipso mundi initio, multis modis, diuinaque opera-

ἀδελφῶ-
θεοῦ.

perationis suæ argumentis demonstrauit. Iustus siquidem ille Noë, post vniuersale illud diluuium, vt in postremum omne tempus, infirmitati & fragilitati humanæ iratum reconciliaret, ac placatum redderet Deum, (vt pulchrè magnus eam rem explicat Cyrillus) vbi primùm de arca egressus est, sacrificium obtulit Deo; maiestatem illius precatus, ne iterum vna sententia in totum sæuiat humanum genus, qua denuò exitiali diluuiio vniuersi absorberentur mortales. Cuius voto placatus, & annuens benignissimus Deus, respōdit: *Nequaquam ultra maledicam terra, propter opera hominum. Sensus enim & cogitatio humani cordis, in malū prona sunt ab adolescentia sua.* Si igitur sacrificium Noë, nihil aliud quàm vmbra & figuram quandam in se continens, tantum momenti ad placandum vniuerso generi humano Deum habuit; quanto magis vnigenitus Dei Filius, pro nobis sacrificium & oblationem offerens, reconciliabit nos æterno suo Parenti, tum, cùm integra & plena spe, ac fiducia, ad eius sacra accedimus mysteria?

Nam eos, qui sine fide hæc sacra tractant, indeque vel remissionem peccatorum, vel salutarem aliquam vtilitatem referre se posse arbitrantur; multum errare, vel ipsi putamus: cum quidquid ex fide non est, peccatum sit. Illos verò, qui ita affecti sunt, vt ipsum quidem opus & effectum sacrae sanctorum mysteriorum celebrationis esse putent; donorum scilicet in diuinum corpus & sanguinem mutationem: finem autem; eorum qui rectè & firmiter credunt per ea sanctificationem, ac peccatorum remissionem, regni que cælestis acquisitionem hereditariam, hisque similia, credunt; hos quidem beatos & felices esse prædicamus. Vt autem res ipsa, & opus, finisque tanti mysterij, hic & talis est; ita reliqua omnia, quæ fiunt in eadem sacra Hierurgia præparationem & consummationem quandam tanti operis esse putamus: vtpotè preces, psalmodias, sacrarum literarum lectionem, & omnia illa, quæ vel ante donorum sanctificationem, vel post sanctificationem, sacrosanctè dicuntur & fiunt. Quamuis enim omnia ea,

quæ

quæ sancta, & salutaria sunt, gratis, & sponte sua nobis conferat benignissimus Deus: nihilque nos ipsi ad eam rem planè de nostro conferamus: eaque omnia, quæ in his mysteriis accipimus; mera sint Dei dona, & gratiæ: vt tamen ad ea recipienda & conseruanda, apti & idonei simus; à nobis necessariò postulat: neque alio modo nobis eam sanctificationem impartit; nisi prius sanctè & ritè ad ea recipienda nos disposuerimus. Ita ille baptizat, ita vngit, ita conuiuio excipit, sacræque mensæ participes facit. Hoc autem significauit in parabola seminis: Exiuit, inquit, qui seminat semen bonum, non vt terram aret, aut agrum vertat; sed vt aratam, & subactam conseminet. Tota enim aratio & subactio; totus ad recipiendum diuinæ gratiæ semen apparatus, in nobis positus est, à nobisque proficisci debet. Cùm igitur maximè necessarium fuit, ad percipienda hæc mysteria, rectè instructos & præparatos nos accedere, oportebat certè talem item apparatus & accessum, in tota diuini sacrificii œconomia, atque

atque structura inesse; vti quidem & inest. Hocque illud est, quod sibi volunt, & quod referuntur hæ ipsæ tam multiplices & variæ cæremoniæ; sacræ; inquam, preces, psalmi, & quidquid aliud in hoc mysterio sacrosanctè fit, aut dicitur. Sanctificant enim nos hæc omnia, atque disponunt: partim quidem, vt hæc cælestia dona rectè percipiamus; partim, vt eam sanctificationem, quæ hæc consequitur, confernemus, perpetuoque apud nos retineamus. Dupliciter autem hæc omnia nos sanctificant, atque disponunt. Vno quidem modo, quo ab ipsis precibus iuuamur, & psalmis & lectionibus: nam & orationis fructus est, mentem ad Deum alleuare, remissionemque peccatorum impetrare. Et sacra psalmodia similiter Deum nobis reddit propitium; & quod illinc dependet, momentum siue auxilium attrahit: *Immola, inquit, Deo sacrificium laudis; eripiam te, & glorificabis me.* Sacræ verò Scripturæ lectio, diuinam annunciat bonitatem, humanitatemque; iustum deinde & æquum eius iudicium, & eius metum

Psal. 49

in animos nostros immittit, & dilectionem in eum accendit; & ita ad eius seruanda mandata, multam promptitudinem, & animi alacritatem adfert. His autem omnibus, & Sacerdotis & populi, dici non potest, quantò pulchrior, quantò diuinius efficitur animus; & ad susceptionem, & ad conseruationem tantorum donorum, multò aptior, in vtrisque redditur: qui quidem est proprius sacri sacrificij finis. Priuatim autem & peculiariter Sacerdotem, vt non indignè ad sacrificium peragendum accedat, præparant: quod quidem, vt dictum est, mysterij celebrandi proprium est opus. Et proinde hoc ipsum in multis precum locis situm est, hocque ipse Sacerdos precatur, ne indignus videatur, propositis donis; sed vt puris, mundisque manibus, lingua, & animo, tanto mysterio deseruiat. Et hic quidem primus modus est, per quem ad ea peragenda mysteria, qui ex ipsa vi, & efficitia eorum verborum, quæ dicuntur vel canuntur proficiscitur, adiuuamur. Alius autem modus est, quo, & per hæc ipsa, & præterea

per

per omnia alia, quæ in sacro perficiuntur sacrificio, sanctificamur. Qua parte, scilicet his omnibus, videmus *CHRISTVM* figuratum, eaque omnia, quæ ille nostra causa sponte, vel gessit, vel pertulit. Singulis enim sacra Hierurgiæ partibus, siue sacris lectionibus, siue psalmodiis, siue omnibus aliis, quæ toto tempore sacrificij administrantur, nihil aliud fit; quàm vniuersa Saluatoris nostri, redemptionis nostræ causa, suscepta œconomia repræsentatur: ita, vt quæ in tota ea salutis nostræ administratione prima fuerunt; primis item sacrae operationis partibus designentur: quæ verò secundo loco facta sunt; per ea, quæ item secundo loco repræsentantur: vltima verò illis, quæ postremo loco exercentur; ita vt illis omnibus, qui hæc diligentius examinare vellent, liceat omnes salutis suæ partes, in tota sacra Hierurgia, tanquam oculis subiectas intueri. Ipsa enim sacrorum donorum consecratio, ipsum sacrificium; mortem Domini annunciat: eius item præpotentem à mortuis resurrectionem, ac in cælos gloriosam ascen-

ascensionem: quoniam preciosa hæc dona, in ipsum dominicum corpus, & sanguinem, mutantur; quod hæc omnia suscepit; quod crucifixum est, resurrexit, & ad cælos ascendit. Ea autem quæ ante sacrificium dicuntur, & fiunt; designant illa omnia, quæ ante mortem fuerunt: aduentum scilicet in carnem eius, ostensionem & perfectam manifestationem. Ea verò, quæ confecta consecratione, & oblatione peraguntur; sancta & vera Patris æterni, vt ipse inquit *DOMINVS*, promissa representant: Spiritus, inquam, sancti in Apostolos descensum: gentium ad Deum Apostolica prædicatione conuersione, & communionem: ita, vt nihil aliud sit vniuersa sacra Mystagogia, nisi vna quædam perfecta imago vnius quasi corporis politicæ, ac omnium rerum gestarum Christi Saluatoris nostri: omnesque eius partes, ab initio vsque ad finem, mirabili ad inuicem contexta, & ordine, oculis, & aspectibus humanis subiiciens. Illi siquidem Psalmi, qui quasi in vestibulo, atque ingressu mysterij canuntur; & ante hos, ea, quæ in dono-

Luc. 24.

Actor. 1.

donorum propositione fiunt, & dicuntur; prima tempora œconomiae significant. Ea verò, quæ post consequuntur, sacræ scilicet Scripturæ lectio, ea causâ recitantur; vt per hæc, & ad studium, cultumque virtutis prouocemur, atque inungamur: & vt Deum nobis propitium reddamus: vtque ea, quæ Christi œconomiam significant audiamus. Et partim quidem hymnis hæc ipsa Deum personant, & ad virtutem nos cohortantur, eosque qui canunt, sanctificant: partim autem talia ab Ecclesia ita electa & disposita sunt, vt sufficiant ad significandam Christi peregrinationem & politiam. Fiunt igitur ea omnia, quæ in sacra Liturgia peraguntur, vt quidem ipsa forma, & figura ordinis, & totius sacræ Hierurgiæ declarat, atque continet, instituti vsus gratia. Significant autem etiam aliquid ex operibus, vel passionibus Christi; quemadmodum prima introductio Euangelij ad altare: oblatio item pretiosorum donorum. Fit enim vtrumque primùm, vsus ipsius, & necessitatis causâ. Nam & Euangelium, ideo primùm

mum adfertur; vt legatur: dona deinde; vt sacrificium exactè perficiatur; vtrumque tamen significat Seruatoris ostensionem atque apparitionem: primum quidem illud, incipientis manifestari obscuram, & imperfectam: hoc verò postremum vltimam illam & perfectissimam. Vt autem hæc, quæ dicta sunt, principium & medium salutis nostræ declarant; ita finem & consummationem operis vniuersi, illa omnia, quæ in ipsa donorum oblatione perficiuntur, designant. Vti quidem primus ex omnibus Diuus Iacobus, ille, qui frater Domini dicebatur, ab ipso Christo Domino instructus, nobis tradidit: vt quidem & plurimi sanctorum Patrum Canones testantur: & ecclesiasticæ historiæ docent: & veritas ipsa, vsusque apud nos perpetuus confirmat. Post verò magnus Basilius eodem modo, quod & ipsa forma eius Liturgiæ, quam nobis perscripsit, docet; & diuinæ preces, quas item nobis tradidit, abundè repræsentant. Sed & Chrysostomus in hanc Seruatoris œconomiam omnia docet referri: vt nobis ipsorum contempla-

tio ante oculos posita, animas quoque sanctificet, & ita ad capienda sacra dona reddat idoneas. Et quemadmodum tùm, cùm semel in ara crucis ea ipsa hostia oblata est, orbem erexit vniuersum; sic & nunc considerata, mentes nostras efficit diuinas. Quanquam, quod magis est, ne tùm quidem, cùm in cruce pendeat, aliquid vtilitatis attulisset; nisi considerata, & credita fuisset: cuius item caussa & prædicata est; & vt crederetur, ipse Deus innumerabilia machinatus est. Neq; enim alia ratione posset, quod suũ est facere, aut aliquem seruare; si eos, quos curare & seruare debuit, quod fuerit, latuisset. Sed tùm quidem, cùm nostræ salutis caussa suscepta fuit, apostolica prædicatione publicata; reuerentiã erga Christum, fidem & dilectionem, in animis gratorum hominum efficiebat: nunc autem ab his, qui iam crediderunt, in his ipsis diuinis mysteriis studiose inspecta; beatas has affectiones, non quidem denuò inserit, verùm iam insertas conseruat, & renouat, & auget: & in fide quidem firmiores; in pietate au-

tem

tem & charitate ardentiores, & feruentiores nos facit. Nam si ea, quæ in nobis non fuerint, vt sint, effecit; hæc eadem multò facilius seruare, custodire, atque renouare poterit. Quibus autem virtutibus ornatum, ad ea sacra mysteria accedere sit necesse; & sine quibus ea aspiceret sit impium ac nefarium, illa sunt; religio, fides, ardensque in Deum charitas. Eamque ob causam oportebat contemplationem, quæ nobis posset hæc inferre, in sacrificij constitutione significari; vt non mente solùm, sed etiam quodammodo oculis ipsis videremus; summè, inquam, diuitis Christi paupertatem; eius, qui sua maiestate complet omnia, in aliena terra hospitia & peregrinationes; eius, qui est benedictus, contumelias, & opprobria, impassibilis passionem; & quantum ipse odio habitus: quantum nos dilexerit: tantusque cùm esset, quantum seipsum humiliauerit: & quid passus, quidue agens, hanc tantam præstantem, & admirandam in conspectu nostro præparauerit mensam; vt ita salutis nouitatem admirantes,

multitudineq; misericordiarum eius stu-
 pore perculsi, reuereamur eum, qui sic no-
 stri misertus est, qui tantam nobis attulit
 salutem: illi nos, animasque nostras cre-
 damus: illi vitam nostram commende-
 mus: igne item ardentis dilectionis corda
 nostra erga illum accendamus. Vbi enim
 tales fuerimus; tum demum poterimus, &
 securè, & familiariter, in tantorum myste-
 riorum igne versari. Neque enim sufficit
 ad hoc, vt tunc tales simus, ea, quæ Christi
 sunt aliquando didicisse, & ea scire; sed ne-
 cesse est etiam tunc mentis oculos illic fi-
 gere, & ea actu contemplari, omni alia co-
 gitatione tali tempore ex animo reiecta; si
 modo velimus ad eam sanctificationem,
 quæ ex his donis prouenit, vt iam dixi-
 mus, animum nostrum aptum, & accom-
 modatum reddere. Non enim ipsis solis
 verbis oportet veram pietatem metiri; sed
 magis rebus & operibus ipsis. Sub aspe-
 ctum enim, vt ita dicam, hoc ipsum sacrifi-
 cium omnia deducit, ipsamque contem-
 plationem animis nostris infert: vt sic eui-
 dentiùs nobis per oculos impressa imagi-
 natio,

natio, penitus non det locū obliuioni eius mensæ; sicque pleni diuinis cogitationibus, participes efficiamur sacrorum mysteriorum; sanctificationem sanctificationi addentes, & à gloria in gloriam subleuati. Et hic quidem est sensus, hæc mens, quasi in compendio oculis nostris subiecta, totius Christiani sacrificij. Habent tamen deinceps singulæ partes, peculiare suas contemplationes, & rationes: vt ipsarum precum harmonia: ipsum opus sacrum: ipsa viuorum & mortuorum sanctificatio. Ante autem omnia, per totam mysterij celebrationem apparet Saluatoris nostri susceptæ carnis œconomia. Cur enim non statim in altari proponuntur sacra? Quia offerebantur quidem Deo sacrificia ab antiquis; partim ratione carentium animalium cedes, partim vasa aurea & argentea: corpus autem Christi, etiam vtraque habere videtur. Nam & ipsum in honorem, & gloriam Dei Patris mactatum est; dedicatum autem ab initio Deo. Et donum erat ipsi; quia primogenitus. Dona enim hæc Deo offeruntur, tanquam primitiæ

mitiæ vitæ : & quod mutatur panis in
 ipsum corpus *CHRISTI*; vnde & abscin-
 ditur & separatur ab his, quæ sunt eiusdem
 generis : & sectio quædam tantùm, & non
 totus offertur panis : (passionem quæ &
 mortem *DOMINI* in eo imprimit.) Et
 quamdiu quidem panis hic in propositio-
 ne situs est, panis solùm purus & simplex
 est, ad ministerium Dei tantùm dicatus.
 Post verò, panis ille verus, qui de cælo de-
 scendit, efficitur; verbi quæ ipsa veritate, ve-
 rè & realiter immutatur. Et hæc quidem,
 in eum sensum recuperatæ salutis nostræ
 accepta, talia sunt. Si verò rationabiliter,
 atque ad mores & vitam relatè, hæc refer-
 re atque interpretari voluerimus; mille
 linguis opus esset : neq; tamen rem totam
 pro sua dignitate explicare possemus. Iussit
 enim ipse *DOMINVS*, vt hæc in memo-
 riam eius peragantur, ne ingrati & imme-
 mores simus. Illa enim est, vel in humanis
 prima, & summa beneficij, ab eo, qui illud
 accipit, benefactori recompensatio; si il-
 lius sit memor, earum quæ rerum, per quas
 beneficio affectus est. Huius autem con-
 fer-

seruandæ memoriæ, homines multas rationes excogitârunt; sepulchra, inquam, statuas, columnas, dies festos & celebres, publica demum certamina. Quarum rerum omnium finis est vnus; ne præstantes viri, eorumque erga nos mèrita, vlla vetustate, quæ rerum omnium edax est, consumerentur. Vt autem in illis statuis, quas præstantibus viris pro rebus præclarè gestis, erigimus, victorias, quarum beneficio seruari sumus, vel inscribere, vel depingere solemus; ita in his ipsis diuinitùs nobis traditis, & relictis donis, mortem illam sacram, cuius beneficio seruari sumus, in cuius virtute omnes inimicos nostros deicimus, effingimus planeque imprimimus. Neque verò rudem aliquam, & mortuam formã, & imaginem in eis inscriptam habemus, quod in ceteris fit; sed illud ipsum viuum corpus & sanguinem victoris & Seruatoris nostri *IESV CHRISTI*, sacris ad Deum precibus, gratiarum item actionibus, iubilationibus, confessionibus, postulationibus confectum atq; consecratum. Petimus autem ab illo primum pacem,

& salutem animabus nostris. Magna enim utilitas est diuinæ pacis: vel potius; magna huius virtutis in omnes partes necessitas. Cuius enim animus multis perturbacionibus, tanquam fluctibus iactatur, atque fluctuat; illum possibile non est quietè cum Deo coniungi, ac conuenire posse. Quemadmodum enim pax, multa, vnum quodammodo reddit; ita perturbatio, vnū, multa efficit. Non pacem autē in hoc loco tantū petimus; sed etiam salutem animabus nostris: sic enim ipse Christus

Matth. 6. præcepit; primum quærere regnum Dei, vt sic omnia adiiciantur nobis. Regnum autem Dei nihil aliud est; quàm certa quedam salus animarum nostrarum. Sed vt Christi ipsius veri capitis; ita & Ecclesiæ corporis eius, in his mysteriis forma quædam & repræsentatio conspicitur; non tanquam in signis tantū, sed tanquam in corde membra, & in arboris radice ramus: & sicut dicit Dominus; tanquam in vite palmites insunt. Non enim est hic solum nominis communio, vel analogiæ similitudo; sed res eadem. Etenim corporis Christi

Ioan. 15.

Christi & sanguinis mysteria, quæ participantur, in humanum corpus non mutantur; sed ipsum in illa mutatur, vincentibus illis, quæ sunt præstantiora. Nam etiam ferrum cum igne habens consuetudinem, fit ignis; non autem dat igni, vt sit ferrum: & quemadmodum ferrum inflammatum, non ferrum, sed ignem aperte videmus, ferri proprietatibus ab igne omnibus absumptis; ita etiam Christi Ecclesiam, si quis videre potuerit, eo ipso, quod ei vnita est, & est eius carnis particeps; nihil profectò aliud eam esse videret, quàm ipsum verum *I E S V C H R I S T I* corpus. In huncque ipsum modum dicit Paulus: *Vos estis corpus Christi, & membra* 1. Cor. 12. *ex membris eius.* Non eius tantùm in nos curam, & prouidentiam, aut instructionem, & admonitionem; item nostram in eum subiectionem, significare volens; illum quidem caput, nos autem corpus appellauit: (qua ratione item & nos quosdam cognatos, amicorum membra, exuperantia quadam orationis vtentes vocamus;) sed illud ipsum significans, quod

dicebat, fideles scilicet, per hunc sanguinem viuentes in Christo vitam, & verè ab ipso capite dependentes, hoc corpore indutos esse. Fit autem in ipsa sacra Hierurgia, Sanctorum item memoria, tum, cum ipsa proponuntur dona, & tum, cum offertur sacrificium. Donum enim est reuera, sacrumque donarium, rationalisque victima, hoc tantum mysterium. Quam excellenti quodam modo perficimus, recordantes eorum, quæ pro nobis facta sunt, crucis, & aliorum, quæ Christus pro nobis sustinuit. Et alio item modo memoriam per beatæ Matris illius facientes, multa in eius laudem & gloriam dicentes: ad intercessionem quoque Sanctorum omnium, exorantes, offerentes, rationalem ex illius donis & datis illi ipsi cultum offerimus; hymnis & benedictionibus suam maiestatem laudantes. Sicque ipsa oblatio perficitur inuisibile sacrificium: fitque specierum mutatio, in ipsum corpus & sanguinem **IESU CHRISTI**, diuina operante gratia inuisibiliter; mysticis precibus hæc talia dona mutantibus. Vocatur autem potissimum

Rom. 6.

et vnde in p. cc.

mum Eucharistiæ nomine hoc ipsum sacrificium, atque rationalis cultus: hoc quidem ob eam causam, quod nullum inducit factum; sed solum vtens verbis sacramentalibus, hanc Deo offert oblationem, mutationemq; diuini corporis & sanguinis efficit: illud verò ab eo, quod est amplius, quodque primò & præcipuè spectat, atque operatur, gratiarum, inquam, actione. Longè enim plures, gratias agendi occasiones habemus; quàm supplicandi. Multò enim plura accipimus, quàm ea sunt quibus opus habemus: omnia enim penè, quod quidē ad Deū attinebat, accepimus; qui nihil reliqui fecit, quod nobis nō dederit. Sed hæc quidem assequendi nondum tēpus aduenit; in quo genere est corporū immortalitas, & cæleste regnum: alia verò iam consecuti, non retinemus; eiusmodi est remissio peccatorum, aliaque bona, quæ per Sacramenta nobis suppeditantur. Et fontes quidem primi sacrorum Missæ mysteriorum isti fuerunt; Christus Deus noster, ipse primus & summus Pontifex; & qui ab eo quasi immediatè profluxerunt, ipsi

ipsi inspectores, & ministri eius sancti Apostoli; qui facti sunt tanquam ex fonte flumina, laticantia ciuitatem Dei; qui iuxta præceptum Domini ea, quæ in aures audierunt, in tectis & supra domos prædicare debuerunt: & impletum est, quod diuinus Dauid prædixit: *Non sunt sermones neque loquelæ, quibus non audiantur voces eorum.* Collectio igitur vniuersarum cæremoniarum sacræ Hierurgiæ, facta est primùm à Diuo Iacobo Apostolo, fratre Domini, Hierosolymitano Episcopo; vt quidem testatur xxxii. Canon Concilij in Trulo habiti, his verbis: *Nam & Iacobus Christi Domini nostri secundùm carnem frater, cui Hierosolymitana Ecclesia thronus primùm est creditus: & Diuus Basilius Casarea Archiepiscopus, cuius gloria omnem terrarum orbem peruasit; mystico nobis in scriptis tradito sacrificio, ita tradendum in sacro mysterio, ex aqua & vino sacrum poculum ediderunt, vt quidem in sacra peragitur Liturgia.* Inueniuntur tamen & significationes quædam, per monumenta ecclesiastica sparsim, & ipsum Diuum Marcum Euan-

geli-

gelistam, suæ item Ecelesiæ, sacrae & mylticæ oblationis hierurgicas cæremonias similiter composuisse. Siue autem eam ob causam, quod vtriusque Apostoli volumina fuerint deprauata: (quemadmodum posterioribus temporibus, ipsius Clementis constitutiones itidem,) siue ob prolixiorum rerum sacrarum expositionem, medica quadam ratione, à sancto patre nostro magno Basilio breuiùs, & concisiùs ordinata sunt; deinde ab ipso Diuo Chrysofomo: certò non constat. Hoc vnum certò scimus, quòd à maioribus nostris duo Tomi nobis relictì leguntur, hætenusque extant, ex quibus sacram celebramus Liturgiam; ipsius, inquam, magni Basilij, atque sancti patris nostri Ioannis Chrysofomi, vno Spiritu sancto vterque conscriptus, vniusque & eiusdem traditionis: præter id, quòd sancti Basilij superat, & plenior est verbis: diuus autem Chrysofomus, compendiosiùs & concisiùs loquitur. Ex his igitur sacris libris, ad hanc vsque diem mysticum offerimus sacrificiũ: ita vt magnæ quidem quadragesimæ,

mæ, sacri Paschatis, Dominicis diebus, & quibusdam aliis, magni Basilij Liturgiam legamus; atque ex illa sacrum oblationis mysterium perficimus: in aliis autem diebus, Diuum sequamur Chrysoftomum. Cùm igitur hæc, quæ apud nos est Dei Ecclesia, princeps sit aliarum Ecclesiarum; in omniq̄ue cognitione, & gratia Dei familiam ducat, ac incontaminata quadam sinceritate gloriatur splendore Apostolicarum & Patriarum traditionum, ac non ita pridem primas partes orthodoxæ veritatis retulerit, ac in caput sit constituta; æquum est vniuersam Christianorū rempublicam atque Ecclesiam, sic, & non alio modo, diuina mysteria, sacramq̄ue Liturgiam, sanctè celebrare, vt & ipsa celebrat.

εἰ ἂν ἀγ- Quòd si necessitas aliquo in loco postulet,
 καὶ τῶν οὐ vt vetusta consuetudine Liturgia peraga-
 δὲ μετὰ τὴν ἁγίωνων
 τῶν ἁγίωνων institutum, vel secundùm diui Iacobi
 ἐξ ἑκείνου ἢ καὶ in-
 ἑκείνου ἢ καὶ institutum, vel diui Marci fortasse, his quæ
 μετὰ τῶν pietatis & compendij sunt conseruatis; in
 νόμου ἰσ- laudem Dei præpotentis, libera ab omni
 καὶ ἑκείνου ἢ rerum mundi huius impedimentis confi-
 deratione & discretionem adhibita, sa-
 cra

cra nobis peragenda est Liturgia. Ita, vt τὸ μάρτυς
 primò & principaliter sanctificationem, τυχοῦτα
 ex ea diuinorum donorum communio- ἢ ἕνεκεν
 ne, consequamur: vt in ipsam substan- βίαις ἑ
 tiam animæ nostræ, per ipsum corpus λεφα-
 nostrum transeat. Hoc enim significans λαϊκῶν
 beatus Paulus ait: *Qui adheret, inquit, φυλα-*
DOMINO; unus est Spiritus, utpote, κτερον.
 quòd in anima primò & præcipuè hæc v- 1. Cor. 6.
 nio, & coniunctio consistat. Ibi enim pro-
 priè homo, ibi sanctificatio, quæ vel ex vir-
 tutibus humano etiam studio partis profi-
 ciscitur, consistit: inde etiam ipsum pecca-
 tum: ibi itidem ea curatione, quæ ex donis
 promanat, homo curatur: corpori enim
 omnia ex anima adueniunt. Et quemadmo-
 dum à malis cogitationibus, quæ ex corde
 exeunt, inquinatur; ita etiam inde est ei san- *Matth. 15.*
 ctificatio, siue ea quæ à virtute, siue quæ à
 Sacramentis, sed longè excellentiùs, longè
 meliùs, longè perfectiùs prouenit. Duo-
 bus enim modis diuina hæc Hierurgia, &
 sacrum hoc mysteriũ nos sanctificat. Vno
 quidem modo, ipsa meditatione, eò, quòd
 offeruntur dona, siue ipso oblationis actu,
 eos

Joan. 6.

eos qui offerunt sanctificant, & eos, pro quibus offeruntur, Deumque illis propitium reddunt. Alio autem modo, sacra ipsa participatione & communione; quia nobis verus cibus & potus, ut dicit Dominus, fiunt. Ex quibus quidem modis, primus ille communis est viuis atque defunctis, etenim pro vtrisque offertur sacrificium. Secundus autem modus solis viuentibus proprius est, cum mortui amplius, nec comedere, nec bibere omnino possint. Quid igitur dicet aliquis? Propterea, nec sanctificantur hac sanctificatione, quae prouenit ex participatione, & deteriori sunt in hac parte conditione mortui, ipsis viuentibus? Minimè. Nam & his siquidem Christus se communicat, eo modo quo ipse nouit: qui item, ut vobis clariùs innotescat, ut & cetera alia multa ad hanc rem pertinentia; ex ipsa interpretatione sacrae Liturgiæ, & hoc & alia multa discere poteritis.

ANNOTATIONES.

TERTIODECIMO loco docetis, &c.

Sumptū est hoc totū ferè Caput ex Nicolai Cabasilæ, viri imprimis p̄ij, & longè doctissimi, libro de diuino altaris sacrificio; ex quo eodem in locis quibusdam corrigi & illustrari potest.

SACRAM Hierurgiam, &c. Non vno, nec eodem nomine, hoc loco Græci, vt & tota vetustas, sacrificium altaris ornant, atque explicant. Nunc enim communissimo, eoquē vsitatissimo λητργίας nomine vtuntur, quam Strabo δημοσίαν ἡ-πνεσίαν, hoc est, publicum muneris ministerium, & functionem interpretatur: quomodo Isocrates dicere solebat: Magistratum functiones λειτουργίας. non ἑργασίας, hoc est, ministeria; non quæstus faciendi artes esse. In re sacra, primus hoc vocabulo vsus est diuinus Lucas ἐπληθυσσῶν ἡμε-ρῶν τῆς λητουργίας completi sunt dies ministerij eius, hoc est, sacrificij, quod in vice sua obibat Zacharias. Et in actis: λητργούντων ἃ αὐτῶν τῶ κυρίῳ καὶ νηστεύόντων, quod Erasmus interpre- tatur, cum illi sacrificauerunt Domino et ieiunâ- runt: quo deinceps vocabulo, omnes alij conse- quentes scriptores in hoc mysterio sunt vsi. Nunc ἑργεργίας, hoc est, sacram operationem vocant, quo nomine diuus Ignatius, Apostolicis temporibus proximus, vti solet. Nunc μυσταγωγίας, quasi summi mysterij nomine vtuntur: quo nomine Gre- gorius Nazianzenus delectatur. Nunc τελετῆς, id est,

est, summæ ceremoniæ, quomodo Sinesius τελετήν
 ἀπόρρητον, hoc est, arcanum mysterium, hoc sa-
 crum appellauit. Inde Lucianus eam ob causam
 Saluatorem nostrum cruci affixum esse dicit, quod
 nonam in Palestina τελετῶν, hoc est, ritum & sa-
 crificium constituerit. Hinc Christū τελεταρχόν
 primum tanti mysterij conditorem, magnus Dio-
 nysius appellare: ipsum autem sacrificium τελε-
 τῶν τελετῶν, quasi ceremoniam ceremoniarum,
 absolutissimumque ritum, & Sacramentum no-
 minare solet. Vocant item προσφορᾶν, hoc est,
 oblationē: quo nomine, & si ipsa dona aliquando
 & munera, quæ vel ad conficiendum hoc sacrifi-
 cium, vel ad ministrorum victum conferri sole-
 bant, appellantur, quæ propriè à veteribus λαγ-
 ποφορίαι dicebantur; sæpius tamen ipsam rem sa-
 cram designant, quomodo ipsum concilium Nicæ-
 num utitur: NE QVE, inquit, regula, neque con-
 suetudo tradidit; ut hi qui offerendi sacrificiū
 non habent potestatem; his, qui offerunt, cor-
 pus Christi porrigant: ubi verbo προσφέρειν,
 Patres illius Concilij utuntur. Sic ipsi Apostoli
 Canone 3. & 7. ἁγίαν προσφορᾶν appellare so-
 lent. Sic Ignatius: Non licet sine Episcopo, neque
 baptizare, neque προσφέρειν, id est offerre. Vo-
 cant item hoc idem mysterium nunc quidem sim-
 pliciter θυσίαν, quomodo ipsi Apostoli Canone 3.
 quomodo Ignatius εἰς θυσίαν προσκομιζέτω
 εἰς δὲ δ' οὐκ ἔπιτελεῖν, id est, neque sacrificium

immo-

immolare, neque cœnam celebrare; sacrificiũ simul
 & communionem complexus, quod vtrumq; Lati-
 ni Missæ nomine appellare solent. Quomodo item
 & D. Lucas nomine δ'οχ'ης vsus est. Nunc verò
 cum additione, quomodo Nazianzenus ἀναίμα-
 κτου θυσίας, hoc est, incruentum sacrificium. In-
 stinus προσφερομένην θυσίαν, id est, quod offer-
 tur sacrificium, appellat: ἰερόν item, καὶ φερῶδες
 μυστήριον, quomodo sapius Chrysostomus; ἀγάπην,
 id est, dilectionem, quomodo Tertullianus, & alij
 plurimi; σὺν ἄξιον, & συχρησίων, collectionem atq;
 gratiarum actionem vt passim omnes appellant.
 Iustinianus προσκομῶδες oblationem in Nouel-
 lis nominat, sed & hæc hætenus.

ILLI siquidem Psalmi, qui quasi. &c. Fru-
 statim hæc ex Cabasila proiiciuntur potius quàm
 continuantur; proinde libet totum locum Cabasilæ
 apponere: QVÆ autem post Psalmos, sacra-
 rum literarum lectiones, & alia, id quod sequi-
 tur. Nam etsi dicatur alius esse vsus lectionum
 & psalmodiarum; ea enim adsumpta esse, vt
 scilicet ad virtutem nos vngant, & vt Deum
 propitium reddant; nihil tamen prohibet, quò
 minus & hoc, & illud possint, & eadem, & fide-
 les ad virtutem inducant, & Christi œcono-
 miam & dispensationem in carne significant.
 Quemadmodum enim vestes, indumenti qui-
 dem vsum implent, & corpus tegunt; eò autem,
 quòd tales vel tales sunt, nonnunquã & artifi-
 cium, & vitam, & dignitatem eorũ, qui induti
 sunt.

sunt significant; ita etiam in se habet in his. Quia enim diuinæ Scripturæ, & verba diuinitus inspirata, & hymnos Dei comprehendunt, & ad virtutem adhortantur, eos qui legunt & canunt sanctificant. Quia autem talia electa sunt, & ita sunt ordinata, & aliam habent potestatem, & sufficiunt ad significandam Christi peregrinationem, & eius institutionem. Neque enim ea solum quæ coluntur, & leguntur; sed ea etiam, quæ in celebrando peraguntur, eodem modo se habent. Fit enim vnumquodq; præsentis vsus gratia: significat autem etiam aliquid ex operibus, vel actionibus, vel passionibus Christi.

CVR enim non statim in altari proponuntur, &c.

DVO sunt intrâ αὐτοῦ Βῆμα, id est, sanctum tabernaculum in orientali Ecclesia, Altaria: vñ maius in medio θυσιαστήριον, quod variis nominibus appellant; Sacram mensam, Sancta sanctorum, Cathedram, Locum Dei, Requiem, Propitiatorium, magni sacrificij officinam, Christi monumentum, & eius gloriæ tabernaculum; totque item vocabulis ab antiquissimis Patribus insignitur: ex quibus colligere licet, quàm magnificè illi senserunt de eo sacrificio, quod in hoc peragitur altari; longè secius, quàm nostri profani isti rerum diuinarum inquinatores. Est & aliud minus altare, in quo Sacerdos sacra præparat; quod prothesis dicitur, quasi propositio, quod panis consecrandus in eo primum ponitur.

Quia

QVIA offerebantur quidem primò Deo sacrificia. *Integer locus et sententia Cabasila hæc est:* Initium autem ducamus ab eorū, quæ in propositione fiunt & dicuntur, contemplatione, & ipsa eorum allatione, donorumque oblatione. Cur enim non statim ad altare ducuntur, & sacrificantur; sed primum tanquã dona Deo dedicantur? Quia offerebantur quidem Deo sacrificia ab antiquis, ratione carentiũ animalium cœdes, & sanguis. Offerebantur autem etiã dona; quemadmodum vasa aurea, vel argentea. Corpus autẽ Christi etiam vtraq; habere videtur. Etenim sacrificium quidem posterius existit; quando pro gloria Patris est interfectus; dedicatus autem erat, & oblatus Deo, ab initio; & donũ erat ipsi preciosum, & tanquã adsumptũ; vt nostri generis primitiæ, & propter legẽ, quòd erat primogenitus. Ea de causa, ea, quæ nunc offeruntur, per quæ corpus illud significatur, non statim ad altare ducuntur, & sacrificantur; sed hoc quidem fit postea: prius autem Deo dedicantur; & dona preciosa Deo, & fiunt, & vocantur. Ita fecit Christus. Quando enim panem & vinum manibus acceptum ostendit Deo & Patri; tanquam dona, ea Deo offerens, & dedicans, ostendit. Et vnde nam hoc constabit? Ex eo, quòd Ecclesia hoc facit, & ea dona vocat. Non enim id faceret, nisi Christum hoc fecisse sciret. Audiuit enim ipsum iubentem: Hoc facite; & non dissimiliter eũ est imitata.

IVSSIT enim ipse Dominus, ut hæc in memoriã eius peragantur, &c. *Rem totam sic explicat Cabasila.* SED quam de caussa hæc iussit? & ad aliquid respiciens, hanc recordationem à nobis exegit? Ne ingrati & immemores essemus. Est enim benefactoribus ab iis, qui beneficio affecti sunt, quædam gratiæ relatio; eorum meminisse, & eorum, per quæ beneficio affecti sunt. Huius autem conseruandæ memoriæ, homines multas rationes excogitârunt; sepulchra, statuas, columnas, dies festos & celebres, certamina; quorum omnium vnum est institutum, non sinere, ut viri præclari & præstanti virtute, obliuioni mandentur. Tale est etiam, quod dicit Seruator: Alij quidem alia obliuionis quærunt remedia; ut recordentur eorum, qui ipsos beneficio affecerunt; vos autem in meam recordationem hoc facite: & quemadmodum ciuitates, fortium virorum, per quos victoriam assecutæ sunt, vel qui eis salutem attulerunt, aut res earum rectè gesserunt, columnis inscribunt; ita etiam in his donis nos mortem Domini adscribimus, in qua, vniuersa sita fuit aduersus malignum victoria. Et per statuas quidem, ciuitates solum habent figuram corporis benefactorum: nos autem ab hac oblatione non habemus figuram corporis; sed ipsum corpus eius, qui se gessit fortissimè. Hoc ipsum etiam antiquis constituit, ut in figura facerent id, quod nunc est in rerum
veritate.

veritate. Id enim erat Pascha: & agni occisio in memoriam reuocat cœdis illius ouis & sanguinis, qui seruauit Hebræis in Aegypto primogenita. Et hæc quidem est ratio recordationis.

SED & Christi ipsius veri capitis, &c. *Tractat hæc in hunc modum Cabasila:* SIGNIFICATUR autem Ecclesia in mysteriis, nō tanquam in signis, sed tanquam in corde membra, & in arboris radice ramus; & sicut dixit Dominus, tanquam in vite palmites. Non enim est hic solum nominis communio, vel analogiæ similitudo; sed res eadem. Etenim corpus Christi & sanguis, mysteria: sed Ecclesiæ hæc sunt cibus, & verus potus: & eorum particeps effecta, non ea mutat in corpus humanum, veluti aliquem alium cibum; sed ipsa in illa mutatur, vincitibus iis, quæ sunt præstantiora. Nam etiam ferrum cum igne habens consuetudinem, fit ignis; non autem dat igni, vt sit ferrū: & quemadmodum ferrum inflammatum, nō ferrum, sed ignem apertè videmus, ferri proprietatibus omnino ab igne deletis; ita etiam Christi Ecclesiam, si quis videre potuerit, eo ipso, quod ei vnita est, & est eius carnis particeps; nihil aliud videbit, quàm ipsum corpus Domini. Propter hanc rationem: Vos estis corpus Christi, inquit Paulus, & membra ex parte. Non enim Christi in nos curam & prouidentiam, instructionemq; & admonitionem, & nostrā in eum

200 CENSURAE ORIENTALIS,
subiectionem significare volens, illum quidem
caput, nos autem membra appellauit, sicut &
nos cognatorum vel amicorum membra vo-
camus, hyperbole vtētes; sed illud ipsum signi-
ficans, quod dicebat, fideles scilicet iam per
hunc sanguinem viuentes in Christo vitam, &
verè ab illo capite dependentes, & hoc corpore
indutos. Propterea non est à ratione alienum,
hîc Ecclesiam per mysteria significari.

Sicq; ipsa oblatio perficitur inuisibile sacri-
ficium, &c. *Clarius hæc idem Cabasila in hunc mo-
dum tractat:* De ipso autem sacrificio, operæ præ-
ciū est illud quærere. Quia enim non figura sa-
crificij, neq; sanguinis imago; sed verè est ma-
ctatio & sacrificium; quæramus, quid est quod
sacrificatur? panis, an corpus Domini? videli-
cet, quando dona sacrificantur, prius quàm sunt
sanctificata, an postea? Etsi panis quidem est,
quod sacrificatur; primū quidem, quodnam
fuerit panis sacrificium? Deinde, non est hoc
nobis mysteriū, videre panem mactatum; sed
agnum Dei, qui sua morte tollit peccata mun-
di. Sin autem ipsum Dominicum corpus sacri-
ficatur; hoc certè ne fieri quidem potest. Non
enim amplius occidi vel percuti potest; cū
iam ab interitu, & corruptione alienum & im-
mortale effectum sit. Quod si fieri posset, vt ad-
huc aliquid tale pateretur: oportet esse & qui
crucifigerent, & omnia alia conuenire, quæ il-
lud sacrificium effecerunt: siquidem nō figura
ma-

maſtationis, ſed vera maſtatio eſſe ponitur. De-
 inde, quomodo Chriſtus ſemel eſt mortuus, &
 ſuſcitatus non amplius moritur; & ſemel paſ-
 ſus eſt in conſummatione ſeculi: & ſemel dici-
 tur oblatuſ, vt multorum peccata auferret? Si
 enim in vnaquaque myſterij celebratione ipſe
 ſacrificatur; quotidie moritur. Quid ad hæc er-
 go dicendum eſt? Sacrificium, neque antequã
 panis ſanctificetur, neque poſtquam eſt ſancti-
 ficatus, peragitur; ſed eo ipſo tempore, quo ſan-
 ctificatur. Sic enim neceſſe eſt omnia, quæ de eo
 creduntur, conſeruari, & nihil omnino exci-
 dere. Quænam autem ea ſunt? Sacrificium
 hoc, non eſſe imaginem, & figuram ſacrificij;
 ſed verum ſacrificium: nõ eſſe panem, id, quod
 ſacrificatur; ſed ipſum Chriſti corpus: & præte-
 rea vnum eſſe agni ſacrificium, & quod ſemel
 factum eſt. Et primùm videamus, an non fi-
 gura, ſed re ipſa ſacrificium ſit myſterij celebra-
 tio. Quòd enim eſt ouis ſacrificium, quæ ab eo,
 quod non eſt omnino occiſum, in occiſum ſit
 mutatio; hoc etiam hic fit: panis enim, qui eſt
 inſacrificatus, mutatur tunc in id, quod eſt ſa-
 crificatum. Mutatur enim à pane non maſta-
 to, in ipſum corpus Chriſti, quod verè maſta-
 tum eſt. Vnde quemadmodum in oue muta-
 tio, verè ſacrificium operatur: ita iam hîc pro-
 pter hanc mutationem, id quod peragitur, ve-
 rum eſt ſacrificium. Mutatur enim non in fi-
 guram: ſed in ré maſtationis, in ipſum corpus

Christi, quod sacrificatū est. Sed, si panis quidē manens fuisset sacrificatus; panis esset, qui ma-
 ctationē suscepit: & fuisset maētatio tunc panis
 sacrificium. Quoniam autem vtraque mutata
 sunt; & in sacrificatum, & panis: & factus est pro
 in sacrificio quidē sacrificatus, pro pane autē
 corpus Christi; propterea maētatio illa, non in
 pane, sed tanquam in subiecto cōsiderata, cor-
 pore Christi; non panis, sed agni Dei sacrificiū,
 & est, & dicitur. Clarum est autem, quod his
 positis, nihil necesse est, multas fieri oblationes
 corporis Domini. Quia enim fit hoc sacrifi-
 cium, agno non tunc occiso, sed pane mutato
 in agnum occisum; clarum est, quod fit qui-
 dem mutatio, sed non tunc fit occisio: & sic id,
 quod mutatur quidem, multa, & mutatio sē-
 pè: id autem, in quod mutatur, nihil prohibet
 vnum & idem esse, sicut vnum corpus, ita etiā
 occisionē corporis vnam. Et hęc quidē de his.

PRINCEPS sit aliarum Ecclesiarum, &c.
*Qui fuerunt ab antiquo principes Apostolorum,
 & quasi columnæ, quæ item principes Ecclesiæ; ex
 Paulo, Actisq; Apostolorum, clarum est. Clarum
 item ex Concilij Nicani, quod isti se in omnibus
 sequi dicunt, Canone 6. & 7. & 39. in cuius Syno-
 di Patrum Catalogo, & subscriptionibus, ne no-
 men quidem Bizantini Episcopi reperitur. Clarū
 item sunt Constantinopolitanorum Patriarcharum
 ad Damasum, Leonem I. Gregoriū item I. & cete-
 ros Pontifices, istius primatus causa, nequidquam
 facta*

facta postulata. Clara illorum verè Apostolica responsa. Verùm noua nobilitas semper in recensendis titulis, & stemmatibus, multum est odiosa; quantoq; minus illis abundat, tanto illa magis iacet, & ostentat. Illudq; maxime in Græcis nunc apparet, ambitionis tale vitium esse, quod vltimū sapientem deserat: nam & illos olim iam omnia planè deseruerunt: fastus tamen quidam, & ambitio in illis adhuc apparet. Non habere autem illos vllam legitimam caussam, cur sibi hunc vindicent primatum; vel Canon, quem pro ea ambitione in Constantinopolitano Concilio ipsi tulerunt, abundè indicat, qui talis est: **CONSTANTINOPOLITANÆ** ciuitatis Episcopum, habere oportet primatus honorem post Romanum Episcopum, propterea, quòd sit noua Roma. Si ergo ideo primatum obtinere debet, quia noua Roma est; cur igitur veteri se anteferunt? Verùm nos hac de re non plura dicemus; sed potius Patriarcham Patriarchæ opponemus, totumq; tractatum Gennadij Scholarij Patriarchæ Constantinopolitani de isto principatu, quo maiorem fidem res habeat, vt & istorum & aliorum oculi confodiantur, huic loco apponemus.

GENNA-

GENNADII

SCHOLARII

PATRIARCHAE CON-

STANTINOPOLITANI

defensio de Primatu Papæ.

SECTIO

I.

CCE NVNC QVINTVM
 & vltimum decreti caput, accedit,
 vt suam responſionem accipiat,
 quemadmodum et precedentia. Er-
 go quia laborem explicandi, quæ mihi de quatuor
 primis capitibus viderentur, non defugi, nequa-
 quam decet hoc, aut ſilentio inuoluere, aut debita
 reſponſione fraudare. Equum eſt igitur omni ad-
 hibito ſtudio, & de hoc capite, quæ dici poſſunt af-
 ferre, ne & ipſum debita ſibi careat portione; im-
 mò & alijs adiungatur, ſacrorum Patrum & Do-
 ctorum diuinis & theologiceſ testimoniis commu-
 nitum, vt cumulatè, quod polliciti ſumus, præſte-
 mus. Quidnam verò hoc eſt? Eccleſiæ caput, Papæ
 primatus, quemadmodum ſacræ Synodi decretum
 apertè clamat. PRAETEREA decernimus,
 Apoſtolicam ſedem & Romanum Pontificem
 in vniuerſum orbem primatum obtinere, eun-
 demq; eſſe beati Petri Principis Apoſtolorum
 ſucceſſorem, & ipſius Chriſti in terris vica-
 rium, patrem, & magiſtrum omnium Chri-
 ſtia-

stianorum. Hoc profectò, nescio quomodo quis
 inficiari possit; cùm apertissimè Christus & omnes
 Doctores, manifestius quàm si vel tonitruum per-
 sonaret, hoc ipsum vociferentur. Christus ergo an-
 te sue passionis tempus, ad Philippi Casaream per-
 gens, interrogauit discipulos suos, dicens: **QVEM** Matth. 16.
 me dicunt homines esse Filium hominis? ani-
 maduerte exquisitum theologicì sermonis sensum:
 nam quando de communibus hominum sententijs
 percontatur, Apostoli occupant responsionem, di-
 centes per singulos: **QVIDAM** Ioannem Ba-
 ptistam, alij dicunt Heliam, alij Hieremiam,
 alij vnum ex Prophetis. Quando verò de illorum
 sententia explicanda interrogat; & quam existi-
 mationem de eo haberent, cùm diceret: **VOS** au-
 tem quem me esse dicitis? tunc nemo Apostolo-
 rum locutus est, quia ipsi aliorum præsides erant;
 Petrus autem ijs, & toti orbi terrarum præsidebat:
 & ij quidem tanquam præsides aliorum, aliorum
 sententiam explicabant. At cùm Petrus Aposto-
 lorum præses esset, pro illis affert responsionem; il-
 li enim primatum, velut eiusdem scholæ socij, de-
 dulerunt: vnde & audacter Christo respon-
 det: Magister interrogas, quem te dicimus es-
 se? Tu es Christus Filius Dei viui. Considera ma-
 gnificam Petri confessionem, ideo & saluator ad
 eum: **BEATVS** es Simon Bariona: quia caro &
 sanguis non reuelauit tibi; non humana sapien-
 tia hoc te docuit, neque ab hominibus didicisti; sed
 Pater meus, qui in cælis est, hanc tibi admirabile
 theolo-

theologiam reuelauit, pater igitur meus te docuit. Ego autem tibi dico, quòd tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portę inferi non præualebunt aduersus eam. Neque hic substitit, immo progrediens dicit: Et dabo tibi clauēs regni cælorum: & quæcunq; ligaueris super terram, erunt ligata & in cælis; & quæcunq; solueris super terram, erūt soluta & in cælis. Quis ergo se Christianum professus hæc abnegabit? nisi fortè Christianismum exuere velit.

SECTIO SED quid huic obiiciunt: qui id oppugnant?

II. *ad omnes hoc dixit Christus, vbi dicit: Accipite*
Joan. 20: Spiritum sanctum, quorū remiseritis peccata,
remittentur eis; & quorum retinueritis, reten-
Luc. 10: ta sunt. Et alibi: Ecce dedi vobis potestatem
calcandi supra serpentes & scorpiones, & super
Marc. 16: omnem virtutem inimici. Et rursus: Euntes in
mundum vniuersum, prædicate Euangelium
Matth. 18: omni creaturæ. Et alibi: Quæcunq; ligaueri-
tis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæ-
cunq; solueritis super terram, erunt soluta &
in cælis. Hæc & nos confitemur, dicimusque,
quòd in commune hos constituit magistros orbis
terrarum, & omnibus gratiam tribuit peccata di-
mittendi; quoniam vsque ad orbis terminos ipsos
destinauit. Necesse enim erat eos habere potesta-
tem baptizandi, docendi, prædicandi, & omnibus
gentibus dicendi, quæ opus esset. Caterum erat vti-
le, vel potius necessarium, hos caput habere; vt
inter

inter eos esset ordo, & caput: ne sine capite aberrarent; vnde confusio magis oriretur, quam vnio: ex quo dissolutio & ordinis perturbatio esset consecuta: quia vbi non est ordo, ibi dissolutio; nam ordinis perturbatio, dissolutionis principium. Gregorius cognomento Theologus, id confirmat: nam mundanos principatus videmus perturbari, discindi, atque aboleri, quando inter se iuncti non sunt: quoniam si duo de primatu regna decertent; vtrumque extinguitur: hoc & Saluator dixit: OMNE, inquit, regnum in seipsum diuisum, desolabitur, igitur in comune ad omnes hoc Christus dixit; (nemo negabit hoc:) sed seorsum Petro: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & reliqua, ne oriretur inter eos diuisio, vt diximus, ac perturbatio. Si ergo ea vera sunt, quòd mundanæ potestates, quando disiunctæ sunt, intereunt, & dilabuntur; quomodo Christus debuit Ecclesiam suam omittere sine capite? vt confusio sequeretur, & ex confusione destrueretur. Sed vt supra omnem ordinem positus: & vt existens is, qui ordinem constituit, voluit & ordine suam societatem, videlicet Ecclesiasticam, contineri: & vt ipse in terris erat caput, DOMINVS, & magister discipulorum, & pater, & pastor; sic cùm decreuisset ad paternum thronum ascendere, Petrum præfectum ipsis constituit, patrem & magistrum: & vt vno verbo dicam, suum vicarium & successorem. Ostendit autem & alibi ante suam passionem, se principatũ
& pri-

Luce 11.

Luc. 22.

& primatum Petro tradidisse, vbi dicit, PETRE, saepius expetiuit satanas vos, vt cribraret sicut triticum; ego autem rogavi pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Audis hoc, ego rogavi pro te. & illud: Tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos? quid tibi videtur; scilicet confirmare fratres? nisi eum esse illorum principem, & eos confir-

Matth. 17.

mare. Et alibi idem ostendit, dicens: SIMON vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle; & aperiens os eius, inuenies staterem, illum sumens da pro me, & te: ex eo cognouerunt discipuli, Petrum ipsis principem praefecisse. Haec Christus ipse, antequam pateretur, enunciauit, vt dictum est. Post resur-

Ioan. 21.

Marc. 3.

rectionem autem (vt Ioanni tonitruii filio videtur, qui scripsit Euangelium) Petrus intuens in iucundissimum Domini vultum, inquit: Domine, quid placet tibi, vt ego faciam? Iesus interrogauit hunc ter, Petre amas me, & in vnaquaque interrogatione, pastorem illis designauit, dicens: pasce oues meas, pasce agnos meos. Qui terna interrogatione contristatus, ait vbertim flens, DOMINE, tu scis omnia, tu scis, quia amo te. cuius Dominus triplici interrogatione, voluit triplici abnegationi mederi. Postea terrae constituit ipsum pastorem, & magistrum: idque multis ostendemus rationibus & testibus; praecipue vero Ioannes Damasci oculus, in vita Barlaam & Iosaphat Indorum, testatur ita dicens: AVEUGIT hostis

hostis diabolus, ob Petri pœnitentiam, pudore suffusus: at ille rursus princeps electus erat, veluti terræ magister. *Id & sapiens Leo imperator in exapostilaris dicit: Partim quidem post diuinam resurrectionem, ter, Petre amas me, interrogans Dominus, suarum ouium constituit pastorem: partim verò Simoni oueis tradidit ad pascendum; vt charitatem mutuam rependeret, requirens ab eo curam pascendi: & ideo dixit: Petre si amas me, pasce agnos meos. Petrus verò intelligens, quod magnum est primatus, & multæ virtutis egens; vidensque Ioannem, quem valde Christus diligebat, qui sequebatur, ait: Hic autem quid? quasi vero dicens, me domine & magister designas caput discipulorum; hunc autem à te dilectum, quid iubes esse? qui & petiit ab eo sedere à dextris suis; & antequam peteret, curauit à matre id fieri, vt vel à dextris, vel à sinistris collocaret ipsum, in gloria saluatoris. Ex quibus aperte colligitur hic cathedræ primatus. Quòd si de cælesti cathedra, doctores hoc intellexerunt; tamen & hoc pacto possumus interpretari. Sed ne cui occasio præberetur exponendi, quod de omnibus dixit discipulis; quæcunque solueritis & quæcunque ligaueritis: respondet Dominus, velut eum increpans: Petre, si eum volo manere, donec rursus veniam, quid ad te? tu sequere me. Nam sequere, nihil aliud ostendit; nisi sequere me hoc baculo pastoralis: ac veluti quando ego vobiscum*

Ioan. 21.

Matth. 20.

eram, custodiebam vos, cum pater essem vester, caput, & magister; sic & tu sis pro me, & sequere me in hoc principatu, docens, & confirmans fratres tuos. te enim in terra esse volo pro me. Ideoq; manet vsque ad hanc diem, & manebit Petrus Christum sequendo, per successores suos, vt in orationis progressu declarabitur. Ex his saluator suam mentem ostendit, vt dictum est, antequam pateretur, & post resurrectionem.

SECTIO
III.

Ceterum sancti patres, & acta œcumenicorum conciliorū, manifestissimè idem comprobant. Quid igitur iure aduersus hæc potestis afferre? nisi fortè id, quod à multis audio predicari; quod hi vitam Petri non viuunt: nam ille pauper; hi verò sunt diuites: & aliud vitæ genus nunc Papa ducit; quàm Petrus: quomodo est ergo successor eius? Duo animaduerto hic reprehendi, quæ omitti non possunt. Primum, quod ille pauper erat, hic diues. Secundum, aliud genus vitæ vivebat ille, aliud hic. Ad primum quidem illis sic respondendum est: scilicet, quod opes, & ea, quæ possidet, non ipse sibi comparauit, neq; per vim ab aliquo extorsit; sed ante multas ætates & annos; non tantum ante schisma, & diuisionem Ecclesiarum, sed paullò post Christi assumptionem in cælum, & ante sanctam magnam & primam synodum magnus Constantinus Imperator inuictus, Siluestro sanctissimo, summoq; pontifici, largitus est: quemadmodū in edicto cōtinetur, et in sacris Canonū libris inuenitur. At et nos id ad verbū apponemus, ne aliud videam

videamur afferre, quàm propria eius verba sonāt.

*Equum esse iudicauimus, vnà cum omnibus sa-
trapis nostris, & vniuerso senatu, optimatibus, &
cuncto populo, imperio Romanæ gloriæ subiacen-
ri; vt sicut sanctus Petrus, vicarius ex persona fi-
lii Dei est constitutus in terris; ita & Episcopi
successores principis Apostolorū, ampliorem prin-
cipatus potestatem, quàm regnum gloriæ nostræ
habet, obtineant. Hoc & à nobis, & à nostro con-
cessum est imperio. Et volumus ipsum principem
Apostolorum, & successores ipsius, ex eius perso-
na, primos apud Deum esse patres & defensores.
Et sicut nostra Imperialis potestas in terris colitur
& honoratur; ita eius sanctam Romanam Eccle-
siam veneranter honorari decernimus: et amplius,
quàm nostrum imperium, terrenumq; thronum, se-
dem sacratissimam beati Petri gloriosè exaltari.
Sancimus etiam, vt principatum teneat, tam super
quatuor sedes, Alexandrinam, Antiochenam,
Hierosolymitanam, Constantinopolitanam: quàm
etiam super omnes in vniuerso orbe terrarum ec-
clesias Dei. Et pontifex, qui per tempora ipsius
sanctæ Romanæ Ecclesiæ existiterit, celsior, et prin-
ceps cunctis sacerdotibus totius mundi existat:
& eius iudicio, quæ ad cultum Dei, vel fidem
Christianorum, vel stabilitatem procuranda fue-
rint, disponantur. Equum est enim, vt ibi di-
uina lex obtineat apicem & primatum; vbi san-
ctus legislator CHRISTVS IESVS saluator
noster, misso beato Petro, iussit cathedram tenere:*

*Decretum
inuieti Im-
peratoris, et
Magni Con-
stantini, ad
sanctissimū
Siluestrum,
Romanum
Papam.*

& vbi crucis patibulum passus est, & beatæ mor-
 tis calicem bibit; vestigiis inhærendo, sui nostriq;
 magistri: & ibi gentes capita inclinare, propter
 confessionem nominis Christi; vbi eorum magi-
 ster beatus Paulus protensa ceruice, propter Chri-
 stum, cordam martyrii suscepit: & vt vsque ad
 mundi consummationem ibi quærant magistrum;
 vbi sanctorum suorum reliquiæ conquiescunt: &
 ibi proni, & in terram procidentes caelestis regis
 Dei, & saluatoris nostri IESU Christi ministeriis
 inseruiamus; vbi seruiuimus illi superbo regi. Tra-
 dimus igitur ipsis sanctis Apostolis, beatis Petro
 & Paulo, & post hos beato Siluestro, & omnibus
 successoribus eius, qui vsque ad consummationem
 mundi ascensuri sunt ad sedem beati Petri, ab hoc
 die, palatium imperii nostri Lateranense; quod
 omnibus mundi palatiis præfertur, & superemi-
 net: deinde diadema siue coronam capitis nostri,
 simulque & lorum, nec non & superhumeralis,
 quod imperiale assolet circumdare collum; verum
 etiam chlamydem purpuream, atque tunicam coc-
 cineam, & omnia Imperialia indumenta, seu eti-
 am dignitatem imperialem præsidentium equitū:
 conferentes ei etiam imperialia sceptrā, simulque
 cuncta signa, & banda, & reliqua ornamenta im-
 perialis culminis, & gloriam potestatis nostræ.
 Viris etiam diuersi ordinis, reuerendis. Clericis,
 sanctæ Romanæ Ecclesiæ seruientibus, illud cul-
 men singularis potentiae, & præcellentiae habere
 sancimus; cuius amplissimus noster senatus vide-
 tur glo-

tur gloria adornari, id est, patricios, & consules effici; nec non & ceteris dignitatibus imperialibus eos promulgamus decorari. Et sicut imperialis est decorata militia; ita clerum sanctæ Romanæ Ecclesiæ adornari decernimus. Et quemadmodum imperialis potentia diuersis officiis cubiculariorum, nec non & hostiariorum, atque omnium excubitorum; ita & sanctam Romanam Ecclesiam decorari volumus. Et vt amplissimè pontificale decus præfulgeat, decernimus; vt clerici eiusdem Romanæ Ecclesiæ linteaminibus, id est, candidissimo colore decoratos equos equitent: & sicut noster senatus calceamentis utitur, siue sandaliis albo ex linteamine; ita & cælestia sicut terrena ad laudem Dei decorentur. Præ omnibus autem licentiam tribuimus, & concedimus beato Siluestro, Episcopo Papæ Romanæ vrbis, & successoribus eius beatis Episcopis, ad honorem & gloriam Dei, & saluatoris nostri IESU Christi, & magnæ Apostolicæ Ecclesiæ: vt si quis senator proprio consilio clericare voluerit, & in religiosorum numero clericorum connumerari in magna & Apostolica Ecclesia; nullus ex omnibus præsumat impedire. Præterea decernimus, vt ipse religiosissimus pater Silvester magnus Episcopus, & eius successores omnes Episcopi, ferant diadema, siue coronam, quam ex capite nostro ipsi tradidimus ex auro purissimo, & preciosis margaritis, vt ipsi ad ornatum capitis vtantur ad laudem Dei, & honorem sanctorum Apostolorum. Ipse verò

beatus Papa Silvester, sub corona, siue papalithria, quam habebat, ad gloriam Dei & sancti Petri, noluit ferre coronam ex auro & margaritis; & ideo quia ipse noluit ex auro coronam, nos splendidissimum lorum, quod significat sanctam resurrectionem, capiti sancto eius nostris manibus imposuimus: & tenentes frenum equi ipsius, pro reuerentia beati Petri, stratoris officium illi exhibuimus: statuentes eodem loro, omnes eius successores singulariter vti in processionibus, ad imitationem imperii nostri. Vnde, vt pontificalis apex non vilescat, sed magis quam terreni imperii dignitas, gloria, & potentia decoretur; ecce tam palatium nostrum, vt praediximus, quam Romanam urbem, & omnes Italiae, siue occidentalium regionum prouincias, loca, ciuitates, castra, beatissimo pontifici & patri nostro, & vniuersali Papae Siluestro tradidimus, atque reliquimus ipsi, & successoribus eius potestatem, & robur firmum imperialis iussionis. Et per hoc diuinum iussum, et pragmaticum constitutum, sanctis patribus Romanae Ecclesiae in perpetuum decernimus permanenda. Vnde congruum perspeximus, nostrum imperium, & regni potestatem, ad orientales transferri regiones; & in Byzantiae prouinciae optimo loco, nomini nostro ciuitatem edificari, & nostrum illic imperium constitui: quoniam vbi principatus sacerdotum, & Christianae religionis caput, ab imperatore caelesti constitutum est; iustum non est, vt illic imperator terrenus habeat potestatem.

Huius

Huius verò imperialis decreti paginam propriis manibus roborantes, super venerandas reliquias sancti Apostoli, & principis Petri posuimus; & ibi iurauimus hæc omnia inconcussa seruare, et successores nostros Imperatores, in archiuiis nostris hæc custodire, tradidimus patri nostro, sancto, & vniuersali Episcopo, & Papæ, & per eum omnibus successoribus eius Episcopis, domino & saluatore nostro Iesu Christo annuete, iubem⁹ omnia quæ supra scripta sunt, firmiter in sæcula obseruari.

Vides, quo pacto inuictus imperator, magnus dico Constantinus is fuit, qui elargitus est, quæ nunc ab Ecclesia possidentur: quodq; neque per vim accepit, neque alicui extorsit; & quod cuncta ad honorem & gloriam celestis regis terrenus consecrauit? quodq; omni reuerentia & pietate adhibita liberalissimè Ecclesiæ donauit? Ea accepit Silvester duas potissimum ob causas: vnã quidem propter fidei feruorem, & imperatoris propositum, ne eius animi pietatem scandalizaret, si munus reiecisset: alteram, vt Ecclesiæ reuerentiam apud omnes excitaret, quæ egestate premebatur, & persecutionem patiebatur, & contemnebatur ab impijs tyrannis & imperatoribus, qui Constantinum præcesserant. Adhæc, vt terrena potestate fruere-
SECTIO IIII.

Constantino euenit; & sauior consecuta esset persecutio, quàm tunc sub quibusdam, qui palàm quidem Christianismum profitebantur, clàm verò Græcam religionem amplectebantur: negantes penitus Christi in carne præsentiam, sæpiusq; tentantes eam imminuere, & ad nihilum redigere. Tertiam quoque responsonem meritò adiungemus: quòd primi admirabiles summi pontifices multò antè prouiderunt, & omnium primus beatus Siluester; scilicet, quòd in extremis diebus apud homines fides imminuenda foret, nec eundem feruorem & reuerentiam habitura, quam iam inde à principio obtinebat inops & egens Christi Ecclesia: quodq; habentes præualituri forent, non habentes autem pro nihilo futuros: propterea decreuerunt, vt aliquid haberet ad sumptus faciendos Ecclesia, ne ab ullo contemneretur. Quicumque enim Romanam Ecclesiam conspexerint, vt ipse conspexi, qualemq; reuerentiam terræ reges & principes eò se conferentes ipsi exhibent; ij profectò mecum testabuntur, me vera dicere: nam si inops esset; in nullo prorsus honore haberetur apud eos, qui inani gloriatantum permouentur, & per vim coli volunt. Quid ergo? ideo non est Ecclesia? & hac de caussa non debemus obedientiam, & honorem ei præstare, quòd opulenta est, & potestatem magnam habet? absit tanta absurditas: nam & Christummet in simulabimus, qui mendicus natus est, & mendicitatem exercuit, & inopiam prædicauit: postea docuit se esse terræ regem

sempiter-

sempiternum. Et rursus; data est mihi omnis po- Matt. 28.
testas in celo & in terra. Et iterum; quando ve- Matth. 13.
niet filius hominis in potestate sua. Num dices hæc
vera non esse? minimè profectò, minimè. Itaque
Ecclesiæ contigit, vt sponso eius Christo, scilicet
inopem esse genitam ex infructuosa Iudæorum sy-
nagoga; paulatim verò effectam diuitem, ex aqua
videlicet & spiritu; nunc autem opulentam, ma-
gnamq; potentiam consecutam. Ad secundum,
quòd summi pontifices in præsentia, Petri vitam
non viuunt, respondendum, quanquam asperum
alicui dictu videbitur: si præsidem, fratres, Ro-
manæ sedis incusatis; cur non & incusatis orien-
tis pontifices, qui veterum pontificum & Aposto-
lorum vitam non viuunt? hoc est, Alexandri-
num, qui non viuunt sicuti Marcus: Antiochenum,
sicut Ignatius, cognomine Deifer: Hierosolymi-
tanum, sicut Iacobus, qui fuit Domini frater: Con-
stantinopolitanum, sicut Andreas protoeletus: sed
Romanum tantùm reprehendere vultis? Quanam
id de caussa? quia Latinus & barbam radit, atq;
quarta feria & parasceue oleum ac pisces come-
dit. Hæc igitur sunt, quæ carpere scitis: auari-
tiam, ebrietatem, inscitiam, nescitis carpere. Si
peccatores, vt vos arbitramini, sunt Romani pon-
tifices; quid ad vos? non nostrum est disquirere,
& damnare nostros principes, propheta aperte
clamante: Principi populi tui non maledices, sed
nec insurgere aduersus pastorem ouibus licet: au-
dimus enim dicentem Dominum: Super cathedram
dram

dram Moyſis federunt ſcribæ & phariſæi: omnia quæcunq; dixerint vobis facere, facite: ſecundum verò opera eorum nolite facere. *quoniam poterant & illi Domino reſpondere; non tenemur pontificibus obedire, quamuis in Moſis cathedra ſedeant, quia ſunt peccatores: at id non dixerunt: ſciebant enim, quòd in cathedra Moſis ſedere; oſtendit eos poteſtatem Moſis habere, quantum eſſent peccatores, & Moſis vitam non viuerent, quòd propheta & ſancti non erant, ſicuti Moſes. Ita et hi beati Petri ſedem regunt, poteſtatemq; illius habent: ac veluti principatum gerentes, & domini, iubent; nos verò ſubiicimur. Sin autem vitam Petri nõ viuunt; in villicationis die rationem verbo reddent: at nos pro illis non reddemus: quod enim eis nos debemus; agimus: & obedientiam pro virili exhibemus: beatum Gregorium audite dicentem: Oues, paſtores nolite paſcere, neque ultra fines veſtros inſurgere: ſatis eſt vobis ſi bene paſcamini.*

SECTIO
V.

Sed vt penitus os vobis obſtruam, oſtendere vobis ex teſtimonio ſanctorum doctorum Eccleſiæ incipiamus: quòd Romana Eccleſia alias antecellat, & monarchiam obtineat, tanquam inter ceteras potior, atq; excelsior. Inquit Anacletus: Sacroſancta Romana, & Apoſtolica Eccleſia, non ab Apoſtolis, ſed ab ipſo domino & ſaluatore noſtro Primatū obtinuit, ſicut beato Petro Apoſtolo dixit: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo

ædificabo Ecclesiam meam, quam beatissimi
 Apostoli, Petrus, & Paulus, suo martyrio con-
 secrârunt. *D. Marcellus ita scribit*: ROGAMUS
 vos, vt non aliud doceatis & sentiatis; quàm
 quod à beato Petro, & reliquis Apostolis, &
 patribus accepistis: ipse enim est caput totius
 Ecclesiæ; cui ait Dominus: Tu es Petrus, & su-
 per hanc petram ædificabo Ecclesiam meam:
 eius enim sedes, primitiùs apud vos fuit: quæ
 postea iubente Domino Romam translata est;
 cui adminiculâte gratia diuina hodierna præ-
 sidemus die. *Item Leo Papa ait*: CVM beatissi-
 mus Petrus Apostolus à Domino acceperit
 principatū, & Romana Ecclesia in eius rema-
 neat institutis; nefas est credere, quòd sanctus
 Episcopus, discipulus illius, Marcus, qui Alex-
 andrinam primus gubernauit Ecclesiam, aliis
 regulis et traditionibus sua decreta firmauerit:
 cùm sine dubio de eodem fonte gratiæ, vnus
 spiritus discipuli fuerit & magistri: nec aliud
 ordinatus tradere potuit, quàm quod ab ordi-
 natore suscepit. *Præterea, hoc decreto Cōstantini*
cōfirmatur, quod in Canonicis cōstitutionibus legi-
tur, in quo præter alia multa & hoc habetur: De-
 cernētes sancimus, vt sacrosancta Romana Ec-
 clesia principatū tenēat, tam super quatuor se-
 des Alexandrinā, Antiochenā, Hierosolymi-
 tanā, Cōstantinopolitanā; quàm etiā super o-
 mnes in vniuerso orbe terrarū Ecclesias Dei:
ex quo colligere possumus, eū Romanā Ecclesiam
veluti

veluti principem omnibus præponere; cui non solum Antiochiæ Ecclesia, verum etiam Constantinopolitana, & reliquæ, commendantur. Gregorius Dialogus ita dicit: CONSTANTINOPOLITANA Ecclesia sedi Apostolicæ subiecta est. Item ex Synodo Constantinopolitana: CONSTANTINOPOLITANÆ, inquit, ciuitatis Episcopum habere oportet primatus honorem, post Romanum Episcopum. Ad hæc Anacletus dicit: ROMANA sedes primatu, Dei gratia exornatur; quæ à Domino, non ab alio eum cepit: & sicut cardine ostium regitur; sic huius Apostolicæ sanctæ sedis auctoritate omnes Ecclesiæ Domino disponente reguntur. Item Callistus dicit: NON decet à capite membra discedere: sed iuxta scripturæ testimonium, omnia membra caput sequantur: nulli verò dubium est, quod Apostolica sedes, mater sit omnium Ecclesiarum; à cuius regulis, nullatenus nos conuenit deuiare. Item Gregorius apertè dicit: NULLI fas est, vel velle, vel posse transgredi Apostolicæ sedis præcepta, nec nostræ dispositionis ministerium. Sit ergo ruinæ suæ dolore prostratus, quisquis Apostolicis voluerit contrariare decretis, nec locum deinceps inter sacerdotes habeat; sed exors fiat à sancto mysterio. Item Cyprianus sanctissimus dicit. QVICVNQUE Petri cathedram, in qua Ecclesia fundatur, dereliquerit; in ea vltius esse non audeat. Item Nicolaus summus Pontifex ita scribit: ROMANA

NAM Ecclesiam solus Christus fundauit, & supra petram fidei mox nascentis erexit; qui beato Petro, aeternæ vitæ clauigero, terreni simul & caelestis imperii iura commisit. Non ergo quælibet terrena sapientia; sed illud verbum, quo constitutum est cælum & terra, per quod denique omnia condita sunt elementa, Romanam fundauit Ecclesiam. Illius certè priuilegio fungitur, cuius auctoritate fulcitur. Vnde non dubium est, quia quisquis cuiuslibet Ecclesiæ ius suum detrahit, iniustitiam facit: qui autem Romanæ Ecclesiæ priuilegium ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum, auferre conatur; hic procul dubio in hæresim labitur: & cum ille vocetur iniustus, hic est dicendus hæreticus; fidem quippe violat, qui aduersus eam agit, quæ est mater fidei. *Item Pelagius addit:* TURPISIMUM esse schisma, quodque homines eodem ab alienigenis potestatibus conterentur, & canonicæ scripturæ auctoritas, & antiquorum canonum veritas docet. Qui igitur ab Ecclesiastica sede scinditur; in schismate ipsum esse nemo ambigit: quodque aduersus Romanam & œcumenicam Ecclesiam conatur mensam erigere: & vt schismaticum est Romanam Ecclesiam pro capite non habere; sic & hæreticum iura eius auferre: apertum est enim, quòd quicumque ab vnitæ fidei, vel societate Petri Apostoli quolibet modo semetipsos separauerint; tales nec vinculis

vinculis peccatorum absolui, nec ianuam possunt regni caelestis ingredi. *Et haec quidem occidentales patres doctores sine tergiversatione sic uti vides, & aperte pronunciant. Secundum hos, orientales doctores in testes adducemus; eosque inter se consentire manifestissime comprobabimus.*

SECTIO
VI.

Et primus Damasci praclarum lumen accedat: hic enim in oratione in Domini transfigurationem à se conscripta, cuius principium est. EIA festum diem celebremus, ô Deo cara societas, post alia multa; sic de proposita questione differit. V T homo quidem interrogationem proponit: ut verò Deus, latenter ostendit, qui proximè secutus est: quem sua praecognitione praedestinavit dignum Ecclesiae praesidem; hunc tanquam Deus inspirat, & per eum loquitur. Qualis autem est interrogatio? quem me dicitis esse? at Petrus ardenti incensus zelo, & sancto actus spiritu, respondit: Tu es Christus filius Dei vivi. ô beatum os: ô labia felicissima. & paulò post; haec est fides recta, & inconcussa; super quam, ut super petram, Ecclesia est firmata, ex qua dignè cognomen accepisti: hanc portae inferi, hereticorum ora, demonum machinamenta incursionibus vexabunt; at non praevalent: armis oppugnabunt, at non vastabunt: tela infantium sunt, & erunt eorum vulnera: languescent illorum lingua, et in ipsos convertentur: sibi ipsi perniciem struit, qui se opponit veritati: hanc

hanc ipse suo redemit sanguine; tibi verò vt fidiſſimo ſeruo, in manus tradit: hanc incōcuſſam & mergi neſciam, tuis precibus ſerua; quia nunquā ſubuertetur, nunquā vaſtabitur, ſecura fiducia Chriſtus dixit, à quo cælum firmatū eſt, terra fundata, & manet inconcuſſa; nam verbo cæli firmati ſunt. Et paullò poſt, Chriſtū deprecare, qui te regni clauigerum prædicauit: qui peccata ligare, & ſoluere eſt elargitus. Et poſt alia quædā ruruſus dicit: Sed cur Petrū, Ioannem, & Iacobum aſſumpſit? Petrum, vt verè oſtenderet testimoniū à patre teſtificatū; verbaq; à ſe dicta comprobaret, quemadmodū pater cæleſtis ei reuelauit: & vt eum, qui princeps futurus erat, & totius Eccleſiæ clauū ſuſcepturus. *Animaduertis quòd Petro, vt præſidi, & totius Eccleſiæ principatum obtinenti, clauum tradidit? proſectò ſurdo aſpidi, & aureis obſtruenti ſunt ſimiles, qui neque audire volunt, nec videre. Nimirum inquirunt: at Petro tantum hoc datum eſt, ſed non eius ſucceſſoribus. Hoc, vt à fatuis prolatum verbum, omniſque ſenſus experitibus, ſilentio prætereire oportebat; quoniam nulla planè indiget reſponſione. Sed in gratiam eorum, qui volunt eos ſtrenuè propellere; id ipſum vt omnis inſcitia refertum refellamus: alioquin, ſi id conceſſerimus, catholicam fidem ſubuertemus, & Chriſtum falſum prædicaffe dicemus, & alia infinita abſurda inde ſequentur: ſi Chriſti fides vſque ad Petrum & ceteros Apoſtolos perdura-*

perduravit; postea vero non: si Petro tantum & Apostolis tradita est, at non eius successoribus. O stultitiam nimis apertam, ô mentem peruersam: quomodo Synodi sunt constitutæ in Ecclesiæ subsidium? quomodo canones synodales instituti sunt; si potestatem non habuerunt? quomodo magnus Constantinus obedientiam Siluestro exhibuit in omnibus, tanquam Petro? ut antea ex eius decreto scriptum est: quomodo Romanorum Imperator Alexandro Papæ, inclinata ceruicè, collum eius pedi submisit, cum diceret: super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem? At ille respondit: non tibi, sed Petro obedientiam exhibeo: & pontifex, & mihi & Petro. Quomodo igitur non erubescitis, hæc pronuncians? quomodo hæretici à summo pontifice fuissent expulsi, à sacrisq; conciliis; si vsque ad Apostolos Ecclesia valuisset, postea vero non? quomodo hæc non dixerunt, qui per temporum vices, hostes & inimici Ecclesiæ Dei exstiterunt? hæretici nimirum. Illi enim ab œcumenica Ecclesia pulsi, & exagitati, hoc dicere non audebant: vos verò hæc afferentes, illorum defensionem suscipere videmini. Oportet igitur, Arium, Macedonium, Nestorium, Dioscorum, Seuerum, ceterosq; impii illius cætus hæreticos, resurgere; gratiasque vobis reddere, & obnoxios esse: quia, quòd illis ne in mentem vnquã venit; vos eorum suscepta defensione affertis. Sed quod multæ et infinitæ absurditates hinc orientur, & cæcis est manifestum, ideoque satis de his.

Affere-

Afferemus etiam alia testimonia, & sententias sanctorum Doctorum Ecclesie, aperte comprobantium propositam à nobis quæstionem; quòd Pontifex Romanus, totius Ecclesie caput est, & magister: & ipsi tantum datum est iudicare, & de fide inquirere, & ordinare totum orbem terrarum, atque hereticos sedibus pellere, & orthodoxos restituere. Ac primum vobis sententiam latam contra sacrum Chrysostomum in hoc testem adducemus; qua iniuste damnatus est ab iis, qui Constantinopolitanas res gerebant, & exilio multatus. Cuius rei Innocentius Papa certior factus, Imperatorem cum vxore, ceterisque sacerdotibus & pastoribus, excommunicationi subiecit; ea conditione, nisi Chrysostomum in suam sedem reuocaret. Nam de Chrysostomo lata sententia, & in gratiam Eudoxie damnato; in Cucussum Armenie oppidum, acerbo exilio ablegarunt: quam is, ad Innocentium, sanctissimum Romanum pontificem detulit: non enim habebant aliò, quò confugerent orientales pontifices; nisi ad Romanum pontificem, cum iniuriis afficerentur: dictum Domini ad Petrum in memoriam reuocantes: ET tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos: Quamobrem D. Innocentius, sacri Ioannis acceptis literis, Constantinopolim scribit, vt Ioannem in suam sedem restituant. Quibus dicto non parentibus, ac Ioanne vita functo; iterum ad Arcadium, & Eudoxiam Imperatores, literas scribit, huius exempli.

Epistola In-
nocentii
Papae.

Vox sanguinis Ioannis fratris mei ad Deum
clamat aduersum te ô Imperator; vt olim iusti
Abel, contra fratricidam Cain: sed omni ratione
vindicabitur. Neque id commisisti tantum, ve-
rum etiam pacis tempore, persecutionem magnam
in Ecclesiam Dei, & sanctos eius instituisti: ma-
gnum terræ Doctorem, è sua sede indemnatum pel-
tendo; Christum etiam vnà cum eo insectatus: ne-
que verò vicem eius doleo; quia is hereditatem
accepit cum sanctis Apostolis in Dei saluatoris
nostri IESU Christi regno: quanquam non ferenda
est ea iactura; sed animo angor, primum reputans
salutem animarum vestrarum: postea ob eos, qui
illo destituuntur, & esuriunt suæ sapientissimæ
doctrinæ præceptis, ac monitis imbui: neque so-
lùm Constantinopolitana ciuitas detrimentum sen-
sit eius mellifluæ linguæ; sed & omnis occidenta-
lis plaga est viduata, eo amisso diuino viro, vnus
mulierculæ suafu, quæ hanc voluit excitari tra-
gædiam. Verumtamen huius mundi ultionem ea
non effugiet, & aeternam postea paucis diebus in-
teriectis, sentiet decedendo: quamvis enim B. Io-
annes hanc vitã reliquerit, fidem tuendo, & flu-
ctuantem confirmando; in sempiterna tamen sæcu-
la inexhaustam gloriam, atque immortalem est
consecutus. Ad hæc, noua Dalila Eudoxia sen-
sim erroris nouacula te abradens, aduersus semet
maledictionem comparauit, ex ore multorum vin-
ciendo onus peccatorum graue, atque intoleran-
dum: hoc præterea adiuncto proximè perpetratis
facino-

facinoribus. Ideo ego peccator, & minimus, vt cui sedes est credita magni Petri Apostoli; interdico tibi, & illi, participatione intemeratorum mysteriorum Christi Dei nostri. Præterea, qualemcunque episcopum, vel clericum in ordinibus constitutum sanctæ Dei Ecclesiæ, qui ausus fuerit auxilium præbere, & communicare vobiscum, ex quo tempore legeritis præsens vinculum, deponi iubeo. Quòd si vos, vt potestatem habentes, alicui vim inferetis, et transgressi fueritis canones vobis traditos à saluatore per sanctos Apostolos; scitote, quòd non ad paruum vobis imputabitur peccatū, in tremenda die iudicii, quando non poterit vlla dignitas mundana prodesse, & quæ latent, in omnium conspectum aspicienda effundentur. Arsacium verò, quem vos in sedem Episcopalem pro magno Ioanne induxistis, post mortem etiam deponimus, cum omnibus eiusdem sectæ Episcopis, atque sociis: indignus enim est, tanquam adulter Episcopatus; nam omnis plantatio, quam non plantauit pater meus celestis, eradicabitur, nec nomē illius in sacris voluminibus inscribatur. Theophili depositioni addimus excommunicationem, anathematizationem, & plenam à Christianismo separationem.

Animaduertis ex hoc loco auctoritatem illius diuinæ sedis, quòd non solum viuentem deposuit Arsaciū, verum etiam defunctū? Arsacium dicit, quem in sedē Ioannis induxistis, & defunctum deponimus: quod idem est, ac si dixisset, nolumus eum

pontificum in libro inscribi, in futuro iudicio, nam in eo facile iubemus Ioannem aureum Constantinopolitanum pontificem esse, nunc & in futurum; Arsacium nullo pacto. At Theophili Alexandrini depositione (eò quòd in synodo Thessalonicae coacta, in Eudoxiae gratiam, curavit ut damnaretur, & in exsilium pelleretur Chrysostomus) non fuit contentus diuinus hic summus pōtifex; quamquam synodalis erat ea depositio, coramque legatis. Adiecit excommunicationem (ò malum) & plenam à christianismo separationem: ò rem admirabilem eum, qui semel baptizatus est in nomine sanctae Trinitatis, & in Christianorum albo inscriptus; hic de libro delet, & exiit Christianismo. Hoc liquidò ostendit potestatem, quam habet ea diuina sedes. Si ergo ut vos creditis, Petro tantum tradita est, non eius successoribus; quoniam pacto Theophilus, Arsacius, Arcadius, Eudoxia, & ceteri, à Romano pontifice depositi, & damnati, non responderunt: tuas reprehensiones non aestimamus; quòd Petro tantum, non tibi datum est id. at id quidem non potuerunt, nec dicere ausi sunt: imo veniam erratorum ab eo petierunt. Sed hoc planè sufficit, ut arbitror, ad comprobandum Petri, & reliquorum Apostolorum successores, eandem potestatem obtinere, neque minorem horum successores.

SECTIO
VIII.

Nunc ad alias probationes & indubitata testimonia accedemus, quòd is, & non alius, caput est plenitu-

plenitudinis Ecclesiæ, ex Epistola Imperatoris Iustini-
 aniani, ad Epiphanium Constantinopolis Patri-
 archam, in sancta synodo Truli ab ipso coacta: cu-
 ius principium:

Imperator Iustinianus Augustus. Cùm recta, et
 inculpata religio, quã profitetur & prædicat san-
 cta Dei catholica et Apostolica Ecclesia, nullo mo-
 do innouationẽ admittat: nos doctrinam sanctorũ
 Apostolorum, & eorum, qui post illos in sanctis
 Dei Ecclesiis versati sunt, sequentes; æquum esse
 existimauimus, notam, & testatam omnibus spem,
 quæ in nobis est relinquere; & cetera eiusdem
 Epistolæ, in qua apertè perspicitur fides, & con-
 fessio ipsius erga catholicam Ecclesiam.

Postea in sequenti alia Epistola, cuius princi-
 pium, Idem Imperator Epiphanio sanctissimo, &
 beatissimo Archiepiscopo huius regie vrbis, &
 œcumenico Patriarchæ, hæc scribit.

Cùm tuam sanctitatem scire velimus omnia,
 quæ ad Ecclesiasticum statum pertinent; necessa-
 rium esse duximus, hac Epistola eidem significa-
 re, & per eam eidem aperire, quæ innouata sunt,
 quæ & eandem scire confidimus. Nam cùm hic
 quosdam alienos à sancta catholica, & Apostoli-
 ca Ecclesia inuenerimus, sectantes errorem impio-
 rum Nestorii & Eutychetis, & eorum blasphe-
 mis vii; diuinum promulgauimus edictum, quod
 & tua sanctitas nouit, quo hæreticorum insaniam
 confutauimus: cùm nihil penitus immutauerimus,
 vel mutemus, vel transgrediamur Ecclesiastici
 P 3 status,

status, qui hucusq; Deo fauente perdurat, vt tuæ notum est beatitudini : sed per omnia seruamus statum vnionis sanctissimarum Ecclesiarum, quæ cum sanctissimo Papa, & Patriarcha veteris Romæ transacta est ; ad quæ his consentanea conscripsimus : nunquam enim feremus, quin omnia ad statum Ecclesiasticum pertinentia, ad illius beatitudinem, vti ad caput sanctissimorum Dei sacerdotum, deferantur. Et quia quoties in his partibus hæretici exorti sunt, sententia & iudicio illius venerandæ sedis, sunt repressi ; licet & nobis dicere sic, & concludere : quòd omnes, qui volunt & habent ipsum pro capite, sancti sunt, & veri Dei sacerdotes, & serui fideles : qui verò nolunt, neq; habent eum pro capite, non sunt Dei sacerdotes. Ita enim sacra illa synodus decreuit, cum dicit, vt capiti omnium sanctissimorum sacerdotum Dei.

Quod verò iudicium omne Ecclesiæ Dei in eo situm sit, audi : quòd quoties in his partibus, orientalibus scilicet, hæretici exorti sunt, iudicio & sententia eius sunt repressi : quare qui eum non sequuntur, schismatici sunt, & in hæresim delabuntur. Ideo cuncta quæ agunt adulterina sunt, & inutilia. Huius rei testis est sancta Synodus Carthaginensis, ex Epistola, quam sancta Synodus Carthaginensis, & magnus Cyprianus, ad Iouianum dedit, cuius est principium : Cum in vnum conuenissemus dilecti fratres, inquit, cum sit vnum baptisma, vnus Spiritus sanctus, vna Ecclesia, vnione fundata super Petrum Apostolum,

iam

iam inde à principio, vt Christus Dominus noster dixit; propterea omnia, quæ ab ipsis scilicet schismaticis, et hæreticis aguntur; falsa, stulta, inania et adulterina sunt. Audis quod adulterina & inania vocat; quæ præter inuersionem eius sunt gesta? sic cum ab omni parte fides exagitaretur, inde præsidium parabatur. Anastasius sancti Maximi discipulus inquit: Cum fides concordissimè ab omnibus exagitaretur, nisi speciali gratia opem tulerit, qui semper succurrit, semine religionis apud veterem Romam nobis relicto, ad confirmandam promissionem mentiri nesciam, quæ facta est principi Apostolorum. *Quenam est promissio, quæ facta est principi? si nosti, illud est*: ego orauit pro te, vt non deficiat fides tua: & illud; confirma fratres tuos: & illud; portæ inferi non præualebunt aduersus eam. *Ex disputatione sancti Maximi, cum Theodosio quodam Cæsareæ Episcopo. Theodosius.* EXCIPE vocem, neque scruteris illius sensum. *Maximus.* NOVAS profecto & ab Ecclesia alienas de vocibus inducitis leges: si secundum vos non opus est scripturarum & patrum voces scrutari; totam scripturam abiicimus, veterem, & nouam. Audiui enim David dicentem: Beati qui scrutantur testimonia eius: in toto corde exquirent eum. & iterum: mirabilia testimonia tua; ideo scrutata est ea anima mea. & dominus in Euangeliis: *Ioann. 5.* Scrutamini, inquit, scripturas. Certior ergo

fiat dominus meus, quia non feram excipere vocem sine sensu, qui in ea latet, ne fiam manifestè Iudaeus. *Theodosius*: SI quid dixerint patres, dico, & id scriptura facio; duas naturas, duas voluntates, duas operationes: ingredi ad nobiscum adiungere, & vnio fiet. *Maximus*: Domine, non audeo hac de re à vobis capere assensionem, cum sim simplex monachus: sed quoniam pupugit vos Deus, vt exciperetis sanctorū patrum voces, vt Canon docet, Romam de hac re scribite, vel Imperator, vel Patriarcha, vel Synodus, quæ ibi est. & post alia; neque vitabit Imperator, vel Patriarcha, imitari Dei humilitatem, inter seseque concorditer constituere, synodali petitione ad Romanum Pontificem transmissa: & omnino, si reperiatur ratio Ecclesiastica, quæ id concedat ob rectam fidei confessionem, conuenite super hoc inter vos,

SECTIO IX. *Vides tu, qui non vis Petri successores eandem cum Petro potestatem habere; quomodo non alius ex Patriarchis potest de fide disquirere & ordinare tantum nisi Romanus Papa? quo pacto hæc audeatis dicere, & impudenter blasphemare? nam hæc de vobis solùm audire exhorresco; nedum asserere; scilicet, quòd Christi fides vsq; ad Petrum permansit; post Petrum, & vsque ad hanc diem non permansit: vos verò qua ratione id dicatis, quòd totum est blasphemia, mirum est: quoniam si hoc concesserimus; tota fides dilabitur, & perit.*

O tuam

O tuam patientiam Christe Rex: quomodo tuam
 fidem, et Ecclesiam tuam permisisti Petro tantum,
 at non eius successoribus? quomodo hucusque ad-
 ministrata est? quomodo sumus baptizati? quo-
 modo synodi constitutæ? quomodo hæretici eiekti?
 quomodo Ecclesia illustrata est, capite sublato?
 quomodo Ecclesia hucusque perdurasset, (dicam
 fortasse audacius) nisi omnino caput habuisset, &
 potestatem, & vnum pastorem, & regem? secun-
 dum Euangelicam vocem; vnum ouile eius, &
 vnus pastor: multis capitibus res non eget: vbi Ioan. 10.
 pastores vni non subiiciuntur, destruunt magis,
 quàm construunt: & subuertunt propè potius,
 quàm dirigunt. Quomodo saluator ait; ecce ego Matt. 28.
 vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad sæ-
 culi consummationem? non enim vsque ad sæ-
 culi consummationem in hac vita Petrus mansu-
 rus erat: quare per hoc verbum manere, hic in præ-
 senti sæculo declaratur Christum manere, vnà cū
 successoribus Petri, ceterisq; Apostolis. Legite
 & scitote, & attente audite; quòd qui hoc dicunt,
 catholicam fidem & œcumenicas synodos enur-
 tunt; omniaque quæ sancti tradiderunt & docue-
 runt, inania, & stulta efficiunt. Legite acta syno-
 dalia, & percipite ex iis Ecclesiæ caput, ac Petri
 monarchiam; quoniam & in eius successoribus
 manet. An nescitis, Ephesinam synodum, latro-
 nis more, à Dioscoro Patriarcha Alexandrino
 conuocatam, & à Iuuenali Hierosolymitano, &
 ab aliis eiusdem sectæ Episcopis, contra veram fi-

dem Flauiani Constantinopolitani Patriarchæ, sanctissimum Leonem Papam, illum diuinum solum eam disiecisse, & anathemati supposuisse? Epistolamq; misisse ad Chalcedonensem sanctam Synodum perferendam; qua accepta, illam sanctam Synodum orthodoxæ fidei columnam eam vocasse? & secundum eam de proposita questione iudicasse: Episcoposq; acclamasse: æterna Leonis memoria: vt Leo credit, ita nos credimus: vt Leo docet, ita nos prædicamus? Ac dum synodus celebraretur, Eutychianistas monachos à Marciano Imperatore petiisse, vt synodus disiceretur, & symbolum Nicænum sufficeret: nihilque præterea quæreretur; ab eisque sanctam synodum postulasse, vt Epistolæ sanctissimi Leonis subscriberent, ac non obtemperantes, vt hæreticos condemnasse? Vides & audis, quòd œcumenica sancta synodus sexcentorum triginta patrum, nil egit aliud, quàm quod sanctissimus Leo Papa docuit solus? quodque hæretici disicere synodum conati, synodus postulauit, vt vel Leonis Epistolæ subscriberent, vel anathemate ferirentur; cui non parentes anathematizati sunt? Quomodo igitur vsque ad Petrum mansit, postea non? nam Leo quingentos propè annos à Petro vixit. Quomodo Athanasius ad Iulium, Chrysostomus ad Innocentium, Ignatius tertius ad Nicolaum, Theodoretus ad Leonem, Maximus ad Martinum, & ceteri orientis sacerdotes eiectioni, ac suis sedibus pulsi, vel ipsi venientes confugerunt, vel literas dantes si-

gnis-

gnificauerunt; vnde literis acceptis suas sedes receperunt; nisi ij summū pontificem ac Petri successorem agnouissent, vt qui poterat eis esse presidio? quomodo reges & principes inspectis Papæ literis tacuissent, ac illis permisissent suas recipere sedes, quibus expulsi sunt; si Petri tantum potestas fuisset, at non eius successorum? Satis igitur, vt arbitrator, ostensum est: quod non solum ad Petrum tantum, verum etiā ad eius successores eadem potestas extenditur, vsq; ad huius sæculi cōsummationem.

Ostendetur præterea, quod sine illius assensu, **SECTIO**
X.
 non potest œcumenica synodus, vel omnino vocari synodus, vel auctoritatem habere; quod in multis quidem aliis licet intueri, vt in præcedentibus exposuimus, & in sequentibus exponemus. Præcipue verò in vita sancti Stephani iunioris, de quo Metaphrastes diligenter scribit vigesima tertia die Nouembris, vbi D. Stephanus ab hæreticis accusatus, quod eorum se non subiiceret synodo, quam antea condiderunt contra venerandas & sanctas imagines, cum eum subscribere decreto cogerent ab ipsis promulgato: legite mihi, inquit, vestrum decretum: cœperuntq; dicere, Decretū sanctæ & œcumenicę sextæ synodi. Ne progrediaris ulterius, sacer Stephanus magna voce clamauit: Quomodo sanctā vocare audetis vestram synodum, quæ sancta profanauit? ipsa enim in suis actis constituit, nō vocare Apostolos et martyres sanctos. Sed quo pergis? ad adē Apostolorū,
 ad

ad templum Georgii martyris. Vnde venis? ab æde quadraginta martyrum. Propterea, *dicit diuinus vir*, quomodo vestram synagogam sanctam vocare audetis; cum ea sancta violarit; neque vult sanctos vocare sanctos? O magnam inscitiam. Apostolos Dei & saluatoris nostri IESU Christi non vultis vocare sanctos; & vestrum satellitium aduersus Ecclesiam coactum vocatis sanctum. quo pacto œcumenica appellabitur vnquam, in qua Romanus præses non præfuit? sine cuius assensu non possumus res Ecclesiasticas ordinare? *Intelligis œcumenicam synodum non posse vocari, nisi Romanus Pontifex eam constituat: ac sine eo impossibile esse res Ecclesiasticas ordinari? quomodo ergo vos hæc non percipitis? quoniam peritos videre, atque audire non vultis. Et ideo, quia semel cor vestrum falsa credulitate imbutum est; non potestis audire veritatem, vel cernere. Maximus præterea ab hæreticis exagitatus, veterem Romam se contulit, vbi Martinum sanctissimum Papam nactus est; quem die decimatertia Martii & nostra Ecclesia pro sancto colit: quanam de causa? quia illum Ecclesie caput esse agnoscebat, eò confugit: ex eo loco Epistolam conscribit ad Marinum Cypri presbyterum; cuius principium. DIVINA lege secundum Deum locupletatus pater venerande. subdit paullo post, ex synodalibus actis Martini sanctissimi Papæ nostri. de quo nunquam scripsisset, vt de sanctissimo Papa, nisi dominum totius Ecclesie*

*Ecclesia cognuisset: eaq; de causa rogauit, vt synodum suorum Episcoporu cogeret, & impii dogmatis auctores anathematizaret, qui vniam tantum voluntatem in Christo esse conuitiabantur: hoc in synaxario apud sanctum Maximum scriptum est; legat quilibet die decimatertia Augusti. Si ergo vt vos arbitramini, is non est, qui possit ordinare, inquirere, confirmare, dirigere, administrare Ecclesiam Dei, vt gubernator dirigit nauim; quomodo haec gesta sunt? & alia multa his similia; quae propter sermonis prolixitatem omitterimus: nam si de iis voluerimus dicere, in illis exponendis tempus nobis deerit. Quomodo, cum ipsos excommunicationi subiecisset, qui ab eo anathematizati sunt, non contradixerunt, quanquam essent Episcopi, Patriarchae, Archiepiscopi; sed tanquam patri obtemperantes paruerunt? nunc vero, & qui neque ante pedes posita cernunt, contradicunt: quos ego Ecclesiae aduersarios, hostes, & inimicos esse iudico; & conspiratores aduersus Apostolicos & synodales canones, qui recte docuerunt nos Ecclesiae subiici oportere. Nam statim a principio CXXXIII. Iustiniani nouella: Sancimus, inquit, secundum sanctorum decreta, sanctissimum veteris Romae Papam, primum esse omnium sacerdotum. Constantinopolitanum vero secundum locum obtinere post Apostolicam sedem. Praeterea quintus Canon Sardicensis synodi, eodem modo eadem scribit: etiam Anastasius sancti Maximi discipulus; post
historiam*

*historiam sancti Maximi, post quaedam alia, inquit: Ad haec et Martini Papae sanctissimi, et capituli Apostolici et martyris, totius Ecclesiae occidentalis principis. Item magnus Gregorius Theologus, in Epitaphio in magnam Basilium, inquit, quod eius aetatis Papa duos Episcopos misit, Luciferum, & Eusebium, ad Ecclesiam Caesareae Cappadociae pacificandam, quomodo in orientem misisset ad Ecclesias componendas; nisi princeps & gubernator fuisset totius orbis terrarum? Praeterea Anatholius Constantinopolitanus Patriarcha a Dioscoro haeretico est electus. Sanctissimus vero Leo Papa, in Epistola ad Marcianum Imperatorem post alia multa ait: ELECTIONEM Anatolii Patriarchae, nulla habita quaestione, omisimus; eò, quod orthodoxae fidei se adiunxit. Ecce ex hoc deprehenditur: quod si Anatholius Dioscori haeresim sequutus esset, ab eo utique fuisset iudicatus: nec valetis contradicere: nam is erat Constantinopolitanus Patriarcha: & si huius iudex; ergo & ceterorum, Alexandrini, Antiocheni, Hierosolymitani: itaque omnium iudex. Agapetus Papa praeterea ipsemet Constantinopolim est profectus, ubi Anthimum Trapezuntium, qui erat Constantinopolitanus Patriarcha, sed haereticus, sede deiecit; in locumque eius sanctissimum Menam suffecit. Unde hoc? nisi quod in omnibus obtinet imperium: & quia iam inde ab initio id Apostolo Petro à Deo tributum est, & successoribus eius. Proclus praeterea de Romani Pontificis assensu, in
*sedem**

sedem Patriarchalem euectus est, secundum Zonaram. Ecce ostensum est Romanum Pontificem de Anthimo Constantinopolitano iudicasse. Leo sanctissimus Dioscorum Alexandrinum, & Iuuenalem Hierosolymitanum condemnauit; & ut de hæreticis, iudicium tulit. Felix sanctissimus Petrum Antiochenum deposuit, & anathemati subiecit. Quamobrem, cum Romanus sit summus Pontifex, in omneis Patriarchales sedes obtinet principatum; quomodo ergo tunc, nunc verò non? nemo dicere hoc audebit. Sed tunc, & nunc, & vsque ad sæculi consummationem habebit imperium. Et ut planè intelligatis nos vera dicere, & quam habeat potestatem ea diuina sedes, ad verbum Felicis Epistolam adiungemus, quæ sic habet.

Tuæ humanitati ea significari oportet, quæ rerum ordo postulat, quod & significari par est, in utilitatem serenitatis imperii tui: ac veluti adessem rogo, ut meas preces admittas apud amicas & rectas aureis tuas, tanquã Christianissimus Imperator: nulloq; pacto pietas tua existimet nos alium magis beneuolentia, quam te prosequi: eo tamen excepto, qui te cupit cum Deo pacem habere. Quoniam tu fideli corde permotus, de temporalis sedis potestate non ambigis, atq; æternæ vitæ retributionem ex superna voluntate pendere arbitraris: à mea paruitate suscipere digneris venerabilem & diuinam beatissimi Petri principis Apostolorum confessionem, cui cum regni clauis creditæ sint, Christianis-

SECTIO
XI.

Gloriosissimo & serenissimo filio Zenoni Augusto Felix Episcopus in Domino salutem.

Christianissimo imperio tuo præparabit in cælis cum angelis mansionem: qui cum primus in commutabilem & inculpata in Dominum nostrum IESUM Christum fidem declarasset, ab ipso salvatore beatificatus est. Nam cum dixisset ad Dominum: Tu es Christus filius Dei vivi; responsum ab eo tulit, Beatus et Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelavit tibi, sed pater meus qui in cælis est; & super hanc confessionem tuam ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam: ut ex ea tolleret, unde suum cognomen accepit, quod est CHRISTVS IESVS & Deus, omnipotentis filius. Petrus primogenitus diaboli filius, cum indignè se in Antiochenam sanctam DEI Ecclesiam insinuauerit, & pontificiam sedem Ignatii martyris coinquinauerit, qui Petri dextra pontificatum accepit, & Eustathii confessoris & præsidis CCC XVIII. sanctorum patrum, qui apud Nicæam coacti sunt, ausus est dicere; nõ oportere Christum vocare filium Dei secundum diuinam saluatoris sanctionem, diuinarumq; scripturarum traditionem, & patrum expositionem: sed vnum ex trinitate passionem pro nobis sustinuisse, secundum diuinitatis essentiam; veluti Arius, Apollinaris & Eunomius tradiderunt. His verbis adnixus salutiferam humanitatem conuellere, secundum quam Christus passionem sustinuit. Fertur etiam & vnus ex nostris, tanquam de semine Abam progenitus, multipliciter Deorum inuexisse:

uexisse: nam sensus uerborum tres Deos inducit,
 mortuum unum, duosque uiuos: abolet autem &
 consubstantialem, sanctasque synodos reddit irri-
 tas; Nicenam, Constantinopolitanam, & Chalce-
 donensem. Quin & Mariæ uirginitatem, non re-
 cipere reperietur. Si enim uerbum ex ea incarna-
 tum, non suscepit humanitatem; quid uirgine o-
 pus est? cur Gabriel dixit ad illam, quod ex te
 nascetur sanctum, uocabitur filius Dei: & dabit
 ei Dominus sedem David patris eius? Præter hæc
 impia, & contumeliosa facinora, cum adulterare
 trisagium conatus sit, addendo, crucifixus propter
 nos, in infinitas absurditates rem adduxit. Ac
 quamuis sæpius à nobis, & à tua in Christo frater-
 nitate sit monitus, & orientalibus, & ab Acacio
 Archiepiscopo uestræ regie urbis, & Christi ami-
 cæ; conuertere se nunquam uoluit. Propterea
 nunc sancta Dei Ecclesia ex materno affectu non
 cessat, tanquam ad præcipuum eius filium uerba
 faciens, dicere: O Christe amice Imperator, cultus
 nostri uinculum, quo uinciuntur fideles, dissolui
 ne patiaris: Christi Domini, & unigeniti filii tui
 cognomen, ne permittas uiolari: sanctissimã hym-
 nodiam, quæ & urbem uestram seruanit pericli-
 tantem, tanquam ab angelis traditam, inuiolatam
 conserua: Petrum Arianae superstitionis sectato-
 rem, ab Antiochena Ecclesia deturba. Quamob-
 rem Petrus mea fide abrogata scindit mundi
 consensum? quamam de caussa Petrus scindit tu- Ioan. 19.
 nicam meam desuper contextam? Deus Pater

principi Apostolorum præcepit, quomodo vocari
 suum filium oporteret: vnigenitus in Petri con-
 fessione fundauit me: Spiritus sanctus quotidie
 1. ad Cor. 2. testatur mihi, dicens: ne quid iudices scire, nisi I E-
 SVM Christum, eumque crucifixum. Inimici,
 inobedientes, dolosi, extra vineam positi, vnigeni-
 tum Dei filium mactantes & lapidantes, & ligno
 crucis affigentes, eius vestem non diuiserunt; &
 Petrus vestem meam discindet? portæ inferi non
 præualebunt aduersus me; & Petrus conatur me-
 um parietem demoliri? Ego religiosissime Impe-
 rator te regno pulsum reduxi: improbos, & meis
 dogmatibus non parentes, pro tuo funere tradidi:
 & potentia tibi viam reseraui: inimicos, vna cum
 eorum impio dogmate deiecti: antiquum tibi im-
 perium à Deo impetraui, qui in caelis regnat, à quo
 imperium accepisti. Respice ad tuum prædecesso-
 rem Imperatorem Marcianum, eiusque fidem libens
 amplectere: hæreticam Petri tyrannidem radici-
 tus quamprimum euelle. Valentini, Eutychetisque
 discipulum ab arce deiice, & ab Ecclesiastica ad-
 ministracione, simulque & à sacerdotali dignita-
 te præcipitari decerne. Reputa tecum ô Maxime
 legitime fili, & inuicte Imperator; quàm certa
 vltione Chalcedonensis synodus sit vindicata, &
 quæ pœna de tuo hoste sumpta: libera populos ab
 hæretica Petri doctrina: hac tecum legatione fun-
 gitur sancta Dei catholica & Apostolica Ecclesia;
 et ab ea, ob iam expositas causas, depositum, in po-
 sterum in communionem ne recipiatis: vestrisque
 diuinis

diuinis literis, vt paries inter eum & Antiochenam Ecclesiam intercedat, efficit: in locum verò illius, virum sufficite, qui operibus sacerdotium exornet, acerque sit custos Chalcedonensis sanctæ Synodi, suorumq; decretorum. Omnipotens Deus imperium vestrum semper in pace custodiat.

Vides potestatem, quam obtinet ea diuina sedes? audis, quo pacto induit non solum Petri personam, verum etiam ipsius IESU Christi? cum dicit, Petrus fidei meæ tunicam scindit. Inspicite igitur & videte sedulò totam Epistolam, et agnoscite auctoritatem Romanæ Ecclesiæ: adiungamini illi & vos, nec veritati aduersemini: quamuis enim ex persona Ecclesiæ loquatur; is est tamen qui Ecclesiam dirigit ac gubernat. Addimus etiam præter hæc, orientalium doctorum testimonia. Cyrillus beatus Alexandriæ Archiepiscopus in thesauris ita scribit. Quòd oportet nos tanquàm membra caput sequi, id est, Romanū pontificem & Apostolicam sedem; à qua debemus petere quid credere, & sentire debemus, ac tenere; quia ipsius tantum est cōfutare, dirigere, redarguere, confirmare, ordinare, soluere, & ligare. Audis tu qui Cyrillo contradicis, nostri officii esse, vt membra corpus, ita et nos Apostolicam sedem sequi: quodq; ad eam solum pertinet dirigere, & gubernare catholicam Dei Ecclesiam? Si ergo ita scribit; vt sentit, scribit: si sic sentiebat; ita & agebat: si is obedientiam & reuerentiam tunc Romano pontifici exhibebat; quis contradicit? nisi indoctus

fortasse, vel stultus. Hæc igitur mecum reputanti; subit mihi vehementer ridere, seu deslere potius, ac vicem eorum dolere, qui spontè oculos comprimunt aduersus lucem, nec veritatem sustinent audire. Quis est, qui neget confessionem sublimi voce ab Ecclesia decantatam, siue fidei symbolum? in quo aperte confitemur, vnam sanctam, catholicam, & Apostolicam Ecclesiam, in omnibus terræ partibus disseminatam, hanc nemo vnquam dixerit vnam; nisi ceteræ omnes tanquam membra coagmētatæ, secundum beatum Paulum, eam veluti caput sequantur: quæ omnia simul iuncta, vnum conficiunt corpus: & vt secundum eundem Apostolum, non potest pes vel manus, vel aliud corporis membrum capiti dicere, non opus habeo te; ita nec ceteræ Ecclesiæ, Romanæ possunt Ecclesiæ dicere; non indigemus te. Omnes ab illa auctoritatem capiunt, & omnes ab illa confirmantur: testabuntur id omnes doctorum scripturæ. Illa namque vt caput omnia membra recognoscens, & de omnibus æque sollicita; vt quod in suprema situm sit parte, mæret, si membrum aliquod langueat; curamque illius gerit, & ad sanitatem perducit, vt dictum est. Inquit enim, & aperte clamat,

1. Cor. 12. **Q**UIS infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? Si verò membrum aliquod abscindatur, marcescit, & male olet, sed caput (quod alioqui nec laboribus, nec cruciatibus cedit) minimè lædit. Oportet autem, qui symbolum confitentur, & vnam Ecclesiam prædicant,

2. ad Corin. 11. **n**osse,

nosse, qualisnam ea sit, vna sancta, & Apostolica Ecclesia: ea est, aut occidentalis, aut orientalis; quod idem est, ac si dicas, Latina, vel Græca: alia namque præter has non reperietur: alia enim præter has superstitiones sunt, falsæ synagoga, & hæresibus referta. Enumera diligenter, & vide; quod si Græcorum arbitraris Ecclesiam esse hanc, quam symbolum designat, in nihilum Petri confessionem concludis, aduersus quam portas inferi non præualituras professus est Christus: nam omnis Græcorum Ecclesia, imo verò totus oriens, à Mahomethe absorptus est. Nonne videmus omnes Patriarchas, atque Episcopos, ac sacerdotes, in potestatem venisse Mahomethis? & ab eo petere sacerdotii facultatem? & pedibus eius aduoluuntur, & pro eo etiam inuiti deprecantur? In quo loco collocabis; Portæ inferi, id est hæreticorum ora aduersus Christi Ecclesiam non præualebunt? eo loco, vbi non solum ora hæreticorum dominantur illi; sed etiam impii, & alienigenæ imperium tenent? eo loco, vbi nec sacrificare tutò possis, nec nola, vel tintinabulum, nec crucis signum apparet? eo loco vbi nemo liberè potest dulce Christi nomen proferre? si verò protulerit, in duas partes discinditur? eo loco, vbi si sacerdotes sacrificantes inuenti fuerint, Christi hostes ingrediuntur atque subsannant? proterunt altaria, & profanant, & sancta proiciunt, & plagas sacerdotibus infligunt, & protrudunt, & derident Christianorum religionem? nequaquam. Sed ibi oportet esse, vbi

Christi signum refulget, & Ecclesiae exornantur; nola, imagines, & altaria omnia, magno cum cultu conspiciuntur & adorantur; & sacerdotibus eminus reuerenter assurgunt populi: ibi, vbi palam Christi fides praedicatur: ibi, vbi terrae reges, & principes venientes ad sacra loca inspicienda, & Apostolorum capita adoranda, vna cum illis, & praesidem eorum pontificem adorant, & eius pedibus aduoluuntur: ibi, vbi festi dies, psalmodiae, preces sine metu celebrantur: vbi nemo reformidat sibi quenguam aduersari: ibi, vbi summus pontifex, doctores, & praedicatores in omnem terram dimittit, ad praedicandum & annuncian- dum verbum Dei, Christi imitatione, imo saluatoris nostri vices in terris gerens: nam sicut is Apo- stolis dixit: ecce mitto vos, euntes in mundum vniuersum, praedicate Euangelium omni creaturae. ita et hic in vniuersum orbem magistros mit- tit, magna cum cura: qui non solum ad Christianos proficiscuntur; sed etiam ad omnes gentes, vel ex sancti Francisci ordine, vel Dominici, vel ex alia regula. Ergo ibi Ecclesiam confitebimur, vbi non est haeresis, nec iniquitas, neque infidelitas: imo verò firma fides, & inconcussa. At non ita apud orientales, vbi abundat iniquitas & infidelitas. Nec meus sermo est hic; sed Theodorus Studites prodeat, & dicat hoc testimonium, quod nemo poterit inficiari, in decima quinta Cathechesi; quam legitis quidem, at non intelligitis, quia non vultis: videtur enim doctor hic aduersus oppugnato- res ima-

Mart. 16.

res imaginum pugnare, quando dicit: AVDIO autem, quòd Romæ, principis Apostolorum Petri claves proponuntur ad adorandum, atque in honore haberi; quanquam non claves sensibiles dominus ei tradidit, sed intellectuales, ad ligandum & soluendū: at illi argenteas populo proponunt ad adorandum: tanta igitur apud eos est fides: & ibi solida Petra fidei secundum Dei verbum fundata: hic verò, vt videtur, abundat infidelitas ac improbitas: Vides quod & beatus hic, ibi confitetur solidam esse fidem: nec in Petro tantum, sed & in eius successoribus? Hæc quidem cum audiatis, & videatis, nec possitis contra respicere, velut aduersus refulgens & coruscans lumen veritatis, ad ea confugitis, quæ nefas est dicere; scilicet peccatorum esse Romanum pontificem, & carnalibus voluptatibus inservientem: & ideo nolle vos honorem & reuerentiam debitam exhibere.

Ac tametsi his, in precedentibus responderimus, exactius rursus vobis dicimus; quòd apertè mendaces estis: nam non quia peccator est, refugitis ei obedire; sed quia Latinus est, et barbam tondet. Si enim illum vitaretis propter peccatum; vosmet ipsos vitaretis, quia estis peccatores. Quomodo ergo nostis eum iudicare; vestros verò non iudicatis? omnes ne orientis sacerdotes sancti sunt? vos hoc nõ potestis demonstrare: non ergo illū tanquam peccatorem deuinitatis, quia nec vos sine peccato

SECTIO
XIII.

estis; sed quia Latinus, & ab opinionibus vestris euariat. Vos namque Latinos, tanquam à fide alienos existimatis, & ab eis refugere tanquam à facie serpentum simpliciores edocetis: idq; liquido patet. Ac si quis ex Latinis videtur sanctus, vos hunc salutare non vultis: imo verò maledicta ingeritis. Græcos quamuis flagitiosissimos & stultissimos, si solùm aduersus Latinos dicant, omnium sanctissimos arbitramini: inter alios quidem multos, quendam, qui vocatur Palamas, & Ephesi Marcum, hominem nec satis mentis compotem, sed tumidum, sapientiæ ostentatorem, nulla virtute vel sanctitate subnixos: quia loquuntur solùm, & scribunt contra Latinos, extollitis & celebratis, eorumque imagines exornatis, festumque agentes diem colitis, ac veluti sanctos adoratis. Latinos verò, quamuis iam pridem Ecclesia pro sanctis colendos duxerit; vos incessanter blasphematis: ita & de summo pontifice facitis: nam illum omninò Christianum esse non existimatis, quia Latinus: id enim sub dentibus stridetis maledictis incessentes; & eorum, qui rerum potiuntur metum reueriti, ad aliud, quasi aranei vmbra, confugitis; eum peccatorem appellantes, ac cetera conuicia effundentes. Cauete ne id audiatis: QUI vestrum est sine peccato, primus lapidem tollat; id est, qui peccatum non commisit, incipiat iudicare de peccato: & non iudicate, vt non iudicemini. ne capietis occasionem fratres in peccatis: non est officii vestri, de peccatis principum vestrorum inquirere;

Ioan. 8.

Matt. 8.

quirere; doctoribus omnibus aperte clamantibus, & Ioanne lingua aurea, in multis quidem orationibus, et in oratione, cuius est titulus, quòd oportet colere suos magistros spirituales, non maledicere illis. *principium orationis.* NULLA res ad loquendi licentiam magis allicit: *paullò post inquit:* SI qui patri vel matri maledicunt, parentibus secundū carnem, ex lege morte moriuntur: quali nam dignus erit pœna, qui virum spiritualem magis quàm multi parentes necessarium audet maledictis incessere? non reformidans, ne terra de hiscens ipsum de medio tollat; vel fulmen cælo demissum maledicam linguā adurat. Audistis, quid Mosis forori contigerit, cū fratrem suum accusasset & principem; quomodo impura facta est, & in lepram incidit, maximamque infamiam subiit? fratreque de ea sollicito, Deumque deprecante; veniam non impetrauit? & paullò post; & Deum placare non potuit, sed magnam pœnam perpeffa est: vt intelligamus, quàm magnum crimen sit principes redarguere, & de aliorum vita iudicare. *Et post pauca:* SI in carnalibus parentibus ita; quantò magis in spiritualibus parentibus hanc seruare legem oportet: & vnumquenque in vita laborare & sollicitum esse, ne in illa die audiamus: *Hypocrita, cur festucam vides in oculo fratris tui, trabem verò in oculo tuo non vides? & statim postea.* cū principes à subditis coluntur, id ipsis

Nume. 12.

Matth. 7.

Reg. 1. cap. 20.

Reg. 1. ca 8. obiicitur, vt Heli dixit Deus: Cepi te ex domo patris tui. Si vero contumelia afficiantur, vt in Samuele; nō te abiecerunt, inquit, sed me. Qui sacerdotem honorat, Deū honorat: qui didicit sacerdotē contemnere, in via progressus, & aduersus Deum erit contumeliosus: qui vos recipit, inquit, me recipit: & honorifica, inquit sacerdotes tuos. Inde Iudæi didicerunt Deū contemnere; quia Moysen contempserunt, eumq; lapidibus impetiuerūt. Ac si quis sacerdotibus debitam exhibuerit reuerentiam, multò magis id erga Deū egerit: & quamuis improbus sit sacerdos, videns Deus, quòd eius causa etiam indignum honoras; ipse retributionē reddet tibi. *Et rursus post pauca:* AN nescitis quòd sacerdos nuncius Dei est? non enim ex se dicit, quæ dicit. Si contemnis sacerdotem, non eum contemnis, sed Deum, qui ipsum elegit: & vnde dignoscitur (inquit) Deum ipsum elegisse? Ergo si haces in opinione, spes tua inanis est reddita: si enim per eum dominus nihil operatur, neque lauacrum habes, neque mysteriorum es particeps; & benedictionibus non frue-
Matth. 10.
Eccles. 7.
Exod. 17.
Num. 22.

nescio

nescio vos, discedite à me, qui operamini iniquitates; multò magis per sacerdotes operabitur: nam si nos principum vitam scrutari oportet; oporteret & nos magistrum eligere: & quæ supra sunt, infra fient; supra pedes, infra caput: si fratrem tuum tibi iudicare nō concedit; multò magis neque tuum doctorē. *Et post pauca.* Tu ouis es, ne sis anxie curiosus aduersus pastorem; ne de his, quæ tu arguis illū, plectaris. Et quo pacto me admones, ipse non faciens? non ipse tibi dicit; si ei credis, mercedem non accipies; Christus hæc docet, ne iudicemus nos mutuò, sed sua vnusquisque. *Et paullo post,* ne maledicamus rogo magistris. Si quis patrē habuerit multis criminibus obnoxium; nonne ea obtegit? ne exultes, inquit, in dedecore patris tui: multò magis de spiritualibus patribus hoc dicendum: exhibe reuerentiam; quia quotidie miuistrat tibi: curat, vt propter te legantur scripturæ: sacrâ domū exornat propter te: vigilat propter te, orat p̄ te: Deo preces offert pro te, cultus eius erga Deum omnis propter te: hoc reuerere, hæc tecū cogita, & omni præstita obseruantia ad eum accedito. *Et paullo post:* audi quid dicat de principibus Iudæorum Deus: Super cathedram Moysis sederunt scribæ & pharisæi: quæcunque dixerint vobis, seruate & facite; secundum verò opera illorum, nolite facere: quænam deterior eorum vita reperietur? eos tamen nec dignitate deiecit, neque

neque ut à subditis despicerentur curauit; & rectè: si enim hanc sibi arrogarint subditi potestatem; omnes statim abrogabuntur, & de tribunali deiicientur: propterea et Paulus, cum in pontificem Iudæorum contumelias effudisset ac dixisset: Percutiat te Deus paries dealbates: & tu sedens iudicas me? sed monitus à quibusdam ut reticeret, dicentibus: Dei pontifici maledicis? ostendere volens, quanto honore, et reuerentia principes prosequi tenemur, inquit: Nesciebam eum esse Dei pontificem. Ideo et alibi dicit: Obedite præpositis vestris, & subiaccete illis: ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri: ideo & huius cultus fructu potiri eos æquum est. *Et post pauca: Cogita quid dicat Deus de Iudæis; super cathedram Moysis sederunt scribæ & pharisæi, quæcunque dixerint vobis facere, facite. At nunc non possumus dicere, super cathedram Moysis sederunt, sed super Christi: propterea inquit Paulus: pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Audisti ab hoc doctore, quo pacto colendi sunt sacerdotes. Si ergo de sacerdotibus hoc dicit; multò magis de principibus sacerdotum, & patriarchis, & doctoribus Ecclesiæ; qui à vobis in præsentia non solum non coluntur, verum etiam impudentissimè lacerantur. Quas poenas quæso subituri estis? magnas ut arbitror: imo verò non secundum meam sententiam, sed secundum aureæ linguæ, & admirandum*

Acto. 23.

Hebre. 13.

2. Cor. 3.

dum Ioannem, cum dicit; qui sacerdotes iniuria afficit, Christum iniuria afficit: qui verò Christum iniuria afficit; quid respondebit illa tremenda die? Sic itaque concludit Chrysoſtomus. Si cognita sunt vobis, quæ ex mellifluis eius orationibus exposuimus, præſertim quo honore principes sunt colendi, quia super cathedra IESV & Dei sedent: subiecti igitur estote illis; vt & nos subiicimur: non vt sanctis ex virtute; sed vt principibus; siquidem neque nos vt sanctum ex virtute Romanum pontificem colimus; sed ex primatu & sacerdotio: nam si sanctus est; me sanctum non facit, si peccator fuero: si vero peccator est; mihi non obest, si iustus fuero. An existimatis, quia Papa est, eum heredem fore regni celorum? minimè gentium; sed ob eius virtutes, si quas habet: nam Papæ multi heredes erunt sempiternæ damnationis: non quòd Latini sunt, & summi pontifices Romani; sed propter peccata eorum. Multi etiam Constantinopolitani Patriarchæ, Græci videlicet, & Alexandriæ, & Antiochiæ, & Hierosolymorum heredes erunt perennis ignis: nò quia Græci sunt, vel Patriarchæ; sed propter eorū scelera: et contra: nò est enim acceptio personarum apud Deum, vt terrenæ huius vitæ principes protinus & futuræ conspiciantur heredes; verùm omnino qui probi sunt. An non auditis sapientiam dicentem: TUNC stabit iustus in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt; ij verò videntes suspirabunt & dicent:

Sapient. 5. dicent: hic est is, quem aliquando habuimus in derisum, & in similitudinem impropertii? stulti: nunc verò computatus est in filium Dei, & inter sanctos fors eius est. Ergo aberrauimus à via veritatis. quare nō debemus de cuiusuis vita iudicare, vel nimis esse curiosi, nam vniuscuiusq; opus in eo publico conuentu manifestabitur. Igitur fratres resipiscite: & pro salute vestra certate; hoc pro certo scientes, quòd qui Romano pontifici non subiicitur, Christo non subiicitur; qui Petro dixit. Tu es Petrus &c. ac nunquam salutem consequetur. Nam cūm dicitis vos illi subiici nolle, quia peccator est; id stultorum est hominum, & omnis prorsus sensus expertium. Cur iudicas Ecclesie Pontificē, quem nescis qualisnam sit? nemo enim, dicit scriptura, nouit facta aliena, quo pacto vos iudicatis, quem omnino, vt peccatorem non nostis? Omnes quæso, qui cathedram Petri adepti sunt, improbi sunt, & peccatores? num data opera ceteri Ecclesie Pontifices, atq; Proceres Papam eligunt peccatorem? nonne erubescitis Ecclesie electionem prosequi contumeliis? an nescitis, quòd & Constantinopoli eum creabant Patriarcham, qui præcipuè erat honore perspicuus & virtute? nam & apud hostem virtus est honorabilis: ita & hic eum, qui supra ceteros honore & virtute antecellit, constituunt suum sacerdotem, & regem. Si vero peccator est, quid ad nos? is pro se rationem reddet, quemadmodum & nos nostri: nemo namque pro alio iudicabitur.

At tu vltra modum Papam deificas: nos verò
 scimus eum hominem esse, & peccato, & probris
 posse demergi; propterea in iis, quæ ad fidem per-
 tinent, nolumus ei inherere. Sed à nobis iam antea
 dictum est, hoc nihil esse; quoniam necesse est nos
 aliquem sequi pastorem: ille namque vt homo pec-
 cat quotidie. Si enim vna tantum hora esset vita
 nostra, nec ita sine sordibus esse possemus. Sed de
 propriis peccatis, vnusquisque pro sese rationem
 redditurus est, vt sæpè iam diximus. Satis est
 nobis, si bene pascamur, secundùm magnum theo-
 logiæ doctorem Gregorium. At seditionis & con-
 tentionis studiosus inquit: peccatorem caput esse
 non probo. Ad quos respondendum, quòd bene
 cogitata vestra percipimus, quæ postea inferius
 retegemus, etsi vos ob ignauiam obumbrare cona-
 mini. Nunc autem iis respondebimus, quæ palàm
 dicitis; quia ex animi vitio hoc dicitis; non enim
 vobis cognitum est eum esse peccatorem: neque
 vobis eius vitæ ratio satis est comperta; sed im-
 pudenter calumniamini & conuiciamini illi, qui
 Petri successor est, & IESV Christi figuram in
 terris gerit: nam qui eum peccatorem appellat, iis
 quæ Iudæi afferebant, similia afferunt: quoniam
 illi à natiuitate cæcum cernentes videre, inuidia
 torti, eum interrogant, dicentes: quis aperuit ocu-
 los tuos? respondit, homo, qui vocatur Christus:
 is mihi dixit, lauare in Siloam: et lotus recepi
 lucem. At illa ira accensi dicunt: da gloriã Deo, Ioann. 9.
 quia hic homo peccator est, quib⁹ ille, qui nuper
 cæcus

cæcus fuerat, respondit: si peccator est, nescio; vnum scio, quod cæcus cum essem, modò video: in hoc enim mirabile est; quod peccator cum esset, aperuit oculos meos, qui cæcus eram: à sæculo non est auditum; quia quis oculos aperuerit cæci nati: nisi esset hic à Deo; non poterat facere quidquam. **POSSVMVS** igitur hæc ad successorem Dei traducere, qui est sanctus Papa. Si peccator est; quomodo maledixit vobis? & Græcos excommunicauit Nicolaus primus, temporibus Photij; & excommunicationi illi non defuit iota vnum; sed facti sunt captiui, vt is in excommunicatione dixit, in omnes gentes, tanquam Iudæi: scriptum est enim, peccatores non audit Deus. Si peccator est; quomodo fuit exauditus? At hic quidem sic. Innocentius ante hunc, Eudoxiam ob Chrysostomi exsiliū excommunicauit, & intremuit eius sepulchrum, donec reuocato eo excommunicationem remisit: & statim cōstitit illius tremor sepulchri. Sed quid euenit nostra memoria, nunc sub Nicolao quinto Pontifice Maximo? cū legati à Constantino Imperatore, qui vocabatur Dragases, ad eum missi, adhuc supersint: quibus literas dedit, plenas timoris & horroris: vbi apertè, cum execratione prophetizat excidium, & internecionem extremam infelicium Græcorum: in quibus post alia multa (cū conuicia & probra rescisset, quæ à Græcis quotidie impudentissimè iactabantur) mirè & hoc dicit: **OMNES** gentes decretum, quod sancitum est,

est, receperunt: Græci verò neq; receperūt, neq; spes est eos vnquam esse recepturos; quæ super concordia & vnione decreta sunt: procrastinationes enim procrastinationibus ab eis semper prætexuntur: excusationes & responsiones in singulis. Neque verò Græci arbitrentur Romanum Pontificem ita esse mente destitutum, omnemq; occidentalem Ecclesiam; vt non intelligat, quæ in singulis dilationibus respondendo nugantur: optimè cuncta nouimus: sed toleramus in IESVM respicientes sempiternum sacerdotem, & dominum; qui sterilem illam ficum, vsque ad annum tertium iussit asseruari, agricola iam ad excindendam arborem se accingente, quia nullum fructum ferebat. *O magnam calamitatem! anno MCCCCLI. hanc conscripsit Epistolam, & MCCCCLIII. capta est Constantinopolis: num potestis dicere hæc vera non esse? minime gentium: cùm id sit manifestum, & res ipsa apertè loquatur: tres inquit annos expectabimus, si vos fortè à schismate & separatione conuerteritis; & vos verè decreto adiunxeritis, secundum saluatoris de ficu præceptum. Si verò non, excindemini, ne terram otiosam & inutilem reddatis. Hoc miraculorum miraculum maximum: quòd (vt in Epistola ipsa scribit Nicolaus Papa) Græcorum gens illa magna & formidabilis, sapiens, clara, fortis, terrarum domina, ob diuinam vltionem, ita in barba-*

rorum seruitutem abducta sit. Hæc enarranti
mibi, subit lamentari & deplorare excidium gen-
tis nostræ, quanquam vos non intuemini.

SECTIO
XV.

In primis ergo (vt inde initium sumam) in me-
moriã reuocate fratres, & patres; qualisnam,
& quanta, exstiterit nostra natio: fuit enim quon-
dam sapiens, clara, generosa, prudens, fortis, &
quæ omnem terram suo subiecerit imperio: præte-
rea virtutis studio, & sanctitate omnes gentes est
supergressa, ieiuniis, vigiliis, orationibus, ete mo-
synis, & (vt vno verbo dicam) veluti sponsia
hausit omnem virtutem, Deo semper accepta. At
in præsentia (proh dolor) omnia interciderunt:
Constantinopolis capta est; cuius rei solum recor-
datione, cogor prorumpere in verba cum clamore
& eiulatu, & vltimum effundere spiritum: qua
vrbe expugnata, aræ sunt profanatæ: templum
conculcatum: magna sanguinis effusio secuta: pol-
lutæ moniales: virgines corruptæ: caput infanti-
bus abscissum: impiorum manibus principes occi-
derunt, monachi sacri, sacerdotes, præpositi, viri,
fœminæ: connubia sunt diuulsa: sacra vasa con-
fracta: imagines ornatissimæ, conculcatæ sunt, ac
sputis conspurcatæ. O me miserum atq; infelicem;
quis poterit vnquam tantam cladem deplorare? et
verbis acerbum casum exprimere? heu, vbi regius
apparatus & comitatus? vbi ordo palatii & di-
sciplina? vbi tot principum examen? vbi scholæ
sapientiæ? vbi mihi misero! vbi Patriarchalis
admini-

administratio? vbi ornatus Ecclesie? vbi tantus, & talis sacrorum monachorum, ac non sacrorum ordo, chorus & numerus? vbi monachorum et monialium ordines? Ecce, nonne cuncta sunt à Mahomethe absorpta? nec tantum in ipsa vrbiū Regina ea mala obuenerē, verū etiam in subiectis regionibus plura ac deteriora, perq̄, singulos dies hæc apertis oculis intuemur & intelligimus. Quamobrem ergo hæc? vel vos mihi dicite per dominum. Si dixeritis, vt dicere consuestis, ob nostra delicta hæc euenisse; non ita se res habet, ego dicam: quoniam non magis nos, quàm ceteræ Christianorum gentes, nostris criminibus Deum irritamus: sunt enim & aliæ nationes magis sceleribus & peccatis obnoxia: quomodo non affliguntur, vt nostra infelicissima & miseranda natio? voh mihi misero: alius ex alio subinde fio, cū ad hæc animum conuerto, & cor meum conturbatur, & spiritus meus æstuat: quia Iudæorum gens, quæ duo crimina commisit, secundum Prophetam, dedit pœnas: duo enim mala fecit, inquit, primogenitus meus, filius Israel: me dereliquit fontem aquæ viuæ, & effodit sibi cisternam dissipatam. Et Ecclesia, me in ligno crucifixerunt, Barrabā verò postulauerunt & liberarunt. Primū igitur, cū Idolis inseruiisset, in captiuitatē abductus est in Mediam & Babylonem. Secundo, cū crucifixissent dominum nostrum & Deum, profecti sunt captiui in omnes gentes. Nostra verò natio (proh infortunium, proh dolor) neque Idolis seruiuit

vnquam, neque Dei filium crucifixit: qua de
 caussa tam acerbè vexatur? Sed non solum eadem,
 verum etiam multo peiora, quam impii Iudæi per-
 petitur: ij namque in seruitutem abducti, omnium
 gentium facti sunt serui; vt omnibus inuisi &
 Dei hostes; hi verò non solum gentium facti sunt
 serui, sed & Iudæis ipsis, qui sunt serui omnium
 gentium. O meam calamitatem! Nonne reli-
 quum est plorare et lamentari, ac disquirere caus-
 sam, & credere; propter quæ patimur hæc? Ego
 verò aliam non possum inuenire (neque enim vir-
 tute nostra natio ceteris gentibus peior est; imo
 verò melior: nam dictum est, verèque dictum; na-
 tionem nostram omnes nationes virtute, & mori-
 bus antecellere) nisi schisma, & quòd se subtraxe-
 rit ab obedientia, & subiectione Romanæ Eccle-
 siæ. Eam, & solam discerno esse causam interitus
 nostræ gentis: quia postquam ab ea diuisi sumus;
 maledictionem accepimus, & patimur, quæ nos
 patimur: nec ideo penitet nos; sed deteriores eua-
 dimus, & maledictis imperimus ipsam Ecclesiam;
 dicenda et tacenda aduersus eam impudenter euo-
 mimus. Quamobrem fratres mei per Christum;
 desperationem omittamus: accedamus veræ Chri-
 stianorum vnioni: agnoscamus peccata nostra, ne
 peiores Iudæis euadamus; nèue falsa suasionem, ma-
 litia & præsumptione ita aures obstruamus, vt
 nec audiamus, nec intelligamus. Audiamus Chri-
 stum clamantem Apostolis: QUI vos audit, me
 audit; & qui vos spernit, me spernit: qui verò
 me sper-

me spernit, spernit eum, qui misit me: *Verè ergo licet dicere: Qui Papam audit, dominũ audit: qui verò Papam non audit, dominum non audit: qui verò dominum non audit, audit captiuos & gladiis comminutos. Vidi & rectè memini, cùm interfuerim disputationibus cuiusdam monachi Barlaam, quæ habitæ sunt Constantinopoli cum quodam legato Apostolico de primatu Papæ; vbi concludens legatus dicit: EGO quidem possum cunctas obiectiones vestras diluere (non enim Christi Ecclesia, & præses illius summus Pontifex misit hominem, qui nesciat vestris dubitationibus respondere) sed vos semper in nugacibus verborũ argutiis versamini. Quare mihi libet dicere tibi breue ac verũ verbum; quod & aliis Græcis, mihi iniunctum est dicere: hæc dicit Papa: Si volueritis & audieritis me; bona terræ comedetis, secundum Prophetam. Si verò nolueritis neque audieritis me; gladius vos deuorabit. Num Pontificis os locutum est hæc? *Isaies 1.* num habes huic quid contradicas? lege & expende, an euenit sicut ipse dixit. Si ergo euenit; debetis, imo verò potius necesse est illum audire: secundum verò opera illius non facere, si mala fuerint. Ita & nobis præcepit Dominus; Super cathedram Moysis sederunt scribæ & pharisæi; *o- Matth. 23.* omnia quæcunque dixerint vobis facere, facite, secundum verò opera illorum nolite facere. Quando ergo & hic super cathedra Petri sedet; debemus ipsum tanquam Petrum audire, & imitari*

tari sermones eius: opera verò non imitari, si praua sint. Ita vos sancti docent: ita leges & canones clamant; vt antea demonstrauiamus, & paullo post etiam demonstrabimus. Nunc detegere volumus, quod vos intus aduersus Papam, ac latinos iniuste continetis: dicitur enim, quod propter peccatum illum vitatis: at hoc verum non est: sed causas quaeritis fratres parum veras: maledixit enim vobis, & vos inuenit excommunicatio; delicti^q funditus estis: sed alius est morbus, ex quo aegrotat intus anima vestra, vt antea exposuimus; non audentes palam dicere, ne forte cunctis haereticis peiores vocemini, & sitis cogniti apud omnes; magisque vultis mandere sub dentibus. Sed aliud quid est, quod labiis premitis. quidam tamen adeo stolidi sunt, qui apertè latinos haereticos esse dicunt; & Papam praeter ceteros omnes: ideoque vnionem refugitis, neque Papæ memoriam audire: neque qui vnionem ex vestris sacerdotibus amplectuntur, videre sustinetis: neque, qui cum ipsis communicant, omninò pro Christianis habetis: et si forte contingit, vt in aliquod incurratis, quod vos Papæ commonefaciat, panem oblationis non accipitis, sed furis agitamini, ac dentibus aduersus ipsos sacerdotes saeuissimè infrenditis, & Iudæis deteriores esse putatis. Hac igitur proferre reformidantes, vt iram quorundam declinetis, ad apertum integumentum strenuè confugitis, & aduersus veritatem pugnat, de asini vmbra (vt fertur) decertantes.

At nos in præcedentibus, quos antea edidimus, quatuor libris, multa de iis eisdem tractauimus; veritatem pro viribus apertè prædicantes, Latinosq; in dogmatibus orthodoxos esse liquidò ostēdimus; & falsis eos premi calumniis egregiè demonstrauimus. Et in hoc quinto, profectò non pauca attulimus; scilicet Pontificem esse Petri successorem, & vicarium saluatoris nostri IESV Christi comprobando: eumq; solum obtinere potestatem, omnem Ecclesiam absolutè dirigendi, et gubernandi, ligandi et soluendi, redarguendi, benedicendi, maledicēdi, corrigēdi, ac medendi; solumq; illū habere facultatē de fide et sacerdotio exquirendi. Nam statim magnus Theodorus Studites, in Epistola ad Paschalem Papam, hæc inquit: AVDI apostolicum caput, à Deo electe, pastor ouium Christi, clauiger regni cælorum, petra fidei, per quam ædificata est catholica Ecclesia: nam tu es Petrus, Petri sedem exornans & gubernans. Et post quædam: Huc ades: ab occidente exurge, *Psal. 43.* & ne repellas in finem: tibi namq; dixit Christus Deus noster: Et tu quandoque conuersus, confirma fratres tuos. Audis quomodo appellat pontificem magnus hic Pater; Petrum, & clauigerum vitæ æternæ, & pastorem, & apostolicum caput? rogatq; ut Constantinopoli subsidium ferat propter eorum hæreses, qui imagines oppugnabant. Vnde nam hoc? nõ ob aliud aliquid, nisi quia is habebat potestatem ceteras Ecclesias confirmandi; tanquã qui omnibus hæresibus superior esset,

esset, longeque positus esset ab omni procella haereticorum. Huius rei ipsemet testis est in epistola ad Paschalem, dicens: VOS igitur verè illimis fons, ac sincerus iam inde à principio veræ fidei: vos ab omni haereticorum procella longè positi: securus totius Ecclesiæ portus: vos à Deo electa ciuitas, ad salutis refugium. Intelligis quo pacto securum portum appellat totius Ecclesiæ Romanum pontificem? ad quem, vt nauigia ab undis in medio maris agitata, in portum perfugiunt, ne foris relictæ, à fluctibus atque aestu mergantur: sic & omnes Ecclesiæ, ab haereticis, tanquam à fluctibus vexatæ, ad Romanum pontificem, veluti ad portum salutis confugiunt: vbi tranquillitatem & quietem omnem nanciscantur: nam eo loci, fidei clauis Christus apud Petrum Apostolum deposuit; vt Ecclesiam totam pasceret, atque gubernaret: nec apud illum tantùm, sed etiam apud eius successores, ipsi dicens: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Quæ quidem non soli Petro contigerunt, sed & eius successoribus. Nam Silvester magnus Papa Romanus, post baptismum Constantini, Arii haeresim oboleuit: & in eadem vrbe, Liberius, ac Iulius, Athanasium confirmarunt, & Alexandriam remiserunt; cum ab Arianis persecutionem pateretur. Damasus Papa, Eunomii haeresim Constantinopolitani Patriarchæ funditus sustulit. Diuus Celestinus, impii Nestorii & Constantinopolitani Patriarchæ haeresim per Cyrillum Theegorum deleuit. Leo sanctis-

sanctissimus sacrilegam Eutychis & Dioscori hæresim damnauit. Martinus & Agathon, Monothelitarum scelestam hæresim verbo & operibus sustulerunt. Gregorius magnus Dialogus, impietatem eorum, qui imagines oppugnabant, anathemati subiecit: deinde post inobedientiam et schisma, Nicolaus primus ipsemet Constantinopolim profectus est Photii tempore, vt tolleret schisma: quem cum non recepissent, excommunicationi ab eo suppositi sunt. Post hunc summi Pontifices, per temporum vices, non destiterunt scribere & hortari Græcos ad Ecclesiæ conuersionem, & obedientiam; quousque coacta est synodus apud Lugdunum, quam Græci octauam vocant: cuius auctor exstitit Gregorius Papa decimus, & vnio est subsecuta. Sed iterum defecerunt, & iterum Legatos Ecclesiæ receperunt. Cogitur synodus Constantinopolitana, cum Papæ Legatis, Ioannis Becci temporibus Constantinopolitani Patriarchæ; & vnionem amplexi sunt, ad breue tempus obedientiam ostendentes, & pacem: sed postea rursus ad suum & primum vomitum reuenterunt. Sed nec rursus defatigati sunt Ecclesiæ catholicæ præsides eos ad obedientiam & pacem excitare: at illi cum semel obsurduissent, non paruerunt. Protracta est igitur res vsque ad nos, aspeximusq; nostris oculis; quod multi ante nos Patriarchæ & reges videre exoptarunt, nec viderunt. Nos verò vidimus beatiss. Eugenium IIII. Romanæ Ecclesiæ Pontificem summum, quanto studio in hoc san-

Cum opus incubuerit, triremibus missis, & sum-
 ptibus, vt hoc magnum vulnus sanaretur: celebra-
 taque est synodus ingens atque admirabilis Fer-
 rariae & Florentiae insignibus Italiae vrbibus; ma-
 gna doctorum & sapientum virorum frequentia,
 et theologiae scientia, ac virtute illustriū. Tandem
 decretum sancitum est, omni sapientia & verita-
 te conspicuum; quod vbique est promulgatum, &
 ab omnibus gentibus receptum. Graeci verò, &
 ex iis qui peioris sunt conditionis, vulgares qui-
 dam homines & indocti huic contradicunt: ac si
 quis rationis particeps decreto contradicit; id non
 à doctrina proficiscitur, sed ab animi prauitate,
 falsa & stulta praesumptione, & gloria inani,
 quam ex vulgi imperitia aucupantur: quod qui-
 dem decretum & nos in manus sumentes, perlegi-
 mus omni studio; idque toto ex animo verum esse
 credentes, adorauimus atque amplexati sumus:
 vnde sumministrata est nobis materia responden-
 di quinque articulis, qui in eo continentur; quo-
 rum extremus hic est, de Papae primatu; quem
 nemo mentis compos poterit pernegare.

SECTIO
 XVII.

At non recte sentit, inquit; quia praeter com-
 munes patrum & doctorum sententias ea perscri-
 psit. Si ergo illa diuina sedes non recte sentit, men-
 titur Christus cum dicit: CAELVM & terra tran-
 sibunt; verba autem mea nunquam transi-
 bunt. Is enim Ecclesiae pollicitus est, se cum ea fo-
 re, et portas inferi non praualituras aduersus eam.

Ideo

Ideo ne Christum mendacem efficiamus (quod si vel cogitetur solum, est blasphemia) inerrantem Dei Ecclesiam esse dicimus: quam rem testificabitur rursus ipse Theodorus Studites, ad Michaëlem Imperatorem scribens, ex persona omnium præpositorum hoc pacto: Cùm nos in vnum conuenissemus, venerabilis imperii vestri iussu, minimi Episcopi & Præpositi: post pauca dicit: nos diluimus omnes dubitationes vestras. Si verò aliquid dubitare, vel nõ credere videtur vestra diuina magnificentia; eius rei explicatio à Pontifice piè est postulanda: magna et à Deo firmata manus vestra, vt publicæ cupida vtilitatis, iubeat à veteri Roma capere declarationem; vt à principio à patribus nostris est traditum: ea õ Christi imitator, Imperator, inter omnes Ecclesias Dei summum & supremum obtinet locum, cuius Petrus tenuit primam sedem, ad què dicit Dominus: Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi nõ præualebunt aduersum eam. & iterum idem in alia Epistola ad Naucratiũ; cuius principium est: Non implebitur auris mea à vocibus auditionis, inquit: Testor nunc corã Deo & hominib⁹, diuisi sunt à corpore Christi, et à suprema sede, apud quã Christus deposuit claues fidei: aduersus quã portę inferi à sæculo nõ præualuerũt, nec præualebunt vsq; ad consummationem eius; hæreticorum videlicet effrenata ora, secundum promissionem veracis Domini.

Audis

Audis, quo pacto ea est caput Ecclesie Christi; cuius Petrus est primus præses: & quod nunquam præualuerunt, neque præualebunt vsque ad consummationem sæculi, hæreticorum effrenata ora, secundum promissionem veracis saluatoris? Si ergo nunquã præualuerunt hæretici aduersus Christi Ecclesiam; quomodo audetis dicere eam errare? quæ inerrans à doctoribus prædicatur. Id etiam ostenditur in tertia sancta synodo; in qua allatis ab Apostolica sede literis, Arcadius Episcopus cum surrexisset, ad synodum dixit: IVBEAT vestra beatitudo Reuerendis. Patres allatas ad vos literas sancti & cum adoratione vocati Cælestini Papæ Apostolicæ sedis Episcopi, legi: ex quibus percipere poterit vestra beatitudo, quanto studio prosequitur omnes Ecclesias: eadem, & horum similia. Proiectus Episcopus protulit. Et paullo post Cyrillus Alexandriae dixit: literæ acceptæ à sanctissimo Apostolicæ sedis Episcopo Romano Cælestino, cum decenti honore legantur. Audis Arcadium & Proiectum, quòd omnium Ecclesiarum curam gerit Romanus Pontifex? ob quidnam aliud, nisi quia caput est omnium? Quod verò Cyrillus dicit, cum decenti honore legi quæ scripta sunt à Cælestino, comprobauerunt patres aperiendo capita sua, & reuerenter audiendo quæ dicta sunt. In quarta verò sancta synodo, vt in titulo diuinæ scripturæ apparet, talia dicta sunt. VT beatissimus Episcopus Romanæ vrbs, cuius sacerdotium super

per omneis antiquitas esse voluit; potestatem & facultatem habet de fide, & sacerdotibus determinandi. Ergo quia de fide & sacerdotibus determinandi facultatem habet; merito caput & magistra omnium Christi Ecclesiarum in decreto scribitur, & à nobis colitur & adoratur: atque omnis obedientia & obseruantia ei à nobis exhibetur, & exhibebitur; donec in hac vita permanebimus; recordati illius, qui dicit: obedite præpositis vestris, & subditi estote; ipsi enim vigilat pro animabus vestris, vt rationem reddaturi: & meminisse eius nunquam cessabimus in sacris missarum precibus, secundùm sanctorum nostrorum traditiones: ne impiorum erroribus obsecundantes, à firmitate orthodoxæ fidei excidamus: pro comperto habentes, quòd qui ipsi non subiicitur, nunquam saluabitur: simili modo, & qui eius non meminit, neque sacerdos est, neque sacerdotis meretur habere potestatem: vt XIII. Canon primæ & secundæ synodi aperte testatur: habes enim ad verbum sic: HAERETICARUM zizaniarum semina, in Christi Ecclesiam spargens aduersarius, & videns has gladio spiritus radicitus euelli, alia via aggressus est, assumpta secum schismaticorum insania, Christi corpus diuidere. Sed & has insidias sancta synodus anticipans, vndecunque decreuit in posterum; vt si quis presbyter, vel diaconus tanquam ob aliquod delictum suum despiciens Episcopum, ante synodalem cognitionem, et causæ disquisitionem,

sitionem, ab eius communione deficere ausus fuerit: & nominis eius in sacris missarum precibus secundum Ecclesiae traditionem non meminerit; hunc depositioni subiici, & sacerdotali omni honore priuari: qui enim in presbyteri ordine est constitutus, & metropolitanorum praenit iudicium, & ante iudicium (quantum in se est) condemnat suum patrem & Episcopum; hic neque presbyteri dignus est honore, nec nomine: & qui hos sequuntur, si qui fuerint ex constitutis in sacris ordinibus; & ipsi suis dignitatibus excidat. Monachi vero vel laici expellantur penitus ab Ecclesia, donec relicta cum schismaticis coniunctione ad suum Episcopum reuertantur. *Nonne ex hoc loco deprehendis, quod sacerdotes sacerdotio abdicat: neque sacerdotis nomen vult obtinere, qui mentionem non faciunt primatus eorum, eorumque sectatores: & si qui sacris sunt ordinibus insigniti, profanos iubet esse: qui in sacris non sunt, cuiuscunque sint conditionis, excommunicat? Resipiscite tandem fratres per Deum, resipiscite: nec amplius tam aperte veritati obsistatis, nec aduersus pastores animarum vestrarum decertetis: durum est enim, imo vero fatui & dementis, nudis pedibus aduersus stimulum calcitrare. Nam quemadmodum oua lapidibus; sic & capita vestra, Ecclesia confringuntur: lapis namque & petra scandalus est Ecclesia: & Christus ipse, illi se similem facit. Beatus Paulus ita scribit: bibebant enim*

Matth. 21.

1. Cor. 10.

— de spi-

de spirituali conſequentē eos petra; petra autem erat Chriſtus: hic eſt lapis de monte virginali abſciſſus: *Chriſtus verò ad Petrum: Tu es Petrus: & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam, & reliqua, vt ſæpius dictum eſt. Ecce igitur oſtenſum eſt, quòd petra & lapis, Chriſti eſt Eccleſia: qui igitur in eam impingit: lux in eo non eſt: ſed qui ſeruat præcepta eius, non impingit, vera luce quæ in ipſo eſt illuminante, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: lux enim veritas eſt & cognitio; ac illuminantur ab ea, qui volunt, & manent in ea. Sed qui nolunt obtemperare; inſipientiæ tenebræ eorum oculos obtegunt, & impingunt, & conteruntur, ac tandem exterminantur: & reſponſum ferent, quòd præcepit dominus: quòd oves meæ, meam vocem audiunt: quæ verò meæ non ſunt, vocem meam non audiunt: & lupus rapit & diſpergit eas. Ita eueniet & rationalibus ouibus, quæ vocem paſtoris non audiunt; impingent enim, & labentur in hæreſes, abſurditates, & ſchiſmata.*

Daniel. 11.

Ioan. 1.

Ioann. 10.

Quòd verò non poſſit decipi, vel errare, vel confringi, vel perire Eccleſia; imò verò id euenire iis, qui eam oppugnant; oſtenſum eſt antea multis egregiis argumentationibus: nunc efficacius quodammodo per ſacrū Chryſoſtomum, aureæ tubæ diuinū Ioannem, audiamus ex oratione in Pentecoſten; cuius principium: Cælum hodie nobis facta eſt terra.

SECTIO
XVIII.

est terra. *Dicit enim ibi post alia multa sic:* MAGNO studio incumbit Deus in Ecclesiam, non parietibus sultam, sed gratia custoditam: propter Ecclesiam constitutum est cælum, terra firmata est, & mare effusum, & aër repletus, paradus est plantatus, lex tradita, missi Prophetæ, miracula facta sunt, mare diuidebatur & resarciebatur, petra scindebantur, & rursus iungebantur, manna de cælo descendebat, & ex tempore mensa disponebatur: propter Ecclesiam Prophetæ, propter Ecclesiam Apostoli. At cur tam multa? propter Ecclesiam vnigenitus Dei filius, filius hominis factus est, vt Paulus ait: qui proprio filio non pepercit, vt Ecclesiæ parceret: filii sui sanguinem effudit propter Ecclesiam: hic sanguis irrigat illam: per eum non possunt illius plantæ tabescere, neque folia decidere: non est obnoxia temporum necessariis vicibus, neq; tempori inferuit: æstate quidem foliis vernat; hyeme verò non nudatur: non enim temporum necessitates, sed gratia spiritus eam colit: propterea non euellitur, neque mirum est eam non euelli. Quot iam inde à principio aduersus Ecclesiam bellum gesserunt? cum erat planta recens, arma aduersus eam sunt expedita: at nunc, Dei gratia & sancti spiritus robore, & Imperator est pius, & milites, & omnis terra fide est repleta: at in origine eius, in exordio, reges impii, milites irreligiosi: ob iussa Principum, aræ ardebant: vndique

di que fumus, & nidor: aër inquinabatur: dæ-
mones bacchabantur: diabolus saltabat: pa-
ter filium abdicabat; filius patrem non cole-
bat: natura scindebatur & religio: vbi igitur,
qui ausi sunt aduersus Ecclesiam in acie stare?
Cum erat planta recens, non tamen iniuriam
passa est: cum cælum attingit, speras illam pos-
se debellare? Quando vndecim erant Apo-
stoli, à nemine superati sunt: imò verò, vn-
decim tot millia Ecclesiarum sunt expiscati:
nunc cum terra & mare, culta & inhabitabilis
regio & vrbs, & omnes fines religione referti
sunt; tunc speras ei dominari? at tu non po-
tes. Christus dixit, quòd portæ inferi non
præualebunt aduersus eam: facilius est cælum
deleri, & terram exterminari, quàm Ecclesiam
extingui. Quis hæc dicit? ipse Christus: Cæ-
lum & terra transibunt, verba autem mea non
transibunt. Et rectè: nam Dei verbum ipso
cælo est potentiùs, quia cælum est opus verbi:
dixit Deus, fiat cælum, & verbum fuit opus:
excurrebat natura nemine impediente; quo-
niam ipse Dominus est natura, & eam immu-
tandi: ego eam substruxi, qui cælum consti-
tui; sed pro cælo sanguinem non effudi: pro
cælo cruci non fui affixus: pro cælo, cæleste cor-
pus non assumpsi. Sed quid dico de cælo? ange-
lorū corpus non assumpsi; vt intelligas me ec-
clesiam magis æstimare, quàm cælū, & terram
& omnem creaturā: & ideo cælū & terra tran-
sibunt,

sibunt, verba autem mea nunquā transibunt: facilius est cælum aboleri, & terram extinguī, quàm mea verba intercidere. Qualia sint verba eius, in medium deducamus; videamus, an interciderint: non reuoco ego in dubium; sed hæreticis os obstruo. Qualia sunt verba? cælū & terra transibunt; verba autem mea nunquam transibunt. quale verbum? Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Super hanc petram dixit, non in Petro: non enim super hominem, sed super fidem Petri Ecclesiam suam fundauit. Quid autem erat fides? Tu es Christus filius Dei viui. petram vocauit Ecclesiam, vndas excipientem, sed non concussam. Ecclesia namque suscipit tentationes; at non superatur. Quid ergo est super petram? id est, super confessionem Petri; non super opes. Non lapides iacis? non ligna? non spicula? nequaquam, dicit: non enim est sensibilis structura: hæc qualicunq; sint, tempore dilabuntur: confessionem verò neq; dæmones possunt superare: testantur martyres, qui latus perfossi, fidem non amiserunt: ô rem admirabilem! murus foditur, & thesaurus non diripitur: caro absimitur, & fides non consumitur: ea est martyrum vis. super petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Attendite sedulò; eos vocat portas inferi, qui mortem pariunt:

quid

Quid igitur? in infernum intrabit, si in discrimen venerit? utique: nam ut portæ urbis sunt ingressus in urbem; sic portæ inferni, ingressus ad mortem. Cur, inquit, tentationes non prohibes? nequaquam: ut ostendam vires meas. si nemo eam oppugnarit, possunt respondere: nam si fuisset oppugnata, fuisset utique & expugnata: propterea eam permitto oppugnari; ne propugnatorum solitudini, victoriæ titulus inscribatur: & portæ inferi, non dixit, non aggredientur eam. Quid ergo? oppugnabitur quidem; sed non superabitur: fluctuat Ecclesia; sed non mergitur, sed non petit profundum, excipit tela; sed non admittit vulnera: excipit machinas, sed turris non quassatur. Sed quid dico Ecclesiam? vnum verbum piscator locutus est, & turris stetit inconcussa. Quot tyranni conati sunt hoc verbum abolere, nec potuerunt? super petram enim fundata est. Cogita quot tyranni, quot reges diademate redimiti, enses acuti, ferarum dentes, mortes imminentes, sartagines, fornaces, & pharetram suam exhausit diabolus, & Ecclesiæ non obfuit. Quanam de causa? quia portæ inferi non præualebunt aduersus eam: ipsa res testimonium perhibet: testatur euentus experientia. Quot bellum gesserunt? num euicerunt? sed qui bellum gesserunt, silentio transiguntur, & obliuioni mandantur: Ecclesia verò floret.

Vbi Claudius? vbi Augustus? vbi Tiberius? nuda sunt nomina; eorum meminit nemo: nam postquam Ecclesiam oppugnarunt, memoria eorum deleta est: & Ecclesia super solem refulget. *Audisti verba doctoris aurei animo & corpore? audisti à Deo afflatum & theologum patrem hunc? scilicet quod Ecclesiae oppugnatores abolerentur, & obliuioni mandantur: Ecclesia verò floret. Et contorquent quidem tela pugnatōres; at ipsi vulnerantur. Cur nam hæc? quia Christus ipsam firmavit: Christus ipsam suo redemit sanguine; per quem cælum firmatum est, terra fundata: DOMINI enim verbo, dicit Dauid, cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum: igitur verbo quo firmavit cælum, firmavit Ecclesiam suam dicens: super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Quam petram? solidam fidei confessionem Petri piscatoris; quæ firmata manet inconcussa, & immota, & inexpugnabilis; quemadmodum & cælum stat, & permanet vi verbi. Ideo in cælo, & in terra, Ecclesia Dei honorabilis, & sancta est. Imò verò secundum aureorum verborum & sermonum patrem hunc, cælo & angelis et omni creatura præstantior est. Ideo et subiicit Christus dicens; cælum & terra transibit, verba autem mea nunquam transibunt. id est, facilius est cælum, & terram, & omnia concuti, quam Ecclesiam meam: incursiones hæretici facient, at non præualebunt: in petram impingent capita sua, & dispergentur; quia super petram fundata*

fundata Ecclesia est: propterea Ecclesia tanquam Sapient. 4.
11.
petra manebit inconcussa; secuta fiducia Christus
dixit. Nam qui à principio suæ prædicationis eam
oppugnauerunt; deleti sunt, & memoria eorum
cum sonitu perit. Ecclesia verò vernat, & reful-
get super solem. Vbi reges qui in eam descen-
derunt? vbi Principes? vbi hæretici? Vbi Arius &
Eunomius? vbi Nestorius & Dioscorus? vbi Se-
uerus & Eutyches? vbi qui præcesserunt, & qui
postea subsecuti sunt omnes? nonne perierunt?
nonne extincti sunt? sed Ecclesia tunc, & nunc,
& semper est, vsque ad sæculi consummationem
& finem.

Tot igitur & egregiis rebus expositis, ex melli-
fluis sacri doctoris sermonibus: æquum est, quod
illi dum oraret euenit, cum omni reuerentia com-
memorare. Sic enim inuenimus scriptum in eius
vita, quam Metaphrastes enarrat, cuius initium:
Et omnium qui secundum Deum in hac vita
versati sunt: post multa ait: Cùm is noctu in
oratione perstaret, se obtulit quædam diuina
res, et sublimior; quàm vt oculis cerni posset: &
quemadmodum rem in medium proponere,
lingua vix audeat; ita & audire nouum videat-
tur; itaque nouum quiddam, & horrore ple-
num audisse. Cæterum animaduertendum,
quòd huic narrationi, æquè mista sunt timor
& lætitia. Duo quidam viri alba amicti veste,
aspectu horrifico visi sunt ei de celo descende-
re; huic.

SECTIO
XIX.

re; huicque præclaro viro, dum oraret in conspectum venisse: quorum alter volumen, alter claves manibus continere videbatur. Cùmque; Ioannes hanc nouam speciem miraretur, timore esse correptum: hos verò manibus apprehensum erexisse, & metum abstersisse, bonoque animo eum esse iussisse. Percontanti quoniam essent ij viri tanta præditi gloria, qui accedere ad se dignati essent; ne timeas, eos dixisse: nos venimus à Christo missi. Alterum postea manu protensa volumen tradidisse, dicentem: sume librum, nam ego sum Ioannes, cui sapientia Dei, pectus tradidit, in quod & recumbere voluit: quæ quidem te & per nos ad scripturas pernoscendas idoneum reddet: & te, quasi manu ducet ad eius cognitionem. Alterum verò, manu extensa: sume, dixisse, has claves: meque Petrum esse scito, cui Deus claves in manus tradidit: quem nunc per me, crede, te eadem gratia, qua me participem facere: quare quæcunque ligaueris, vel solueris super terram, erunt ea ligata, vel soluta, & in cælis. *Nonne deprehendis ex his, alterum vnà cum munere scripturas facile interpretandi, & harum intelligentiam à datore sapientiæ adiunxisse? alterum verò vnà cum facultate soluendi, & ligandi, & intelligendi, iniunxisse, & piè in IESUM Christum Dei filium per eum credendi? Credite in posterum, quòd sine obedientia erga Petrum saluari non potestis. Et iure quidem:*

nam

nam is est porta salutis: qui per eum in cognitionem fidei non ingreditur, id est, ut eum agnoscat esse Christi Vicarium; non poterit vnquam salutem consequi: nam ut Christus inquit: EGO Ioann. 10. sum ostium: qui non intrat per ostium, sed aliunde ascensum parat; fur est & latro. Ita & Petrus eius successor dicit: qui non credit per me filium inuisibilis Dei & Patris in carne genitum, qui passus est & resurrexit, & cetera dispensationis mysteria; hic hereticus est: & saluari nullo vnquam tempore poterit. Hæc igitur & talia tenentes, quorum refertæ sunt omnes doctorum scripturæ, Ecclesiæ subiicimur: in eaque permanemus: & in obedientia eius persistere in omnia sæcula deprecamur; ut propitium Deum nanciscamur in tremenda die retributionis: fiat, fiat.

Iam quoad eius fieri potuit, præstitimus quod SECTIO polliciti sumus; allata ad quinq; articulos responsione, qui in decreto Florentinæ Synodi continentur. Conscripsimus verò hæc, à communibus patribus ac doctoribus desumpta materia, quos Ecclesia sanctos esse decernit, illorum vestigiis insistendo; & qui hæc literis theologicis mandauerunt, & tradiderunt, ut veraces suscipiendo: quibus Ephesius Marcus nõ valens in synodo contradicere, & sui incertus, certamen detrectauit. Perfecimus autem hoc opus multo labore, ac studio: propterea omnes, qui hæc perlegerint, oro, ne dolosè, et cū præsumptione aut proprio affectu inducti, percurrant;

sed sincera dispositione adhibita, suam conscientiam iudicem dictis praeficiant. Arbitror enim eum, qui hac conditione ad legendum accesserit; à morbo se vindicaturum, magnamque gratiam habiturum ei, qui hæc edidit, & elaboravit, cum hanc commentationem ex multis locis collegerim, & coagmentarim. Exantlauimus verò hunc laborem, ut dominus scit, qui occulta cognoscit, non gloriam aucupando temporariam, neque opum comparandarum gratia; sed pura & pia mente, pro virili veritati patrocinari exoptantes: quæ quidem iis, qui aperte sanctis contradicere nolunt, liquidò est demonstrata. Et ea præterea de causa hoc opus aggressi sumus; ut qui horum studiorum sunt ignari, & tamen de hoc dogmate ambigunt, nequaquam amplius excusationem asferre possint; se sententias, & dicta sanctorum planè ignorare. Ideo æquum mihi visum est, volumen hoc rerum contexere & resipiscere aliquando volentibus, veluti sumptuosum quoddam conuiuium apponere. Ecclesia verò, Sponsa immaculata, nullas sordes vel rugas admittens, Sole lucidior denudò apparebit, ut fuit, & est, & erit; quanquam disrumpantur, qui contra sentiunt: nam semper existit extra errorem: neque diuersas opiniones prædicauit; sed easdem illas, quas à diuino ore saluatoris accepit. Rogo vos iterum ô charissimi; ut hæc cum charitate legatis, & spiritu fidei: ac, si vera & iusta visa fuerint, iis assentiimini: si verò contra; confutetis, & scriptis editis rationes assera-

afferatis: vt & nos iis perpensis, sententiam nostram cum charitate dicamus; retractantes nostra. vel delentes. Spero igitur, Deo fisis, qui pacis est pater, vos his rationibus suafos, veritati cessuros: animi candorem & obedientiam Deo præstando, mutuoq; accipiendo paracleti gratiam & prudentiam. Nam eo concedente, nulla mutatio vel imminutio pii, & patrii spiritus consequetur: neque orthodoxa veritas imminuetur; absit: malo enim millies mori, quàm suadere vos, vt tantillum quidem à vera fide declinetis. Resipiscite rogo fratres, resipiscite. quandiu vos in hac falsa suasionem perdurabitis? quandiu, si non utroque, altero tamen pede claudicabitis? Excitemini se-gnes: qui humi repitis, exsurgatis: ne dum vos malum somnum stertitis, facile inimicus disseminet discordiæ zizaniam. Tollatur paries, qui dirimit sepem: fiamus vnum corpus sub eodẽ capite. Est autem caput, ipse Christus: quem vt magistrũ, ac vitæ datorem, piè & pura conscientia sequendo, cognoscemus Deum & patrem eius: à quo ab æterno sine tempore, sine defluxu, & sine passione est genitus: sanctissimumque, & viuificantẽ eius Spiritum, à patre, tanquam à productore, ab æterno, & à principio productum, & procedentem, & per eum emanantem, & scaturientem essentialiter & subsistentem, & prodeuntem, & editum, vnã increatam potentiam, & sine fine regnum, immortalem vitam, & beatitudinem: quam vtinam omnes consequamur, ne de via declinan-

tes, in montes, solitudines, & foveas delabamur: et in loca, quæ non aspicit lux vultus Domini nostri, & Salvatoris nostri Iesu Christi; cui gloria & victoria in sæcula sæculorum. Amen. Hucusque Gennadius.

Ex interpretatione sacræ Liturgiæ, &c. Multi sunt & apud Græcos, & apud Latinos, qui sacram Liturgiam interpretati sunt, eiusque mysteria exposuerunt. Ex Græcis quidem Dionysius Areopagita de ecclesiastica Hierarchia cap. Maximus Monachus de ecclesiastica mystagogia: Germanus Archiepiscopus Constantinopolitanus, in libro mysticæ contemplationis. Simeon Thessalonicensis, in libro de septem Sacramentis: Ex omnibus autem doctissimè & prolixissimè Nicolaus Cabasila, in libro de diuino altaris sacrificio. Ex Latinis, Rubertus Abbas de diuinis officiis: Isidorus, Innocentius, Odon Cameracensis, Stephanus Aduensis Episcopus, Vvallafredus Strabo, de exordiis, & incrementis rerum ecclesiasticarum; Bernon Augiensis Abbas, Magister Florus in sua Exegeşi, & alij infiniti, qui soli rectè conuincere possunt nostri sæculi erroneos, qui Missam rem nouam & recenter compositam esse, impudicè affirmare non erubescunt.

DE SACRIS ORDI-
NATIONIBVS, QVAS GRAECI
Χειροτονίας vocant.

CAPVT XIII.

VATVORDECI-
mus articulus docet Euā-
gelium non ab aliis pub-
licè legendum & prædi-
candum esse, sacraq; my-
steria dispensanda; quàm ab his, qui ritè ad
hoc ministerij genus ordinati sunt, quod
quidem ita debere esse & nos ipsi agnosci-
mus. Sancta etenim Catholica Ecclesia,
eos solùm, qui legitimè sunt vocati, sacro
item caractere canonicè insigniti, at-
que iuxta Ecclesiasticam traditionem or-
dinati, ab omnique hærescos suspitione
alieni; & populum docere, & sacram Litu-
rgiam administrare vult, atque permittit.
Plurimumque illos errare docet, qui exi-
stimant nihil interesse; vtrum hæc sacra &
diuina mysteria ab his exerceantur, qui

ex laicis ad eam rem ordinatis deligantur tantum, an ab his, qui ex sacerdotibus ritè & canonicè consecratis & ordinatis, huic muneri præficiantur. Ordinationes autem apud nos non alio modo fiunt, quàm eo, quem sacri nobis perscripserunt Canones. Et de Episcoporum quidem ordinatione primus Apostolorum Canon hec docet: *Episcopus ordinetur à duobus vel tribus Episcopis. Presbyter verò ab uno Episcopo. Diaconus itè & alij eodem modo.* Quod itè ex Actis Apostolicis discimus. *Erant, inquit, in Ecclesia quæ est Antiochia, Propheta & Apostoli, Barnabas, Simeon, Lucius, Manahen, & Saulus: ministrantibus autem illis Domino, dixit Spiritus sanctus: Segregate mihi Barnabam, & Saulum, in opus ministerij, ad quod elegi eos. Ieiunantes autè ipsi, & orantes, impositis illis manibus, dimiserunt eos: Vbi quinque leguntur presentes viri: tresque, duos reliquos Saulum & Barnabam segregatos in ministerij munus ordinasse. Non licere autè secularibus principibus de Episcopis, aut sententiã ferre; aut illis veteri deprauato more, qui à sanctis Conciliis abrogatus est, manus im-*

imponere, 31. Canon Apostolicus docet. *Si quis Episcopus secularibus potestatibus usus; Ecclesiam per ipsas obtineat; deponatur, & à communione separetur, & omnes, qui illi communicarint.* Et quanquam XXVIII. Apostolico Canone præcipitur, neminem duplici pœna ob idem crimen puniri debere: tamen vel propter delicti magnitudinē, vel propter peccati publicam deformitatem, duplex hoc loco irrogatur pœna: omnisque hæc electio, tanquam impia & sacrilega abrogatur: puniunturque omnes illi, qui in hac parte, vel alios coëgerunt, vimque aliquam intulerunt, vel auctores facti, quacumque ratione fuerint; profanique meritò & sunt, & esse decernuntur. Oportet enim eum, qui ad Episcopatus honorē prouehi debet, vt quidem sancti Patres in sancta Nicæna statuerunt Synodo, Canone quarto, ab aliis Episcopis deligi. *Episcopum, inquit, conuenit maximè quidē ab omnibus, qui sunt in prouincia Episcopis, ordinari. Si autem hoc difficile fuerit, aut propter instantem necessitatem, aut propter itineris longitudinem; tribus tamen*
omni-

omninò in id ipsum conuenientibus & absentibus quoque pari modo decernentibus, & per scripta consentientibus; tunc ordinatio celebretur. Summa autem & vltima potestas, atque confirmatio earum rerum omnium, quæ in tota sunt prouincia, Metropolitana tribuatur: quæ omnia ex eodem quarto Canone, eiusdem primæ vniuersalis Synodi Nicænæ decerpuntur. Sed & Laodicensis Synodi xii. Canon, hoc idē his verbis explicat: *Episcopus non oportere, præter iudicium Metropolitanorum & finitimorum Episcoporum, constitui, & ad Ecclesiæ principatū eligi; nisi eos, quos multò antè nota, probabilisq; vita commendauit: denique examinatos & in ratione fidei, hoc est, num rectam & sanam doctrinam sequantur, an secus, & in ipsius sanæ doctrinæ politia.* Quibus item similia docet xiii. eiusdem Synodi Canon: illud adiiciens, *neque vulgo, aut popularibus hominibus electionem illorum, qui ad sacerdotalem dignitatem sunt euehendi, committendam esse.* In quorum Canonum expositione, illud scriptum legimus: *Non tantum, inquit, vulgus arcetur ab Episcoporum*
electio-

electione; sed etiam de ipsis Sacerdotibus sententiam ferre non permittitur: præsentique Canone innuitur, quòd non Episcopi tantum antiquitus: sed & reliqui Sacerdotes à populo eligebantur: quod postea omninò ne fieret, prohibitum fuit, tanquam res inutilis ac planè pestifera. Sed & decimus nonus Canon Antiochenæ Synodi, multa similia habet: tum de Metropolitano, tum de eo, vt omnes Episcopi eius prouinciæ ab eo conuocentur, præsentefque adsint. Episcopus, inquit, ne ordinetur absque præsentia Metropolitanani prouinciæ. Par enim est, Metropolitano suos collegas atque conseruos adesse. Ideo debent per epistolam Metropolitanani conuocari. Et si quidem præsentef adfuerint omnes; longè melius esse: si autem difficile fuerit conuenire omnes; tamen vel maiorem eorum partem, omnino ex omni prouincia præsentem adesse oportet; vel saltem per literas in eandem sententiam conuenire: & sic vel conuentu plurium factò, vel saltem plurium suffragiis collectis, Episcopum constitui debere. Si quid autem secus præter præscriptum modum factum fuerit; nullius

nullius valoris ordinationem esse. Vbi verò omnia, ita uti dictū est, adhibita fuerint; contradicere tamen quispiam per priuatam contentionem velit; plurimum tamē consensus valere debet. Docet quidem eiusdem Zonaræ interpretatio; antiquitūs ipsarum vrbiū populos, Episcopos deligere solitos: cū autem contentiones inde exorirētur maximæ; ipsis deinceps prouinciæ Episcopis, ea tota deligendi & constituendi potestas Episcopi, concessa & concredita fuit. Non solū autem Episcopi, eo modo, quo diximus, alios Episcopos & Sacerdotes sacrorum Canonum instituto eligebant atque consecrabant, & non Laici, sed & ipsa Chirotonia nihil aliud sacris Canonibus designatur, quàm eius, qui tunc consecrandi munus exercet, in alio consecrando diuinarum precum sacra administratio, ac Spiritus sancti omnia perficientis initiatoria inuocatio, propter extensionem manus Pontificis, tum cū illi quem initiat atque consecrat, benedicit. Quanquam ipse quoque sententiæ atque suffragia, quibus Episcopi vel Presbyteri, eligebantur, nomine Chiro-

Similē plandē eiusdē vocis notatio-

Chirotoniæ antiquitus appellari solebant. Nam cum penes ciuitatum populos Pontificum deligendorum potestas fuisset; colligebatur tum in vnum multitudo; & hunc quidem alij postulabant, atque eligebant; alij alium. Vt igitur plurium vinceret sententiæ manus in altum illi qui suffragia ferebant subleuasse dicuntur; vt inde numerus cuiusq; sententiæ dinumerari, ac facile perspicui possit. Atque ita ille qui plurium referebat sententias, ceteris anteferebatur; indeq; à manus extensione nomen Chirotoniæ originem sumpsit. Quo item nomine, in eodem sensu, magni illi veritatis duces, sancti, inquam, qui Synodis præerant Patres, nonnunquam vti esse inueniuntur, ipsas sententias & suffragia nomine Chirotoniæ appellantes. Quomodo sancta Laodicensis Synodus Canone 5. loquitur: *Non oportere Chirotonias in presentia multorum fieri*; Chirotoniæ nomine ipsam per suffragia electionem intelligentes: nam consecrationem Pontificis, publicè multis præsentibus potius fieri oportebat. Electioni autem, vbi sententiæ ferebantur; propterea

T

quòd

nem atque etimologiã, alicubi explicat Vlpianus, Demostenis interpretis, in ferendis suffragiis, quibus Athenienses suas eligebant Magistratus: quam vocem, vt rei ipsius imitatione, vt cetera multa, ad Ecclesiasticas functiones translatam fuisse existimandum est.

quod nonnunquam querelæ quædam & accusaciones contra candidatos proponerentur; nulli præter eos, ad quos sententiæ dicendæ ius pertinebat, interesse, ac ea quæ dicebantur audire licuit. Et consecrationem quidem atque ordinationem, à duobus vel tribus Episcopis fieri debere, primæ Synodi quartus Canon iubet: ipsam autem per suffragia electionem à pluribus etiam. *Tres, inquit, omninò in eundem locum cõgregatos ordinare oportet; absentibus quoque suffragium ferentibus, scriptisq; assentientibus, electionem fieri.* Post diligens autem & exactum examen, multaque tam rectæ fidei, quàm morum grauitatis, & vitæ integritatis testimonia, demum dignos ordinari debere; indignos autẽ ab eo honore ac dignitate arceri; cùm ex multis sacris Canonibus, Apostolicisque institutionibus clarum est, tum ex insigni illo magni quondam Theologi Gregorij Nazianzeni, quem pro se instituerat Apologetico, longè euentiùs constat: ex his, inquam, ubi eos qui tanto honore sunt indigni, improbi, ac planè profani, veluti trāsitu quodam

dam notat: eos autem qui & quales digni esse debeant, mirè celebrat, suisque coloribus pingit, hæcque inter cetera cum magna adfert libertate. *Quotus quisque est, qui si ad amussim eam, regulamque seipsum exigat, quam Paulus de Episcopis & Presbyteris fixit; nempe ut sobrii & prudentes sint, non temulenti, non percussores; sed docendi periti, irreprehensibiles, atque huiuscemodi, ut nulla eos improborum calumnia attingere queant; non sese à norma rectitudine permultum abesse comperiet?* Et rursus: *Primum, inquit, ipsum purgari oportet, tum alios purgare: primò ipsum institui; tum alios instituere: primò lucem ipsum effici, Deoq; appropinquare; tum demum alios ad Deum adducere: primò sanctificari; tum demum alios sanctificare.* Deinde illos appellans, qui citò & negligenter, nec secundum id quod sancti Canones præcipiunt, ordinantur; hæc in medium adfert: *Quis est ille, qui veritatis Antistitem & propugnatorem, vnius dieculæ spacio, veluti simulachrum ex argilla fingit? illum, inquam, qui cum Angelorum classe atque ordine futurus est:*

qui cum Archangelis Deum celebrabit: qui ad supernū altare sacrificia transmittit, simulq̄ cum Christo sacrificio fungitur. Et iterum: Qui nihil, inquit, dignum sacerdotio secum adferunt, discipuli simul magistriq̄ pietatis designantur; alios antè purgant quam ipsi purgati fuerunt: heri extra sacra; hodie sacrorū arbitri & Antistites, veteres vitio, pietate rudes & recentes. Quorum dignitas & vocatio, gratie potius & fauoris humani; quam Spiritus sancti inspirationis opus esse videtur. Eos proculdubiò, qui improbi & indigni in eos honores euehuntur, notans & proscindens; simul autem quales oporteat esse illos in veritate, qui serui idonei & ministri Iesu Christi futuri sunt, docens atque subiiciens. Amplius autem & eos magnopere fugiendos & auersandos esse; qui aliqua se hæresi contaminârunt 44. Canon

2. Corin. 6. Apostolicus diligēter admonet: *Episcopum vel Presbyterum, qui hereticorum Baptismū, vel sacrificium admiserit, deponi iubemus.*

*Quæ enim est conuentio Christi cum Be-
hial? vel quæ pars fideli cum eo,
qui infidelis est?*

*NEQUE PRECES,
NEQUE OBLATIONES, NEQUE
dies festos, neque alia dona-
ria; corrupta vita, & mori-
bus ministrorum
vitiari.*

CAPVT XV.

DE QVINTODECI-
mo autem Capite, quod
Ecclesiæ ministros inno-
xios, & irreprehensibiles
esse debere docet: vitam-
que honestam & inculpabilem sequi: pre-
ces item, atque ea, quæ offeruntur, diesque
festos & reliqua, quæ quasi ad cauponan-
dam gratiam comparata sunt; pecuniam
item ex alienis peccatis corradendâ, remque
faciendam, aut aliquid aliud, nihil omni-
nò ad salutem conferre tradit; illud dici-
mus, sicque de tota hac re statuimus. Quem-
admodum illi, qui ita Deo ministrant, pro-

ficiunt nihil; nisi irreprehensibiles, atque sine crimine, quantum homini licet, sint: puri item & innoxij: per omneque tempus tanquam sub iugo disciplinae quodam viuunt, in omni moderatione & sanctitate vitae degentes, suumque munus exercentes; ita preces ipsas, sacrificia, oblationes, festos item dies, quae iuxta beneplacitum Dei, eiusque amore fiunt; ad laudem praeterea illius, memoriamque eorum, qui illi à saeculo placuerunt, referuntur; ad excitationem & imitationem virtutis, ac praclare ab illis gestorum; rectè & conuenienter fieri, magnamque vtilitatem animabus no-

Jacob. 6. stris adferre, affirmamus. *Multum enim,* inquit scriptura, *valet deprecatio iusti:* multumque proficit in illis, qui fideles Dei que gratia digni sunt: vt quidem diuus Chrysostomus exponens Epistolam ad Hebraeos; inquit: *Iusti, inquit, homines, vna saepius postulatione, omnia apud Deum lucrantur:* & ad Philippenses item: *Procuremus,* inquit, *aliquid auxilij illis, qui ex hac vita decesserunt: modici quidem, opem tamen illis feramus. Quomodo autem & qua ratione?* *Ipsi, inquam,*
pro

pro illis exorantes, aliisq; ut hoc idem agant persuadentes: pauperibus item assidue pro illis aliquid impartientes; habet enim ea res non exiguam quandam consolationem. Audi siquidem quid Deus dicat: Protegam civitatem istam propter me, & propter David servum meum. Si memoria duntaxat iusti tantum valuit; quando & opera pro tali fiunt, quid non poterunt? Non frustra ab Apostolis sancitum est, ut in celebratione venerandorum mysteriorum, memoria fiat eorum, qui hinc decesserunt. Nonerant enim illis hinc multum emolumentum fieri, multum utilitatis: stante siquidem uniuerso populo, manusq; ad celos extendente, cœtu item sacerdotali, mundoq; posito sacrificio; quomodo Deum non placabimus pro istis orantes? Nam ita vult Deus, ut nos inuicem iuueamus. Sanctis autem meritos honores à nobis deberi, eosque omninò recipiendos & venerandos esse, tum templis eorum ut offeratur, iustum esse; ille qui Deus existēs, nostra caussa homo factus est, θεὸς ὑπὲρ πάντων
 nobis præcepit: *Qui, inquit, vos accipit, me accipit.* Vnde D. Chrysostomus præclare: *Quemadmodum, inquit, illis, qui in acie stant,*

atque depugnāt, ab his, qui pace fruuntur, in bellumq; ipsi non proficiscuntur, stipendia debentur; pro his enim militant illi; idem inquit nos de Sanctis Dei cogitare iustum est. Quomodo enim non absurdum erit, his quidem, qui terreno regi militant, stipendia & commeatus liberalissimè persolui: illis autem qui caelestis Regis milites sunt; quiq; longè molestiores, potentioresq; hostes in se sustinent, pro nobisq; Deum exorant; & ad quos in omni tempore nostro necessario, cum precibus nostris quotidie, res necessarias petituri, confugimus; cuius, inquam, fuerit ingratitude, nihil item ex facultatibus nostris, neque in eos ipsos, neque in eorum templa, eosq; homines, qui tantorum virorum se seruitus dederunt, conferre? nullamq; partem liberalitatis & munificentiae nostrae illis declarare? neque eos eleemosynis nostris alere? Orare item quotidie, Deumque deprecari, populo Christiano & utile & necessarium esse: ab eoque officio nullum excipi, Saluator ipse, dum communem omnibus formulam orandi praescribit, docet: Quando, inquit, oraueritis, dicite: Pater noster: & cet.

Matth. 6.

Et:

Et: *Hoc, inquit, genus demoniorum non ei-* Matth. 17.
citur, nisi oratione, & ieiunio: & aliis multis
similibus. Et Paulus ad Timotheum: Ob- 1. Timo. 2.
secro igitur, primùm omnium fieri obsecra-
tionem, orationem, postulationem, gratiarum
actionem, pro omnibus hominibus, pro regi-
bus, & omnibus, qui in sublimitate sunt; ut
quietam & tranquillam vitam agamus, in
omni pietate, & castitate. Hoc enim bonum
& acceptum est coram Salvatore nostro, qui
omnes homines vult saluos fieri, & ad agni-
tionem veritatis venire. Sacerdotes de-
num, ut honorentur, dignum & iustum
esse docet amplius Diuus Chrysostomus;
Tanquam communis, inquit, pater est totius
uniuersi Sacerdos. Ab omnibus igitur æ-
quum est illum honorari, eiusq; curam haberi.
Sacrificia enim Deo pro toto offert uniuerso.
Preces eodem modo ad Deum fundit, pro regi-
bus atque illis omnibus, qui in sublimitate po-
siti sunt; ut horum salus & incolumitas no-
stræ tranquillitatis & securitatis sit caussa.
Ad nostram siquidem utilitatem Deus ipsos
etiam magistratus ordinavit. Absurdum
igitur & iniustum est, illos quidem pro nobis
bella

*bella gerere; nos autem pro illis Deum, neq³, per nos ipsos, neque per Sacerdotes item nostros exorare. Et rursus dicit idem D. Chryso-
 stomus: An, inquit, ignoratis scriptum esse, sanctum Iob pro filiis conuiuanti-
 bus quotidie sacrificia obtulisse? atque hac ratione peccata eorum expi-
 asse; ne quid forte peruersi cogitarent in cordibus suis? Et alio loco: Sci-
 tote, inquit, tanquam Christi discipuli; quod orantes, pro publica pace & tranquillitate v-
 niuersi mundi, pro omni item felici successu id facimus: regnumq³ eius querimus, ipsamq³ ia-
 nuam pulsamus, ut propter viscera misericordiae suae nobis illam Deus aperiat, ad eamq³ ex qua olim excidimus felicitatem nos reducat. Et rursus: Est quidem res utilis atque salutaris Sanctorum precibus nos commendare; sed ita, si item nos ipsi in opere simus; si item & ipsi oremus: nam alia ratione, si ignaui, si otiosi ipsi simus; nullam inde referemus utilitatem. Neque enim obscurum est, quid Hieremie pro ignaui & flagitioso populo orare volenti, responsum est. Ter hic in causa populi ad Dominum supplex accesserat: ter item audiuit: Ne ores; non enim exaudiam te.*

Jerem. 7.

11. 14.

St

*Si, inquit, steterit pro illis, Noë, Iacob & Daniel, non liberabo illos; siquidem multum iam eorum preualuit malitia. Quid igitur, dicet aliquis, necesse est alios pro me exorare, si ipse Deo gratus & charus sum? nequaquam hoc dicas, ô homo. Multis enim precibus, multis deprecationibus opus habemus. Audi enim ipsum DOMINUM dicentem: Deprecabitur, inquit, Leuit. 4.
 pro vobis Sacerdos, & remittentur vobis peccata vestra: Et alia his similia quàm plurima. Quæ, si quis diligentius perquirat; plenam & confertam talibus reperiet totam sacram Scripturam. Similiter autem & illa omnia, quæ Deo votis redduntur, sunt illi acceptissima. *Vouete, inquit Dauid, Psal. 85.
 & reddite: quomodo Anna Samuelem Deo 1. Reg. 11.
 vouit & reddidit, & alia sexcenta his similia. Sicut & festos dies celebramus honorantes Sanctos, tanquam Dei amicos, iuxta magnum Dauidem: *Mihi, inquit, nimis Psal. 138.
 honorati sunt amici tui Deus; nimis confortatus est principatus eorû. Nisi enim sacras preces, Liturgias, dies festos, & his similia, non cauponantes, sed Deum piè timentes*
per-**

peragimus; quæ quidem omnia fidei sunt consequentia, præclaraq; opera; gens quædam absq; Deo esse putabimur, quæ Deum non timeat, & quæ à fide viua, quæ in omnibus principem locum tenet, ac quasi familiã ducit, sit alienissima. Sublatis enim rebus illis, quæ rem aliquam necessariò natura sua consequuntur, fructusq; eius quodammodo sunt, quantum in nobis illud ipsum quod principale est, auferri oportet. Necessè item est illum, qui verbo præest & doctrinæ, iuxta magnum Basilium, cum omni circumspectione & examine, Dei voluntate tanquam certissimo scopo sibi proposita, omnia agere & dicere; vt vel illis ipsis, qui eum sequuntur, illiq; crediderunt, vitam suam probet, suæque ab his integritatis referat testimonium: iuxta illud

1. *Thess.* 2. Pauli: *Vos, inquit, testes estis, & Deus, quàm sanctè, & iustè, & sine quærela, vobis, qui credidistis, affuimus, vt & ipsi rectè scitis.* Porro, si contigerit indignos ministros nos habere; Dei tamen vis & gratia est, quæ omnia operatur, vt quidem vniuersus testatur Theologorum chorus.

ANNOTATIONES.

QUEMADMODVM illi, qui Deo ita mini-
 strant, &c. *Idem sensus est Nicolai Cabasila,*
ex quo hæc desumpta esse videntur. Cuius verba ex
Cap. 34. hoc loco apponere libuit. SACERDOS
 autem postquam omnibus ea, quæ par est, ora-
 uerit, etiam pro se orat, ut à donis sanctifice-
 tur. Quanam sanctificatione? ut accipiat remis-
 sionem peccatorum. Hoc enim est donorum
 principale officium. Et vnde nam potest hoc
 sciri? Ex iis, quæ Dominus dixit, Apostolis pa-
 nem ostendens: Hoc est corpus meum, quod
 pro vobis frangitur in remissionem peccato-
 rum. Et in calice similiter: Memento, inquit,
 Domine, etiam meæ indignitatis, & condona
 mihi omne delictum volūtarium & inuolun-
 tarium. Et ne propter mea peccata prohibue-
 ris gratiam sancti Spiritus à donis propositis.
 Remissionem peccatorum dat sanctus Spiritus
 iis, qui sunt donorum participes. Hæc, in-
 quit, gratia, in me ne prohibeatur ex donis
 propter mea peccata. Dupliciter enim dicitur
 gratia operari in pretiosis donis. Vno quidem
 modo, per quem ipsa sanctificantur. Alio, per
 quem gratia nos per ipsa sanctificat. Primo er-
 go modo in donis gratiam operari, nullum
 potest humanum malum vetare. Sed quemad-
 modum eorum sanctificatio non est humanæ
 virtutis opus: ita nec fieri potest, ut eam homi-
 num vitium prohibeat. *Secundus autem no-*
stro

stro etiam studio & diligentia indiget. Nos enim gratia per dona sanctificat, si nos ad sanctificationem aptos & accommodatos ceperit. Sin autem in nos imperatos inciderit, nec vllā vtilitatem attulerit, & plurimum etiam detrimentum damnumque dederit: hanc gratiam, siue est solū remissio peccatorum, siue cum illa etiam aliud donum datur, iis, qui cum pura conscientia sacram hanc Cœnam sumunt, orat Sacerdos, ne à donis prohibeatur, vt quæ possit prohiberi per humanū vitium. Hanc facit orationē etiam paullò post cum vniuersa communiter multitudine.

OMNI MAGISTRA-

TIVI A DEO CONSTITUTO

parendum esse.

CAPVT XVI.

EXTODECIMO LO-
co docetis, non licere po-
pulo Christiano aliis præ-
esse, atque imperare: pœ-
nas item secundum leges
fontibus irrogare, atq; om-
nino aliis Reip. negotiis sese immiscere.
Nos autem illud dicimus: obedire, subie-
ctosq; esse oportere nos omni potestati at-
que

que magistratui: non modò bonis & rectis tantùm; sed dyscolis etiã, & ea omnia, quæ ab illis legibus sancita sunt, sanctè & incontaminata seruanda. Aliter autem, Deo magis quàm hominibus obtemperandum esse. *Qui (dicit alio loco Scriptura) resistit omni potestati, iudicium accipiet.* Et rursùm: *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* Quomodo item eorum contumelia, qui illis non parent, quos ipse Dominus misit, non in his solùm consistit; sed in illū ipsum amplius fertur, qui eos misit: maiusque iudicium isti, quàm illi qui in Sodoma & Gomorrha perierunt, reportabūt. Dicit enim Dominus: *Qui accipit vos; me accipit. Et qui unum ex his, quem ego mitto, recipit, me recipit. Qui vos audit, me audit: & quicumq; vos non receperit, neque audierit sermones vestros, exeuntes foràs de domo & ciuitate, excutite puluerem de pedibus vestris. Amen amen dico vobis, tolerabilius erit terra Sodomorū et Gomorrhæorū in die iudicij, quàm illi ciuitati.* Et Apostolus: *Qui, inquit, vos spernit; non hominem spernit, sed Deum qui dedit Spiritum sanctum suum in nobis.*

Rom. 13.

Matth. 10.

Ioan. 13.

Luc. 10.

Matth. 10.

1. Thess. 4.

Opor-

Oportet igitur nos non ciuilibus tantum magistratibus obedire; sed Apostolis etiam ipsis, atque doctoribus, sacraeque Scripturae Spiritu sancto plenis interpretationibus parere: neque illis per minas & terrores aliquos obsistere, aut aliquo pacto aduersari. In ea autem parte, qua eos qui sua omnia vendiderunt damnatis; mundumque, & ea, quae in mundo sunt, salutis suae causa reliquerunt: in eo item, quod Euangelium non de temporalibus, sed de aeternis tantum rebus omnia praecipere dicitis; & quod solam perpetuam cordis iustitiam illud praedicet: ac ita omnino totum intelligendum & interpretandum esse putatis. Hoc quidem nulla ex parte recipimus: sed Dei Ecclesiae Doctorum interpretationem sequuti, dicimus, illud Euangelicum dictum clare seipsum explicare: *Vade, inquit, & vende omnia, quae habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in caelis: & tum veni, & sequere me.* Quod nos neque allegorice, neque per ullam figuram, sed simpliciter, & ad sensum, vitamque & mores relate dictum putamus. Hic enim ipse, qui eam

qua-

Matth. 19.

quæstionem proposuerat, existimabat eum modum & rationem vitæ æternæ consequendæ sibi Dominum demonstraturum atque subiecturum; per quem sempiternum in vsu & possessione bonorum suorum victurus esset. Vbi autem longè aliud Christus Dominus, quàm ille vellet, respondisset, ipsamque bonorum omnium abrenunciationem, vitæ æternæ comparandæ auctorem & administram esse dixit; tum demum veluti & sua interrogatione, & Domini responsione damnata, aufugit: & vide, quid interrogans dicat: *Hac omnia seruauit à iuuentute mea.* Dominus verò id, quod caput continet causæ subijcit: ipsam inquam paupertatem: *Vade, inquit, & vende omnia:* nam si quid tibi reliquum feceris, illius seruus facilè euades. *Et da, inquit, pauperibus, & sequere me:* hoc autem est, in reliquis item omnibus sis meus discipulus semper, & vbique me sequaris: non vt hodie meus sis discipulus, meisque præceptis adhæreas, cras autem me relinquant, ad tuamque redeas; sed constans & idem, repudiatis omnibus, in cursu

vitaë & imitationis meæ persiste. Hoc ipsum enim esse verè & ex animo regnum cæleste querere, eiusque desiderio duci; docet magnum illud orbis Christiani sy-
 dus D. Chrysofomus: *Præpeditur enim, inquit, quasi maiori quodam affectu ille, qui vult perfectus esse, auaritia atque diuitiarum studio: si verò ea quæ habet, vitæ æternæ causa vendiderit, ac in pauperes erogârit, non aberrabit, sed vitæ æternæ, iuxta Domini promissa, perpetuis potietur temporibus.*

DE CONSUMMATIONE MUNDI.

CAPVT XVII.

APVT DECIMVM-
 septimum Confessionis
 vestræ docet; in fine &
 consummatione sæculi,
 ipsum Christum Domi-
 num venturum, viuosque simul & mor-
 tuos iudicaturum: & piis quidem & hone-

stis viris, vitam sempiternam, gaudiumque perpetuum; prauis autem & impiis hominibus, supplicium æternum redditurum: eamque ipsam puram & putam veritatem esse, vobis libenter assentimur. Quicumque autem, vel ipsorum præmiorum, vel poenarū finem aliquem futurum esse dicunt; vel iudaicas opiniones, aut potius fabulas denuò inducunt, dicentes: Ante ultimā mortuorum resurrectionem sanctos & pios homines in hoc mūdo regnatu-
ros:

hi planè delirant; indeque meritò

ipsum auersamur, ac veluti fabu-

larum & nouitatum au-

ctores condem-

namus.

DE GRATIA, ET

LIBERO ARBITRIO.

CAPVT XVIII.

DECIMOCTAVUM Caput à vobis propositum, liberi arbitrij rationē explicat: de quo ita sentimus. De his quidem, quæ in nobis sunt; rectè à vobis dicitur: de illa verò parte, vbi docetis, sine auxilio Dei saluari posse neminem, ita statuimus. Non ignorare & nos Dei gratia & auxilio primò & præcipuè in omni re nos opus habere, secundùm quod à Christo dictum est: *Sine me nihil potestis facere*. Sed simul item sanctorum Doctorum, ac diuinæ Scripturæ interpretum dicta & interpretationem, qui nunquam à vero sacræ Scripturæ sensu & scopo aberrârunt: vtpotè illi, qui à Spiritu sancto edocti, lucem perspicuitatis sacræ addiderunt Scripturæ, nosque in omnibus piè & sanctè erudierunt,

Ioan. 15.

erudierunt, in omni re sequimur. Docet igitur D. Chrysoſtomus, gratiam, etiamſi gratia ſit, volētes tamē ſolos ſaluare. Quo- modo idem exponens Epistolam ad He- bræos, in quodam morali, dicit: *Oportet*, Hom. 12. in
Cap. 7. *inquit, in omnibm nos custodire, atque ma- gnam cautelam adhibere, ne aliquando ob- dormiamus. Ecce enim, dicit Psaltes: Non Psal. 120.* *dormitat, neque dormiet, qui custodit Israël. Et ibidem: Ne des in commotionem pedem tuum. Non dixit, ne commouearis; sed, ne des in commotionem pedem tuum. Igitur in nobis & non in alio situm est, dare pedem nostrū in commotionem; vel omninò firmum, ne commoueatut tenere. Si enim voluerimus firmiter stare, & si constantergressum fixe- rimus, non commouebimur. Quid igitur? ni- hilne ad Deum referemus? immò omnia ad eum referenda sunt. Non tamen ita, ut non simul liberi arbitrij sua integritas conserue- tur. Si ergo in Deo omnia, inquit; cur igitur multarum rerū item caussam & principium nos esse dicit? Non aliam certè ob rem; quàm ne liberum nostrum in aliqua parte ledatur arbitrium. Ex nobis igitur res nostræ depen- dent,*

dent, & ex illo. Nam & nos primùm ea, quae recta & honesta sunt, velle oportet; tum & ille ea, quae sua sunt, benignè & munificè confert. Sequitur autem ille, non antecedit nostras volūtates; ne in aliquo labefactetur nostrum arbitrium. Verùm ubi nos id quod rectum & honestum est elegerimus; tum & ipse plurimùm nos iuuat, praesensq; fert auxilium.

Rom. 9.

Quid igitur ad illud Pauli dicemus: Neque volentis, neque currentis esse, sed miserentis Dei. Primum, inquit Chrysostomus, non ex suo sensu, sed ex eo, quod antè proposuerat, loquitur: & concludit Paulus, quasi ex certis praemissis. Cùm enim dixisset, scriptum esse: Miserebor, cui misertus sum; & misericordiam praestabo, cui miserebor: tanquã id, quod ex ea Scriptura videbatur sequi, subiicit; Non volentis igitur, neq; currentis, sed miserentis est Dei. Quod si sic explicetur; quid amplius desideremus, non video. Deinde illud ad eandem rem cum eodem Chrysostomo dicere possumus. Cuius id, quod maius est, existit; eius totum esse dicitur. Cùm igitur nostrum sit velle & eligere, Dei autem complere, & ad perfectionem deducere *illius*

illius est, quod maius est; merito usu com-
 muni dicendi totum suum esse dixit, sic
 enim & nos facere solemus. Verbi gratia.
 Aedificium aliquod præclare exstructum
 videntes, dicimus hoc totum opus huius vel
 illius artificis esse; & si non totum eius est,
 sed & operarum, & eius qui materiam præ-
 bet domini, & aliorum plurimorum: quia
 tamen plura ab illo conferuntur; merito to-
 tum illius esse dicatur. Sic etiam & hoc simi-
 liter. Sed & in multitudine eodem modo, ubi
 plurimi sunt, omnes esse dicuntur; ubi autem
 pauci, nullus. Sic igitur & Diuus Paulus di-
 xit: Neque volentis, neque currentis esse,
 sed miserentis Dei. Duo autem hoc loco non
 parui momenti perscicit, & corrigit. Vnum
 quidem, ne vnquam ex bonis operibus nimis
 efferamur: siue, inquit, curris, siue conten-
 dis, non putes illud quod rectè factum est,
 tuum esse. Nisi enim supernum auxilium
 adfuerit, frustra laborabis. Quòd tamen eò,
 quò tendis, peruenias, clarum est, quòd
 currendo & volendo, id assequaris. * Non quidem est
 sic igitur dixit, nos frustra currere; sed ^{τοῦτο,}
 ita demum, si totum nostrum esse putamus; ^{puto tamen}
^{legendum}

*si non maiorem partem rerum nostrarum ad Deum referimus. Neque enim Deus ipse totum suum esse voluit; ne videatur nos frustra, & sine legitimo certamine coronare: neque item nostrum; ne in superbiam incidamus. Si enim minimam partem habentes, tamen alta sapimus; quid si totius operis nostri Domini essemus, quid non faceremus? Ad quam animi insolentiam & arrogantiam extirpandam; & haec, & multa alia similia Deus fecit, & dixit. Verum iterum dicet quis: Quid haec? quorsum, inquit, hoc? Ergo, si quid forte cum honestate coniunctum fecerimus, superbiemus, ac ad ipsum caelum animis efferemur? Iterum igitur Chryso-stomus ad Philippens. inquit: Dum aliquid re-
 Etum facimus, tum letemur, Deus enim, inquit, est, qui operatur in nobis. Tanto igitur studiosius attendamus nobis: neque nimis efferamur; siquidem haec talia Deus operatur in nobis. Si igitur ipse operatur, oportet, ut et nos voluntatem exhibeamus simul applaudentem, complectentem, & minimè effusam. Si vero voluntatem in nobis ipse operatur; quomodo nos ad id quod bonum & honestum est, adhor-*

*Serm. 8. in
 Cap. 2.*

adhortaris? Etenim si ut velimus ipse facit; frustra nobis dicit, obedite; non enim obedi-
 mus: frustra dicit, in timore ac tremore opere-
 ris salutem; si totum Dei est. Non ad hoc igitur dixit, Deum esse operantem in nobis, &
 ut velimus, & ut operemur; sed ut sollicitu-
 dinem nostram releuet, & metum refrenet.
 Audi, inquit, si volueris, tunc operabitur, ut
 magis velis, & promptitudinem ipse nobis
 dabit, & operandi efficaciam. Quando enim
 voluerimus; voluntatem ipsam nostram po-
 stea magis adauget. Vt potè, volo quidpiam bo-
 ni operari: bonum istud, ipse operatur, & per
 se ipsum etiam voluntatem. Quemadmodum
 enim, cum ipsa bona opera, dona Dei dicit; non
 deiicit nos à nostro libero arbitrio; sed illud in
 nobis integrum conseruat: ita quando dicit
 operatur in nobis, & velle & perficere,
 non aufert à nobis arbitrij libertatem; sed
 ostendit quod ipsum virtutis exercitium, ma-
 gnum nobis calcar, magnam promptitudi-
 nem ad rectè faciendi voluntatem adfert.
 Vt enim ex opere nascitur opus; ita ex otio
 trahitur otium. Dedisti eleemosynam; incita-
 ris magis ad dandum: non dedisti; pigresces
 V S magis:

*magis: temperanter transegisti vnum diem; habes profectum in alterum: ignauè te gessi-
 sti; auxisti segnitiam. Impius enim, inquit,
 cum in profundum malorum venerit, conte-
 mnit, sic & iustus, ubi in arcem iustitiae con-
 scenderit, tum magis ac magis porro contem-
 dit, & aspirat. Vt enim ille desperatione qua-
 dam ignauior efficitur; ita iste considerata
 bonorum multitudine, diligentior redditur;
 veritus ne totum perdat. Pro bona, inquit, vo-
 luntate, hoc est, propter dilectionem, propter
 placiti ipsius comitatem, ut quae ipsi placent
 fiant, & iuxta voluntatem ipsius omnia exe-
 quantur. Vides Deum omni ex parte operari.
 Vult enim nos iuxta voluntatem suam viue-
 re. Si autem vult, ad hoc certè nobis ipse co-
 operatur; hocq; ipse omnino perficit: vult enim
 ut rectè viuamus. Vides, quomodo non aufert
 arbitrij libertatem; omnia, inquit, facite
 sine murmurationibus, & disceptationibus.
 Diabolus enim, ubi nequit nos ab eo quod re-
 ctum & honestum est abducere; alia via co-
 natur mercedem nostram exinanire: aut
 enim vanam gloriam, aut arrogantiam nobis
 persuadet: aut si nihil horum, murmuratio-
 nem:*

nem: vel si neque hanc, tum disceptationem, atque censuram morum atq; dogmatum: num rectè scilicet, an secus se habeant. Quibus omnibus grauis est diuinitus proposita pœna, graue exitium. Nam & mores veteres nos sequi oportet, & sacrae Scripturae interpretibus parère & subiici necessarium est. In quo enim Spiritu locutus est Paulus, in eodem Petrus & reliqui: in eodem item sancti Antistites & sancti Hierarche nostri, Basiliius magnus, Gregorius Theologus, Iohannes Chrysoftomus, ac vniuersus ille sanctorum Patrum chorus; prælucentes tanquam clarissima quædam lumina mundi, verbumq; vitæ elucidantes, & ea, quæ sacra & diuina sunt nobis annunciantes, hæc q; nobis omnia summa fide & integritate enarrantes. Rursum igitur idem D. Chryso-

Si igitur quis emundauerit se ipsum; erit vas in honorè et sanctificationem. Vides, inquit, vt non natura, carnalisq; necessitatis sit, aureum aut fictile vas effici; sed nostræ tantummodo voluntatis, idq; dum hîc sumus in hac vita. Ibi enim neque fictile vas, aureum fieri potest,

neque

*Hom. 6. in
2. Tim. c. 2.*

neque hoc item in illud commutari; at verò dum hic sumus, magna huius immutationis, & commigrationis facultas volenti datur. Vas erat fictile Paulus; & euasit in aureum. Indas vas fuit aureum; sed in fictile conuersus fuit. Et alio loco exponens illud Pauli ad Ephesios; Gratia Dei saluati sumus, ait: Ne beneficiorum magnitudo te extollat; vide, quomodo te reprimat. Gratia, inquit, Dei saluati estis per fidem. Deinde ne rursus libera voluntatis facultas laedatur; posuit & ea quæ nostra sunt, quæ tamen ipsa ex nobis non esse docuit, non, inquit, ex nobis, addit statim: Nam neque fides, inquit, ex nobis; nisi enim ipse nos vocasset, quomodo credere possemus? Dei igitur donum est, neque ipsa tamen fides ad salutem sufficit; sed ne vacuos otiososq; nos saluet, requirit eam, quæ per dilectionem operetur. Sed & hoc ipsum Dei donum est, ne quis gloriatur. Et rursum cum dicit: Neminem ex operibus iustificari; hoc ideo facit, ut hoc pacto gratia & benignitas Dei illustrius appareat. Ac si diceret: opera habentes non est auersatus; sed ab operibus destitutos gratia saluauit. Verum ne quis iterum dum au-

dit;

Serm. 4. in
Cap. 2.

dit; non ex operibus, sed ex fide nos iustificari,
ignauus & otiosus reddatur; vide quid sub-
iungat: Ipsius enim factura sumus, creati in
Christo Iesu ad opera bona, quæ præparauit
Deus, vt ambulemus in eis. Constanti enim
& perseueranti virtute in hoc certamine
opus est; sine qua, nihil ex his rebus quæ di-
ctæ sunt, nos quidquam iuuare potest. Ser-
uare enim nos ea omnia oportet, quæ no-
bis Christus Dominus præcipit: ac ne mi-
nimum quidem ex illis transgredi: vt hac
ratione, nostra fides excellenti virtute
se se commendet, ac quasi in
lucem conspicien-
dam profe-
rat.

DEVM NON ESSE

AVCTOREM MALORVM.

CAPVT XIX.

DECIMONONO IGTUR loco docetis; causſam peccati penes nos, malamque voluntatem noſtram, atque electionem eſſe; Deum autem nullo modo vllius mali cauſſam exiſtere. Quod quidem à vobis præclare, veriſſimeque dicitur. Exponens enim D. Chryſoſtomus Epistoſtam ad Timotheum dicit: *Scias, inquit, Deum omnia gubernatione ſua moderari: omnibus rebus providere: & alia quidem ipſum per ſe effice- re; alia verò fieri permittere, nihilque mali vel- le fieri. Bona autem omnia ex voluntate no- ſtra, & illius adiutorio, proueniunt, nihilque ipſum latere; omnia autem mala, à noſtra pro- ficisci voluntate. Premuntur iuſti, ut co- ronentur: peccatores verò, ut pœnas perſol- vant. Neque tamen aut omnes improbi hîc plectuntur; ne reſurrectioni plerique non cre-*

In Morali
Homilie 8.
in 2. Timot.
Cap. 3.

credant: neque omnes item iusti calamitatibus diuexantur: ne quis improbitatem utilem, & laudabilem esse putet. Quae omnia, si rectè nobiscum expendemus; nihil profectò erit, quod nos in hac vita valdè perturbare possit. Si autem Sacras Scripturas assiduè audiemus; inueniemus profectò ea omnia, quae nos ad salutem mirificè instruere possant. Et paullo post progressus, inquit, In nobis situm est, ex ipsis rebus aduersis lucrari, iacturamq; perferre. Non hoc facit tristitiae uentuum natura, sed nostra uoluntas. Multa pertulit Iob: gratè sustinuit omnia, iustificatus est: multa minora alius; sed blasphemauit, sed indignè tulit, maledixit, in Deumq; commotus est, ideo iudicatus & damnatus est. Forti igitur & magno animo opus est, & nihil graue nobis, durumq; esse videbitur: sicut & contra, si ille infirmus fuerit; nihil erit, quod non grauissimum esse videatur. Tū enim demum diabolus aliquid proficit; ubi mentem nostram Deo adhærentem non inuenit; ubi immoderatum & intemperantem animum cernit. Cū enim homo mandatorū Dei non recordatur, neq;

iustifi-

In Morali
Homilia 9.
in 2. Timot.
Cap. 4.

Iob. 1.

iustificationes eius seruat; tum demum illum captiuumprehendit, cum eoque, tanquam insidiosissimus Pirata, in aduersos exitij scopulos profugit. Nam & Adam, si *Genes. 2.* apud se recenti memoria tenuisset præceptum illud; *ex omni ligno comedes*: si item seruassset iustificationem illam, quæ dicit: *quacunque die comederis, morte morieris*; nunquam in ea mala, in quæ postea detrusus est, coniectus fuisset. Nemo igitur Deum accuset: nemo in eum causam malorum suorum referat. Non enim in illis, qui vocant, causa incredulitatis consistit; sed in his, qui vocantibus non parent, atque resiliunt. Atqui, dicet quis: melius fuit longè inuitum etiam pertrahi. Apage verò cum ista tua oratione. Nemo enim ad honores, nemo ad coronas, nemo ad conuiuia, & panegyres ac solennitates ququam nolentem vi cogit; nemo inuitum, & quasi catenis vinctum trahit: hoc enim non honorantis est, sed contumelia afficientis potius. In gehennam mittit ille inuitos, in regnum porrò cæleste volentes atque currentes inuitat. Cùm igitur non
 omnes

Omnes id quod melius est sequuntur? propter eam, quæ cuique inest, infirmitatem. Cur igitur eam non extirpat? An non vniuersam hanc naturam, tanquam libram quendam, immensam humanitatem simul & potentiam eius enarrantem, expandit? an non tot seruos suos Prophetas misit? an non toties nos vocauit? an non infinitis & inusitatis signis & portentis sua confirmauit? an non gehennam, æternumque exitium comminatus est? an non regnum cæleste toties promisit? an non *Matth. 5.* quotidie solem suum oriri facit super bonos & malos? imbres item suos mittit super iustos & iniustos? Vellem dices potius necessitate bonus esse, & ab ipsis præmiis, quæ hanc libertatē consequuntur, excidere, quàm integra voluntate improbus existens, tam acerbæ damnationis sententiæ subiici atque puniri. Atqui pugnat cum rerum naturâ, necessitatem fieri virtutem. Verùm si ignoras ea, quæ sunt faciendâ; age, prode ignorantiam tuam, & tunc tibi dicentur ea, quæ dici oportet: aut si bene nosti, quæ recta sunt, & ea quæ nocitura esse

ra esse videantur; cur non abstines? cur in
 vetitatis? Non possum, inquis. Atqui
 ceteri, eiusdem fortis & conditionis homi-
 nes, longè maiora possunt: teque suo ex-
 emplo conuincunt: abundeque os istud
 tuum impudens obstruunt. Tu fortasse,
 cum vxorem habeas, temperare tibi ab
 aliena non potes; alius autem etiam sine v-
 xore incorruptam seruat continentiam.
 Quam igitur tuæ incontinentiæ adferes
 defensionem? Non sum, inquires, eiusdem
 naturæ, non eiusdem complexionis. Ea
 scilicet caussa, quòd nolis: nam te non
 posse, dicere non debes; cum tibi facilè de-
 monstrabitur, omnes ad virtutē idoneos
 nasci. Nam quod simpliciter quis non
 potest; illud etiam omni necessitate in-
 cumbente, nunquam poterit. Quod cum
 non facit; præter voluntatem suam non
 facere iudicatur: quale hoc est; volare, aut
 in cælum subleuari, graui hoc pondere
 corporis depressum, possibile non est.
 Quid igitur, si Rex facere præcipiat hæc?
 Quid si non facienti mortem proponat;
 dicens, se eos, qui non volaturi sint, ob-

truncaturum, vel igni traditurum, vel aliquid simile passuros? faciétne iussum quispiam? parebitne? nequaquam. Non enim potest: non patitur natura. Quid, si idem Rex iubeat, vt temperatè & continenter viuant; nónne statim plurimi huic imperio parebunt? negabis fortasse, propter eos, qui tale mandatum transgredientur. Quid si eosdem vinctos in carcerem coniciat, ibique concludat; poterúntne æstum illum cupiditatis suæ perferre, nihilque inconueniens perpeti? optimè profectò. Non igitur dicas, hunc quidem natura esse bonum, illum malum. Non enim, si ita à natura quis constitutus esset, vllò vnquam tempore, vt clarè videmus, immutari posset. Voluntas igitur nostræ, non naturæ, totum vitium est.

324 CENSURAE ORIENTALIS,
DE SACRIS TRA-
DITIONIBVS, ET PRAESER-
tim Monachatu.

CAPVT XX.

IGESIMVM CAPVT docet; vos quidem bona opera non repudiare, omnemque pietatem, & religionem sequi; dies tamen festos, sacrificia, statuta item ieiunia, fraternitates, monachorum denique vniuersam politiam, & alia his similia, inutilia esse censere. Quod quidem nec rectè, nec sanctis Patribus consentaneè fit, atque dicitur. Si enim omnia opera bona, vt dicitis, complectimini; cum hæc ipsa eius generis sint, vel in primis hæc colere, eorumque studiosi esse debebatis. Nam primò de Ascetica vita, quæ eadem Monastica est, illud magnus Basilus docet: *Ascetica, inquit, vita, vnum solum scopum & finem habet; salutem animæ: omniaq; ea, quæ ad eam salu-*

salutem aliquo modo conferre possunt, vitæq;
 suæ institutum, atque regulam, tanquam Dei
 mandata, cum omni timore & cautione ser-
 uare: cum ne ipsorum quidem præceptorum
 Dei alius scopus sit; quàm eos seruare, qui illis
 obediunt. Oportet igitur, quemadmodum
 illos, qui loturi in balneum ingrediuntur,
 omni veste nudari; sic & eos, qui vitam
 monasticam ingrediuntur, ab omnibus
 vitæ huius impedimentis denudatos, intra
 philosophicæ vitæ metas se continere. In
 qua quidem rerum omnium repudiatio-
 ne, illud summum est; vt prauas cupidita-
 tes primùm deponamus: deinde illud,
 quod vi & natura sua primum illud sequi-
 tur; vt omnia reliqua vitæ impedimenta à
 nobis reiiciamus. Et cum hoc genus vitæ
 delegerimus, quod in amabili quadam so-
 cietate consistit; illud in primis curare, vt
 sit omnium cor vnum, & anima vna; vo-
 luntas item & studia, iuxta D. Pauli præce-
 ptum, eadem: Vnum existere corpus, ex
 pluribus membris compactum: omnem
 item perfectionem fraternæ vnitatis &
 concordia complecti: nihil proprium ha-

bentes, sed omnia in cōmune possidentes. Neq; verò solum hoc tale genus hominū accusandū non est; sed etiam summis laudibus & commendatione efferēdum: maximè illi, quos diuinus amor ad veram illam pulchritudinem cælestem contemplandā erexit, ac planè vulnerauit, ipsumque sponsum Christum Dominum sectari, illique adhærere docuit. In quibus alij aliam pulchri & honesti in Ecclesia Dei speciem sunt complexi, & occinunt. Et alij quidem virginitatis personant hymnos: alij eorum, qui ieiuniis, & humicubationibus domarunt corpora sua, celebrant encomia: alij eorum animi magnitudinem, qui sua omnia propter Christum vendiderunt, admirantes; illorum laudes longè lateque persequuntur. Non tam illud, quomodo vnoquoque eorum, quæ dicta sunt, rectè quis defungi possit, verbo docentes; quàm vel solam laudem prædictorum, ad omnem virtutis profectum & incrementa plurimum valere existimantes. Detrahere autē, aut conuiciis laceßere hoc tale genus hominū, quomodo pium & christianū sit?

Vt

Vt enim ad aliquod opus vocati atq; con-
ducti, si quidem ille, qui eos vocauit, hoc p-
positum & hunc finem habet, vt metant,
ad hoc ipsum se totos præparant: si item vt
ædificent, ad ædificandum se totos com-
ponunt ac cohortantur: sic illi, qui in no-
mine Iesu Christi collecti sunt, in primis fi-
nem & scopū illius, qui eos collegit, cogno-
scere, ac ita demum ad eum finē sese com-
ponere, ac præcingere omni conatu debēt;
ne suo frustrentur fine; sed vt potius, eum
amorē, qui ex mutuo complacendi studio
emanat, consequantur, & ne improbitatis
& negligentia iudicium subeant. Debent
que illius Apostolici meminisse dicti, qui
inquit: *Obsecro vos, ego vincetus in Domino;* Ephes. 4^a
*vt dignè ambuletis vocatione vestra, in
qua vocati estis.* Clariùs autem ipse Domi-
nus omnia nobis in diuinis suis promif-
sionibus explicat: *Si quis diligit me,* Ioan. 14°
*sermonem meum seruabit, & Pater meus dili-
get eum, & ad eum veniemus, & habitatio-
nem apud ipsum faciemus.* Vt igitur ex
eo habitat in singulis nobis, si præcepta
eius seruamus; ita multò magis, vbi duo

Matth. 14. vel tres cōgregati fuerint in nomine eius, in medio illorum se adfuturum pollicetur: si itidem omnem vitam, & mores suos ad mandata eius composuerint. Nam si indignè vocatione sua ambulauerint, neque ad voluntatem Dei seruandam conspirârint: & si in nomine Domini in idem congregati esse videantur; illud tamen au-

Luce 6. dient: *Quid me vocatis Domine, Domine, & non facitis, quæ ego precipio vobis?* Qui igitur diuinæ gloriæ particeps effici vult, & tanquam in claro speculo, formam Christi in mente & animo suo contemplari; debet insatiabili amore, & eo, qui expleri non potest studio, ex toto corde, & ex omnibus viribus suis, nocte, atque die, auxilium eius, ad id ipsum rectè & constanter comprehendendum quærere. Quo perfectè nemo frui poterit; nisi prius ita, vti dictum est; ab omni se mundana voluptate, ab omnibusque aduersæ potestatis cupiditatibus abiunxerit, quæ cum luce diuina pugnant, omniq̃ue operi bono inimica & aduersaria sunt. Proinde, si cognoscere velis, cuius causâ à Deo benignissimo opifice

*Basilii in
Oratione de
libero arbi-
trio.*

condi-

conditi, ac in deliciarum paradiso colloca-
 ti, ad extremum in numerum iumentor-
 um insipientium coniecti, similesque illis
 facti, ab incontaminataque illa gloria ex-
 clusi sumus; hanc ipsam cognosce. Quòd
 vbi primùm per inobedientiam serui car-
 nis, per prauos affectus, facti sumus; ibi nos
 statim ipsos à beata exclusimus vita, regio-
 ne viuentium: ac in captiuitate, & dura ser-
 uitate constituti; adhucque iuxta Babylo- *Psal. 136.*
 nis flumina sedemus, quòd hætenus in
 Aegypto detineamur, nondumque terram
 promissionis hereditate adiuimus, melle
 & lacte manantem: nondum aspersum est
 cor nostrum cælestis agni sanguine; adhuc
 enim laqueus inferni, atque hamus mali-
 tiæ in illo infixus hæret: nondum recepi-
 mus lætitiã salutaris Christi; adhuc enim
 stimulus mortis pungit nos: nondum in-
 duimus nouum hominem, qui secundùm
 Deum creatus est in sanctitate & iustitia; *Ephes. 4.*
 siquidem necdum deposuimus veterem *ibidem.*
 hominem, qui corrumpitur secundùm
 cupiditatem fraudis: nondum circumferi- *1. Cor. 15.*
 mus imaginem hominis cælestis, confor-

- Rom. 8.* formes gloriæ illius facti; amplius enim imaginem terreni gerimus: nondum veri adoratores adoramus Deum in Spiritu &
- Iean. 4.* veritate; adhuc enim regnat peccatum in mortali corpore nostro: nondum vidimus gloriam incorruptibilis Dei; adhuc enim in hac tenebrarum valle detinemur:
- Rom. 13.* nondum induimus arma lucis; quia necdum deposuimus arma & opera tenebrarum: nondum reformati sumus nouitate mentis; adhuc enim conformamur sæculo huic in mentis nostræ vanitate: nõdum
- Rom. 12.* cicatrices eius in corpore nostro gestamus, facti in mysterio crucis; adhuc enim
- Galat. 6.* in carnalibus passionibus atque cupiditatibus viuimus: nondum heredes Dei, coheredes autem Christi facti sumus; adhuc
- 1. Pet. 2.* enim spiritum seruitutis, non autem filiationis Dei gestamus: neque enim hætenus
- Rom. 8.* templum Dei, tabernaculum Spiritus sancti effecti sumus; amplius enim idolorum templa, vasaq; spirituum nequitie, propter eam, quæ nobis inest ad mala procliuitatē, sumus. Profectò enim nondum sinceritatem illam, & puritatem morum, mentisq;
- Ibidem.* splen-

Splendorem nobis acquisiuimus: nondum
 spiritali, & absq; omni dolo, lacte, mentis-
 que nostræ incremento & perfectione di-
 gni sumus: nondum nobis illuxit dies, nec
 lucifer exortus est in cordibus nostris: nõ-
 dum nos occupauit Sol iustitiæ, neq; splen-
 dor radiorum eius: nondum similitudi- *Genes. 1.*
 nem Dei nostri recepimus, neque confor-
 tes eius diuinæ naturæ facti sumus: non- *2. Petr. 1.*
 dum germana magni regis purpura, neq;
 genuina imago Dei facti sumus: nondum
 eius diuino amore vulnerati: nondum spi-
 rituali charitate sponsi nostri Iesu Christi
 percussi: nondum inuisibilis, & mysticè *1. Cor. 11.*
 communionis participes facti sumus. Et vt
 in summa omnia complectar: nondū ge- *1. Petr. 2.*
 nus electum, regale sacerdotium, gens san-
 cta, populus acquisitionis effecti sumus; si-
 quidem amplius serpentes, amplius geni- *Matth. 3.*
 mina viperarum sumus. Quomodo enim
 non serpentes illi, qui in terra perpetuò re-
 punt, & ea tantū quæ terrena sunt sapiunt,
 neque conuersationem suam in cælo ha-
 bent: quomodo non item genimina vipe- *Philip. 3.*
 rarum; qui non obedientiæ Dei, sed potius
 fœdi

foedi serpentis rebellioni adhæremus? Quibus igitur verbis compellabo, quibus lacrymis, quo gemitu flectam illum, qui solus potest eum, qui in me crudelem Dominum fixit, pellere errorem? Aut quomodo eas, quæ in me regnant, prauas cupiditates excludam, vt particeps efficiar gloriæ Christi; vt sanctus & mundus filius Dei sim; vt in eam requiem, in quam me præcessit caput meum Christus, ingrediar? Torrentes lacrymarum profundam; laua-
Psal. 6. bo per singulas noctes lectum meum; donec in tribulatione & cordis mei anxietate exaudiar, misericordiamq; consequar: donec cum Maria optimam me partem elegisse sentiam: donec cælesti pane, qui mundo dat vitam, dignus efficiar. Verum, dicit quis: Itane plurimi Christianorum, si non omnia Dei mandata compleuerint, frustra se in aliis exercebunt? Quo loco bonum erit beati Petri meminisse; qui post tot res præclare gestas, cum toties se beatum à Domino audiuiisset, ex leui voluntatis diuinæ detrectatione, illud audit: *Nisi lauero te, non habebis partem mecum*, vt interim taceam,

*Luce 10.**Ioan. 6.**Ex Asceticis Basilij.**Ioan. 13.*

taceam, neque ex ignauia, neque ex contemptu; sed potius ex summa erga Dominum reuerentia atque pietate id eum fecisse. Atqui amplius dicet quis, scriptum esse: *Quisquis inuocauerit nomen Domini,* Ioel. 2.
saluus erit: & ita vel ipsam nominis diuini inuocationem, ad saluandos eos qui inuocant, sufficere. Verum, audiat ille vicissim Rom. 10.
 Apostolum dicentem: *Quomodo inuocabunt,* Rom. 10.
in quem non crediderunt? si verò credis; audi ipsum Dominum: *Non omnis, qui* Matth. 7.
dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum celorum; sed qui facit voluntatem Patris mei. Quod si vel hoc ipsum, facere voluntatem Patris, nihil iuuat; inutileque habet operis studium; nisi debite & suo modo fiat; hoc autem est, nisi diuini amoris & æternæ felicitatis consequendæ causâ suscipiatur: sic enim ipse Dominus decreuit: *Faciunt,* inquit, *ut videantur ab hominibus:*
Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam. Vnde & Apostolus institutus dicit: 1. Cor. 13.
Si, inquit, bona mea profundam in escas pauperum; si corpus meum tradidero, ita ut in igne ardeam, charitatem autem non habeam;
 nihil

ιστοριολο-
γία.
sum: quid de nobis dicemus, qui vitam mollem, & omni voluptate diffluentem, illi, qui ex lege & voluntate Dei est, longè anteponimus? Qua tandem ratione, aut aeternae vitae felicitatem, aut Sanctorum contubernium, & societatem, aut cum Angelis gaudia in conspectu iusti iudicis Christi nobis pollicebimur? Stultae profectò & insanæ mentis est hæc cogitatio. Quomodo enim in pari honore in regno cælesti cum beato Iob confidebit ille, qui ne minimam quidem partem eius fidei habuerit; ac ne exiguam quidem afflictionem, moderatè, & cum gratiarum actione portauerit? Quomodo cum Dauide, qui in condonandis iniuriis, sufferendisque inimicis, nullam vnquam animi magnitudinem prætulit? Quomodo cum Daniele, qui non assidua continentia, & deprecatione sedula Deum quæsierit? Quomodo item cum aliis Sanctis, qui ne vestigiunt quidem vllum eorum virtutis, in vita moribusque suis demonstravit? Quis Agonethetes ad eò est iniquus, iudicii que expers, qui paribus præmiis, & coronis dignetur victo-

victorem; & illum, qui ne in aciem quidem descendere voluerit? Quis Dux & Imperator in æquã prædæ partē vocabit eos, qui ne in pugna quidem conspecti sunt, cū illis, qui egregia potiti sunt victoria? Bonus quidem & clemens Dominus; sed idem iustus simul. Ne igitur vna tantū parte Deum illum esse agnoscamus, sola scilicet misericordia illius; neq; eius immensam humanitatē, & benignitatem, occasionē ignauit̃ & inertiaē faciamus. Ideo enim de cælo tonat, ideo fulmina iacit; vt nemo eius bonitatē contemnat: idem ille, qui solem suum exoriri facit, idem * cœcitate improbos ferit: ille qui pluuiis terram rigat, idem igne, sulphure, spiritu, procellaque agit, vertitque omnia. Vt enim illa sunt mansuetudiñ, & benignitatis eius; ita hæc seueritatis signa: vt aut propter illa diligamus, aut propter ista metuamus eū: ne illud & nos audiamus: *Nunquid diuitias bonitatis & patientiaē, & longanimitatis eius contemnis, ignorans quoniam benignitas eius ad penitentiam te adducit? secundū autem duritiam tuā, & impenitens cor, thesaurizas tibi iram*

* καὶ αὐ-
λεψία
καταδύ-
νασι.
Vel; idem
mentis cœ-
citatē iustē
vindicat.

Rom. 2.

iram

iram in die ira. Cùm igitur absque exerci-
tio illorum operum, quæ Deus præcepit,
non sit spes vlla salutis; nihil profectò eo-
rum, quæ præcepta sunt, contemnere tu-
tum est. Magnæ enim est præsumptionis;
de ipso legislatore, eiusque legibus, nos iu-
dicium sententiamque ferre velle. Agè
igitur, euangelica dogmata omni ex parte,
cum vera fide complectamur omnes; cõ-
munem denique curam & consilium eò
conferamus; ne nos vlla pars diuinæ vo-
luntatis effugiat. Si enim Christianum,
Deique hominem perfectum esse oportet;
debet certè is omnes partes mandato-
rum Dei complere, in mensuram ætatis
plenitudinis Christi. Nam vt mihi prædi-
candi necessitas incumbit, & vae mihi erit,
nisi euangelizauero; ita & vobis idem stu-
dium, idemque periculum inest, si aut cir-
ca necessariorum inuestigationem socor-
des fueritis, aut si remissi & soluti in cu-
stodia earum rerum, quæ nobis traditæ
sunt, ipsorumque operum studio extiteri-
mus. Ideo enim dicit Dominus: *Sermo quæ
locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo
die.*

Ex Asceti-
cis Basilij.

Ephes. 4.
1. Cor. 9.

Ioan. 12.

die. Et seruus nesciens, & digna plagis fa- Lucæ 12.
 ciens, vapulabit paucis: seruus autem sci-
 ens, & non faciens, nec se totum ad volunta-
 tem domini componens, vapulabit multis.
 Sit igitur doctrinæ dispensatio, ex parte
 quidem mea, sine reprehensione; ex parte
 autem vestra, fructuosa; scientes vniuersæ
 sacræ Scripturæ partes, atque mandata ali-
 quando ad tribunal Iesu Christi, ante ocu-
 los nostros poni debere. *Arguam te*, in- Psal. 49.
 quit Scriptura, & *constituam in conspectu*
tuo peccata tua. Hoc pacto namque, cum o-
 ni vigilantia & sobrietate his, quæ dicun-
 tur, diligentius inuigilabimus, & diuina
 dogmata ad opus sedulò producere festi-
 nabimus; ignorantes, qua die, & qua hora Matth. 24.
 Dominus noster sit venturus. Ea enim Basilius de-
 que nobis cum Deo intercedit coniun- finit. 22.
 ctio, non in ea, quæ secundum carnem est
 cognatione consistit; sed solo prompto
 studio exercendæ voluntatis eius perfici-
 tur. *Qui ex Deo est*, inquit Scriptura, *verba* Ioan. 8.
Dei audit. Et iterum: *Qui Spiritu Dei agun-* Rom. 8.
tur, hi filij Dei sunt. Quem locum exponens Homil. 14.
 D. Chrysostomus, inquit: *Vt ne lauacri dono*
 Y confisi,

confisi, vitam subsequenter negligenter, ait: Quamuis Baptisma acceperis, nisi Spiritu postea ducaris, dignitatem datam perdidisti, & adoptionis prerogatiuam prodidisti. Propterea non dixit, quicumque Spiritum acceperunt; sed, quicumque Spiritu ducuntur; hoc est, quicumque omnem vitam ita viuunt, hi

Ioan. 15. sunt filij Dei. Et Ioannes; Vos amici mei estis; si feceritis, quae praecipio vobis. Impossibile autem esse, quenquam regno caelesti potiri; qui non maiorem ea, quae legis est, Evangelij iustitiam praese tulerit, ipse Dominus

Matth. 5. clare docet: Nisi, inquit, abundauerit iustitia vestra plusquam Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum caelorum. Et

Philip. 3. Paulus: Omnia, inquit, damnum esse putavi, praee excellentia cognitionis Iesu Christi Domini nostri, cuius causa omnia in damno collocavi, ac veluti stercora arbitratus sum; ut Christum lucrifaciam, & inueniar in illo; non habens in me iustitiam meam, quae ex lege est, sed eam quae ex fide Iesu Christi, quae ex

Rom. 14. Deo est, iustitia in fide. Omne enim, quod ex fide non est, peccatum est. Oportet igitur nos Spiritu Dei regi; oportet rectae fidei

fidei adhærere; vt digni futura salute efficiamur. Sed & illud item nõ ignorandum est; ac vtique confitendum, omnium eorum quæ in nobis bona sunt, ipsiusque tolerantia earum passionum, quæ pro Christo suscipiuntur, Deum ipsum fontem & auctorem esse. Dicit enim Ioannes: *Non potest homo accipere quidquam, nisi illi datum fuerit de celo. Quid habes homo, quod non accepisti? Gratia enim Dei saluati sumus per fidem, non ex nobis, Dei enim donum est; non ex operibus nostris; ne quis gloriatur: & hoc, inquit, à Deo.* Nobis enim datum est pro Christo, non modò credere in illum, sed etiam pro illo pati, idem certamen habentibus. Neque item multum de se præsumendum est ob ea præclarè gesta, quæ facit quis: neq; omninò alij contemnendi; cùm ad eos, qui in se confidebant, & alios, tanquam ipsi iusti aspernabantur, illa dicta sit parabola: *Duo homines ascendebant in templum, vt orarent, etc.* Sibi enim, & nõ Deo sua tribuere bona omnia; nihil aliud est, quàm Deum negare, cùm ipsoque ex aduerso pugnare. Propter illos igitur,

Ioan. 5.

1. Cor. 4.

Ephes. 2.

Philip. 1.

Luce 18.

qui sibi ipsis confidunt, & non omnia in Deum omnium bonorum auctorem referunt, sed & alios fortasse præ se contem-
nunt, ea parabola docet: quantumuis ad-
miranda quadam iustitia, & quæ proximū
Deo hominem efficiat, præpolleat quis; si
tamen cum superbia, & aliorum despicien-
tia, ea ipsa iustitia sit coniuncta; eam in me-
ram vanitatem hominem detrudere, ipsi-
que Apostatæ angelo, qui quondam Deo
par esse voluit; similem reddere. *Nemo*

*perfecto sibi confidat; nemo, ait Basilus, putet
se suis cogitationibus & consilijs in Euangelij
perfectione Deo placere posse; sed omnia nostra
in Deum referamus, illi soli confidamus. Fi-*

*2. cor. 3. duciam, inquit Paulus, habemus ad Deum
per Christum. Neque enim sufficientes sumus
ex nobis ipsis, vel cogitare aliquid bonum,
tanquam ex nobis: sed omnis sufficientia no-*

2. cor. 4. ministros noui testamenti sui. Et alibi: Habe-
bemus, inquit, thesaurum hunc in vasis ficti-
libus, ut sit abundantia virtutis ex Deo, &
non ex nobis. Amplius autem ipse docuit:

Ioan. 14. Si diligitis me, mandata mea seruate. Quan-
dium

diu enim vniuersa mandata Domini non seruamus: quandiu vitam nostram ita non comparamus, vt illud testimonium eius referre possimus, *vos non estis ex hoc mundo*; tandiu eum non diligimus, Spiritum-
 que eius sanctum frustra nos accepturos ab eo expectamus. Non solum autē præcepta eius opere complere iustū est; sed & in aliis quoque virtutibus atque traditionibus nos exercere oportet, festos dies non contemntes, memores Canonis 53. *Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, in festis diebus carnem & vinum non sumat, abhorrens, & non propter exercitationem; deponatur: vt qui habeat in iustam conscientiam propriam; & sit multis offensionis causa.* De ieiunio item Canone 69. sic præcipitur: *Si quis sacram Quadragesimam non ieiunet, aut feriam quartam, aut Parasceue; excommunicetur.* Et reliqua. Sed & ipse Dominus per Moysen ieiunium sanxit, vt quidem multis in locis scriptum legimus: & peculiariter, dum in hunc modum legem fert: *Anima que per ieiunium afflictā & humiliatā non fuerit, peribit.* Satagamus

342 CENSURAE ORIENTALIS,

igitur per ieiunium & orationem mer-
Isaie. 58. catum salutis exercere. *Ieiunantes au-*
tem; non ieiunemus ad lites & contentiones:
non percutiamus hominem humilem & ad-
uenam: dissoluamus omnia vincula impie-
tatis, ac violentorum contractuum conscin-
damus chirographa: esurientibus panem &
escam frangamus: egenis & vagis domos no-
stras, iuxta Prophetæ præceptum, aperia-
mus. Ieiunantes corpore, ieiunemus & men-
te, in omnibus nos ab omni malo abstinen-
tes; tum erumpet quasi manè lux nostra, ita
vti scriptum est, tum inuocabimus, &
DOMINVS exaudiet: tum cla-
mabit, & dicet: Bono ani-
mosis: Ecce ad-
sum.

DE CULTV ET VE-
NERATIONE SAN-
ctorum.

CAPVT XXI.

VIGESIMVM PRIMVM Caput, & idem vltimum considerationis vestre, de veneratione & cultu Sanctorum institutum est. Memorias scilicet Sanctorum vtiliter celebrari, easque ad id solùm, vt fides nostra solidetur & confirmetur conferre; dum cogitamus eos gratiam & auxilium, fide diuinitus consecutos esse. Nos autem dicimus, inuocationem quidem verè & propriè soli Deo conuenire, illique primò & propriissimè deberi; eam autem, quæ Sanctorum est, inuocationem, non propriè dici; sed ex accidenti, vt ita dicã, quodammodo, & ex gratia, & priuilegio quodam. Neque enim, aut Petrus, aut Paulus ipse exaudit eorum quenquam, qui illũ inuocant; sed gratia & donum, quod habent,

Matth. 28.

iuxta illud promissum: *Ego, inquit, vobiscum sum, usque ad consummationem saeculi.*

Rom. 10.

Et de ea quidem inuocatione, quae ipsi Deo debetur, Paulus ad Romanos scribit: *Quomodo, inquit, inuocabunt, in quem non crediderunt? Deum, inquam, sine omni dubio intelligens.*

Quod autem & nos soli Deo propriè inuocationem tribuimus; patet ex ipsa sacra arcanorum celebratione, ubi sic Deum cōpellamus: *Dignare nos, Domine, liberè & cum bona venia audere te caelestem Deum Patrem inuocare, dicentes: Pater noster, qui es in caelis.* Et rursum: *Domine Deus virtutum sis nobiscum; alium enim praeter te, in anxietatibus & tribulationibus nostris adiutorem non habemus.* Et iterum:

Alium, inquit, praeter te Deum, non agnoscimus. Mediatores autem facimus omnes Sanctos. In primis autem & excellenter ante alios omnes, ipsam Dei Genitricem Virginem Mariam Matrem Dei, Secundùm hanc autem, atque secundum Angelorum atque aliorum Sanctorum choros, templis, donariis, supplicationibus, sacris imaginibus eorum; non proprio Dei cul-

tu,

tu, sed relatè & consideratione quadam ad
 ipsa exemplaria, honorem facimus, illisq;
 aduoluimur. Scimus enim eum hono-
 rem, qui λατρεία dicitur, soli Deo deferri;
 neque alium extra illum Deum agnosci-
 mus, neque adoramus deos alienos, neque
 in Sanctis, eorumque imaginibus vene-
 randis nimii sumus; sed intra modum; me-
 tuentes scilicet, ne eum honorem, qui Dei
 proprius est, illis deferamus: quod absit.
 Res enim est impia, & à Christi Ecclesia,
 eiusque alumnis alienissima, verè, & non
 ad aliud relatè, sacras imagines adorare;
 quarum omnis honor ad prima eorū ex-
 emplaria, inquit D. Basilius, referri debet.
 Cæterum, & alios Sanctos omnes media-
 tores nobis, & aduocatos constituimus;
 nec in præsentì tantum hac vita, sed etiam
 in futura. Nam & hæc mediatio quædam
 est, cum Angeli aliique Sancti, atque adeo
 non minus ipsa mundi Domina pro nobis
 exorat. Neque tamen simpliciter pro om-
 nibus, neque pro aliquo qui in letali pec-
 cato mortuus est, illi deprecantur. Nequa-
 quam enim hoc dicendum est. Iam enim

σχετι-
 κως δ' λα-
 τρευτι-
 κως προσ-
 κυνουμε-
 νας.
 οκ επι-
 πολυγι-
 νομεθα
 αγιοι την
 σχεσιμη

vna sentētia hos tales à sua exclusit misericordia Deus, ac tale quid cōtra illos pronūciauit: *Si steterit Noë, aut Iob, aut Daniel, filios eorū, et filias non liberabunt*; sed pro illis solis exorāt, pro quib⁹ preces suas gratas & acceptas Deo esse arbitrantur; pro his scilicet, qui in medio pænitiētiæ cursu ex hac vita sunt rapti; nondum tamen peccatorum suorū fordes planè emundare potuerunt; idque profectò stante adhuc iudicio, necdumque lata sententia. Nam vbi semel solutum fuerit theatrum; vbi quisque ad sibi designatum locum poenæ abductus fuerit; ibi iam mediatio nulla est, neque omnino vnquam fiet. Hæc enim mediatio nunc, dum in hac vita sumus, in Ecclesia suscipitur atque prædicatur: dum nunc quidem Sanctos, nunc ipsam Dominam, & Matrem Dei, nunc Angelos, mentesque beatas, compellamus, ac illorum sacris precibus nos commendamus. Et Dominam quidam nostram hoc modo: *Sanctissima, inquit, Domina nostra, Dei Mater, intercede pro nobis peccatoribus*. Sanctos verò Angelos: *Omnes caelestes virtutes, sanctorum-*

*rumque Angelorum, & Archangelorum
chori; orate pro nobis.* Sed & Prophetam il-
lum, atque præcurforem, Baptistamque
Domini: gloriosos item Apostolos, Pro-
phetas, Martyres, sanctosque Pastores, ac
Doctores; sanctarum item Mulierum cœ-
tus, omnesque Sanctos oramus, vt inter-
cedant pro nobis peccatoribus; quo gratia
Dei ipsius insuperabili, item diuina ac in-
comprehensibili virtute sanctæ Crucis,
propitius nobis peccatoribus fiat. Nobis,
inquã, eum solum verũ Deum colentibus,
illi; soli confitentibus, in veraque pœni-
tencia perseuerantibus. Rogamus item, vt
oculos animæ nostræ illuminet; ne ali-
quando onere peccatorum depressi ob-
dormiamus in morte, inimicusque noster
præualeat aduersus nos. Precibus igitur
& interpellationibus eorum omnium, quos
suprà memorauimus, petimus clementif-
simum Deum; vt ipse susceptor & libera-
tor noster esse velit; nosque à laqueis ini-
micorum nostrorum benigna sua
misericordia liberare di-
gnetur.

ANNOTATIONES.

NEQUE enim, aut Petrus, aut Paulus ipse exaudit quenquam, &c. *Non hoc dicunt, quòd sancti omnino non audiant, quodque preces nostras non cognoscant; pugnat enim hoc cum his Sanctorum compellationibus, quas paulò post ipsi subiungunt.* SANCTISSIMA Domina nostra Dei mater, intercede pro nobis peccatoribus. Et sanctorum Angelorum & Archangelorum chori, orate pro nobis, &c. *Quales item multae persimiles veterum Graecorum Patrum voces ubique exaudiuntur.* SANCTI Dei vos lacrymis, & fletu doloris pleno, rogo. *Origenis.* O Basili, caelitùs aspice carnis stimulum, aut tuis sistas intercessionibus, &c. *Nazianzeni.* O communes generis humani custodes, optimi curarum focij, precum ac votorum inuicem suffragatores, legati apud Deum potentissimi, astra mundi, flores Ecclesiarum. *Basilij.* *Quis enim aut non audientem, aut non sentientem hoc modo compellat? Sed illud potius dicunt, quòd neque ipsi Sancti viribus suis, sed diuino dono preces nostras cognoscunt, neque nobis de suo tribuant quidquam; sed Deus ipse sanctorum precibus, promissionibusque, quas illis fecit, flexus ac persuasus, donat, largiturque omnia. Percipiunt autem & exaudiunt nostras preces Sancti, vel in ipso Dei Verbo, quod eam ob causam, candor lucis aeternae, & speculum sine macula Dei maiestatis, & imago bonitatis illius: Vel in ipso diuino lumine:*

ne: *iuxta illud*: NON erit tibi amplius sol ad lucendum per diem, nec splendor lunæ illuminabit te, sed erit tibi Dominus in lucē sempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam: non occidet ultra Sol tuus, & Luna tua non minuetur; quia Dominus erit tibi in lucem sempiternam, &c. *Et Apocal. 21.* Et ciuitas non eget Sole, neque Luna, vt luceat in ea; nam claritas Dei illuminauit eam, & lucerna eius est agnūs: *Vel etiam ministerio Angelorum, iuxta illud Tobie*: Quando orabas cum lacrymis, & sepeliebas mortuos; ego obtuli orationem tuam Domino: *Et illud Apocal. 3.* Et alius Angelus venit, & stetit ante altare, habens thuribulum aureum: & data sunt ei incensa multa, vt daret de orationibus Sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei. Et ascendit fumus incensorū de orationibus Sanctorum, de manu Angeli coram Deo. *Verūm hæc alterius, & prolixioris sunt considerationis.*

σχετικῶς λατρευτικῶς ὑποσκηνομένης.
Non proprio Dei cultu; sed relatè ad exemplar. &c. *Non caruit menda hic locus: itaq; sensum & sententiam secuti sumus.*

οὐκ ἐπιπολύγωνόμεθα ἅγιοι τῶν σχεσιῶν.
Neque in venerandis imaginibus nimij sumus; sed intra modum, &c. *Gracè sic scriptum erat, quod certè nullum sensum habere videtur: id tamen eos velle dixisse, quod posuimus, & res, & verba ipsa innuunt: tum Canon septimæ & octauæ*

o^{ct}auæ Synodi docet, vbi sic de imaginibus decernitur. SACRAM imaginē Domini nostri IESV CHRISTI, & omnium Saluatoris, æquo honore cum libro sanctorum Euangeliorum adorari decernimus. Sicut enim per syllabarum eloquia, quæ in libro feruntur, salutem consequuntur omnes; ita per colorum imaginariam operationem & sapientes & idiotæ cuncti, ex eo quod in promptu est perfruuntur utilitate. Quæ enim in syllabis sermo, hæc & Scriptura, quæ in coloribus, prædicat & commendat. Dignum est enim, vt secundum congruentiam rationis, & antiquissimam traditionem, propter honorem, qui ad principalia ipsa refertur, etiam deriuatiuæ imagines honorentur & adorentur, vt sanctorum Euangeliorum sacer liber, atque typus pretiosæ Crucis.

EPILOGVS

DE QVIBVSDAM, VT
ISTI VOCANT, ABVSIBVS.

AMPLIUS AVTEM AD eos, quos dicitis abusus respondentes dicimus: Primùm vtriusque speciei participes esse oportere omnes dicitis; & rectè quidē: nam & nos hoc idem tremendis mysteriis participi

ticipantes facimus, illi, inquam, qui his digni sumus; præter id, quòd non in azymo, sed in fermentato pane panis speciem accipimus. Secundū est, quod dicitis, melius esse nubere, quàm vri; iuxta illud Pauli: *1. Cor. 7.*
Vnius uxoris virum, & reliqua, quæ Paulus *1. Timo. 3.*
 in hoc genere præcipit. Proinde & nos illis sacerdotibus, qui in virginitate persistere non possunt, priusquàm tamē consecrentur & Sacerdotes fiant, vxores accipiendi potestatem damus. Deus enim matrimonium sanxit. Illud item non ignoramus, turpitudinis germina multa suscipi inter eos, qui Sacerdotes vxores accipere prohibent. Ille autem, qui semel virginitatē professus est, virgo permaneat, nec iā illi vllam amplius licentiam post votum susceptum nubendi damus. *Nemo enim mittens manum ad aratrum, & respiciens retrò, idoneus est consequēdo caelesti regno.* Si verò huic humanitus quid cōtigerit; hunc ecclesiastica disciplina coërcemus, ac ad moderationē vitæ, per pænitentiam atq; confessionem, carnis item mortificationem, ac omnem vitæ continentiam reuocamus, ac veluti
 lustra-

lustratione quadam expiamus: nihil dubitantes misericordiam benignissimi Dei, humanæ eius infirmitati non defuturam. Tertio loco explicatis, sacram Liturgiam cum maiore pietate & deuotione apud vos, quàm apud aduersarios vestros celebrari; vt quam ad quæstum & ad lucrum à quibusdam referri dicatis, indeque multiplicationem priuatarum Missarum exortam esse: vnâ item solam Liturgiam vos celebrare, non ritu Romanæ Ecclesiæ plures, scribitis. Si qui igitur sunt, qui ad quæstum & lucrum tantum referant mysterium; illi turpiter & improbè faciunt; quod certum & confessum esse, & nos, & veritas ipsa testatur. Quod autem additis, mortem Christi non tantum vetus primi parentis nostri debitum sustulisse, sed & omne aliud peccatum deleuisse; in eam partem illud dicimus: Debitores nos esse vniuersæ legis diuinæ implendæ; ad imitationemq; vitæ & conuersationis eius, qui pro nobis mortuus est & resurrexit, pro posse cuiusque nos obligari; memores illius Apostolici: *Charitas,*
inquit,

inquit, *urget Christi nos, iudicantes hoc: si enim vnus pro omnibus mortuus est; num ergo omnes mortui sunt? At vnus quidem pro omnibus mortuus est CHRISTVS: ut & qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.* Si Galat. 5.
 enim vna parte corporis sui tantum circumcissus iuxta legem Moysis, debitor est vniuersæ legis; quanto magis circumcissus quis Christi circumcissione, depositione coloss. 2.
 ne vniuersi corporis peccatorum carnis, quemadmodum scriptum est, debitor efficitur adimplere illud Apostoli dictum: *Ego mundo crucifixus sum, & mundus mihi.* Galat. 6.
Viuo autem iam non ego, sed viuuit in me Galat. 2.
Christus. Mortuos enim nos oportet esse peccato; neque amplius illi seruire; & ita demum sequi Christum; quod quidem est Deo plenè & perfectè viuere. Si enim liberè peccabimus, nec pænitentiam agemus vnquam; hac quidem ratione, ne mors quidem Christi, quam adeò superbè iactamus, nobis proderit quidquam. De confessione autem & remissione peccatorum, quod quarto loco ponitis; ex
 Z senten-

sententia magni Basilij respondemus.

In Asceticis
Cap. 26.

Oportere unumquemque Christianorum, si quidem dignum pœnitentia profectum demonstrare velit, vitæq; ad legem Iesu Christi institutæ habitum & consuetudinem sibi competrare; nullum animi motum occultum apud se continere, nullumque verbum non expensum proferre, sed occultissima etiam queque cordis sui confiteri: non quibusuis passim; sed illis tantum, qui remedium & sciunt & possunt adhibere. Et in alio loco inquit idem D. Basiliius: Oportet illis, inquit, quibus commissa & concredita est sacrorum Dei mysteriorum dispensatio, peccata sua confiteri. Sic enim antiquitus omnes illi, qui pœnitentiam egerunt, ad genua Sanctorum fecisse inveniuntur. De potestate autem remittendi & retinendi peccata, illud existimandum esse putamus, nec omnibus, vt dictum est, passim, nec simpliciter traditam esse; sed pœnitentis obedientia interueniente tantum, paratoq; animo ad ea omnia facienda, quæ is, cui ea cura animæ nostræ demãdata est, iusserit atque prescripserit: tum vt is, qui absoluendus est, verè & ex animo pœniteat.

pæniteat. Vera enim pænitentia est, ad eadem non relabi mala. Nam si quis ad eadem peccata redeat; hic similis est cani, ad suum vomitum redeunti. Oportet autem vita & proposito, ab omni temerario ausu nos remouere, contrariaque remedia vulneribus nostris adhibere. Quintum est de oblationibus, festis diebus, statis ieiuniis, de traditionibus item; & quòd gratis per Christum peccata, & non propter aliqua merita & iustitias nostras nobis remittantur, confiteri debeamus: impossibile item esse omnes traditiones quenquam seruare posse; vnde grauantur & perterrentur piæ & trepidæ conscientie. Ad quæ omnia verbis Diui Basilij sic respondemus: *Cauendū, inquit, nobis est; ne occasione vnius præcepti, alia transgrediamur. Quare, inquit, & ipse Paulus, de ciborum ratione docens, non simpliciter carnis rationem non habendam esse monet: sed in desideriis. Tanquam illud quidem, quod ad libidinem & voluptatem in carne nostra est præceptus & procliuē, per exercitacionem atque mortificationem sit extirpandum: illud autem, quod est vtile, quòdque ad*

2. Petr. 2.

Rom. 13

*virtutis & pietatis exercitium confert, estq;
 necessarium diligenti cura & studio exercen-
 dum, atque conseruandum. Esca enim, inquit*
 1. Corint. 8. *Paulus, nos Deo non commendat; & regnum*
 Rom. 14. *Dei non est cibus & potus; sed iustitia, pax,
 gaudium in Spiritu sancto. Quare & ipsa ci-
 bi abstinentia, cum ratione est suscipienda:
 quam si, inquit, ipse per se expendas; neque
 si manducauerimus, abundabimus; neque si
 non manducauerimus, deficiemus. Neque
 enim illi, qui non comedunt, meliores sunt co-
 medentibus, si ipsum solum comedere spectes;
 neq; iterum illi qui comedunt, deteriores his
 qui nō comedunt: sed hoc solum tantum consi-
 deres, si cetera omnia eadem sunt. Omne igitur
 corporis exercitium ad animi virtu-
 tem referri, & comparari debet. Fit enim
 plerunque, vt ea quæ per se ipsa pulchra &
 honesta non sunt, quòd tamen talibus in-
 seruiant, ipsa etiam pulchri & honesti for-
 mam & speciem acquirunt. Hac igitur ra-
 tione ea omnia, quæ nobis à sanctis Patri-
 bus tradita sunt, tanquam ea, quæ hunc so-
 lum finem respiciunt, seruare & amplecti
 debemus. Qui enim talia spernit, Deum
 ipsum*

ipsum spernit. Neque omnino quidquam *Luce 10.*
 earum rerum, quæ nobis à sanctissimis vi-
 ris sunt relictæ, aut ridendum, aut tradu-
 cendum est. Et si qui, præter pium vsum ac
 finem, his abutantur; non oportet tamen
 propterea tales traditiones irridere, ac tra-
 ducere; sed eos quidem qui illis abutun-
 tur, leniter instruendo admonere; ipsa-
 rum autem rerum verum & rectum vsum
 demonstrare. Quod quidem magnus ille
 Basilius sæpius facere consuevit, maximè
 verò in eo loco, vbi quærit: *Num accepta-
 bile sit Deo opus aliquod bonum, etiam si non
 per omnia iuxta præceptum Dei ritè & debi-
 tè sit factum?* Nihil enim est, quod nos ma-
 gis imitatores Christi faciat; quàm vbi pro-
 ximorum nostrorum curam suscipimus.
 Pudor autem est homini Christiano, san-
 ctis & piis institutis conscientiam suam
 grauari, aut perterreri dicere. *Omne* *1. Ioan. 5.*
 enim, quod ex Deo est, vincit mundum.

Quare inquit idem Basilius: *Quis ad eò est* *Deest pars*
sensus expers, quis tam incredulus, vt putet *ticula 1. 2.*
se non posse illis rebus ferendis parem esse,
quæ iam antè multi alij pertulerunt? aut

quomodo tanquam viribus suis grauiora, ma-
 gisque laboriosa recusabit quis, quæ nulla dif-
 ficultate multi, qui eum antecesserunt supe-
 rarunt? Quare & monasticam vitam, quæ
 recto fine Dei quæ causâ suscipitur, nemo
 vnquam bonus contempsit; nemo risit.
 Quam etsi quidem multi fidenter aggredi
 fortasse audent: vt tamen dignè & compe-
 tenter ad calcem vsque perueniant, pau-
 cis fortasse curæ est; etsi omninò non in
 ipso recto proposito laus operis consistit;
 sed in ipso fine fructus est totius laboris. Et
 ipsum quidem vitæ genus laudant, miran-
 tur quæ omnes: iuniores autem & rudio-
 res instruxerunt & hortati sunt illi qui po-
 tuerunt; vt alicubi à quodam subiicitur &
 præcipitur: *Disce, inquit, tu qui solitarius,*
fidelisque homo es, ipsius quæ pietatis operarius;
disce, inquam, Evangelicæ conuersationis mo-
dum, & reliqua. Et rursus idem ipse in eo-
dem loco docens, cum qua probatione &
examine eos, qui se huic vitæ generi addi-
cere volunt, suscipi oporteat, inquit: Ne-
cesse est illos cohortari, vt à prima statim æta-
te tradant & offerant se Deo illi, qui se huic
generi

generi vitæ addicere volunt. Qui enim ita fecerit; & charitate erga Deum germanus, & in eius retributionis, quæ à Domino proposita est perceptione, firmus apparebit. Quæ verò contra traditiones à vobis ex Diuo Paulo adferuntur, vel ex his quæ iam dicta sunt facilè solui & explicari possunt: Apostolum scilicet, non de his obseruationibus & traditionibus in illis locis agere, quæ piè & secundum Deum sunt: sed de illis, quæ tum ab Hæreticis atque aliis prauis hominibus, falsò & impiè confingebantur. Itaque Diuus Chrysostomus in Capite quarto ad Timoth. hæc de Manichæis, Encratistis, ac Marcionistis dicta esse interpretatur: *Vt autem illi, qui recte & sanè adherent fidei, sub tuta & secura ancora nauigant; sic illi qui ab ea semel exciderunt, nusquam tuto & constanter consistere possunt. Sed cum multùm suscéque per omnes errores diuagati fuerint; ad extremum in ipsa extrema perditionis vada atque scopulos deferuntur.* In secunda autem ad Coloss. gentilium atque Iudæorum his verbis superstitiones reiici, de illisque, qui

Hom. 12 in
1. Tim. c. 4.

Homil. 31

nondum Christo adhæserunt, hæc dicta esse, idem docet Chrysofomus. Quinto item ad Galatas, primo ad Titum eodem modo. Quod idem Diuus innuit Basilius illis verbis: *Si, inquit, studium eius iustitiæ, quæ ex lege est, eos qui in Baptismo se Deo consecrârunt, tanquam non sibi amplius victuri, sed illi, qui pro eis mortuus est, & resurrexit; spiritualis adulterij obnoxios facit; ut per ea, quæ superius dicta sunt, abundè demonstratum est: quid, inquit, de humanis dicet quis traditionibus? studium, inquam, iustitiæ, quæ ex lege est, per humanas intelligens traditiones.* De ea porrò iustitia, quæ ex fide est, iuxta aureum os Chrysofomi respondemus. *Iam primum igitur constat, ex fide cognitionem christianam provenire; nec sine illa quenquam Christum cognoscere posse. Nam & Resurrectionem & Natiuitatem nulla humana ratio nobis probare potest. Sola autem id docet fides: hæcque primum parte causa esse iustitiæ dicitur. Quod cum ita sit, vides quod non simpliciter oporteat fidem habere; sed quæ sit per opera: Ille enim potissimum Christum resurrexisse credit,*

credit, qui sui vitæ quæ suæ nullam habet rationem; periculis seipsum obiciens, illique passionibus communicans. Ob id quæ dixit

Apostolus: Et inuentus sum in me ipso non habens meam iustitiam: illam quæ ex lege est; sed eam quæ ex fide est Christi, eam, inquam, quæ ex Deo est iustitiam, in fide: fide enim illum cognoscimus: fide resurrectioni illius assentimur: fide ad communionem passionum ipsius erigimur. Et iterum idem Chryso-

stomus: Fidelis, inquit, Deus, qui promisit nos saluare, idem omninò saluabit; sed non alio modo, quàm eo, quo promisit: si voluerimus, si audiemus ipsum: non simpliciter; neque veluti ligna & lapides, otiosos & desides. Rectè autem illud, confidimus per Dominum, posuit; quasi dicat: benignitati eius nos credere oportet; omniâque nostra ad eum referre, in eumque reiicere: ita tamen, ut & ipsi in omni virtutis & honestatis genere ad extremum vsque spiritum nos exerceamus. Non

igitur simpliciter Christum teneamus, sed ei conglutinemur. Nam si vel minimùm recesserimus, proculdubio peribimus.

Scriptum est enim: Peribunt omnes, qui

Homil. 5. in
2. Thessal.
Cap. 3.

In Morali
Homilia 8.
in 1. Corint.
Cap. 3.

Psal. 72.

elongant se à te. Conglutinemur igitur ei: & conglutinemur per opera: *Qui enim seruat opera mea; ipse manet in me*, inquit: & profectò plurimis exemplis nos multum coniungit. Et animaduerte, quaeso: ipse caput, nos membra: ipse fundamentum, nos aedificium: ipse vitis, nos palmites. Hæc omnia conglutinationem demonstrant; & nihil vacuum in medio relinquunt, ne minimùm quidem. Quippe qui parùm abest; cùm processerit, aberit longiùs. Nam vel minimus palmes si à radice abscindatur, statim arescit, ac inutilis efficitur. Itaq; id, quod in ea re minimum esse videtur, paruum omninò non est; sed in eo, quasi totum consistit. Et proinde, vbi quid parùm deliquerimus, nolimus vel exiguum despiciere; siquidem id neglectum, quàm primùm in immensum creseit. Et de fide quidem hæcenus. De Monachatu autem illud cum Diuo Basilio sentimus, benignissimum Deum, qui salutis nostræ curam habet perpetuam, in duo quasi vitæ genera omnem hunc præsentem vitæ statum diuisisse; coniugum, inquam,

atq;

*In principio
asceticorū.*

atq; virginum: ita, vt qui non possit virginitatis perferre certamina; vxorē accipiat. Illud rectè sciens; quòd non minor ab ipso cōtinentiæ & sanctitatis exposcetur ratio; quomodo scilicet eos, qui piè & sanctè in matrimonio vixerunt, liberosque ad laudem & honorem Dei educârunt, imitatus fuerit. Vnicuique enim ex his fructibus, quos ex ea charitate, quam erga Deum & proximum gessit, producere debuit, reddenda erit ratio. Et item ex omni præmissione & contemptu mandatorum Dei: neque verò sola ratio reddenda; sed etiam grauis & inexcusabilis poena subeunda; ipso Domino apud Mattheum comminante: *Qui amat patrem suum, aut matrem plus quàm me, non est me dignus.* Ne igitur tibi omnia licere putes, etsi maritus sis, tanquam omnem iam potestatem mūdo adhærendi consecutus; cū maiore etiam tibi cautione opus sit ad id, vt certam acquiras salutem. Tu verò cęlestis conuersationis amator: tu angelici instituti negotiator: tu qui sanctorum Iesu Christi Apostolorum commilito esse cupis; obfirma
 ani-

Math. 10.

animum tuum ad subeunda omnia illa,
 quæ iubentur aduersa: atque strenuè & fi-
 denter te adiunge Monachorum cœtui:
 atque eorum qui præclarè viuunt sis imi-
 tator: eorumque res gestas inscribe cordi
 tuo. Velis vnus ex paucis esse: rarum enim,
 quod bonum: & propterea regnum ipsum
 cæleste paucis patet. Si rapere illud vis; vio-
 lentus existas oportet. Submitte igitur
 collum iugo Christi; circumda clitellis il-
 lius humeros tuos: preme atque extenua
 tu ipse ceruicem tuam perpetuo virtutum
 exercitio; in ieiuniis, in vigiliis, in obedi-
 entia, in quieto silentio, in psalmodiis, in
 orationibus, in lacrymis multis, in opere
 ipso, in omni rerum aduersarum, quæ ex-
 oriuntur, tolerantia: siue illæ à dæmoni-
 bus contra te excitentur, siue ab ipsis ho-
 minibus proficiscantur. Cuius exercitij
 focia & administra virginitas esse solet in
 illis, qui tam præstanti bono rectè & pru-
 denter vti sciunt. Non enim sola abstin-
 entia ab opere carnis, virginitatis perficit do-
 num; sed omnem item vitam nostram,
 vniuersos item actus, & mores nostros, pu-
 dorem

*Hæc item ex
 eodem loco
 Basilij.*

dorem & virginitatem quandam suam
conseruare oportet, in omni instituto ac
conatu suo: id quod sanctum & integrum
est præferentes. Si igitur cupimus secun-
dum similitudinem Dei, characterem ani-
mæ nostræ per quandam animi quietem
& tranquillitatem exornare, vt inde vitæ *ἀπαύδαυ.*
itē nostræ immortalitas prolatetur; atten-
damus nobis, ne indignè pacto & data fide
viuentes, Ananiæ & Saphiræ iudicium in- *Act. 5.*
curramus. Quibus licuit quidem statim à
principio possessiones suas sibi habere, nec
illas Domino dicare: at posteaquàm in-
anis gloriæ studio sua bona voto & dedi-
catione Dei fecerunt, illique non tam vt
Deo placerent, quàm vt apud homines li-
beralitate & munificentia conspicui & ad-
mirandi essent, consecrârunt: vbi de pre-
tio illarum clàm ad se partem aliquam a-
uerterunt; talem contra se Dei indigna-
tionem commouerunt, cuius Petrus exe-
cutor & administer fuit; vt nulla etiam
pænitentia curari, aut expiari potuerint.
Proinde, ante quidem castæ & religiosę vi-
tæ votum atque promissionem, liberum
est

est cuiq; volenti, iuxta concessam & legitimam viuendi rationem, coniugio sese tradere: si quis verò spontè & liberè, voto ac professione sua, Deo se tradidit; huic verò amplius non licet retrò pedem referre; sed potius totum se illi, veluti quoddam semel Deo oblatum ac dedicatum donarium, purum & integrum conseruare: ne, si semel voto Deo sacratum corpus communis vitæ functionibus cõtaminârit; in foedissimum sacrilegii crimen incurrat. Hæc autem cùm dico, non vnum tantum genus elatæ cupiditatis intelligo; vti quidem permulti putant, in sola corporis custodia totum virginitatis & castitatis consistere decus; sed ab omni item licentiosa cupiditate eum, qui se Deo consecrauit, continere se debere existimo; ne aliqua mundi huius labe, mentis suæ puritatem contaminet, aut impedimentum aliquod ad verè diuinam peragenda vitâ sibi accersat. Hęc igitur illum, qui mundo præsentique vitæ renunciauit; ne vas semel Deo dicatum aliquo prauæ cupiditatis affectu contaminet, intueri oportet:
illud-

illudque apud se maximè expendere; iam se supra humanam naturam esse, altiusque pennas suas extulisse, ac immortale quoddam, & corporis expers vitæ genus complexum esse, angelicamque vitam sequutum: liberum enim ab omni coniugali lege esse, nullamque aliam pulchritudinem præter Deum ipsum, mentis oculorumque intuitu perpetuò spectare: hoc proprium est angelicæ naturæ opus. Rumpendæ igitur sunt omnium cupiditatum & affectionum vitæ huius compedes illi, qui verè & per omnia Deum sequi, & imitari velit. Quod nisi per omnimodum mundi contemptum, morumque veterum obliuionem, obtineri nullo modo potest. Nisi enim nos planè ab omni mortali cogitatione, cõmunisque vitæ consuetudine separauerimus, ac veluti ad alium quendam mundū omni animi cõtentione ac propensione, mortalitate hac superata, transtulerimus; iuxta Pauli dictū: *Omnis cõuersatio vestra sit in cælis; nunquã finē illū quem quærimus, Deo perfectè placēdi, cõsequemur; Domino præcisè dicente:*

cum

Philip. 3.

Luc. 14. eum qui non renunciauerit omnibus quæ
 habet; non posse eius esse discipulum.
 Quod ubi fecerit; omni deinceps custodia
 cor suum eum obseruare conuenit; ne
 sanctæ illæ, quas de Deo concepit cogita-
 tiones illi effluant, neue memoriam mi-
 rabiliū eius, rerum vanissimarum cogi-
 tatione contamineat: sed assidua potius, &
 ab omni rerum mundanarum contagio-
 ne munda & libera, rerum diuinarum
 meditatione, animo impressam atque fir-
 missimo sigillo obsignatam sanctam de
 Deo cogitationem secum ubique circum-
 ferat. Hac enim ratione charitas Dei nobis
 quæritur, simulque nos ad omne manda-
 torum Dei exercitium excitat: quo item
 exercitio ipsa conseruatur, vt constanter &
 perseueranter colatur. Quod quidem ipse
 Dominus demonstrat, nunc quidem di-
 Ioan. 14. cens: *Si diligitis me, mandata mea seruate*:
 Ioan. 15. nunc autem; *si mandata mea seruabitis, ma-
 nebitis in dilectione mea*: quales ille homi-
 nes alio loco perfectos vocare solet. Itaque
 Matth. 5. non oportet mirari, rectè & honestè vi-
 19. uentium Monachorum vitam, perfectam
 appel-

appellari. *Per professionem quidem lauacri,* inquit Chrysoftomus, *priora nostra omnia nobis condonauit; ac post eam veniam, ipsúm-que lauacrum, secundum presidium & remedium, quod ex penitentia est, peccatoribus reliquit. Si fuerint, inquit Propheta, peccata vestra uti coccinum; instar niuis ea dealbabo, ac in contrarium habitum transferam. Proinde non tam quidem cadere obest; quàm, ubi cecideris, non te statim erigere, periculosum est.* Proinde laudare potius, quàm extenuare monasticæ vitæ institutum, conuenit. Qui enim eos, qui se in perfecta virtute exercent, colit atque obseruat; hic Deum ipsum tantò magis honorabit: at qui hos semel contemnere didicerit; hic facile, pessimò profectu, in ipsum Deum contumeliosus euadet. *Qui vos accipit, inquit DOMINVS, me accipit; qui vos spernit, me spernit.* Hos igitur & nos imitemur: & sic omni ex parte Deum, ipsius vitæ honestæ studio glorificabimus. Neque verò illud rectè quis dicere potest; non posse quenquam his sæculis ad eum gradum virtutis

per-

peruenire. Nam cùm charitas Dei non doceatur; ipsa que lex non aliud sit, quàm earum, quarum nobis semina natura indidit, facultatum agricola quædam & nutrix: vel enim in ea parte, vbi Deus proximos nostros, tanquam ipsos nos amare iussit, inspiciamus, obsecro, diligēter; num item eius rei omni ex parte perficiēdæ vim & semina nobis insita à Deo habeamus. Quod quidem ita esse facillimè deprehendemus. Quis enim non videt hominem natura mansuetum, & sociale animal esse, non solitarium, non ferum: neque ad eò quidquam eius naturæ est propriū; quàm cum aliis communem vitam agere, aliis vti, simile que ac cognatum diligere. Quarum igitur rerum nobis Deus prior semina dedit; earum meritò & iure suo à nobis fructum & prouentum expetit, dicens:

Ioan. 13. Mandatum, inquit, nouum do vobis, vt diligatis inuicem. Ad quod mandatum eò magis animos nostros excitare volēs; signum & indicium suorum discipulorum, non miracula, non virtutum portenta ab illis exqui-

*Hæc item
ex Asceticis
Basilij.*

exquirat; quanquam & horum, in Spiritu sancto, illis magnam vim concessurus erat: sed audi quid dicat: *In hoc cognoscent vos, quia mei estis discipuli, si dilectionem mutuam inter vos colueritis.* Quæ quidem duo Dei & proximi dilectionis præcepta, ita secum vbique necit ac glutinat; vt ea officia quæ in proximum cõferuntur, in seipsum transferat: *Esuriui, inquit, & dedistis mihi comedere.* Et deinde infert: *Quæcũq;, inquit, fecistis vni ex minimis istis fratribus meis, mihi fecistis.* Proinde per primum quidem præceptum licet secundũ etiam perficere: per secundum autem est quidam reditus & conuersio ad primum. Qui enim diligit Dominum; idem consequenter diligit & proximum suum. *Qui, inquit, diligit me, mādāt a meā seruabit. Præceptum autem meum hoc est, vt diligatis inuicem, sicut ego dilexi vos.* Eum item, qui diligit proximum, Dei dilectionem complere testatur; vt qui ea officia quæ proximo impenduntur, in eam partem accipere soleat, ac si in se collata sint. Quapropter fidelis ille in domo

Ibidem.

Matth. 25.

1. Ioan. 4.

Ioan. 14.

Ioan. 13.

Exod. 32. Domini seruus Moyses, tantam erga fratres præ se tulit charitatem, vt deleri potius elegerit ex libro vitæ, in quem inscriptus fuerat; quàm vt populus ille præuaricator, suorum delictorum veniam consequi non deberet. Neque verò solùm ipsa mandata Dei, ea veneratione nobis sunt colenda; sed vt in summam rem contrahamus totam; sanctissimorum item Patrum vniuersæ traditiones & instituta contemnenda non sunt. *Præipientium quidem differentia*, inquit Basilius, *nihil debet ledere obedientiam earum rerum, quæ præcipiuntur. Cùm ne Moyses quidem aspernatus sit consilium Iethro soceri sui rectè monentis. Et ipsorum quidem præceptorum differentia magna est. Nam alia quidem sunt, quæ Domini præceptis aduersantur, corrumpunt quæ ea, aut saltem admixtione earum rerum, quæ prohibita sunt contaminant: alia verò & si*

In Asceticis.

Exod. 18.

*Deesse videtur par-
ticula µν.*

1. Thess. 5.

clare cum illis non coniunguntur: plurimum tamen ad ea rectè perficienda conferunt, ac quasi opem quandam præsentem adferunt.

Oportet enim Pauli dicentis meminisse:

Prophe-

Prophetias nolite contemnere; omnia verò probantes, quod bonum est retinete; ab omni opere prauo abstinete vos. Et rursus: Omnia 2. Cor. 10.
*consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi: & in promptu habentes vlcisci omnem inobedientiam, cum impleta fuerit vestra obedientia. Et si quid fortasse ex his, quæ iubentur tale est, quod cum lege Dei consentiat, vel quod ad eam explendam nos iuuet; huic ipsi tanquam Dei mandato, omni studio & diligentia nos parère oportet; satisfaciētes illi mandato Pauli; *sufferentes vos mutuo cum charitate Dei.* Ephes. 4. Si quid verò præcipitur, quod legi diuinæ aduersetur, eamque aut euertat, aut inquinat; tum demum illud dicere opportunum erit: *Magis oportet nos obedire* Act. 5.
Deo, quàm hominibus; memores Domini Ioan. 10.
dicentis: Alienum enim non sequuntur, sed fugiunt ab eo; neque enim nōrunt vocem alienorum: & Apostoli, qui nostræ cautionis & securitatis causa non dubitat, vel Angelos
a 3 ipsos*

Galat. 1. ipsos perstringere, cum dicit: *Etiam si nos ipsi, inquit ille, aut Angelus de celo euangelizauerit vobis aliud, prater id, quod vobis euangelizauimus, Anathema sit.* Vnde instruimur: quod & si maximè cognatus quis sit, & si maximè clarus; ab eo autem, quod Dominus præcipit nos prohibeat, vel ad id quod ab ipso vetitum est sollicitet & impellat; fugiendum & tãquam pestem his, qui diligunt *DOMINUM*, auersandum esse. Quod quidem de his quæ à nobis dicta sunt, nullo modo verè intelligi potest. Ea enim quæ synodicè constituta sunt, omnes Christi fideles, tanquam diuinitùs inspiratæ Scripturæ consentanea recipiunt, atque amplectuntur semper: ob idque & à suffocato vsque ad hodiernum diem abstinemus nos, illudque auersamur, sanctorum Patrum, atque adeò ipsorum Apostolorum præceptis inherentes, scriptum enim est: *Ab idolothytis abstinendum esse, sanguine & suffocato.* Et in sexta Synodo Canone *LXVII.* decernitur: *Si quis sanguinem animantis comederit, ex-*

communicetur. Diuus quoq; Basilius hac de re legem ferens, inquit: *Inuenio, diuinas Scripturas tum veteris tum noui testamenti repetens, neque in multitudine, neque in magnitudine eorū, qua delinquantur; sed in sola cuiuscunq; mandati transgressione, conspicuè censeri & iudicari contra Deum incredulitatem; & commune esse contra quamcunq; inobediētiam Dei iudicium.* Et paullo superius: *Ex istis itaq; & consimilibus manifestum esse iudico; quod generaliter quidem cupiditatum malitia, ex ignorantia Dei & praua de illo opinione oritur: peculiariter uero dissidia hæc multorum inter se, nō aliunde proficisci; quàm quòd indignos nos gubernatione & moderatione Domini, ipsi constituamus. Ad considerationem enim talis uitæ, si fortè aliquando, inquit Basilius, me referre volui; ne modū quidem & magnitudinem talis stupiditatis, aut stultitiæ, aut uerordiæ (propter .n. excedentiā malitiæ, uno certo nomine illam appellare non possum) inuenire potui. Si enim in brutis animātib; inde concordia oritur & pficiscitur, quod ad suos duces seruant obedientiam; quid*

In Proemio
Asceticorū.

dicemus nos in tanta inter nos discordia, in tanto mandatorum Dei contemptu & rebellionem deprehensi? An non reputabimus haec omnia, nunc quidem ad nostram doctrinam & conuersionem à Deo proposita esse? in magno verò illo & terribili iudicij die, in confusionem ac condemnationem eorum, qui disciplinam respuerunt, ab illo producenda esse?

Isaie 1. ipso dicente: Cognouit bos possessorem suum, & asinus praesepe domini sui; Israël autem me non cognouit, & populus meus non intellexit.

Et multa alia his similia. Illud item ab Apostolo dictum; Si, inquit, patitur unum membrum; compatiuntur reliqua membra.

1. Cor. 12. Et illud; Ne sint schismata in corpore; sed ut membra mutuo sui gerant curam; ab una scilicet omnia in habitante anima mota & impulsæ. Quorsum, inquam, hæc talis hominis fabrica? quorsum fabricæ explicatio? Ego quidem existimo eò spectare omnia, ut eadem seruetur similitudo: idem rectus ordo; immò multo maior in ipsa Dei Ecclesia, ad quam dictum est: Vos estis corpus Christi, & membrum de membro,

bro, vno, solo, vero principatum obtinente, ac mutuò omnia membra conglutinante capite, ipso, inquam, *CHRISTO IESV*. Apud quos verò mutua non colitur concordia; neque vinculum pacis seruiatur, neque Spiritus mansuetudo custoditur; sed discordia, contentio, & æmulatione implent omnia; nimis profectò audax res est, tales vocare membra Christi, aut dicere ab ipso regi: stultæ verò mentis, non liberè fateri, in illis imperium sensus carnis dominari; secundùm sententiam Apostoli præcisè dicentis; *Cui exhibuistis vos seruos ad obediendum, serui estis eius, cui obedistis*. Cuius sensus proprietates, alibi clarè exponens inquit; *Cùm enim sit in vobis zelus & contentio; nonne carnales estis?* Docens autem liquidè, quàm acerbus sit horum exitus, & quàm nihil tales homines commune habeant cum vera pietate, dicit: *Sapientia, inquit, carnis inimica est Deo*. *Legi enim Dei non est subiecta; nec enim potest. Qui autem in carne sunt, Deo placere nē possunt*. Ob idque dicit Dominus: *Neminem posse duobus simul seruire dominis*. Neq;

Rom. 6.
Hec ex Asceticis Basilij.

1. Cor. 3.

Rom. 8.

Matth. 6.

- Actoy. 4. tales illud, quod in Actis Apostolorum dicitur, implere possunt; *Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna; & erant illis omnia communia*: nemine scilicet propriæ voluntati parente, sed omnibus in commune, in vno sancto Spiritu, vnam vnus Domini **IESV CHRISTI** voluntatem quærentibus, qui dixit: *Descendi de celo, non ut faciam voluntatem meam; sed voluntatem eius, qui misit me Patris*. Incedamus igitur iuxta hunc Canonem sanctè, *ædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Iesu Christo: in quo omne ædificium compactum*
- Ioan. 6. *crescit in templum sanctum in Domino. Deus autem pacis sanctificet perfectè, id totū quod sumus, spiritum, inquam, animam, & corpus nostrum; inculpabileq; in diem aduentus Domini nostri conseruet. Fidelis autem est Deus, qui vocauit nos & vos simul; & qui omnes vult saluari. Quod & faciet, si mandatis eius, quod quidem vniuersæ salutis caput est, paruerimus: & sine quorum custodia, impossibile est quenquam gratia **IESV CHRISTI** in Spiritu sancto, vt quidem iam*
- Ephes. 2.
1. Thess. 5.
1. Timo. 2.

iam superiùs demonstratum est ac distinctiùs illustratum, certam consequi salutē. Ne igitur dimidia tantum parte illum Deum esse agnoscamus; neq; eius benignam misericordiam nostræ ignauix & pigritix ansam capiamus: sed his omnibus quæ dicta sunt sobriè intenti; ad opus ipsum omnia eius diuina dogmata deducere studiose curemus: nihil aliud respicientes, quàm illum qui dicit: *Ignem veni mittere, & quid volo, nisi ut ardeat?* Cuius ignis in se opus David experiri volens, inquit: *Proba me Domine, & tenta me; ure renos meos & cor meum.* Hic siquidem ignis, interni oculi trabe absumpta, mundum oculum constituit; vt naturali videndi facultate recuperata, assiduè mirabilia de lege Dei contempletur, cum illo, qui dixit: *Reuela oculos meos; & considerabo mirabilia de lege tua.* Hic talis ignis dæmones fugat; malitiã adurit, futuræ resurrectionis est vis & facultas, immortalitatis efficientia, sanctorum animæ irradiatio ac rationabiliū facultatum ordo & series. Hunc eundem ignem, vt & ipse ad nos pertingat, Deum exoremus omnes, vt in

*Ex Basilij
Oratione de
libero arbitrio.*

Luc. 12.

Psal. 25.

*Hæc eadem
ex Basilio*

Psal. 118.

vt in luce bonorum operum ex omni parte ambulantes; ne minimum quidem offendamus vnquam; sed tanquam luminaria quaedam orbis vniuersi conspicui, verbis vitæ vbique inhæreamus: vt ita beneficiorum Dei participes facti, cum Domino nostro *IESV CHRISTO* in vita hac quasi consepulti; præcepta eius omnesque virtutes, ac totum hoc quod diuinum & salutare est, dignè, sanctè, vt quidem necessarium est, adimplentes, requiescamus. Sic enim vniuerso hoc incolatus nostri tempore peracto; ad veram illam cælestis gloriæ patriam transferemur: qua gratia & beneuolentia *IESV CHRISTI* Domini nostri digni efficiamur. Amen. Et hæc quidem, Fratres charissimi, hæctenus; quæ, vt & ipsi videtis, omnia cum Scripturis diuinitus nobis traditis, præclare conueniunt, iuxta sapientissimorum, sanctissimorumque simul ac Deum spirantium Patrū interpretationem & dilucidationē. Neq; enim nobis licet priuata confisis interpretatione, aliquid diuinitus inspiratæ Scripturæ aut ipsos intelligere, aut aliis tra-

dere;

dere; nisi quantum cum scopo sanctarum Synodorum, Ecclesiæque sanctæ Theologorum illud ipsum conuenit; ne semel ex recto Euangelicæ doctrinæ tramite, veræque sapientiæ & intelligentiæ semita abrepti, præcipites feramur; neue sensus deinceps noster, more Protei, in hanc & illam formam fidei transferatur, hucque atque illuc diuagetur. Atqui fortè dicet quis vestrum: quæ igitur earum rerum, quæ suo loco dimotæ sunt, correctionis spes? quæ ratio? quæ inquam & qualis? Hæc, inquam, Deo ipso iuuante; si nihil præter ea, quæ nobis à sanctis Apostolis sanctisque synodis diuinitus ordinata sunt, ordiemur; nihil aliud sequemur. Qui enim intra hos limites se rectè & constanter continere uolet; hic quasi eundem chorum ducet nobiscum; hic eiusdem fidei & communionis nobiscum erit. Nam ille, qui sepe dictos Canones respuit, & contra Apostolos similiter contumaciter progreditur, & aduersus Sanctos impudenter se offert; hic nullam nobiscum communionem habere poterit. Aut quæ pars huic inter nos esse

po-

potest? quomodo item domesticus & contubernalis noster efficitur? cùm omnes piè viuere volentes, sic alloquantur nostri contubernij Doctores, illudque doceant.

*Ignatius in
Epistola ad
Hierotheum.*

Hic quidem; *Quisquis dixerit aliud præter illa, quæ statuta sunt: sit quantumuis fide dignus, virginitatem & omnem vitæ continentiam colat, signa & miracula faciat, futura prædicet; lupus tamen hic ouium pellibus tectus, ouibusq; exitium moliens existimandus est. Alter verò; Qui ex his, quæ Deo plenè Patribus visa & decreta sunt, aliquid conuellere velit; huic non amplius œconomia adscribenda est, sed transgressio & præuaricatio dogmatis. Alius autem: Oportet, inquit, illos tremendum iudicium Christi ante oculos habere, scientes quantum discrimen sit ex his rebus, quæ nobis à Spiritu sancto traditæ sunt, aliquid auferre, vel illis aliquid addere. Non igitur oportet quenquam nouarum sententiarum ambitiosè auctorem esse velle; sed illa, quæ nobis à sanctis viris prædicata, & relicta sunt, agnoscere. Cùm igitur tot & tanti sacræ doctrinæ interpretes, nos aliud sequi, præter ea, quæ accepimus, prohibeant;*

vna & sola rerum recuperandarum ratio superest; idem semper cum sanctis consiliis sentire, Canonibusque Apostolicis per omnia inhærere, & sic in omnibus *CHRISTVM* Dominum & Magistrum sequi.

ET vos igitur Germani viri doctissimi, mediocritatis nostrę filij in Christo charissimi; cum sapienter, magnoque consilio, ac tota mente velitis, cum ea quę apud nos est Iesu Christi sanctissima Ecclesia, vos coniungere; nos tanquam parentes filiorum amantes libenter obuiis, vt aiunt, vlnis hanc vestram charitatē, ac humanitatem in finem mediocritatis nostrę recipimus; si modò apostolicas & synodicas nobiscum simul sequi traditiones volueritis, hisque vos ipsos subiicere. Tunc enim demum verè & sincerè vna domus nobiscū efficiemini. Et vt confidimus, vbi ei, quę apud nos est sanctę & Catholicę Iesu Christi Ecclesię vos subiicietis; magnam laudem & commendationē apud omnes bonos, & rectè sentientes inde consequi poteritis: sicq; ex duabus Ecclesiis, quasi vna,
Dei

Dei beneuolentia facta; reliquum tempus
 in beneplacito Dei transigemus, vnaque
 simul viuemus, donec tandem ad caele-
 stem illam transferamur patriam. Qua
 vtinam potiamur omnes in *CHRISTO*
IESV, cui sit laus & gloria. *AMEN.*

*Scriptum DEI benignitate
 Constantinopoli, Anno ab incar-
 nato IESV CHRISTO Do-
 mino nostro 1576. Mensis Maij
 die 15. in edibus ac residentia
 beatissimi Patriarchæ. Subscri-
 ptum manu Patriarchæ.*

ANNO.

ANNOTATIONES.

PRIMUM vtriusque speciei participes esse oportere &c. *Nemo fuit vnquam, qui modo vel sacras literas serio legerit, vel antiquitatis Ecclesiasticæ aliquam notitiam habuerit, vel qui saltem sobrio & quieto animo res sacras tractauerit; qui vtriusque speciei vsum magnopere necessarium esse iudicârit. Qui enim sacram scripturam legit, ille facile animaduertit, sacra quidem mysteria nobis à Christo Domino relicta esse; sed & eorundem dispensatores, Apostolos, virosque Apostolicos institutos. SIC nos, inquit Apostolus, existimet homo, tanquam Dei ministros, & dispensatores ministeriorum eius. Testamentum, vltimamque voluntatem, quam nulli mortalium transgredi licet, nobis perscriptum esse; sed eiusdem testamenti procuratores atque executores Apostolos, eorumque successores constitutos. Atqui & depositi & legati dispensandi tota potestas, penes dispensatores, testamentique curatores posita esse solet; si præsertim testator voluntatem suam disertis verbis non expresserit; si distinctè quid cuique debeatur, non docuerit; quod in hoc vtriusque speciei legato factum esse videmus. Datur diuinum legatum duodecim præsentibus curatoribus solis, vt ipsi præsentibus vtantur; adhibetur alius nemo, ampliusque additur nihil. Qua caussa? nisi vt tota dispensationis potestas, penes curatores atque dispensatores tanti legati sit;*

ita ut nisi additus locus ille Ioannis octauo fuisset: NISI manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis sanguinem: qui tamen multas expositiones recipit; ne vnā quidē speciem multitudo à testamenti curatoribus ex legato iure repetere posset. Aliquid autem præter voluntatem vel dispensatorum vel curatorum ex demortui hereditate sibi vsurpare, nihil aliud est; quàm furem & violentum inuasorem esse, ipsiusq; vltimæ voluntatis testatoris euersorem. Nulla igitur necessitas est vtriusque speciei, si voluntatem testatoris spectes. Sic qui veteris Ecclesiæ mores aliqua ex parte cognouit; ille aequè frequentem vsum vnius speciei, quàm vtriusq; facile animaduertere potuit. Primum in domesticis & priuatis communionibus, quarum sæpius Tertullianus, Hieronymus, Cyprianus item meminerunt. Vbi enim minùs dignos se esse censebant, ut ad martyrum templa venirent; domi asseruatam Eucharistiam communicabant. NON sciat maritus, inquit Tertullianus vxori suæ; quid secretò ante omnem cibum gustes: & si sciret panem, non credit illum esse, qui dicitur. Et Cyprianus docet. Cùm mulier quadam arcam suam, in qua domini sanctum fuit, manibus indignis tentasset aperire; igne inde surgente deterritam esse, ne auderet attingere. Hieronymus autem. QVOD, inquit, in Ecclesia non licet; (scilicet corpus Christi accipere) nec domi liceat: nihil deo clausum est, & tenebræ quoq; lucent apud Deum,

In Apologia
ad Pammachium.

Deum. Probet se vnusquisque, & sic ad corpus Christi accedat. *Deinde in persecutionibus, vbi vtriusque speciei commodus vsus nequaquam esse potuit: in solitudinibus item; cuius vtriusque rei meminit in ea Epistola quam ad Cæsariū patricium scripsit Basilus.* ILLVD autem, inquit, in persecutionis temporibus necessitate cogi quempiam, non præsente sacerdote, aut ministro, id est Diacono, communionem propria manu sumere &c. *Et paullo post: Omnes in eremis solitariam vitam agentes, vbi non est sacerdos, communionem domi seruantes, à se ipsis communicant.* *Et: IN Alexandria, inquit, & Aegypto, vnusquisque eorum qui sunt de populo, vt plurimum habent communionem in domo sua. Demum in nauigationibus ipsis, quomodo Paulus in Actis communicasse videtur; & Satyrus frater D. Ambrosii, de quo illud idem scribit Ambrosius; cui quod secum gestabat in nauis, Christiani de Eucharistia contulerunt, quod alligauit in orario, & orarium inuoluit in collo, atque ita se deiecerat in mare; non requirens de nauis compage resolutam tabulam, cui supernatans inuaretur; quoniam fidei solius arma quesierit. Quod item in ægrotis; qui vtriusque speciei capaces esse non possunt, fieri solitum; ex pulcherrima illa de Serapione historia, apud Eusebium lib. 6. Cap. 36. videre licet. In peregrinorum item communionem, quæ laica etiam dicebatur, et qua nonnunquam Clerici puniebantur, quæ*

ex asseruata Eucharistia conferebatur peregrinis, sub vnaq; specie dabatur. Cuius rei auctor est Irenæus in Epistola ad Victorem, referente Eusebio lib. 5. Cap. 24. Cyprianus in Epistola ad Antonianum. Toletanum concilium Cano. 4. Quod idem cernitur in illa communione, quæ obuiam Episcopis aliisq; magnis viris mitti à Diocesanis solebat, ad probandum, num eiusdem esset communionis, & num ea, quæ ad pacem sunt secum ferrent. Cuius rei apud veteres scriptores frequens fit mentio. Quomodo item & in illa communione, quæ die Parasceue, atque die Sabbati magni semper fiebat, & nunc fit etiam, ex præsanctificatis atque præconsecratis, ac in multis aliis similibus eodem modo clarè videre licet. Tum quidem certè, cum ea de re à Constantiensi Synodo Canon latus est, ad vnâque solam speciem communio laica reuocata, totum quasi orbem, præter eas, quæ Vikleff atque Hus hæresim secuta erant, prouincias, vna sola specie sponte, & nullo Ecclesiastico quasi Canone iubente, vsum fuisse patet: quod vel ex ipso decreto eius concilii, quod in hunc modum decernit, apparet: Cùm in nonnullis mundi partibus quidâ temerariè asserere præsumant, populum Christianum debere sacramentum Eucharistiæ sub vtraque panis & vini specie suscipere; & non solùm sub specie panis, sed & sub specie vini popul laicum passim communicent &c. *Et infra.* Vnde cùm huiusmodi consuetudo ab Ecclesia, & sanctis Patribus, rationabi-

tionabiliter introducta, & obseruata sit; habenda est pro lege: quam non licet reprobare, aut sine Ecclesiæ auctoritate pro libito mutare &c. Quæ quidem omnia, cum Græci rectè perspecta habeant, neque nunc neque aliàs vnquam, in hac parte nimii vtriusq; speciei exactores extiterunt: & cum in eo totum studium suum collocassent, quò aliquid vel perexiguum reperirent, in quo Latinos accusarent; vnus speciei tamen vsus nunquam illis serio obiecerunt: non prætermisuri, si quid in ea re momenti inesse putarent. In Concilio quidem Florentino, vbi omnia etiam minima vtrinque diligentissimè expendebantur, ea præcipuè, quæ ad hoc spectabant sacramentum: de vtriusque tamen communionis vsu, aut decreto Constantiensi; ne verbum quidem vnum prolatum fuit. Idq; ob eam causam; quòd & ipsi Græci, eos, qui à re diuina absunt, & qui domi infirmi communicant, vna sola reficiunt specie; non aliud iudicantes, quàm illud nihil omninò interesse: num aliquis sub vna, aut sub vtraque specie communicet; cum vtrobique plenus & integer Christus accipiatur. Sed & isti ambitione atque studio nocendi homines temulenti, qui hoc tanquam vexillum quoddam perturbandæ Reipub. Christianæ erexerunt, alio modo hac de re loquuntur, vbi crapulam edormierunt; & alio, vbi praua cupiditate victi omnia agunt, feruntq;. Edormita crapula Luterus in libro declarationis Eucharistiæ, inquit, NON dixi, neque consului,

neque est intentio mea; ut vnus vel aliqui Episcopi propria auctoritate alicubi incipiant vtramque speciem porrigere; nisi ita constitueretur & mandaretur in concilio generali. *Et alio loco*: Quamuis pulchrum esset vtraque specie Eucharistiæ vti, & Christus hac in re nihil tanquam necessarium præcepit; præstaret tamen vnitatem, quam vtiq; Christus præcepit, sectari, quàm de speciebus Sacramenti contendere. *At vbi furor illum incescit, vbi spiritus vertiginis & tumultus occupauit; in libro de captiuitate Babylonica, ipse fædè à suis cupiditatibus captus, longè aliter sentit & loquitur*: SI quo casu, inquit, Concilium statuerit, minimè omnium nos vellemus vtraque specie potiri; imo tum primùm in despectum illius Concilii vellemus, aut vna, aut neutra, & nequaquam vtraque potiri: & eos planè Anathema habere, quicunq; talis Concilii auctoritate potiretur vtraque. *Similiter ab eadem perturbatione relictus Melanchthon in suis Hypotiposis: sicut edere suillam, aut abstinere à suilla; sic alterutra specie vti, medium & indifferens esse docuit. In familiaribus item colloquiis, vtriusque speciei vsum indifferentem esse, quasi semper censuit. Quo autem animo & quo instituto ab his ea agitari cœpta sit quæstio; præclarè explicant primi huius Tragediæ auctores Boëmi. Propterea enim Iacobello Misnensi scribuntur gratulabundi adhæsisse; quia reperissent scripturam & articulum, quo*

turpiter

turpiter errasse Ecclesiam Romanam demonstra-
re possent; & per quem Romanae sedis ignorantia
vel nequitia argui possit. Luterus etiam profite-
tur amplexum se opinionem hanc de vtraque spe-
cie, vt à sede Romana & Concilijs liberius dissi-
dere possit. Ita isti fascino quæsierunt, quò com-
modè ouiculis Christi fucum facere possint. Sed
quando autem dubitabatur, num aliquid boni in-
sit in hac vtriusque speciei, extra obedientiam, ni-
mia et pertinaci repetitione: nunc planè hæc omnis
dubitatio sublata esse videtur; cum, si hoc eorum
hominum studiũ, cum sensu & voluntate Christi
coniunctum fuisset; nunquam huiuscemodi homi-
nes ex hoc ipso quasi principio, in tot postea erro-
res tam fædos, dissidia tot, omniumq; rerum huma-
narum & diuinarum perturbationem, blasphemias,
meram deniq; impietatem prolapsi fuissent:
neque hæc ipsa res tot pestium & calamitatum se-
minarium fuisset. Non quod in speciebus aliquid
mali insit; sed quòd melior sit obedientia quàm
victima: & auscultare magis, quàm offerre adi-
pem arietum: quoniam quasi peccatum ariolandi
est, repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle
acquiescere, ait Dominus omnipotens. Inobedi-
tia autem, omnis erroris mater & magistra est. Sed
& hæc hæctenus.

Qui Sacerdotes vxores accipere prohibe-
 bant &c. Neque hoc priscum est, neque cum ve-
 teri more Ecclesiæ coniunctum. Quanquam enim
 in primis crescentis Ecclesiæ terminis, non ex con-

continentibus tantum, sed etiam ex illis, qui unius uxoris essent viri, & presbyteri & Episcopi eligerentur; tamen ubi iam in eum ordinem afferebantur, non amplius uxoribus conuiuiebant suis. Labet hac de re duorum amplissimae auctoritatis virorum adferre testimonia; Graeci alterius, Latini alterius. Ex Graecis Epiphanius est, Episcopus Cypri: ex Latinis D. Hieronymus. Epiphanius igitur contra Montanistas, nuptias tanquam

Tom. 1. lib.
2. Heres. 48

natura impuras damnantes, sic scribit. GAUDET, inquit, Apostolus his, qui approbatum Dei cultum praestare possunt; & virginitatem, ac castitatem, & continentiam exercere deligunt, Verum vnas nuptias honorat; etiamsi maxime sacerdotii dona per eos, qui ab vnis nuptiis se continuerunt, & in virginitate vitam degunt, se ornasse praexpressit; velut etiam Apostoli ipsius ecclesiasticam sacerdotii regulam ordinate ac sancte constituerunt. Si vero quis per debilitatem opus habuerit, post primae uxoris obitum secundas nuptias contrahere: hunc ipsum veritatis regulam non interdicit, hoc est, eum qui non sit sacerdos. *Et longe clariùs contra*

Heres. 58.

Catharos. REVERA enim non suscipit sancta Dei praedicatione post Christi aduentum eos, qui à nuptiis, mortua ipsorum uxore, secundis nuptiis coniuncti sunt, propter excellentem sacerdotii honorem ac dignitatem. Et haec certo sancta Dei Ecclesia cum sinceritate obseruat: sed et adhuc viuentem & liberos gignentem

vnius

vnus vxoris virum non fuscipit; sed eum, qui se ab vna continuit, aut in viduitate vixit, Diaconum, & presbyterum, & Episcopum, & hypodiamonum; maximè vbi sinceri sunt Canones ecclesiastici. At dices mihi; omninò in quibusdam locis adhuc liberos gignere, & Presbyteros, & Diaconos, & hypodiamonos; at hoc non est iuxta canonem, sed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit, & propter multitudinem, quum non inueniretur ministerium. Nam quod decentius est; id semper Ecclesia per Spiritum sanctum benè disposita videns, statuit apparare, vt cultus diuini indistracti Deo perficerentur, & spirituales necessitates cum omni beneuola conscientia peragerentur. Dico autem, quòd decorum est propter repentina ministeria ac necessitates, vt Presbyter, & Diaconus, & Episcopus Deo deditus sit. Si enim præcipit populo sanctus Apostolus dicens, vt ad tempus vacent orationi, quantò magis sacerdoti id præcipit, vt indistractus sit, inquam, ad vacandum secundum Deum sacerdotio, quod in spiritualibus necessitatibus ac vsibus perficitur. *Isdem planè verbis hoc idem docet D. Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum hoc modo:* SED & ipsa Episcopalis electio mecum facit. Non enim dicit, eligatur Episcopus, qui vnã ducat vxorem, & filios faciat; sed qui vnã habuerit vxorem, & filios in omni sub-

ditos disciplina: certè confiteris, nō posse esse Episcopū, qui in Episcopatu filios faciat: alioquin si reprehensus fuerit, nō quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur. Aut permittite sacerdotibus exercere opera nuptiarū, vt idē sint virgines, quod mariti: aut si sacerdotibus non licet vxores tangere; in eo sancti sunt, quia imitatur pudicitiam virginalem. Sed et hoc inferendū. Si laicus et quicumq; ue fidelis orare non potest, nisi careat officio coniugali; sacerdoti cui semper pro populo offerenda sunt sacrificia, semper orandum est. Si semper orandum est, ergo semper carendum matrimonio. Nam & in veteri lege, qui pro populo hostias offerebant; non solum in domibus suis nō erant, sed purgabantur ad tempus, ab vxoribus separati, & vinum & siceram non bibebant, quæ solent libidinem prouocare. *Et in Apologia ad Pammachium.* **IGITUR**, vt dicere cœperamus, Christus virgo, virgo Maria, vtriusque sexus virginitatem dedicauere: Apostoli vel virgines, vel post nuptias continentes; Episcopi, Presbyteri, Diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certè post sacerdotium in æternum pudici. Quid nobismet ipsis illudimus & irascimur, si subantibus nobis semper ad coitum, præmia pudicitia denegentur? Volumus opipare comedere, vxorū adhærere complexibus, & in numero virginum & viduarum regnare cum Christo? idem ergo habebit fa-

Epistol. 50.

mes

mes premium, & ingluuies? fordes & munitia? faccus & sericum? Lazarus recepit mala in vita sua, & diues ille purpuratus, crassus, & nitidus, fruitus est carnis bonis dum adiuuaret; sed diuersa post mortem tenent loca; miseræ deliciis, & deliciæ miseris commutatur: in nostro arbitrio est; vel Lazarum sequi, vel diuitem. *Et aduersus Vigilantium.* QUID facient orientis Ecclesiæ? quid Aegypti & sedis Apostolicæ? quæ aut Clericos virgines accipiunt, aut continentes; aut si vxores habuerint, mariti esse desistunt? Hoc docuit Dormitantius, libidini frena permittens, & naturalem carnis ardoré, qui in adolescentia plerunque feruescit, suis hortatibus duplicans, imo extinguens coitu seminarum; vt nihil sit, quo distemus à porcis, quo differamus à brutis animantibus, quo ab equis; de quibus scriptum est: Equi insanientes in feminas facti sunt mihi: vnusquisque in vxorem proximi sui hinniebat. Hoc est quod loquitur per Dauid spiritus sanctus: Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Et rursum de Dormitatio & sociis eius: In chamo & freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te. *Hæc Hieronymus.*

Sanctorum Patrum, atque adeò Apostolorum *Constitutio Apostolica, hæc est.* VISVM est Spiritui sancto & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris quam hæc necessaria; vt abstineatis

stineatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, à quibus custodientes vos benè agitis. *Quod idem canone 62. ita præcipiunt.* SI quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omninò ex sacerdotali Catalogo, comederit carnes in sanguine animæ ipsorū, vel quid à feris captū, vel morticinum, deponatur: hoc enim lex prohibuit: si autem sit laicus, segregetur. *Canon item, quem isti tanquam sextæ Synodi allegant, in hunc modum præcepit.* SACRA scriptura nobis præcepit, vt abstineamus à sanguine & suffocato & fornicatione. Meritò igitur damnamus eos, qui cuiuscunque animalis sanguinem arte aliqua condunt, & sic comedunt. Qui hoc fecerit Clericus, deponatur; laicus excommunicetur. *Nos verò ad Apostolicam quidem constitutionem respondentes; dicimus: præceptum illud pro tempore tantum factum fuisse, hoc est, quàm diu idola manebant, & quàm diu item Iudaicæ infirmitatis habenda fuit ratio, & quatenus erant immolatitia, & ad idolorum, quibus consecrata erant, culturam pertinentia: quod satis etiam ipsius decreti verba declarant: non enim dixit, vt abstineant à contaminatione idolothyti, sed à contaminationibus idolothyti, & sanguinis, & suffocati. Hæc enim omnia erant contaminationes; quia omnis sanguis habebatur diis consecratus: & omne item suffocatum, propter sanguinem retentum: in illo autem quod sequitur; & à fornicatio-*

nicatione; repetendum est verbum, abstineant; non referendo fornicationem ad contaminationes, quas dixerat. Fornicatio enim, & si crimen graue est, non tamen ad contaminationem cultus idolorum pertinet. Immolatitium autem sanguinem, & suffocatum in hoc decreto prohibita esse, testes & auctores sunt Tertull. in apologetico, Cyrillus Hierosol. in catechesi 4. Iustinus martyr in quest: 45. Greg. Naz. in Serm. in sanctum Pascha. Origenes lib. 8. contra Celsum, & Magnetes antiquissi. auctor lib. 3. apologiæ pro Euangelio contra Theostenem Euangelia calumniantem. Vbi autem & idola sunt sublata, nec amplius illis offeritur quidquam, & iam infirmitatis Iudaicæ tanquam desperatæ nullus habendus est respectus: quinimò potius illud agendum, ne vlla ex parte Iudaizare, eorumque superstitionem sequi videamur: sublata legis causa legem sublatam esse putamus: cum præsertim, quemadmodum tum cum ea lex ferebatur, illud maxime cauebatur, ne Christiani gentilizare viderentur: ita nunc vicissim plurimum curandum est; ne Iudæorum ritus sequi videamur. Itaque iam ipse Paulus posterioribus temporibus, huius legis, vbi eius causa auferri cœpta est, rationem non habuit; cum omnibus indifferenter vtendum esse, nihil interrogantes propter conscientiam, præcipit: alia præsertim causa longè maiore eum mouente, quòd iam exoriebantur homines attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquentes

quentes mendacium, & cauteriatam habentes conscientiam: prohibentes nubere, & abstinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & his qui cognouerunt veritatem. Quorum error, ne aliquo modo confirmaretur; omnibus passim indifferenter, cum benedictione & gratiarum actione vti præcipitur. Hocque magis est Iudaizare, si modo persentiant Græci, contra præceptum Pauli, qui omnibus indifferenter vescendum esse putat, à suffocato abstinere, quam in azymo pane, Christi exemplo, cœnâ Domini conficere. Sed isti festucâ ex oculis alienis eiiciunt, cum trabem in suis nō videant. Ad Canonē autē sextæ Synodi illud dicimus: Canonem illū sextæ Synodi non esse; sed particularis cuiusdā, quæ post quatuor, vel quinque annos, à sexta Synodo fuit ab Imperatore Iustiniano in despectum quasi Sergii Pontificis, qui tum eius conatibus obsistebat, congregata. Cui neque legati sedis Apostolicæ præfuerunt Constantinopoli, neque deinceps ipse summus Pontifex subscripsit. Et reuera illi Canones multa habent, quæ neque planè Catholica sunt, & iam futurum schisma olent. Itaque per iocum ab ipsis Græcis πενθέκτη quinta sexta dicebatur; quodd neque quinta, neque sexta esset; sed monstrum potius, vtriusque sibi nomen vendicans. Hæc autem ita esse, vt diximus, non melius cognosci potest, quam ex illorum ipsorum Canonum verbis: sic enim habent. Quoniam autē sanctæ & vniuersales synodi quin-

ta & sexta, de mysterio fidei plenissimè disputantes, Canones non fecerunt: propterea nos conuenientes ad hanc Imperialem urbem, sacros Canones conscripsimus: oportebat enim, vt synodus vniuersales canones ecclesiasticos promulgaret. *Verùm de his Canonibus suum cuique conseruetur iudicium. Hec verò, vt et alia, hactenus.*

Laus Christo Domino.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000024197